

Strategia Rozwoju Gminy Opole Lubelskie na lata 2025-2030

Projekt – listopad 2024

Strategia Rozwoju Gminy Opole Lubelskie na lata 2025 - 2030 została opracowana w formule ekspercko – partycypacyjnej przez Regionalne Centrum Kompetencji we współpracy z Gminą Opole Lubelskie oraz lokalnymi interesariuszami.

Spis treści

1. Wprowadzenie	6
A. CZĘŚĆ DIAGNOSTYCZNA	9
2. Diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej oraz wnioski z diagnozy	9
2.1 Położenie, przestrzeń i środowisko	10
2.1.1 Położenie	10
2.1.2 Rzeźba terenu	12
2.1.3 Zasoby wodne	13
2.1.4 Warunki klimatyczne	14
2.1.5 Zasoby naturalne	14
2.1.6 Obszary chronione	14
2.1.7 Stan i ochrona środowiska	16
2.1.8 Dziedzictwo kulturowe	18
2.1.9 Podsumowanie i wnioski	19
2.2 Demografia i potencjał społeczny	21
2.2.1 Liczba ludności	21
2.2.2 Ruch naturalny i migracje	22
2.2.3 Struktura wieku i płci ludności	25
2.2.4 Kapitał ludzki i społeczny	28
2.2.5 Podsumowanie i wnioski	34
2.3 Rynek pracy	37
2.3.1 Pracujący i struktura zatrudnienia	37
2.3.2 Bezrobocie i jego struktura	38
2.3.3 Podsumowanie i wnioski	41
2.4 Potencjał gospodarczy	43
2.4.1 Struktura funkcjonalno-przestrzenna	43
2.4.2 Rolnictwo	44
2.4.3 Sektor pozarolniczy	46
2.4.4 Tereny inwestycyjne	51
2.4.5 Atrakcyjność turystyczna	52
2.4.6 Podsumowanie i wnioski	56
2.5 Infrastruktura techniczna	60
2.5.1 Infrastruktura komunikacyjna i dostępność transportowa	60

2.5.2 Infrastruktura wodno-kanalizacyjna -----	61
2.5.3 Infrastruktura energetyczna -----	64
2.5.4 Odnawialne źródła energii -----	67
2.5.5 Gospodarka odpadami -----	68
2.5.6 Podsumowanie i wnioski -----	71
2.6 Infrastruktura społeczna i zaspokajanie potrzeb mieszkańców -----	76
2.6.1 Edukacja i wychowanie -----	76
2.6.2 Ochrona zdrowia -----	83
2.6.3 Pomoc społeczna -----	87
2.6.4 Kultura i sport -----	90
2.6.5 Bezpieczeństwo publiczne -----	93
2.6.6 Podsumowanie i wnioski -----	94
2.7 Jakość zarządzania i sytuacja finansowa -----	98
2.7.1 Struktura budżetu Gminy -----	98
2.7.2 Projekty współfinansowane ze środków Unii Europejskiej -----	100
2.7.3 Podsumowanie i wnioski -----	103
B. CZĘŚĆ STRATEGICZNA -----	105
3. Przesłanki opracowania Strategii -----	105
3.1. Samorząd wobec wyzwań społecznych i gospodarczych -----	105
3.2 WPływ europejskiej i krajowej Polityki regionalnej -----	106
4. Zakres, tryb i metodyka opracowania Strategii -----	107
5. Analiza SWOT -----	110
6. Misja i wizja Gminy Opole Lubelskie -----	113
7. Cele strategiczne i kierunki działań -----	114
8. Oczekiwane rezultaty planowanych działań oraz wskaźniki ich osiągnięcia -----	115
9 A. Model struktury funkcjonalno - przestrzennej -----	121
9 B. Ustalenia i rekomendacje -----	127
10. Terytorialny wymiar wsparcia, obszary strategicznej interwencji -----	136
10.1 Podejście terytorialne – uwarunkowania krajowe i regionalne -----	136
10.2 Potencjalne kierunki interwencji w wymiarze terytorialnym -----	139
11. Ramy finansowe i źródła finansowania Strategii -----	141
12. Zasady i struktura zarządzania procesem wdrażania Strategii -----	145
12.1 Zasady współpracy interesariuszy -----	145

12.2 Struktura i system zarządzania Strategią -----	147
13. Monitoring i ewaluacja Strategii -----	149
Załącznik 1 - Lista projektów realizujących cele strategiczne -----	151
Załącznik 2 - Sprawozdanie z przebiegu i wyników procesu partycypacji i konsultacji społecznych -----	160
Załącznik 3 - Procedura strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla projektu Strategii -----	160
Załącznik 4 - Ewaluacja trafności, przewidywanej skuteczności i efektywności realizacji Strategii Rozwoju Gminy Opole Lubelskie na lata 2025 - 2030 -----	160
Spis rycin -----	161
Spis tabel -----	161
Spis wykresów -----	162
Spis map -----	164

1. WPROWADZENIE

Strategia Rozwoju Gminy Opole Lubelskie to podstawowy dokument zarządzania miastem – ogólny, długofalowy plan perspektywicznego rozwoju, określający wizję, cele i kierunki rozwoju gminy oraz przedsięwzięcia strategiczne służące realizacji przyjętych celów.

Planowanie strategiczne opiera się w dużej mierze na decyzjach i działaniach zamieszkującej tam społeczności lokalnej i władz samorządowych, a do efektywnego zarządzania obszarem potrzebny jest wieloletni plan, który będzie wskazywał kierunki jego dalszego rozwoju.

Nowe wyzwania wynikające z dynamicznie zmieniającej się sytuacji gospodarczej i społecznej na poziomie kraju i województwa oraz doświadczenia związane z funkcjonowaniem administracji samorządowej stały się dla władz Gminy Opole Lubelskie inspiracją do opracowania Strategii Rozwoju na lata 2025 – 2030 (dalej Strategii). Istotną przesłanką do przygotowania dokumentu jest również konieczność aktualizacji danych, analiz i diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej obszaru gminy oraz dynamicznie zmieniająca się sytuacja w zakresie zewnętrznych megatrendów na poziomie regionalnym, krajowym i europejskim. Uwarunkowania te, wynikające w dużej mierze z celów i kierunków wsparcia jakie zaproponowała Komisja Europejska w ramach perspektywy finansowej 2021–2027 oraz zmieniającego się podejścia administracji rządowej do finansowania i współpracy z samorządami, wpłynęły na zmiany dokumentów strategicznych na wszystkich szczeblach administracji publicznej w kraju.

Istotną przesłanką aktualizacji Strategii była zmiana ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. 2024 poz. 1130 t.j.), a w konsekwencji zmiana ustawy o samorządzie gminnym (Dz.U. 2024 poz. 609 t.j.). Ustawy te zmieniają podejście, zakres i tryb opracowania dokumentów strategicznych na poziomie gminy oraz powodują konieczność większej integracji dokumentów strategicznych i planistycznych (m. in. strategia rozwoju gminy musi być spójna z Planem Ogólnym gminy).

Dokument Strategii Gminy Opole Lubelskie na lata 2025 - 2030 uwzględnia przede wszystkim perspektywę i kierunki działań samorządu gminnego oparte o kompetencje wynikające z ustawy o samorządzie gminnym, zarówno w oparciu o dotychczasowe doświadczenia, jak też możliwości wynikające z celów regionalnej i krajowej polityki rozwoju. Dokument powstał w wyniku pracy interdyscyplinarnej grupy złożonej z przedstawicieli gminy, lokalnych interesariuszy oraz zewnętrznych konsultantów i ekspertów.

Strategia przyjmuje horyzont czasowy do 2030 r. Wynika to m.in. z potrzeby zachowania zgodności z dokumentami strategicznymi i operacyjnymi na poziomie regionalnym i krajowym oraz uwzględnia okres rozliczeniowy projektów współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej w perspektywie 2021 - 2027.

W obliczu nasilających się zmian globalnych oraz stale pojawiających się nowych uwarunkowań, polityka regionalna zarówno na poziomie województwa, jak i kraju, wyznaczyła cele i kierunki działania, które stały się kluczowym elementem determinującym powstanie Strategii Rozwoju. Wśród tych założeń szczególnie istotne znaczenie mają terytorialny wymiar

wsparcia oraz cele polityki spójności, określone w ramach perspektywy finansowej na lata 2021–2027.

Równie istotnym aspektem jest wprowadzona zmiana paradygmatu zarządzania rozwojem, wyrażona w kluczowych dokumentach strategicznych, takich jak Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030, Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego 2030 oraz Umowa Partnerstwa dla realizacji polityki spójności na lata 2021–2027 w Polsce. Dokumenty te stanowią systemowe ramy prowadzenia polityki regionalnej, które mają na celu nie tylko wspieranie zrównoważonego rozwoju, ale także zmniejszanie różnic w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego pomiędzy poszczególnymi regionami kraju. Kluczowym założeniem jest zapewnienie większej spójności rozwojowej Polski poprzez ukierunkowane wsparcie dla obszarów o słabszym potencjale gospodarczym, określanych jako obszary strategicznej interwencji.

W ramach tych systemowych ram dąży się do poprawy sytuacji społeczno-gospodarczej regionów wymagających szczególnej pomocy, co odbywa się poprzez realizację zintegrowanych działań, mających na celu zwiększenie dostępności infrastrukturalnej, rozwój kapitału ludzkiego oraz wspieranie innowacyjności. W ten sposób polityka regionalna staje się narzędziem nie tylko eliminowania istniejących dysproporcji, lecz także wzmacniania potencjału rozwojowego całego kraju, zgodnie z założeniami polityki spójności na szczeblu Unii Europejskiej.

Opracowanie i wdrażanie Strategii wymaga od władz gminy i lokalnych interesariuszy konsekwencji w działaniu oraz poszukiwania nowych rozwiązań i możliwości. Dlatego też dokument nie skupia się na ewidencji potrzeb lokalnej społeczności ale koncentruje się na tych przedsięwzięciach, które zapewniają realizację długofalowych celów, rozwój potencjałów oraz rozwiązywanie najważniejszych problemów gminy.

Strategia Rozwoju Gminy Opole Lubelskie jest planem realistycznym, dlatego też system wdrażania i zasady współpracy interesariuszy dostosowane zostały do celów i kierunków działań. Te zaś realizowane będą w oparciu o możliwości prawne, organizacyjne i finansowe gminy z uwzględnieniem kompetencji ustawowych, specyfiki oraz uwarunkowań zewnętrznych i zasobów finansowych. Założeniem przyjętym w Strategii jest identyfikacja potencjałów rozwojowych oraz zasobów (materialnych i niematerialnych) gminy, które mogą stać się źródłem przewagi konkurencyjnej Opola Lubelskiego.

Część diagnostyczna Strategii obejmuje raport stanu, analizę i diagnozę strategiczną kluczowych uwarunkowań społecznych, gospodarczych i przestrzennych Gminy Opole Lubelskie. Analizę oparto na najbardziej aktualnych danych, dostępnych w statystyce publicznej oraz informacjach przekazanych przez samorząd gminy i jego jednostki organizacyjne, opisujących zachodzące trendy i zjawiska. Takie podejście pozwala na wskazanie konkurencyjnej pozycji gminy, służy również opracowaniu towarzyszących dokumentów planistycznych oraz monitorowaniu rozwoju obszaru objętego Strategią.

Zarówno oddziaływania zewnętrzne, wynikające z niezależnych od samorządu gminy warunków oraz działań otoczenia społeczno - gospodarczego, jak też uwarunkowania wewnętrzne wynikające z zasobów, zjawisk, zdarzeń, mechanizmów i procesów

umiejscowionych w gminie, posłużyły ustaleniu, celów strategicznych i operacyjnych/kierunków działań oraz propozycji przedsięwzięć do realizacji.

W procesie wdrażania i monitorowania Strategii kluczowe jest uwzględnienie dynamicznie zmieniającej się sytuacji makroekonomicznej zarówno w kraju, jak i na świecie, która jest wynikiem szeregu współczesnych wyzwań. W szczególności należy zwrócić uwagę na skutki postępującego kryzysu gospodarczego, który znacząco wpływa na stabilność finansową oraz struktury ekonomiczne, długofalowe konsekwencje pandemii COVID-19, które wciąż kształtują rzeczywistość społeczną i gospodarczą, a także głębokie skutki społeczne i gospodarcze trwającej wojny w Ukrainie.

Każde z tych zjawisk oddziałuje na różne aspekty życia społeczno-gospodarczego, takich jak rynek pracy, łańcuchy dostaw, inflacja, czy kwestie bezpieczeństwa energetycznego. Ich efekty są nie tylko różnorodne, ale także zmienne w czasie, co wymaga elastycznego podejścia oraz systematycznej rewizji założeń strategicznych.

Jednocześnie należy zauważyć, że złożoność i dynamika procesów związanych z wymienionymi zjawiskami powodują, iż ich analiza wymaga wieloaspektowego podejścia badawczego. W związku z tym aspekty społeczne i gospodarcze powyższych zjawisk pozostają nieustannie w centrum zainteresowania ekspertów, stanowiąc przedmiot obecnych oraz przyszłych badań i analiz. Wnioski płynące z tych prac badawczych będą kluczowe dla bieżącego dostosowywania narzędzi wdrożeniowych i monitorujących Strategię do zmieniających się warunków, a także dla budowy bardziej odpornych i zrównoważonych mechanizmów rozwojowych.

A. CZĘŚĆ DIAGNOSTYCZNA

2. DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ ORAZ WNIOSKI Z DIAGNOZY

Przeprowadzona dla obszaru Gminy Opole Lubelskie diagnoza przedstawia obecną sytuację obszaru gminy oraz zmiany zachodzące w sferze społecznej, gospodarczej, przestrzennej i środowiskowej. Przedstawiony portret gminy zawiera informacje w formie opisowej i statystycznej. Na potrzeby przeprowadzonej analizy wykorzystano dostępne dane agregowane w wartościach bezwzględnych oraz w postaci wskaźników statystycznych, uwzględniających różnorodne aspekty szeroko rozumianego potencjału rozwojowego gminy. Podstawą do jej przeprowadzenia były bazy danych Głównego Urzędu Statystycznego oraz dane udostępnione przez jednostki organizacyjne gminy.

Diagnozie towarzyszą wnioski sformułowane dla siedmiu zasadniczych działów:

1. Położenie, przestrzeń i środowisko,
2. Demografia i potencjał społeczny,
3. Rynek pracy,
4. Potencjał gospodarczy,
5. Infrastruktura techniczna,
6. Infrastruktura społeczna i zaspokajanie potrzeb mieszkańców
7. Jakość zarządzania i sytuacja finansowa.

Zakres przestrzenny obejmuje granice administracyjne Gminy Opole Lubelskie, natomiast zakres czasowy obejmuje lata 2014 - 2023. Jeżeli było to możliwe, zaprezentowano nowsze informacje i dane, które wnoszą wartość dodaną do części analitycznej. W niektórych sytuacjach dane statystyczne obejmowały lata starsze, co wynika z określonej cykliczności przeprowadzania przez Główny Urząd Statystyczny spisów i badań tematycznych.

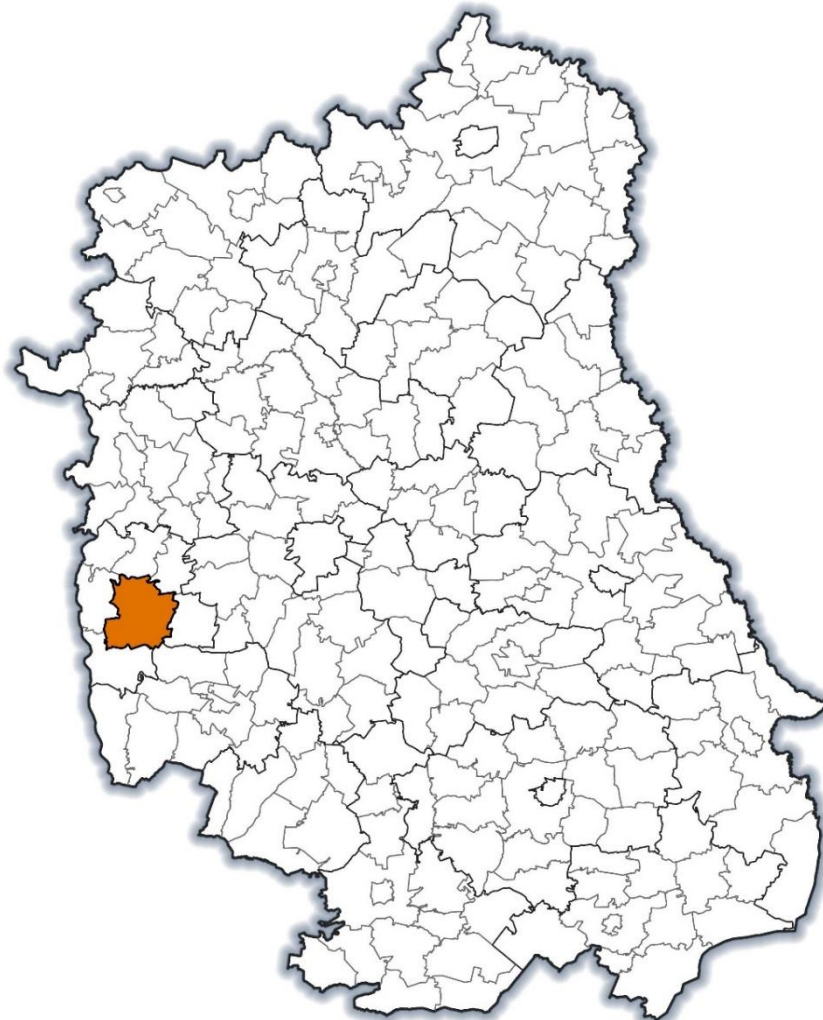
2.1 POŁOŻENIE, PRZESTRZEŃ I ŚRODOWISKO

2.1.1 POŁOŻENIE

Gmina miejsko-wiejska Opole Lubelskie położona jest w zachodniej części województwa lubelskiego i sąsiaduje z sześcioma gminami: Chodel, Poniatowa, Karczmiska, Urzędów, Łaziska, Józefów nad Wisłą. Powierzchnia administracyjna gminy wynosi 19 373 ha, co stanowi 23,9% powierzchni powiatu opolskiego oraz 0,8% powierzchni województwa lubelskiego.

Opole Lubelskie położone jest w bliskiej odległości od stolicy województwa i kraju: Lublina – 50 km oraz Warszawy – 177 km. W zakresie zewnętrznych relacji przestrzennych decydujące znaczenie dla Gminy Opole Lubelskie ma względna bliskość Lublina i aglomeracji lubelskiej. Opole znajduje się w bliskiej zewnętrznej strefie aglomeracji, co oznacza, że ma z nią potencjalnie silne związki funkcjonalne, które powinny być wykorzystywane. Nie bez znaczenia dla gminy jest również kierunek powiązań Opola Lubelskiego z Kraśnikiem przez Urzędów. Jest to jednocześnie dogodnie powiązanie gminy z przebiegającą przez Kraśnik trasą S19 o randze krajowej i międzynarodowej.

Ryc. 1. Położenie Gminy Opole Lubelskie w województwie lubelskim

Źródło: Opracowanie własne.

W geograficznej strukturze gminy, w jej centrum znajduje się obszar miejski. Mimo częściowego wydzielenia administracyjnego oba obszary – miasto oraz otaczający je obszar wiejski – stanowią wspólną strukturę funkcjonalną. Miasto Opole Lubelskie jest dla mieszkańców gminy ośrodkiem centralnym – skupiskiem usług ponadpodstawowych i miejsc pracy, obszar wiejski gminy jest z kolei dla miasta bezpośrednią strefą podmiejską – terenem rekreacji, produkcji rolniczej, ogrodniczej, a także – potencjalnej ekspansji budownictwa mieszkaniowego, obiektów produkcyjnych i infrastruktury technicznej.

Ryc. 2. Sieć osadnicza Gminy Opole Lubelskie

Źródło: Opracowanie własne.

Obszar miejski Gminy Opole Lubelskie podzielony jest na 10 jednostek pomocniczych, zwanych osiedlami: Błonie, Ogrody, Centrum, Zajezerze, Lipki, Przy Lipowej, Zagłobin, Młodzieżowe, Janiszkowice i Zagrody. Część wiejską gminy tworzą 43 sołectwa obejmujące 46 miejscowości: Białowoda, Cwiętalka (obejmująca wsie Cwiętalka i Świdry), Darowne, Dąbrowa Godowska, Dębiny, Elżbieta, Emilcin, Góry Opolskie, Górna Owczarnia, Góry Kluczkowickie, Grabówka, Jankowa (obejmująca wieś Jankowa i przysiółki: Pomorze i Kleniewo), Kamionka, Kazimierzów, Kluczkowice (obejmujące wieś Kluczkowice i przysiółek Kręciszówka), Kluczkowice-Osiedle, Leonin, Ludwików, Majdan Trzebieski, Niezdów, Nowy Franciszków, Nowe Komaszycy, Ożarów, Puszno Godowskie, Puszno Skokowskie, Ruda Godowska (obejmująca wieś Ruda Godowska i przysiółek Ruda Maciejowska), Rozalin, Sewerynowka, Skoków, Stanisławów, Stary Franciszków, Stare Komaszycy, Truszków, Trzebiesza, Wandalin, Wandalin „Widły”, Wola Rudzka

(obejmująca wieś Wola Rudzka i przysiółek Pustelnia), Wólka Komaszyczna, Wrzelowiec, Wrzelowiec „Kierki”, Zadole, Zajączków i Zosin.

2.1.2 RZEŻBA TERENU

Pod względem fizycznogeograficznym Opole Lubelskie w całości należy do makroregionu Wyżyna Lubelska. Gmina położona jest w obrębie dwóch mezoregionów: **Kotlina Chodelska** i **Wzniesienia Urzędowskie**, dzięki czemu rzeźba terenu jest zróżnicowana. Kotlina Chodelska zajmuje północną i środkową część gminy, zaś Wzniesienia Urzędowskie część południową. Granica pomiędzy oboma mezoregionami ma charakter rozmyty, strefowy w postaci łagodnego proggu denudacyjnego i przebiega po południowej stronie terytorium administracyjnego miasta. W obrębie Kotliny Chodelskiej identyfikuje się trzy rodzaje krajobrazów naturalnych: zalewowych den dolin (dolina Chodelki), teras nadzalewowych (obrzeża doliny Chodelki) i kotlin w terenach wyżynnych (pozostała część Kotliny Chodelskiej w postaci połogich stoków). Z kolei w obszarze Wzniesień Urzędowskich można zidentyfikować (idąc od północy ku południowi) krajobrazy węglanowe i krajobrazy lessowe. Niewielkie obszary gminy znajdują się również na terenie mezoregionów Małopolski Przełom Wisły oraz Równina Beżycka.

Ryc. 3. Regionalizacja fizycznogeograficzna Gminy Opole Lubelskie

Źródło: Opracowanie własne.

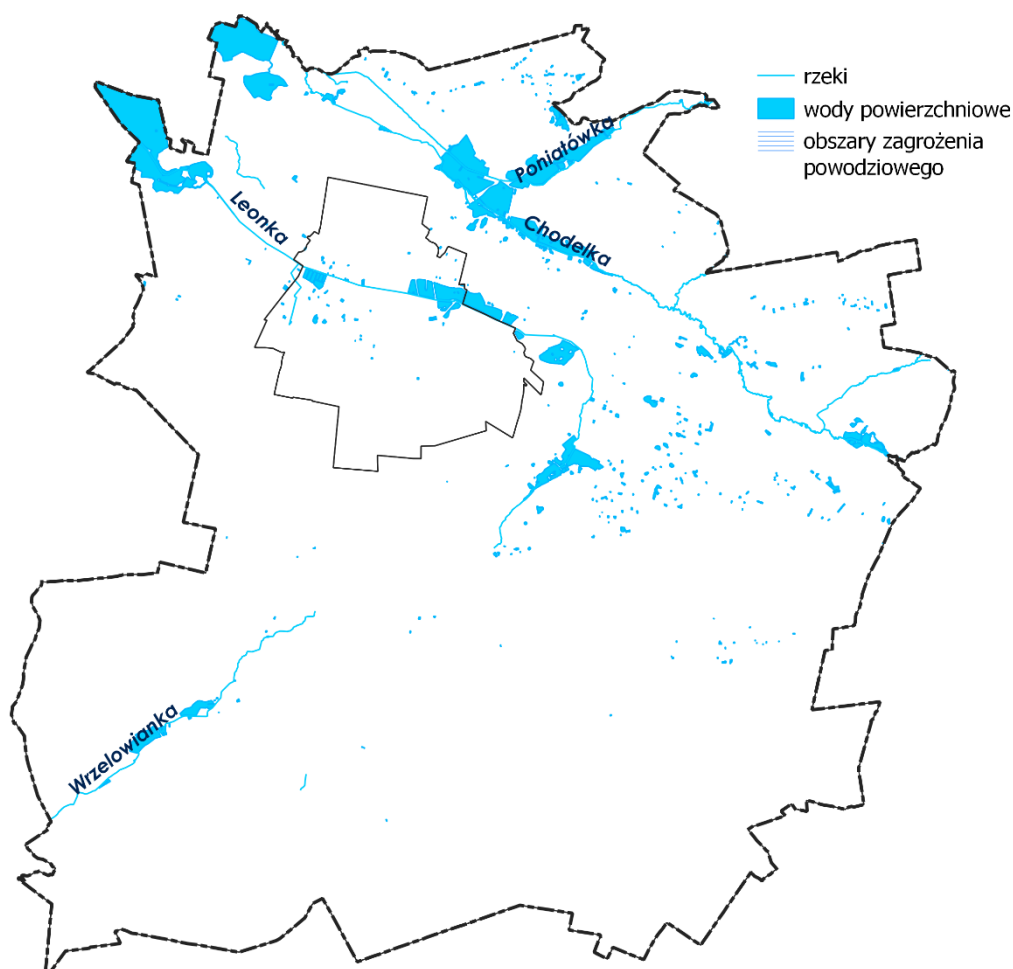
2.1.3 ZASOBY WODNE

Gmina Opole Lubelskie niemal w całości leży w obszarze dorzeczy rzek II-go rzędu: **Chodelki**, **Potoku Wrzelowieckiego** i **Wyżnicy**.

Północna i północno-wschodnia część gminy odznacza się dużą gęstością tkanki wodnej, na którą składają się: sieć rzeczna, stawy, dość liczne źródła, mokradła oraz tereny pocięte siecią melioracyjną. Głównymi rzekami tej części gminy są: Chodelka i jej lewy dopływ Jankówka. **Chodelka** od wschodniej granicy gminy do Zajączkowa płynie naturalnym korytem. Poniżej Zajączkowa koryto Chodelki jest przekształcone, jej dolina zmeliorowana, a zjawiska wodne manifestują się przede wszystkim stawami. **Jankówka**, zwana również Leonką, płynie równoległe do Chodelki i wpada do niej już poza obszarem gminy. Południowa część gminy jest odwadniana przez **Potok Wrzelowiecki**. Potok przepływa przez gminę tylko na odcinku kilku kilometrów tworząc wyraźną płaskodenną dolinę o wysokich i stromych zboczach. Na terenie gminy w zasadzie brak naturalnych zbiorników wodnych – istniejące niegdyś naturalne rozlewiska, zostały przez człowieka już dawno przekształcone poprzez podpiętrzenie groblami. Największym takim zbiornikiem jest jezioro Bartków Ług, obecnie traktowane jako sztuczny zbiornik wodny.

W gminie obszary zalewane w czasie powodzi występują tylko w dolinie Chodelki. Tereny zagrożone powodzią pozostają niemal wyłącznie w użytkowaniu rolniczym i pastwiskowym.

Ryc. 4. Wody powierzchniowe na terenie Gminy Opole lubelskie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bazy Danych Obiektów Topograficznych 10k (BDOT10k).

2.1.4 WARUNKI KLIMATYCZNE

Klimat Opola Lubelskiego można scharakteryzować jako **przejściowy**, kształtowany przez zmienny w swym zasięgu napływ mas powietrza morskiego lub kontynentalnego. Według podziału klimatycznego, obszar lokuje się na pograniczu lubelsko – chełmskiej i opolsko - puławskiej dziedziny klimatycznej, w której wpływ na kształtowanie się klimatu ma powietrze polarno-morskie stanowiące łącznie ok. 90% częstości występowania wszystkich typów mas powietrza. Najzimniejszym miesiącem jest styczeń (-3,6°C), najcieplejszym lipiec (17,9°C), a amplituda temperatur rocznych wynosi 22°C. Charakterystyczną cechą klimatu tego obszaru jest długi czas trwania okresów: letniego (100-110 dni) i wegetacyjnego (okres ze średnią dobową temperaturą powietrza powyżej 5°C trwa tutaj ok. 220 dni). Opady w ciągu roku rozłożone są nierównomiernie - z rocznej sumy opadu 600 mm na lato przypada 230-240 mm. Pokrywa śnieżna tworzy się zwykle w ostatniej dekadzie listopada lub w pierwszej grudnia, zanika zaś między 10 a 20 marca. Długość trwania pokrywy śnieżnej na terenie gminy wynosi średnio 80-90 dni.

2.1.5 ZASOBY NATURALNE

Na terenie gminy występują **złoża surowców mineralnych** tj. piasków i żwirów, torfów i surowców ilastych ceramiki budowlanej. Inwentaryzacja zasobów wykazała występowanie kopalin o zasobach udokumentowanych, zarejestrowanych, szacunkowych i perspektywicznych. Z uwagi na występowanie złóż w obszarach prawnie chronionych część zasobów surowcowych wykazuje różny stopień kolizyjności ze środowiskiem przyrodniczym, w szczególności dotyczy to złóż torfów oraz złóż kruszyw pod lasami.

2.1.6 OBSZARY CHRONIONE

Gmina Opole Lubelskie cechuje się licznymi walorami i zasobami środowiska, przyrody i krajobrazu. Obszary wyróżniające się szczególnymi wartościami przyrodniczymi i krajobrazowymi objęto ochroną obszarową – na analizowanym terenie ustanowiono **Wrzelowiecki Park Krajobrazowy** oraz **Chodelski Obszar Chronionego Krajobrazu**. Szczególnym celem ochrony Wrzelowieckiego Parku Krajobrazowego jest zachowanie walorów przyrodniczych, krajobrazowych, kulturowych, historycznych i turystycznych środowiska, ze szczególnym uwzględnieniem krajobrazu kulturowego północno-zachodniej części Wzniesień Urzędowskich oraz Małopolskiego Przełomu Wisły między Józefowem a Piotrawinem. Park zajmuje południowo-zachodni fragment gminy o powierzchni 3 250 ha (17,3%). Chodelski Obszar Chronionego Krajobrazu obejmuje swym zasięgiem obszary o bardzo urozmaiconym sposobie użytkowania gruntów, gdzie przeplatają się i zazębiają obszary leśne, łąkowe i uprawne położone nad rzeką Chodelką. Obszar obejmuje północno-wschodni skrawek gminy o powierzchni 4 570 ha (24,3%), a jego granica przebiega lewostronnym obrzeżem doliny Chodelki.

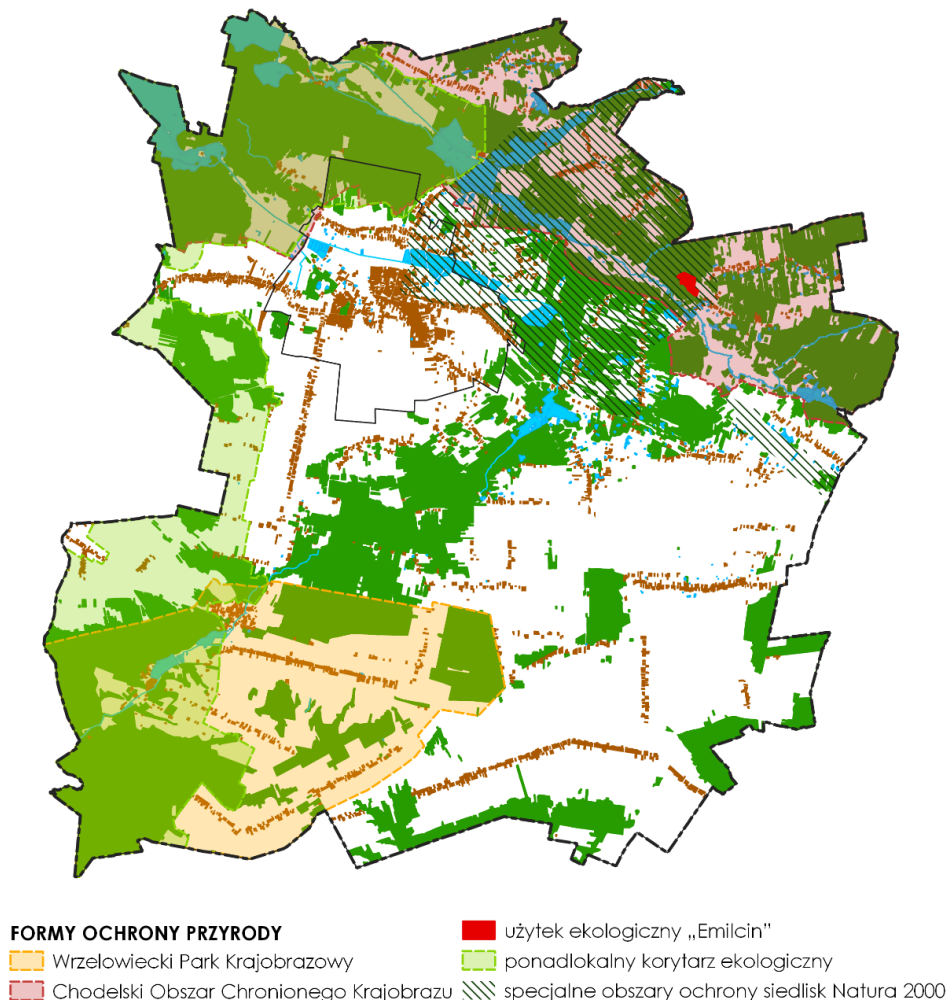
W celu ochrony pozostałości naturalnych ekosystemów mających znaczenie dla

zachowania różnorodności biologicznej oraz cennych fragmentów krajobrazu naturalnego i kulturowego, na terenie gminy utworzono **użytek ekologiczny** „Emilcin”, obejmujący podmokłe łąki z licznymi zagłębieniami i oczkami wodnymi. Ponadto, na analizowanym obszarze, znajduje się 11 pomników przyrody reprezentowanych przez okazałe drzewa.

W Gminie Opole Lubelskie projektuje się utworzenie **5 rezerwatów przyrody**: Kluczkowice – Góry, Cwiętalka – Niesiołowice, Kluczkowice – Ośrodek, Zadole – Chruślina, Wandalin – Kręciszówka. Rezerваты te należą do typu krajobrazowo-leśnych, o wybitnych walorach florystycznych, faunistycznych i krajobrazowych, obejmujących duże powierzchniowo fragmenty Wzniesień

Urzędowskich. Ponadto na terenie gminy planuje się utworzenie zespołu przyrodniczo-krajobrazowego Pustelnia – Jankowa oraz dwóch użytków ekologicznych: Łąki Skoków – Emilcin oraz Stawy w Kluczkowicach. Część gminy położona jest również w granicach projektowanego Geoparku Małopolski Przełom Wisły.

Ryc. 5. Obszary chronione na terenie Gminy Opole Lubelskie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska.

Do terenów o szczególnych walorach przyrodniczych zlokalizowanych w granicach Opola Lubelskiego należą również **Obszary Natura 2000**. W granicach gminy znajdują się dwie ostoje siedliskowe „Opole Lubelskie” (PLH060054) oraz „Komaszyce” (PLH060063).

Ważnym elementem obszarów chronionych Sieci Natura 2000 są korytarze ekologiczne, czyli obszary umożliwiające migrację roślin, zwierząt lub grzybów pomiędzy siedliskami. Dla całego obszaru Polski opracowano sieć korytarzy ekologicznych, która obejmuje korytarze główne (o znaczeniu międzynarodowym, a nawet kontynentalnym) oraz uzupełniające je korytarze krajowe i lokalne. Mapa korytarzy ekologicznych z 2012 r. wyróżnia siedem korytarzy głównych, które stanowią odcinki korytarzy paneuropejskich, a ich rolą jest zapewnienie łączności ekologicznej w skali kraju i kontynentu. Wśród nich, ze względu na charakter powiązania oraz rodzaj gatunków migrujących, wyróżnia się korytarze leśne, dolinne, rzeczne i kserotermiczne. Według delimitacji korytarzy ekologicznych przeprowadzonej przez Instytut Badań Systemowych Polskiej Akademii Nauk przez obszar gminy przebiega **korytarz ekologiczny** o randze ponadlokalnej: główny korytarz ekologiczny Małopolski Przełom Wisły (GKPdC-4A).

Ogółem ponad 70% powierzchni gminy stanowią, różnej rangi i znaczenia, tereny chronione ze względu na cenne wartości przyrodnicze. Ponadto ochroną na terenie gminy objęto zasoby wodne rzeki Chodelki, gleby wysokich klas bonitacyjnych oraz obszar Głównego Zbiornika Wód Podziemnych nr 406. Wielorakość form ochrony przyrody i środowiska znajduje potwierdzenie w ich wzajemnym nakładaniu i krzyżowaniu się.

2.1.7 STAN I OCHRONA ŚRODOWISKA

Wody powierzchniowe na terenie Gminy Opole Lubelskie badane są w ramach **monitoringu rzek i zbiorników zaporowych**, prowadzonego przez Wojewódzkie Inspektoraty Ochrony Środowiska w Lublinie oraz Warszawie. Ocenę stanu wód powierzchniowych wykonuje się w odniesieniu do jednolitych części wód, na podstawie wyników państwowego monitoringu środowiska i prezentuje poprzez ocenę stanu ekologicznego (w przypadku wód, które powstały w wyniku działalności człowieka lub których charakter został w znacznym stopniu zmieniony w następstwie fizycznych przeobrażeń, będących wynikiem działalności człowieka, tzn. wód sztucznych lub wód silnie zmienionych), ocenę stanu chemicznego i ocenę stanu.

Badania obejmują główne rzeki przepływające przez gminę i prowadzone są w ramach dwóch jednolitych części wód powierzchniowych (JCWP): Chodelka (PLRW20000623749) i Wrzelowianka (PLRW2000062338). Wyniki monitoringu stanu środowiska prowadzonego w latach 2016-2021 wskazują, że **stan/potencjał jednolitych części wód powierzchniowych** na analizowanym terenie w **oceniany jest jako zły**.

Monitoring jakości wód podziemnych prowadzony jest w celu dostarczenia informacji o stanie chemicznym wód podziemnych, śledzenia jego zmian oraz sygnalizacji zagrożeń na potrzeby zarządzania zasobami wód podziemnych i oceny skuteczności podejmowanych działań ochronnych. Ma to na celu wspomaganie działań, zmierzających do ograniczenia wpływu czynników antropogenicznych na wody podziemne, które ze względu na swą wysoką jakość i potencjalne zasoby stanowią ważne źródło zaopatrzenia w wodę. Obszar gminy należy do lubelsko-podlaskiego regionu hydrogeologicznego, należącego do tzw. makroregionu centralnego. Gmina Opole Lubelskie znajduje się w obszarze Głównego Zbiornika Wód Podziemnych Nr 406 „Niecka Lubelska Lublin”, którego zasoby wodne objęte są ochroną. Głównym poziomem wodonośnym są osady górnej kredy, a drugorzędny – utwory czwartorzędu. Wyniki badań prowadzonych w 2022 r. przez Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy pokazują, że zarówno **stan ilościowy**, jak i **stan chemiczny wód podziemnych** na terenie gminy **jest dobry**.

Ponadto, w ramach monitoringu jakości wód podziemnych, poddano analizie wyniki oznaczeń terenowych i laboratoryjnych i wyznaczono klasy jakości wód podziemnych w punktach pomiarowych. Klasyfikacja elementów fizykochemicznych stanu wód podziemnych obejmuje pięć następujących klas jakości wód podziemnych: I klasa – wody bardzo dobrej jakości, II klasa – wody dobrej jakości, III klasa – wody zadowalającej jakości, IV klasa – wody niezadowalającej jakości, V klasa – wody złej jakości. Wyniki badań punktu pomiarowego na terenie gminy pokazują, że badane wody odpowiadały **III klasie czystości**.

Dominującymi zanieczyszczeniami obszarowymi na terenie województwa lubelskiego są zanieczyszczenia pochodzące z produkcji rolniczej. Zagrożenie dla jakości wód mogą stanowić intensywność użytkowania gleb oraz prowadzenie produkcji zwierzęcej na dużą skalę. Do zwiększonego obciążenia wód związkami biogennymi prowadzi również szerokie wykorzystanie naturalnych i sztucznych nawozów. Obszar Gminy Opole Lubelskie – podobnie jak całe województwo lubelskie - charakteryzuje niedostateczne wyposażenie w kompleksową infrastrukturę wodno-ściekową, zwłaszcza w infrastrukturę kanalizacji sanitarnej, co powoduje,

że znacząca częśći ludności korzysta ze zbiorników bezodpływowych. Niedostateczny nadzór nad sposobem funkcjonowania takich zbiorników może się przyczyniać do niewłaściwej ich eksploatacji i uwalniania się ścieków bytowych do gruntu.

Zanieczyszczenie powietrza stanowi wszystkie znajdujące się w nim substancje stałe, ciekłe lub gazowe nie będące jego naturalnymi składnikami lub występujące w stężeniach nieodpowiadających jego naturalnemu składowi. Substancje zanieczyszczające powietrze można podzielić na pyłowe i gazowe, a ich źródłem może być zarówno emisja antropogeniczna – wynikająca z działalności człowieka, jak i emisja naturalna. Do **głównych źródeł zanieczyszczeń powietrza** pochodzenia antropogenicznego występujących na terenie gminy należą: zanieczyszczenia z sektora energetycznego (system ciepłowniczy i gazowy), zanieczyszczenia z sektora przemysłowego, związane z emisją punktową, pochodzącą z zakładów przemysłowych, zanieczyszczenia z sektora komunikacyjnego oraz zanieczyszczenia z sektora komunalno-bytowego, wynikające ze spalania paliw stałych niskiej jakości oraz odpadów w indywidualnych gospodarstwach domowych oraz kotłowniach lokalnych.

Monitoring jakości powietrza atmosferycznego prowadzony jest przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska w Lublinie. Podstawowym celem monitoringu jakości powietrza jest uzyskanie informacji o poziomach stężeń substancji w powietrzu oraz wyników ocen jakości powietrza. W celu oceny jakości powietrza na terenie województwa lubelskiego wyznaczono 2 strefy: Aglomerację Lubelską (kod strefy: PL0601) oraz strefę lubelską (kod strefy: PL0602). Stan jakości powietrza określa ocena roczna sporządzona na podstawie informacji o poziomach stężeń substancji zanieczyszczających powietrze. Program pomiarów jakości powietrza realizowany jest zgodnie ze „Strategicznym Programem Państwowego Monitoringu Środowiska na lata 2020 – 2025”. Opole Lubelskie znajduje się w strefie lubelskiej, dla której w 2023 r. nie wykazano obszarów przekroczeń poziomów dopuszczalnych oraz poziomów docelowych ze względu na ochronę zdrowia ludzi. Wykazano natomiast obszary przekroczeń poziomu celu długoterminowego ozonu. Na obszarze województwa lubelskiego od wielu lat występuje niski poziom zanieczyszczenia powietrza: dwutlenkiem siarki, dwutlenkiem azotu, benzenem, tlenkiem węgla oraz oznaczanymi w pyłe zawieszonym PM10 metalami: ołowiem, arsenem, kadmem i niklem. W 2023 roku stężenia średnie roczne benzo(a)pirenu zawartego w pyłe zawieszonym PM10 na wszystkich stanowiskach pomiarowych nie przekroczyły poziomu docelowego. Pomimo to, w dalszym ciągu istnieje problem z występowaniem wysokich stężeń benzo(a)pirenu zawartego w pyłe zawieszonym PM10 w sezonie grzewczym, co wskazuje, że główną przyczyną podwyższonych stężeń jest „niska” emisja pochodząca z indywidualnego ogrzewania budynków.

Klimat akustyczny środowiska jest to zespół zjawisk akustycznych występujących na danym obszarze, niezależnie od źródeł je wywołujących. Klimat ten, zwłaszcza w warunkach lokalnych, cechuje się silnymi zmianami w czasie i przestrzeni. Zależy on w głównej mierze od: stopnia nasycenia danego środowiska urządzeniami i pojazdami, układu urbanistycznego cechującego dane lokalne środowisko i rozplanowania w nim osiedli mieszkaniowych wraz z terenami zieleni, układu komunikacyjnego, obiektów handlowo-usługowych, zakładów produkcji.

Głównym źródłem hałasu na terenie Gminy Opole Lubelskie jest **ruch komunikacyjny**. Na stopień uciążliwości ruchu komunikacyjnego wpływa natężenie ruchu, struktura ruchu pojazdów, stan techniczny i prędkość ich poruszania, rodzaj i stan techniczny, nawierzchni, układ sieci komunikacyjnej.

2.1.8 DZIEDZICTWO KULTUROWE

Dziedzictwo kulturowe i zabytki odgrywają współcześnie ogromną rolę w budowaniu pozycji konkurencyjnej miast i regionów, a także istotnie wpływają na jakość życia mieszkańców i atrakcyjność inwestycyjną. Gmina Opole Lubelskie legitymuje się **bogatą przeszłością historyczną i dziedzictwem kulturowym**. Na jej obszarze występują obiekty i zespoły, które posiadają wysoką wartość kulturową i stanowią potencjał do dalszego rozwoju branży turystycznej. Zgodnie z wykazem zabytków wpisanych do rejestru zabytków nieruchomości i zabytków archeologicznych województwa lubelskiego, prowadzonym przez Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, na terenie gminy znajduje się **11 zabytków architektury i budownictwa**, wykazanych we wpisach księgi A oraz 4 zabytki archeologiczne wpisane do księgi C. Ponadto, na terenie gminy znajduje się wiele obiektów sakralnych i świeckich wpisanych do gminnych ewidencji zabytków, które również zasługują na ochronę, aczkolwiek nie tak ścisłą, jak zespoły wpisane do rejestru zabytków.

Waloryzacja krajobrazu kulturowego gminy obejmuje zabytkowe układy urbanistyczne, zespoły dworskie i pałacowo-parkowe, zespoły sakralne, zabytki przemysłu i techniki, zabytkowe obiekty użyteczności publicznej oraz cmentarze i miejsca pamięci. Niewątpliwie największe znaczenie spośród zabytkowych obiektów znajdujących się na terenie gminy posiadają zespół klasztorno-popijarski (obecnie kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP w Opolu Lubelskim) oraz zespół pałacowo-parkowy w Niezdowie. Na terenie gminy zachowały się również dwa historyczne układy urbanistyczne: w Opolu Lubelskim i we Wrzelowcu. Przez Opole Lubelskie przebiega również fragment Nadwiślańskiej Kolejki Wąskotorowej.

Tabela 1. Zabytki wpisane do rejestru zabytków nieruchomości i rejestru zabytków archeologicznych na terenie Gminy Opole Lubelskie

Lp.	Miejscowość	Adres	Zakres wpisu	Nr rejestru
wykaz zabytków wpisanych do rejestru "A" zabytków nieruchomości województwa lubelskiego				
1.	Kluczkowice		zespół pałacowo-parkowy: pałac z wystrojem i wyposażeniem salonu, dawna szkoła przypałacowa, dawne stajnie, park z drzewostanem w gran. wg opisu w decyzji	A/693
2.	Opole Lubelskie		układ urbanistyczny miasta Opola Lubelskiego obejmujący historyczny układ dwóch rynków: Starego i Nowego wraz z siecią ulic i skalą zabudowy miejskiej oraz popijarskim zespołem klasztorno-szkolnym i powiązany z miastem zespołem pałacowym, w gran. wg zał. planu	A/640
3.	Opole Lubelskie		zespół popijarski: kościół paraf. pw. Wniebowzięcia NMP z zabytkami ruchomymi, drzewostan w gran. cmentarza kościelnego, klasztor, szkoły popijarskie, dzwonnica, dzwonnica bramowa, mur cmentarza kościelnego z zamurowaną bramką, dom poklasztorny przy Nowym Rynku 2, dom poklasztorny przy ul. Kościuszki 2/ ul. Syndykacka, budynek popijarski przy ul. Kościuszki 4	A/152
4.	Opole Lubelskie		pozostałości zespołu pałacowo-parkowego: pałac z dekoracją arch.-rzeźb., oficyna, budynek administracyjny, budynek podworski, spichlerz (przy ul. Lubelskiej), otaczający budynek pałacu niezabudowany teren d. dziedzina i części ogrodu, w gran. wg zał. planu	A/448
5.	Opole Lubelskie	ul. Cmentarna	kaplica pw. Przemienienia Pańskiego, w gran. ścian zewn., wraz z gruntem pod obiektem budowlanym, zlokalizowana na terenie cmentarza rzymskokatolickiego, na działce wskazanej w decyzji	A/1631
6.	Opole Lubelskie	ul. Parkowa 7, 7a, 9, Al. 600-lecia 17	d. zespół pałacowo-parkowy (w d. Niezdowie): pałac z wystrojem architektoniczno-rzeźbiarskim, śladami polichromii i wyposażeniem, dwie oficyny,	A/447

			założenie dziedzińca z d. podjazdem, park ze wszystkimi alejami, zespół. drzew, sadzawkami i budowlami parkowymi, w gran. wg zał. planu	
7.	Opole Lubelskie	Nowy Rynek 6	dawny ratusz, położony na dz. 126/6 w Opolu Lubelskim - w gran. ścian zewnętrznych (z wyłączeniem wtórnie dobudowanych do niego budynków gospodarczych)	A/1701
8.	Wola Rudzka		młyn wodny, w gran. ścian zewnętrznych, wg zał. mapy	A/1120
9.	Wrzelowiec		zespół kościoła parafialnego: kościół pw. Świętej Trójcy z wyposażeniem wnętrza, dzwonnica, ogrodzenie z czterema kapliczkami i bramką, kostnica, drzewostan w obrębie cmentarza kościelnego	A/558
10.	Wrzelowiec		„stara” plebania w zespole kościelnym, w gran. ścian zewnętrznych	A/558
11.	Wrzelowiec		organistówka w zespole kościelnym, w gran. ścian zewnętrznych	A/558
wykaz zabytków wpisanych do rejestru "C" zabytków archeologicznych województwa lubelskiego				
1.	Kluczkowice		zamczysko, na działce wskazanej w decyzji, wg załącznika graf.	C/165
2.	Puszno Skokowskie		kopiec ziemny (mogiła), wskazanych w postanowieniu prostującym treść decyzji o wpisie do rejestru	C/13
3.	Skoków		cmentarzysko kurhanowe (7 kopców)	C/18
4.	Stare Komaszycy		kopiec ziemny – stanowisko archeologiczne nr 14 AZP 80-76/4 w granicach działek nr 1023 i 160 wskazanych w postanowieniu prostującym	C/12

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Obwieszczenia Nr 1/2024 Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Lublinie z dnia 27 lutego 2024 r. w sprawie wykazu zabytków wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych województwa lubelskiego i do rejestru zabytków archeologicznych województwa lubelskiego.

2.1.9 PODSUMOWANIE I WNIOSKI

- Gmina miejsko-wiejska Opole Lubelskie położona jest w zachodniej części województwa lubelskiego i sąsiaduje z sześcioma gminami: Chodel, Poniatowa, Karczmiska, Urzędów, Łaziska, Józefów nad Wisłą. Powierzchnia administracyjna gminy wynosi 19 373 ha.
- Według podziału fizyczno-geograficznego Polski gmina położona jest na pograniczu dwóch jednostek fizycznogeograficznych - północna część obszaru leży w obrębie mezoregionu Kotliny Chodelskiej, część południowa w obrębie Wzniesień Urzędowych.
- Północna i północno-wschodnia część gminy odznacza się dużą gęstością tkanki wodnej, na którą składają się: sieć rzeczna, stawy, dość liczne źródła, mokradła oraz tereny pocięte siecią melioracyjną. Głównymi rzekami tej części gminy są: Chodelka i jej lewy dopływ Jankówka. Południowa część gminy jest odwadniana przez Potok Wrzelowiecki.
- Na terenie gminy występują złoża surowców mineralnych tj. piasków i żwirów, torfów i surowców ilastych ceramiki budowlanej.
- Gmina Opole Lubelskie cechuje się licznymi walorami i zasobami środowiska, przyrody i krajobrazu. Obszary wyróżniające się szczególnymi wartościami przyrodniczymi i krajobrazowymi objęto ochroną obszarową – na analizowanym terenie ustanowiono Wrzelowiecki Park Krajobrazowy oraz Chodelski Obszar Chronionego Krajobrazu. W celu ochrony pozostałości naturalnych ekosystemów mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej oraz cennych fragmentów krajobrazu naturalnego i kulturowego, na terenie gminy utworzono użytek ekologiczny „Emilcin”, obejmujący podmokłe łąki z licznymi zagłębieniami i oczkami wodnymi. Ponadto, na analizowanym obszarze, znajduje się 11 pomników przyrody reprezentowanych przez okazałe drzewa.

- Do terenów o szczególnych walorach przyrodniczych zlokalizowanych w granicach Opola Lubelskiego należą również Obszary Natura 2000. W granicach gminy znajdują się dwie ostoje siedliskowe „Opole Lubelskie” (PLH060054) oraz „Komaszyce” (PLH060063).
- Według delimitacji korytarzy ekologicznych przeprowadzonej przez Instytut Badań Systemowych Polskiej Akademii Nauk Przez obszar gminy przebiega korytarz ekologiczny o randze ponadlokalnej: główny korytarz ekologiczny Małopolski Przełom Wisły (GKPdC-4A).
- Wody powierzchniowe na terenie gminy badane są w ramach monitoringu rzek i zbiorników zaporowych, a prowadzone badania obejmują główne rzeki przepływające przez analizowany obszar. Obszar gminy znajduje się w granicach dwóch jednolitych części wód powierzchniowych (JCWP): Chodelka (PLRW20000623749) i Wrzelowianka (PLRW2000062338). Wyniki monitoringu stanu środowiska prowadzonego w latach 2016-2021 wskazują, że stan/potencjał jednolitych części wód powierzchniowych na analizowanym terenie w oceniany jest jako zły.
- Z kolei wyniki badań wód podziemnych pokazują, że zarówno ich stan ilościowy, jak i stan chemiczny wód na terenie Opola Lubelskiego jest dobry, a badane wody odpowiadają III klasie czystości.
- Do głównych źródeł zanieczyszczeń powietrza pochodzenia antropogenicznego występujących na terenie gminy należą: zanieczyszczenia z sektora energetycznego (system ciepłowniczy i gazowy), zanieczyszczenia z sektora przemysłowego, związane z emisją punktową, pochodzącą z zakładów przemysłowych, zanieczyszczenia z sektora komunikacyjnego oraz zanieczyszczenia z sektora komunalno-bytowego, wynikające ze spalania paliw stałych niskiej jakości oraz odpadów indywidualnych gospodarstwach domowych oraz kotłowniach lokalnych. Główną przyczyną występowania przekroczeń jest emisja z systemów indywidualnego ogrzewania budynków oraz niekorzystne warunki meteorologiczne głównie w sezonie zimowym.
- W celu poprawy jakości powietrza na terenie gminy należy kontynuować realizowane działania polegające w szczególności na: likwidacji lokalnych źródeł ciepła, wymianie starych, wysokoemisyjnych urządzeń grzewczych opalanych węglem kamiennym na niskoemisyjne piece ekologiczne, termomodernizacji i termorenowacji budynków w celu zmniejszenia zapotrzebowania na ciepło, budowie, modernizacji i rozbudowie sieci ciepłej i gazowej, wykorzystaniu odnawialnych źródeł energii, rozbudowie ścieżek rowerowych, rozwoju i unowocześnianiu transportu zbiorowego, a także edukacji i informowaniu mieszkańców.
- Gmina Opole Lubelskie legitymuje się bogatą przeszłością historyczną i dziedzictwem kulturowym. Na jej obszarze występują obiekty i zespoły, które posiadają wysoką wartość kulturową i stanowią potencjał do dalszego rozwoju branży turystycznej. Do grupy najliczniej reprezentowanych obiektów zabytkowych należą obiekty sakralne, cmentarze oraz zespoły pałacowo-parkowe. Bogata różnorodność przyrodnicza i krajobrazowa wpływa korzystnie na atrakcyjność turystyczną gminy, stanowiąc istotny czynnik kreowania polityki lokalnej opartej na rozwoju różnych form turystyki.

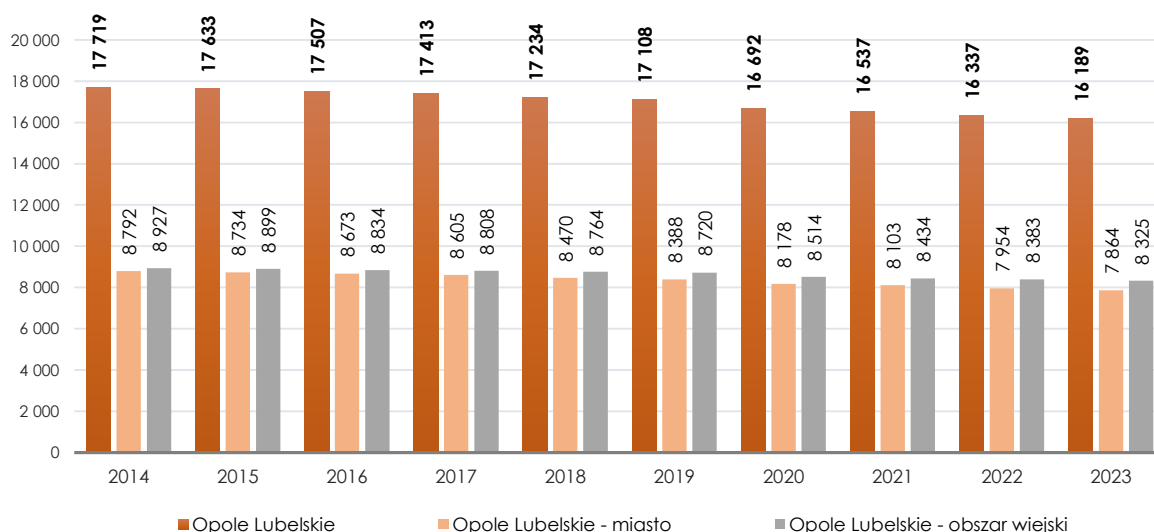
2.2 DEMOGRAFIA I POTENCJAŁ SPOŁECZNY

Ludność uznawana jest za jeden z najważniejszych zasobów lokalnych, zaś czynnik ludzki za podstawowe źródło szeroko pojętego rozwoju społeczno-gospodarczego oraz ważny czynnik konkurencyjności. Liczba i struktura ludności, będące następstwem procesów demograficznych zachodzących na danym obszarze, w znacznym stopniu wpływają na całokształt procesów społecznych i ekonomicznych. Analiza przemian w sferze demografii stanowi podstawę wszelkich ocen sytuacji społeczno-gospodarczej oraz analiz konkurencyjności, jak również jest jedną z najważniejszych przesłanek podejmowania decyzji związanych z polityką lokalną i regionalną.

2.2.1 LICZBA LUDNOŚCI

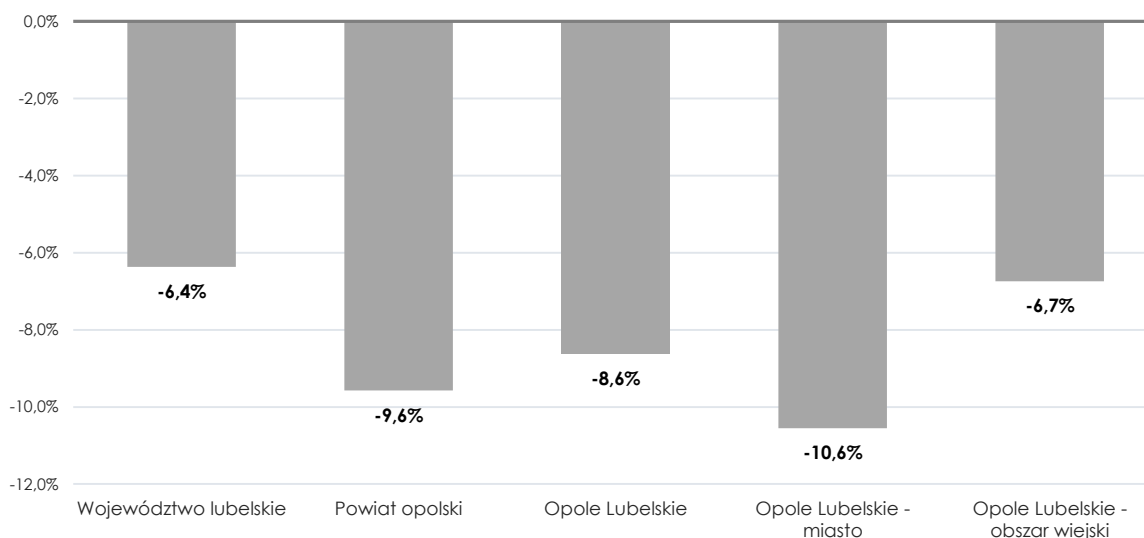
Zgodnie z danymi statystycznymi Gminę Opole Lubelskie w końcu 2023 r. zamieszkiwało **16 189 osób** (8 339 kobiet i 7 850 mężczyzn), co stanowi 29,1% ludności powiatu opolskiego oraz 0,8% ludności województwa lubelskiego. Miasto Opole Lubelskie liczyło 7 864 mieszkańców, natomiast na terenie wiejskim gminy miejsko-wiejskiej mieszkało 8 325 osób. Znajduje to swoje odbicie we **wskaźniku gęstości zaludnienia**, który na terenie miasta wyniósł w 2023 r. 520 osób/km², natomiast na obszarze wiejskim 47 osób/km².

Wykres 1. Liczba ludności na terenie Gminy Opole Lubelskie w latach 2014-2023 (osoby)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Podstawowym wskaźnikiem obrazującym rozwój demograficzny obszaru jest **przyrost rzeczywisty**, wskazujący całkowity wzrost lub ubytek ludności z uwzględnieniem zarówno czynników naturalnych (ruch naturalny), jak i migracji (saldo migracji). Na przestrzeni ostatnich lat na terenie Gminy Opole Lubelskie odnotowuje się systematyczny **spadek liczby ludności** – od 2014 r. liczba mieszkańców tego terenu zmniejszyła się o 1 530 osób, co stanowi 8,6% ludności zamieszkującej obszar w 2014 r. W badanym okresie, spadek liczby ludności nastąpił zarówno na terenie miasta (spadek o 928 osób), jak i na terenie wiejskim (o 602 osoby). Należy jednak zauważyć, że proces depopulacji zdecydowanie szybciej następuje w mieście. W analogicznym okresie podobny trend dotyczący ubytku ludności zaobserwowano na terenie powiatu opolskiego, jak i całego województwa lubelskiego.

Wykres 2. Zmiana liczby ludności w stosunku do 2014 r. na terenie Gminy Opole Lubelskie, powiatu opolskiego i województwa lubelskiego (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Biorąc pod uwagę liczbę ludności, w porównaniu do pozostałych ośrodków lokalnych województwa lubelskiego, Gmina Opole Lubelskie plasuje się na trzeciej pozycji – za łączną (22 368 mieszkańców) i Rykami (19 139 mieszkańców). Należy również zwrócić uwagę na wieloletni trend zmiany liczby mieszkańców, który w Opolu Lubelskim jest nie jest korzystny. Wyższy procentowy ubytek ludności w latach 2014-2023 odnotowano jedynie w Janowie Lubelskim (-10,5%).

Tabela 2. Zmiana liczby ludności w Gminie Opole Lubelskie oraz jednostkach porównawczych w latach 2014-2023.

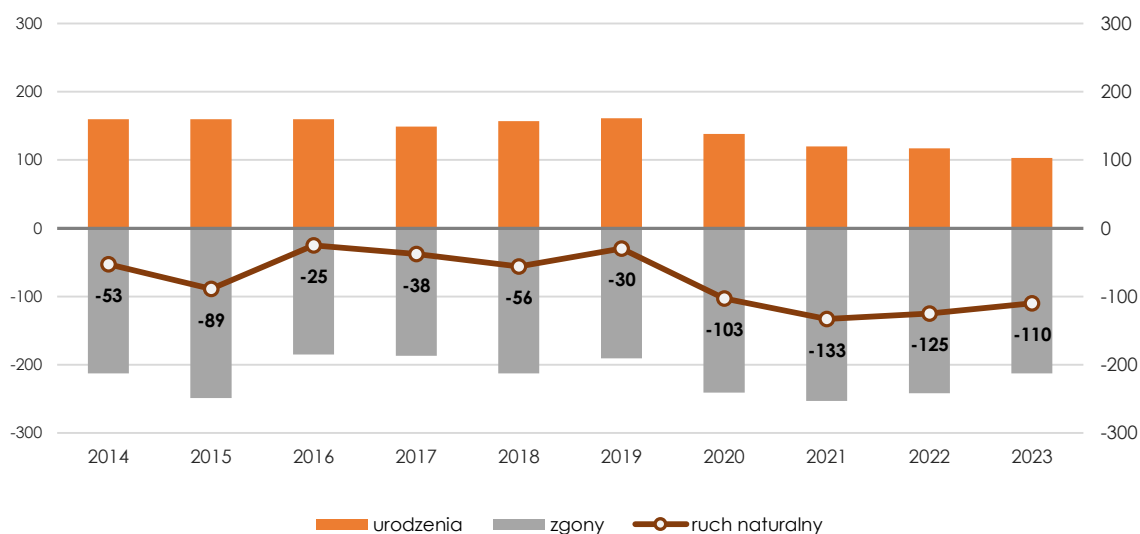
Ośrodek lokalny	Liczba ludności w 2014 r. (osoby)	Liczba ludności w 2023 r. (osoby)	Zmiana liczby ludności (osoby)	Zmiana liczby ludności (%)
Gmina Janów Lubelski	16 288	14 576	-1 712	-10,5%
Gmina łączna	23 833	22 368	-1 465	-6,1%
Gmina Opole Lubelskie	17 719	16 189	-1 530	-8,6%
Gmina Parczew	14 812	13 702	-1 110	-7,5%
Gmina Ryki	20 705	19 139	-1 566	-7,6%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

2.2.2 RUCH NATURALNY I MIGRACJE

Jednym z głównych czynników decydujących o liczbie ludności jest **ruch naturalny**, który stanowi różnicę między liczbą urodzeń żywych, a liczbą zgonów. Gmina Opole Lubelskie charakteryzuje się ujemnym przyrostem naturalnym, w wyniku którego w 2023 r. liczba mieszkańców zmniejszyła się o 110 osób, przy czym wartości ujemne odnotowano zarówno na obszarze miasta (-47 osób), jak i na terenie wiejskim gminy (-63 osoby). Warto również zauważyć, że przyrost naturalny na terenie gminy w latach 2014-2023 stale utrzymywał wartość ujemną, a dodatkowo w ostatnich czterech latach znacząco się zmniejszył.

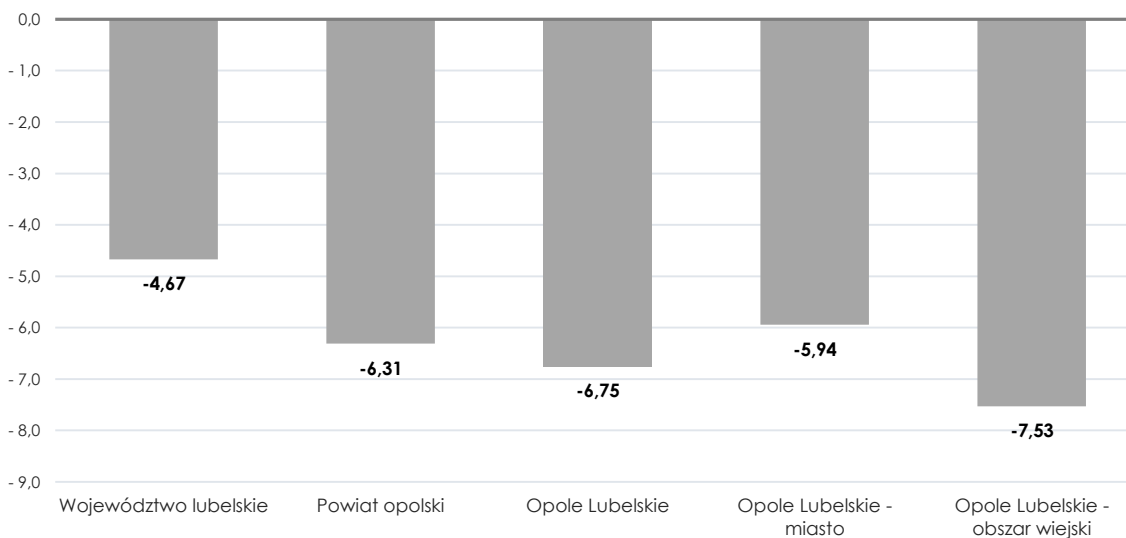
Wykres 3. Saldo przyrostu naturalnego w latach 2014-2023 na terenie Gminy Opole Lubelskie (osoby)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Współczynnik przyrostu naturalnego¹ na terenie Gminy Opole Lubelskie w ostatnim dziesięcioleciu przyjmował wartości ujemne, a w 2023 r. wyniósł -6,75%. W wyniku spadku wartości przedmiotowego wskaźnika w ostatnich latach, sytuacja gminy kształtuje się niekorzystnie w porównaniu do średnich w powiecie opolskim oraz w województwie lubelskim, w których współczynnik przyrostu naturalnego w 2023 r. wyniósł odpowiednio -6,31% oraz -4,67%. Porównując dane w rozbiciu na obszar miejski i wiejski gminy należy zwrócić uwagę na rozbieżności wskaźnika przyrostu naturalnego na 1 000 mieszkańców, związane z wyższym wskaźnikiem zgonów i niższym wskaźnikiem urodzeń na obszarze wiejskim.

Wykres 4. Współczynnik przyrostu naturalnego na terenie Gminy Opole Lubelskie, powiatu opolskiego i województwa lubelskiego w 2023 r. (‰)

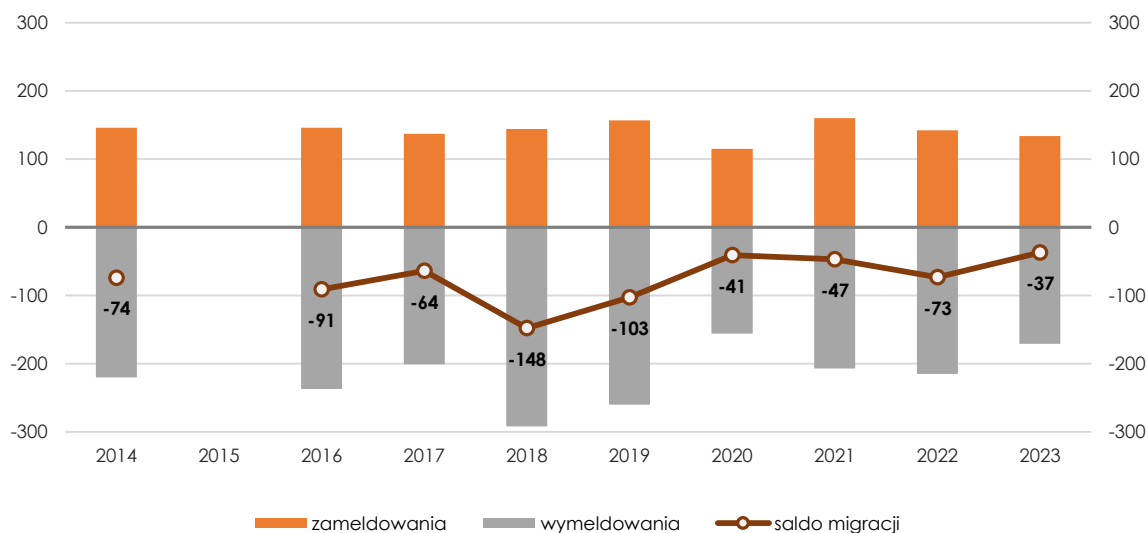
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Problemem w odniesieniu do sytuacji demograficznej obszaru jest również **odpływ migracyjny ludności**. Saldo migracji od 2014 r. (poza rokiem 2015, dla którego GUS ze względów

¹ Stosunek różnicy między liczbą żywych i liczbą zgonów do liczby ludności w połowie badanego okresu lub do średniego stanu ludności w tym okresie – wyrażony w ‰ (tj. na 1000 ludności).

metodologicznych nie udostępnia danych) na terenie Gminy Opole Lubelskie niezmiennie przyjmuje wartości ujemne, a w 2023 r. osiągnęło wartość -37 osób. Na saldo migracji gminy wpływ wywarł głównie odpływ mieszkańców z miasta, który w 2023 r. wyniósł -48 osób. Dodatkowo saldo migracji odnotowano natomiast na terenie wiejskim, gdzie w roku 2023 było o 11 więcej zameldowań niż wymeldowań.

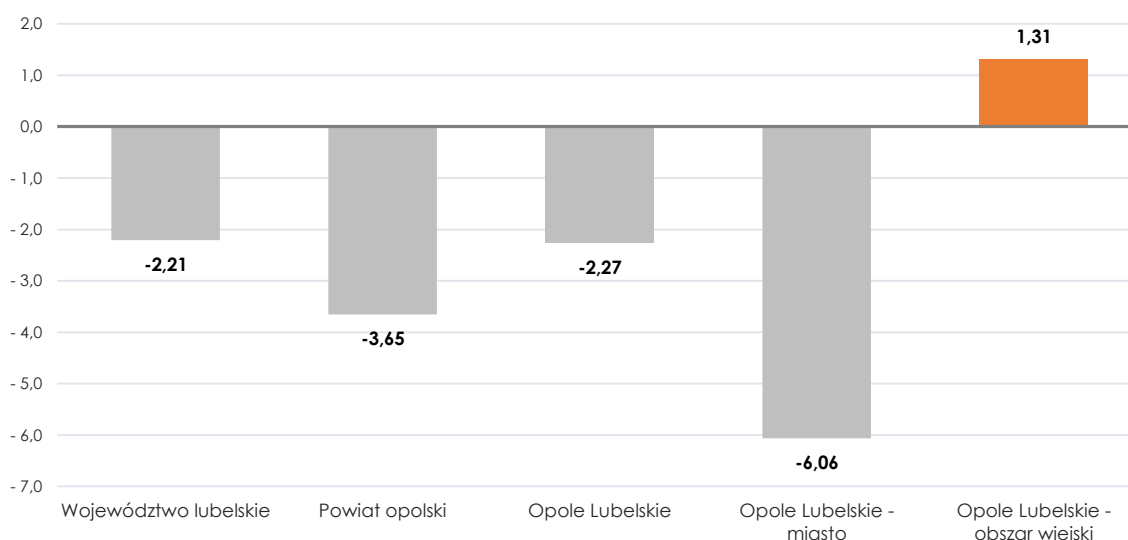
Wykres 5. Saldo migracji w latach 2014-2023 na terenie Gminy Opole Lubelskie (osoby)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Analiza dostępnych danych wskazuje na to, że do miasta migrują głównie ludzie z obszarów wiejskich (72,9% zameldowań w 2023 r.), przy czym emigracja następuje niemalże w równym stopniu w obu kierunkach (miasto, wieś). W przypadku obszaru wiejskiego 53,3% zameldowanych pochodzi z miast, do miast odpływa również 54,7% emigrantów.

Wykres 6. Współczynnik salda migracji na terenie Gminy Opole Lubelskie, powiatu opolskiego i województwa lubelskiego w 2023 r. (‰)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Współczynnik salda migracji² na analizowanym terenie w 2023 r. osiągnął wartość -2,27‰, wobec -3,65‰ w powiecie opolskim oraz -2,21‰ w województwie lubelskim. Należy przy tym zauważyć, że ubytek ludności w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w wyniku ruchu migracyjnego nastąpił w mieście (-6,06‰), natomiast na terenie wiejskim gminy odnotowano nieznaczny wzrost liczby mieszkańców (1,31‰).

W porównaniu do pozostałych ośrodków lokalnych województwa lubelskiego Gmina Opole Lubelskie cechuje się najkorzystniejszym, choć ujemnym, współczynnikiem salda migracji. Jednocześnie współczynnik przyrostu naturalnego obliczony dla analizowanej gminy jest zdecydowanie najniższy w grupie porównawczej.

Tabela 3. Wybrane wskaźniki dotyczące ruchu naturalnego i migracji w 2023 r. w Gminie Opole Lubelskie oraz jednostkach porównawczych.

Ośrodek lokalny	Przyrost naturalny (osoby)	Współczynnik przyrostu naturalnego (‰)	Saldo migracji (osoby)	Współczynnik salda migracji (‰)
Gmina Janów Lubelski	-80	-5,44	-75	-5,10
Gmina Łęczna	10	0,45	-96	-4,27
Gmina Opole Lubelskie	-110	-6,75	-37	-2,27
Gmina Parczew	-74	-5,37	-79	-5,74
Gmina Ryki	-58	-3,02	-100	-5,20

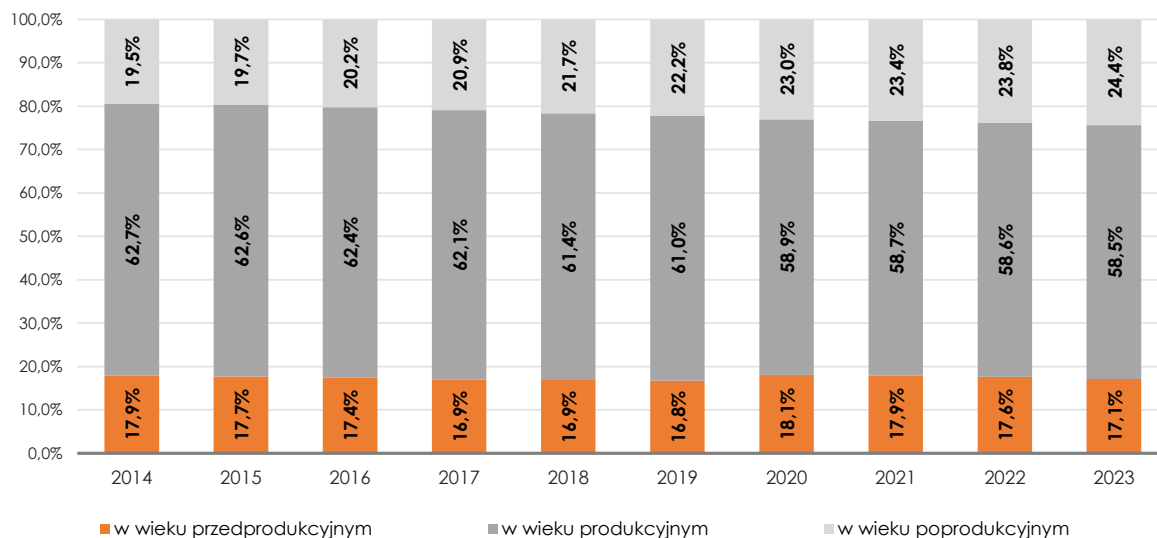
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

2.2.3 STRUKTURA WIEKU I PŁCI LUDNOŚCI

Niezwykle istotnym składnikiem potencjału demograficznego jest **struktura demograficzna ludności**, w tym przede wszystkim struktura wiekowa. Demograficzne starzenie się społeczeństwa, wyrażające się większym udziałem osób starszych w strukturze ludności, stanowi istotne wyzwanie dla rozwoju regionalnego i lokalnego. W przyszłości skutkować będzie m.in. rosnącym zapotrzebowaniem na świadczenia zdrowotne i społeczne. Dodatkowo spadek udziału ludności w wieku przedprodukcyjnym (0-17 lat), jak i produkcyjnym (18-59/64 lat) prowadzi do zmian na rynku pracy, związanych z niedoborem siły roboczej i koniecznością dostosowania oferowanych miejsc pracy do potrzeb i możliwości osób starszych.

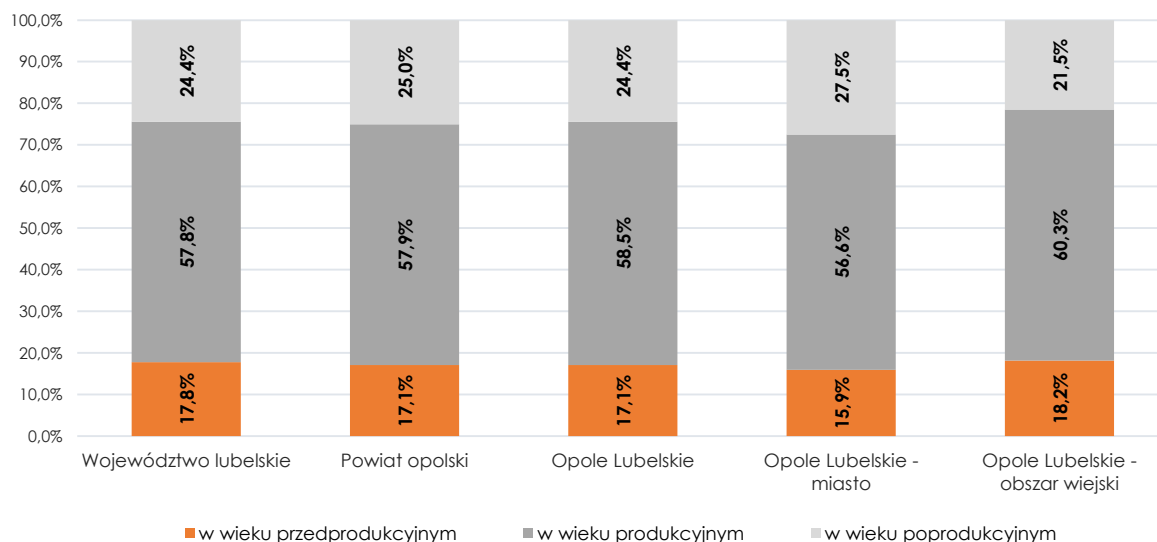
Pierwszym ważnym wskaźnikiem sytuacji demograficznej analizowanego obszaru jest **relacja ilości osób w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym**. Relacje między liczebnością tych trzech grup wieku są szczególnie istotnym sygnałem dla obszaru w zakresie kształtowania jego potencjału gospodarczego, rynku pracy oraz zapotrzebowania na zmieniające się, wraz z przemianami struktury wieku ludności, usługi. Na terenie Gminy Opole Lubelskie, w strukturze wieku ludności według ekonomicznych grup wieku, dominowały osoby w wieku produkcyjnym – 58,5%. Ludność w wieku przedprodukcyjnym stanowiła 17,1%, a w wieku poprodukcyjnym 24,4% mieszkańców obszaru. Proporcje między ludnością w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w ostatnim dziesięcioleciu wykazują tendencję do negatywnego układu. W porównaniu do roku 2014 na terenie gminy nastąpił zdecydowany **wzrost odsetka ludności w wieku poprodukcyjnym** (o 4,9 pkt proc.), przy jednoczesnym spadku odsetka ludności w wieku przedprodukcyjnym (o 0,8 pkt proc.) i produkcyjnym (o 4,2 pkt proc.), co niewątpliwie świadczy o **postępującym procesie starzenia się społeczeństwa** na tym terenie.

² Oznacza przyrost/ubytek ludności danej jednostki administracyjnej na skutek migracji przypadający na 1000 mieszkańców tej jednostki (wg stanu na połowę badanego okresu).

Wykres 7. Udział ludności według ekonomicznych grup wieku w ludności ogółem w latach 2014-2023 na terenie Gminy Opole Lubelskie (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W skali obszaru korzystniejszą strukturę wieku ekonomicznego ludności posiada obszar wiejski gminy, wyróżniający się wyższym odsetkiem osób w wieku produkcyjnym – 60,3%, wyższym udziałem osób w wieku przedprodukcyjnym – 18,2% oraz niższym odsetkiem osób w wieku poprodukcyjnym – 21,5%. Zdecydowanie mniej korzystną strukturą charakteryzuje się natomiast miasto, wyróżniające się niższym odsetkiem osób w wieku przedprodukcyjnym – 15,9%, niższym udziałem osób w wieku produkcyjnym – 56,6% oraz wyższym odsetkiem osób w wieku poprodukcyjnym – 27,5%.

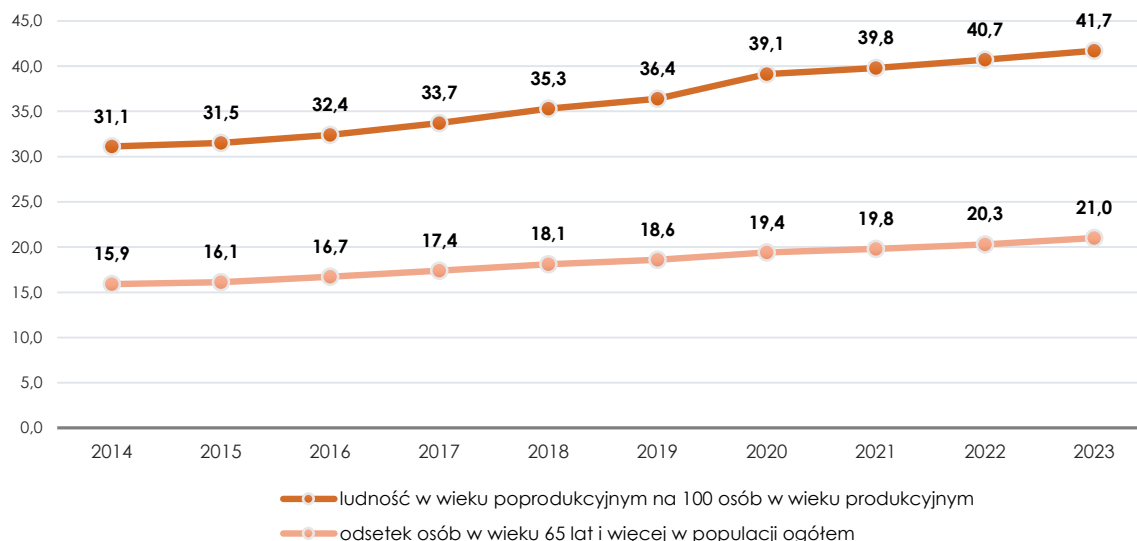
Wykres 8. Udział ludności według ekonomicznych grup wieku w ludności ogółem w 2023 r. na terenie Gminy Opole Lubelskie, powiatu opolskiego oraz województwa lubelskiego (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Niekorzystnym odzwierciedleniem powyższych tendencji jest obserwowany od 2014 r. stały **wzrost ludności w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym** (o 10,6 pkt proc.) oraz **wzrost odsetka osób w wieku 65 lat i więcej** (o 5,1 pkt proc.). Warto również zaznaczyć, że w 2023 r. wartości przedmiotowych wskaźników obliczone dla obszaru gminy

wynoszą odpowiednio 41,7% i 21,0% i są nieznacznie niższe do wartości dla powiatu opolskiego oraz województwa lubelskiego. Biorąc pod uwagę powyższe można zauważyć, iż zjawisko postępującego starzenia się społeczeństwa wyraźniej odznacza się na obszarze województwa lubelskiego niż na terenie gminy.

Wykres 9. Wskaźniki dotyczące obciążenia demograficznego w latach 2014-2023 na terenie Gminy Opole Lubelskie (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Z prognozy demograficznej wynika, iż w kolejnych latach – zarówno na obszarze całego województwa lubelskiego, jak i na terenie Gminy Opole Lubelskie – **zwiększy się obciążenie demograficzne** spowodowane wzrostem liczby ludności w wieku poprodukcyjnym oraz zmniejszaniem się liczby osób w wieku przedprodukcyjnym oraz w wieku produkcyjnym.

W skali obszaru niekorzystne zmiany demograficzne są zdecydowanie bardziej widoczne na terenie miasta niż na terenie wiejskim, co może być częściowo spowodowane postępującymi procesami suburbanizacyjnymi (przenoszenie się na tereny podmiejskie osób w wieku produkcyjnym, rodzin z dziećmi). Warto natomiast podkreślić, że w porównaniu do pozostałych ośrodków lokalnych w regionie, Opole Lubelskie wyróżnia się relatywnie korzystnymi wskaźnikami obciążenia demograficznego – niższe wartości obserwuje się jedynie w łącznej.

Tabela 4. Wybrane wskaźniki obciążenia demograficznego w 2023 r. w Gminie Opole Lubelskie oraz jednostkach porównawczych.

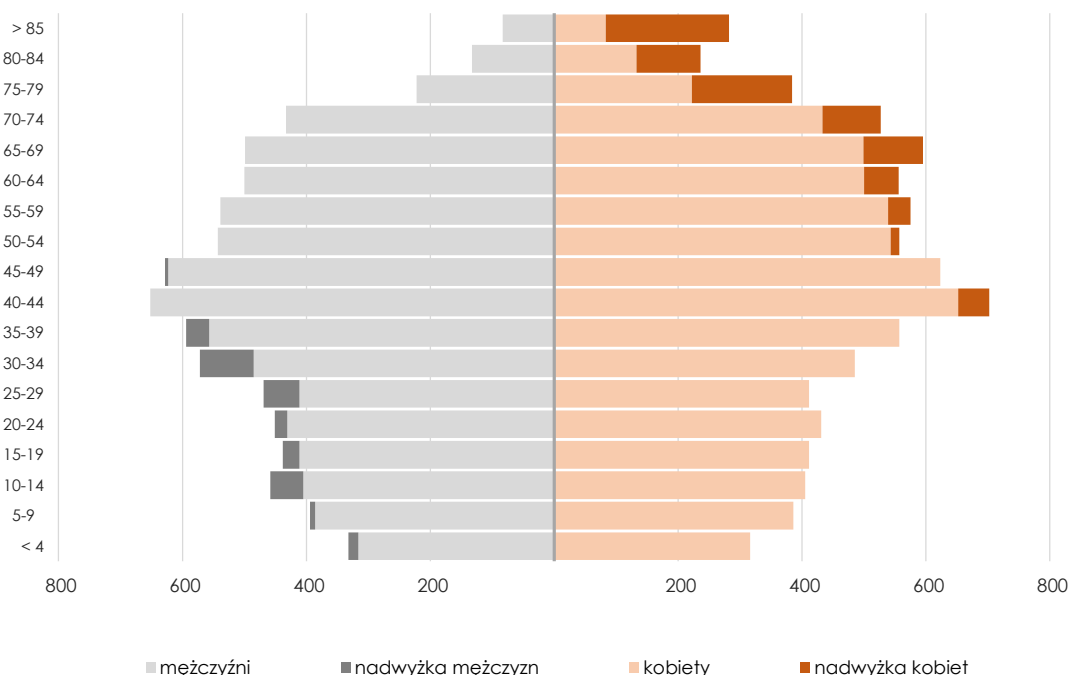
Ośrodek lokalny	Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym (%)	Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi (%)	Odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem (%)
Gmina Janów Lubelski	45,1	33,6	21,8
Gmina łączna	36,6	25,5	17,0
Gmina Opole Lubelskie	41,7	32,3	21,0
Gmina Parczew	43,5	33,8	21,6
Gmina Ryki	45,4	35,1	22,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Według stanu z końca grudnia 2023 r., kobiety stanowiły 51,5% ogólnej liczby ludności Gminy Opole Lubelskie, a **wskaźnik feminizacji** wyniósł 106. Analiza danych statystycznych pokazuje,

że wskaźnik ten w ostatnim dziesięcioleciu utrzymywał się na stałym poziomie. Ponadto, zgodnie z prognozą stanu i struktury ludności, nie zmieni się to w przyszłości. W skali obszaru wyższym wskaźnikiem feminizacji charakteryzuje się miasto (110), niższym zaś obszar wiejski (103), co jest powiązane ze strukturą wieku ludności tych jednostek. Na obszarze gminy **współczynnik feminizacji jest zróżnicowany ze względu na wiek** – wśród ludności do około 49 roku życia występuje liczebna przewaga mężczyzn. Z kolei dla grupy osób w wieku 50 lat i więcej współczynnik feminizacji jest znacznie wyższy, co jest wynikiem dłuższego trwania życia kobiet.

Wykres 9. Piramida wieku i płci ludności Gminy Opole Lubelskie w 2023 r. (osoby)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

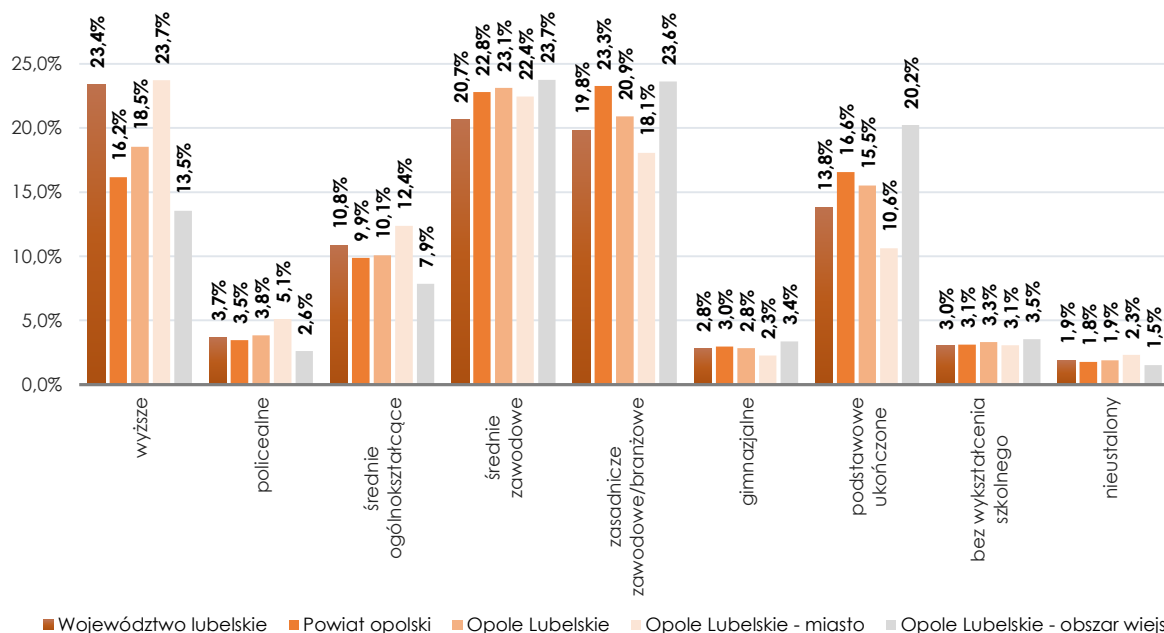
2.2.4 KAPITAŁ LUDZKI I SPOŁECZNY

Kapitał ludzki to wiedza, umiejętności, zdolności oraz inne właściwe jednostce atrybuty ułatwiające tworzenie osobistego, społecznego oraz ekonomicznego dobrostanu³. Najistotniejszym miernikiem kapitału ludzkiego jest **poziom wykształcenia ludności**. Według Narodowego Spisu Powszechnego z 2021 r. 18,5% ludności Gminy Opole Lubelskie posiada wykształcenie wyższe, 3,8% wykształcenie policealne, 10,1% średnie ogólnokształcące, a 23,1% średnie zawodowe. Wykształceniem zasadniczym zawodowym/branżowym legitymuje się 20,9% mieszkańców gminy, gimnazjalnym 2,8%, natomiast 15,5% ukończonym podstawowym. Aż 3,8% mieszkańców zakończyło edukację przed ukończeniem szkoły podstawowej. Należy przy tym zauważyć, że w porównaniu do średniej w województwie lubelskim udział osób z wykształceniem wyższym w Gminie Opole Lubelskie był znacznie niższy. Analiza dostępnych danych pokazuje również **znaczące różnice w wykształceniu mieszkańców obszaru wiejskiego i miejskiego** - struktura wykształcenia mieszkańców miasta jest bowiem wyraźnie przesunięta w

³ Kapitał ludzki w Polsce w 2010 r., red. Jerzy Auksztol, Urząd Statystyczny w Gdańsku, ISSN 2299-775X, Gdańsk 2012, str. 3.

kierunku wyższych poziomów edukacji, natomiast na wsi większy jest udział osób z niższymi poziomami wykształcenia.

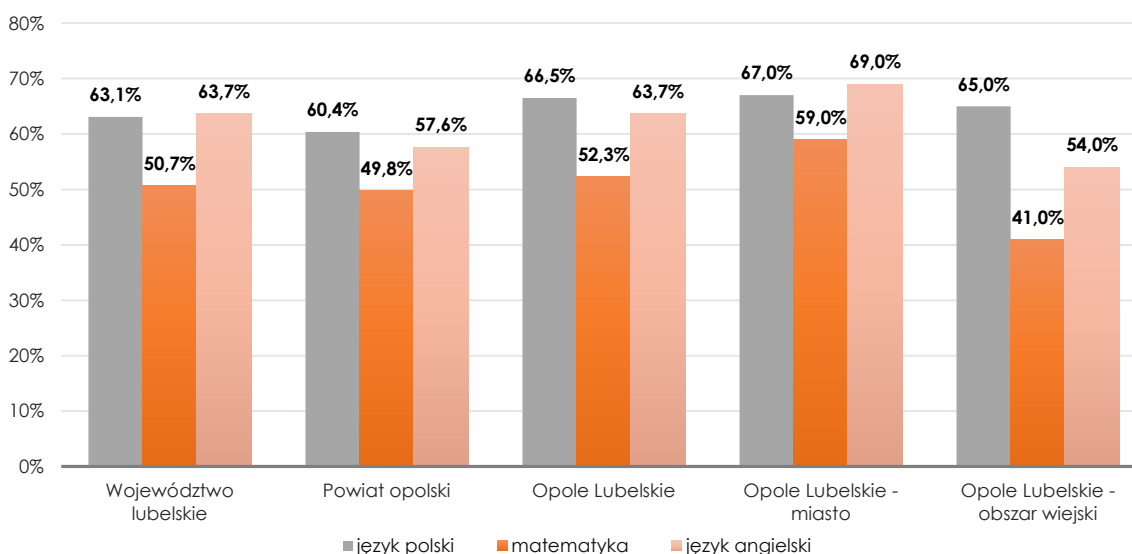
Wykres 10. Poziom wykształcenia ludności Gminy Opole Lubelskie, powiatu opolskiego i województwa lubelskiego w 2021 r. (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Bardzo istotnym wskaźnikiem kapitału ludzkiego są również **dane o wynikach egzaminu ósmoklasisty**. W 2024 r. każdy ósmoklasista przystąpił do egzaminu z trzech przedmiotów obowiązkowych: języka polskiego, matematyki i języka obcego nowożytnego. Zadania sprawdzały, w jakim stopniu uczniowie opanowali wymagania ogólne i szczegółowe, z zakresu trzech przedmiotów egzaminacyjnych, określone w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla II etapu edukacyjnego.

Wykres 11. Wyniki egzaminu ósmoklasisty w szkołach na terenie Gminy Opole Lubelskie, powiatu opolskiego i województwa lubelskiego w 2024 r. (%)

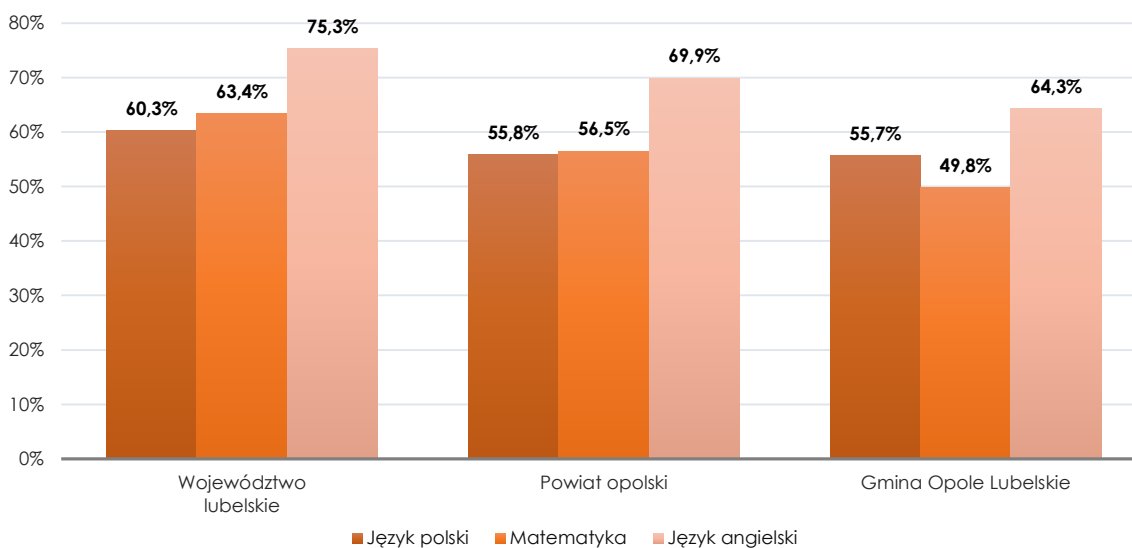

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Krakowie.

W 2024 r. z egzaminu z języka polskiego ósmoklasiści ze szkół podstawowych z terenu gminy uzyskali średnio 66,5% punktów możliwych do zdobycia (wobec 60,4% w powiecie opolskim i 63,1% w województwie lubelskim), z matematyki – 52,3% (wobec 49,8% w powiecie opolskim i 50,7% w województwie lubelskim), natomiast z języka angielskiego – 63,7% (wobec 57,6% w powiecie opolskim oraz 63,7% w województwie lubelskim). Dane dotyczące wyników egzaminu ósmoklasisty z 2024 r. pokazują, że średnie **wyniki uczniów klas ósmych z obszaru gminy były wyższe do średnich wyników w powiecie opolskim i regionie**. Należy przy tym zauważyć, że w skali obszaru słabiej wypadli uczniowie ze szkół zlokalizowanych na obszarze wiejskim.

Według danych Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Krakowie w 2024 r. w Gminie Opole Lubelskie egzamin dojrzałości zdało 91,1% maturzystów. W 2024 r. z egzaminu z języka polskiego (poziom podstawowy) maturzyści ze szkół ponadpodstawowych z terenu gminy uzyskali średnio 55,7% punktów możliwych do zdobycia (wobec 55,8% w powiecie opolskim i 60,3% w województwie lubelskim), z matematyki (poziom podstawowy) – 49,8% (wobec 56,5% w powiecie opolskim i 63,4% w województwie lubelskim), natomiast z języka angielskiego – 64,3% (wobec 69,9% w powiecie opolskim oraz 75,3% w województwie lubelskim). Dane dotyczące wyników egzaminu maturalnego z 2024 r. pokazują, że **średnie wyniki uczniów z obszaru gminy były zdecydowanie niższe do średnich wyników w powiecie opolskim i regionie**.

Wykres 12. Wyniki egzaminu maturalnego w szkołach na terenie Gminy Opole Lubelskie, powiatu opolskiego i województwa lubelskiego w 2024 r. (%)

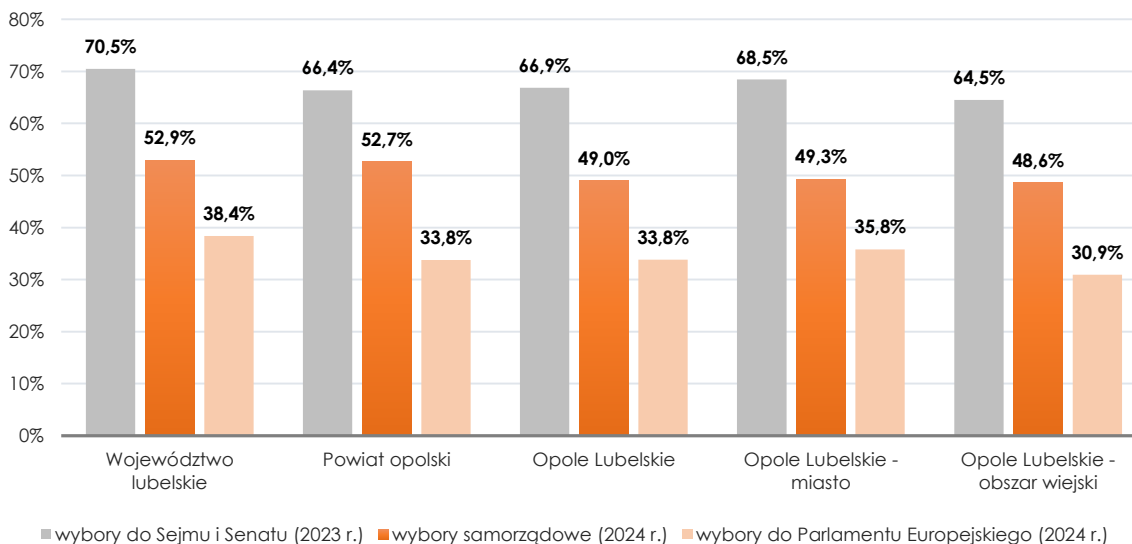
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Krakowie.

Kapitał społeczny zaliczany jest do jednego z istotnych, endogenicznych czynników rozwoju lokalnego. Jakość kapitału społecznego i jego zaangażowanie w proces zarządzania jednostkami samorządu terytorialnego jest obecnie jednym z głównych przejawów dobrego zarządzania na poziomie lokalnym. Podobnie, jak dla kapitału ludzkiego, wskaźnikami kapitału społecznego są cechy jakościowe. Jako mierniki ilustrujące pewien aspekt kapitału społecznego można zastosować wskaźnik frekwencji wyborczej, wskaźnik dotyczący liczby stowarzyszeń i organizacji społecznych oraz fundacji na 10 000 ludności, a także aktywność przedsiębiorczą mieszkańców.

Przejawem istnienia bądź też tworzenia się kapitału społecznego jest świadomość mieszkańców o możliwości współdecydowania w sprawach istotnych dla społeczeństwa,

w tym społeczności lokalnej. Za swoisty miernik społeczeństwa obywatelskiego i poziomu kapitału społecznego należy uznać **frekwencję w wyborach powszechnych**, w tym przede wszystkim w wyborach samorządowych, mających przełożenie na kierunki i charakter działań podejmowanych przez władze publiczne na rzecz rozwoju lokalnego. W tym kontekście należy zauważyć, że frekwencja w wyborach samorządowych w 2024 r., obliczona dla MOF Łukowa, była **niższa od danych dla powiatu opolskiego** oraz **średniej frekwencji w województwie lubelskim**. W skali obszaru wyższą frekwencją wyborczą charakteryzowało się miasto, niższą zaś obszar wiejski.

Wykres 13. Frekwencja wyborcza w wyborach powszechnych na terenie Gminy Opole Lubelskie, powiatu opolskiego i województwa lubelskiego (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej.

Również w porównaniu do pozostałych ośrodków lokalnych województwa lubelskiego, Gmina Opole Lubelskie cechuje się zdecydowanie najniższą frekwencją wyborczą.

Tabela 5. Frekwencja wyborcza w wyborach powszechnych w Gminie Opole Lubelskie oraz jednostkach porównawczych.

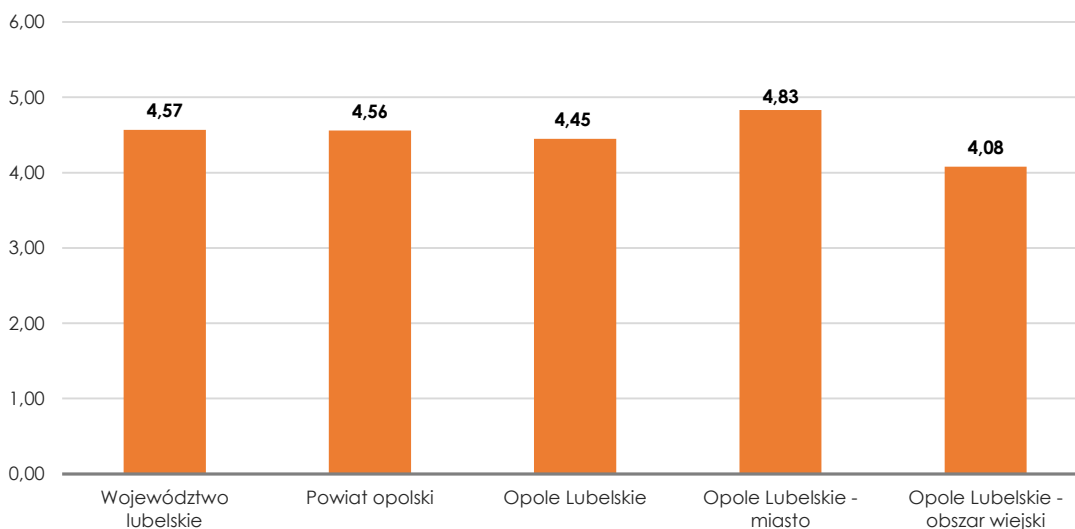
Ośrodek lokalny	Wybory do Sejmu i Senatu - 2023 r. (%)	Wybory samorządowe - 2024 r. (%)	Wybory do Parlamentu Europejskiego -2024 r. (%)
Gmina Janów Lubelski	72,5	53,5	41,4
Gmina Łęczna	73,9	50,0	40,2
Gmina Opole Lubelskie	66,9	49,0	33,8
Gmina Parczew	70,7	52,5	37,0
Gmina Ryki	74,4	56,1	38,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej.

Według danych GUS, na terenie Gminy Opole Lubelskie w 2023 r. działały 72 organizacje pozarządowe (68 stowarzyszeń oraz 4 fundacje), z czego 38 na terenie miasta oraz 34 na obszarze wiejskim. Od 2014 r. **liczba organizacji pozarządowych** wzrosła o 44,0% (22 organizacje), przy czym na terenie miasta ich liczba wzrosła o 12 organizacji, a na terenie wiejskim o 10. W przeliczeniu na 1 000 mieszkańców liczba organizacji pozarządowych w 2023 r.

wyniosła 4,45 i była nieznacznie niższa w porównaniu ze średnią w powiecie opolskim (4,56) oraz w województwie lubelskim (4,57).

Wykres 14. Liczba organizacji pozarządowych na 1 000 mieszkańców w 2023 r. na terenie Gminy Opole Lubelskie, powiatu opolskiego i województwa lubelskiego (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Gmina Opole Lubelskie wypada natomiast korzystnie pod względem wskaźnika prezentującego liczbę fundacji, stowarzyszeń i organizacji w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w porównaniu do pozostałych ośrodków lokalnych. W 2023 r. przedmiotowy wskaźnik w Opolu Lubelskim osiągnął wartość 4,45, co uplasowało gminę na 2 miejscu. Wśród porównywanych jednostek najwięcej organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców zlokalizowanych jest w Janowie Lubelskim. Ponadto w Opolu Lubelskim organizacje pozarządowe stanowią aż 4,4% podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON.

Tabela 6. Liczba organizacji pozarządowych w 2023 r. w Gminie Opole Lubelskie oraz jednostkach porównawczych.

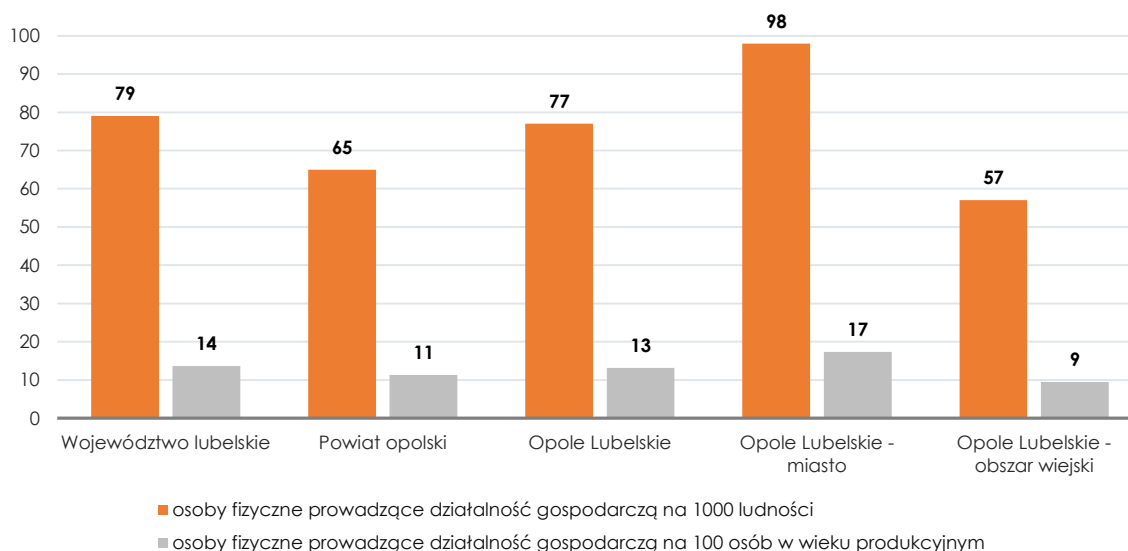
Ośrodek lokalny	Organizacje pozarządowe - fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne (szt.)	Organizacje pozarządowe na 1 000 mieszkańców (szt.)	Udział organizacji pozarządowych w ogólnej liczbie podmiotów gospodarki narodowej (%)
Gmina Janów Lubelski	78	5,35	4,0
Gmina Łęczna	80	3,58	4,4
Gmina Opole Lubelskie	72	4,45	4,4
Gmina Parczew	54	3,94	3,8
Gmina Ryki	79	4,13	4,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Przedsiębiorczość to wyraz aktywności jednostek i społeczności będący efektem obserwacji, przemysłów, wiedzy, doświadczenia. Istotnym miernikiem poziomu przedsiębiorczości jest **liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą**. Wskaźnik ten obrazuje aktywność indywidualnych osób i jest postrzegany jako przejaw ich kreatywności, odwagi, niezależności. Na terenie Gminy Opole Lubelskie na koniec 2023 r. w rejestrze REGON zaewidencjonowane były 1 624 podmioty gospodarcze, w tym 1 246 osób fizycznych prowadzących działalność

gospodarczą. Należy zauważyć, że poziom przedsiębiorczości obszaru, mierzony liczbą osób fizycznych podejmujących działalność gospodarczą, jest **stosunkowo wysoki**. Wartości wskaźników dotyczących liczby osób fizycznych prowadzących w działalność gospodarczą na 1 000 mieszkańców oraz na 100 osób w wieku produkcyjnym obliczone dla Gminy Opole Lubelskie wynosiły odpowiednio 77 oraz 14 i były zdecydowanie wyższe od wartości dla powiatu opolskiego oraz zbliżone do średniej dla regionu.

Wykres 15. Osoby prowadzące działalność gospodarczą na 1 000 mieszkańców oraz 100 osób w wieku produkcyjnym w 2023 r. na terenie Gminy Opole Lubelskie, powiatu opolskiego i województwa lubelskiego (osoby)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Analiza danych zgromadzonych dla jednostek porównawczych uwidacznia znaczne zróżnicowanie wskaźników dotyczących poziomu przedsiębiorczości. W 2023 r. najmniej osób fizycznych prowadziło działalność gospodarczą w łącznej – 62 osoby na 1 000 mieszkańców. Ośrodek ten charakteryzował się również najniższą liczbą przedsiębiorców na 100 osób w wieku produkcyjnym – 10 osób. Opole Lubelskie, na tle pozostałych ośrodków lokalnych, odznacza się średnimi wskaźnikami przedsiębiorczości mieszkańców – zdecydowanie wyższe wartości wskaźników odnotowano w Janowie Lubelskim.

Tabela 7. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą w 2023 r. w Gminie Opole Lubelskie oraz jednostkach porównawczych.

Ośrodek lokalny	Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (osoby)	Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1 000 ludności (osoby)	Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym (osoby)
Gmina Janów Lubelski	1 499	103	18
Gmina łączna	1 388	62	10
Gmina Opole Lubelskie	1 246	77	13
Gmina Parczew	1 071	78	14
Gmina Ryki	1 474	77	14

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

2.2.5 PODSUMOWANIE I WNIOSKI

- Zgodnie z danymi statystycznymi Gminę Opole Lubelskie w końcu 2023 r. zamieszkiwało 16 189 osób (8 339 kobiet i 7 850 mężczyzn). Miasto Opole Lubelskie liczyło 7 864 mieszkańców, natomiast na terenie wiejskim gminy miejsko-wiejskiej mieszkało 8 325 osób.
- Na przestrzeni ostatnich lat na terenie Gminy Opole Lubelskie odnotowuje się systematyczny spadek liczby ludności – od 2014 r. liczba mieszkańców tego terenu zmniejszyła się o 1 530 osób, co stanowi 8,6% ludności zamieszkującej obszar w 2014 r. Należy przy tym zauważyć, że proces depopulacji zdecydowanie szybciej następuje w mieście, niż na terenie wiejskim.
- Gmina Opole Lubelskie charakteryzuje się ujemnym przyrostem naturalnym, w wyniku którego w 2023 r. liczba mieszkańców zmniejszyła się o 110 osób, przy czym wartości ujemne odnotowano zarówno na obszarze miasta (-47 osób), jak i na terenie wiejskim gminy (-63 osoby). Warto również zauważyć, że przyrost naturalny na terenie gminy w latach 2014-2023 stale utrzymywał wartość ujemną, a dodatkowo w ostatnich czterech latach znacząco się zmniejszył.
- Problemem w odniesieniu do sytuacji demograficznej obszaru jest również odpływ migracyjny ludności. Saldo migracji od 2014 r. na terenie Gminy Opole Lubelskie niezmiennie przyjmuje wartości ujemne, a w 2023 r. osiągnęło wartość -37 osób. Na saldo migracji gminy wywarł głównie odpływ mieszkańców z miasta, który w 2023 r. wyniósł -48 osób. Dodatkowo saldo migracji odnotowano natomiast na terenie wiejskim, gdzie w roku 2023 było o 11 więcej zameldowań niż wymeldowań. Przyczyny tego stanu rzeczy należy upatrywać m.in. w osadnictwie mieszkańców miasta na terenie wiejskim, a także odpływem ludności poza obszar gminy.
- Zła sytuacja dotycząca odpływu migracyjnego ludności spowodowana jest przede wszystkim przyczynami ekonomicznymi, tj. chęcią poprawy warunków bytowych, lepszą dostępnością do pracy w większych ośrodkach miejskich, a także emigracją młodych ludzi w celu podjęcia nauki w ośrodkach akademickich znajdujących się poza obszarem funkcjonalnym. Jest to zjawisko bardzo negatywne, w szczególności ze względu na fakt, że migracja jest procesem selektywnym – wyraźnie wyższe od średnich są wskaźniki migracji dla ludzi młodych, o wyższym poziomie wykształcenia. W rezultacie znaczące ujemne saldo migracji może oznaczać odpływ najlepszej, z punktu widzenia ekonomicznej przyszłości obszaru, części jego mieszkańców. Nie dość, że obserwuje się w takiej sytuacji odpływ ludzi o wysokim potencjale, to dodatkowo w przyspieszonym tempie postępuje proces starzenia się społeczności, także za sprawą spadającego przyrostu naturalnego, będącego konsekwencją odpływu kobiet w wieku produkcyjnym.
- W porównaniu do pozostałych ośrodków lokalnych województwa lubelskiego Gmina Opole Lubelskie cechuje się najkorzystniejszym, choć ujemnym, współczynnikiem salda migracji. Jednocześnie współczynnik przyrostu naturalnego obliczony dla analizowanej gminy jest zdecydowanie najniższy w grupie porównawczej.
- Analiza danych dotyczących struktury demograficznej gminy wskazuje na utrzymującą się niekorzystną strukturę wiekową populacji - spadek liczby osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym oraz zwiększanie się grupy osób starszych. Proces demograficznego starzenia się społeczeństwa wynika bezpośrednio z niskiego przyrostu naturalnego, zwłaszcza z malejącej dzietności, przy jednocześnie wydłużającym się okresie przeciętnego dalszego trwania życia. W skali obszaru niekorzystne zmiany demograficzne są zdecydowanie bardziej widoczne na terenie miasta niż na terenie wiejskim, co może być częściowo spowodowane postępującymi procesami

- suburbanizacyjnymi (przenoszenie się na tereny podmiejskie osób w wieku produkcyjnym, rodzin z dziećmi). Prognozy demograficzne wskazują, że tendencje te będą się pogłębiać, co w perspektywie może skutkować problemami społecznymi i gospodarczymi. Warto natomiast podkreślić, że w porównaniu do pozostałych ośrodków lokalnych w regionie, Opole Lubelskie wyróżnia się relatywnie korzystnymi wskaźnikami obciążenia demograficznego – niższe wartości obserwuje się jedynie w Łęcznej.
- Według stanu z końca grudnia 2023 r., kobiety stanowiły 51,5% ogólnej liczby ludności Gminy Opole Lubelskie, a wskaźnik feminizacji wynosił 106. Analiza danych statystycznych pokazuje, że wskaźnik ten w ostatnim dziesięcioleciu utrzymywał się na stałym poziomie. Na obszarze gminy współczynnik feminizacji jest zróżnicowany ze względu na wiek – wśród ludności do około 49 roku życia występuje liczebna przewaga mężczyzn. Z kolei dla grupy osób w wieku 50 lat i więcej współczynnik feminizacji jest znacznie wyższy, co jest wynikiem dłuższego trwania życia kobiet.
 - Kapitał ludzki stanowi jeden z kluczowych elementów rozwoju jednostek samorządu terytorialnego. Istotnym miernikiem kapitału ludzkiego jest poziom wykształcenia ludności. Według Narodowego Spisu Powszechnego z 2021 r., w porównaniu do średniej w województwie lubelskim udział osób z wykształceniem wyższym w Gminie Opole Lubelskie były znacznie niższy. Analiza dostępnych danych pokazuje również znaczące różnice w wykształceniu mieszkańców obszaru wiejskiego i miejskiego - struktura wykształcenia mieszkańców miasta jest bowiem wyraźnie przesunięta w kierunku wyższych poziomów edukacji, natomiast na wsi większy jest udział osób z niższymi poziomami wykształcenia.
 - Wskaźnikami kapitału ludzkiego są także dane o wynikach egzaminu ósmoklasisty i egzaminu maturalnego. Dane dotyczące wyników egzaminu ósmoklasisty z 2024 r. pokazują, że średnie wyniki uczniów klas ósmych z obszaru gminy były wyższe do średnich wyników w powiecie opolskim i regionie. Należy przy tym zauważyć, że w skali obszaru słabiej wypadli uczniowie ze szkół zlokalizowanych na obszarze wiejskim. Natomiast w przypadku egzaminu maturalnego w 2024 r. średnie wyniki uczniów z obszaru gminy były zdecydowanie niższe do średnich wyników w powiecie opolskim i regionie.
 - Jakość kapitału społecznego i jego zaangażowanie w proces zarządzania jednostkami samorządu terytorialnego jest obecnie jednym z głównych przejawów dobrego zarządzania na poziomie lokalnym. Za swoisty miernik społeczeństwa obywatelskiego i poziomu kapitału społecznego należy uznać frekwencję w wyborach powszechnych, w tym przede wszystkim w wyborach samorządowych, mających przełożenie na kierunki i charakter działań podejmowanych przez władze publiczne na rzecz rozwoju lokalnego. Frekwencja w wyborach samorządowych w 2024 r., obliczona dla Gminy Opole Lubelskie, była zdecydowanie niższa od danych dla powiatu opolskiego oraz średniej frekwencji w województwie lubelskim. W skali obszaru wyższą frekwencją wyborczą charakteryzowała się miasto, niższą zaś obszar wiejski. Natomiast, w porównaniu do pozostałych ośrodków lokalnych województwa lubelskiego, Gmina Opole Lubelskie cechuje się zdecydowanie najniższą frekwencją wyborczą.
 - Jako mierniki ilustrujące pewien aspekt kapitału społecznego można zastosować również wskaźniki dotyczące liczby stowarzyszeń i organizacji społecznych oraz fundacji na 1 000 ludności oraz aktywności gospodarczej. W 2023 r. liczba organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców wyniosła 4,45 i była nieznacznie niższa w porównaniu ze średnią w powiecie opolskim (4,56) oraz w województwie lubelskim (4,57). Gmina Opole Lubelskie wypada natomiast korzystnie pod względem wskaźnika prezentującego liczbę fundacji, stowarzyszeń i organizacji w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w porównaniu do pozostałych ośrodków lokalnych. W 2023 r. osiągnięta

wartość wskaźnika uplasowała gminę na 2 miejscu. Wśród porównywanych jednostek najczęściej organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców zlokalizowanych było w Janowie Lubelskim.

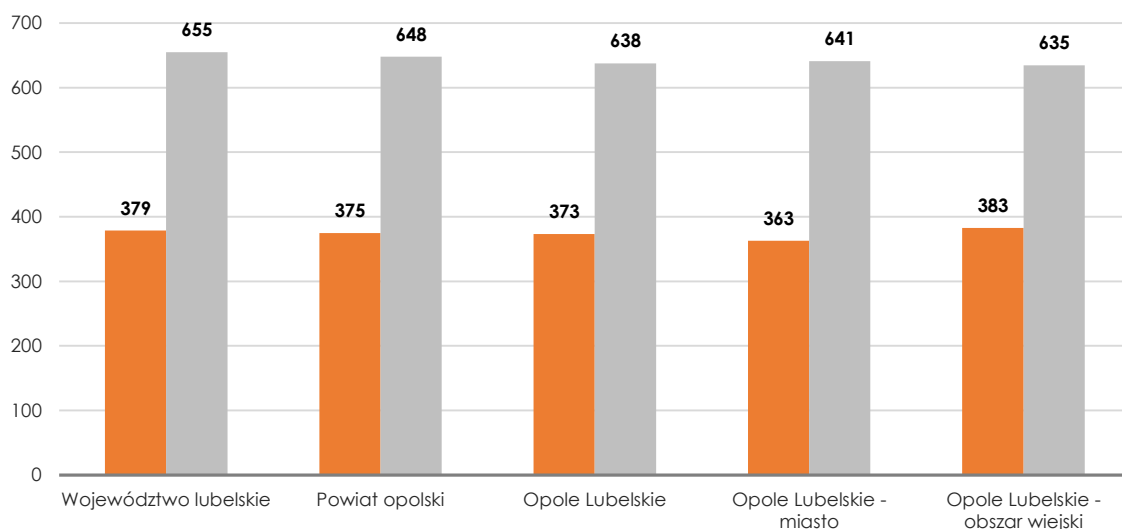
- Poziom przedsiębiorczości obszaru, mierzony liczbą osób fizycznych podejmujących działalność gospodarczą, jest stosunkowo wysoki. Wartości wskaźników dotyczących liczby osób fizycznych prowadzących w działalność gospodarczą na 1 000 mieszkańców oraz na 100 osób w wieku produkcyjnym obliczone dla Gminy Opole Lubelskie wynosiły odpowiednio 77 oraz 14 i były zdecydowanie wyższe od wartości dla powiatu opolskiego oraz zbliżone do średniej dla regionu. Opole Lubelskie, na tle pozostałych ośrodków lokalnych, odznacza się średnimi wskaźnikami przedsiębiorczości mieszkańców – zdecydowanie wyższe wartości wskaźników odnotowano w Janowie Lubelskim.
- Analiza danych demograficznych wskazuje na konieczność podjęcia działań w zakresie zahamowania odpływu ludności z terenu gminy, powstrzymania negatywnych trendów demograficznych związanych ze starzeniem się społeczeństwa, a także rozwój kapitału ludzkiego oraz kapitału społecznego obszaru.
- Tworzenie nowych miejsc pracy, a także aktywizacja zawodowa osób młodych na lokalnym rynku pracy są niewątpliwie głównymi wyzwaniami przed jakimi stoi gmina. Priorytetem są również działania stymulujące rozwój lokalnej przedsiębiorczości, jak i lepsze wykorzystanie lokalnych zasobów w sferze produkcji i świadczenia usług, również tych związanych z rozwojem turystyki, kultury i sportu. Dzięki działaniom proinwestycyjnym negatywne tendencje demograficzne mogą zostać odwrócone.
- Biorąc pod uwagę obecne tendencje, możemy spodziewać się dalszego wzrostu liczby ludności w wieku poprodukcyjnym oraz wzrost udziału ludności w tym wieku w ogólnej liczbie ludności, co będzie prowadzić do obciążenia osób pracujących kosztami utrzymania systemów zabezpieczenia społecznego. Uwzględniając wyniki prognozy demograficznej, w tym zmieniającą się strukturę ludności, konieczne jest dostosowanie działań związanych z rozwojem infrastruktury społecznej do potrzeb powiększającej się społeczności osób starszych, a także rozwój usług społecznych z zakresu opieki i aktywizacji osób starszych i długotrwale chorych. Należy również założyć, że w kolejnych latach będzie wzrastało zapotrzebowanie na różne formy wsparcia seniorów tj. usługi w miejscu zamieszkania, placówki pobytu całodobowego oraz wsparcia środowiskowego.
- Analiza danych obrazujących aktywność obywatelską i potencjał społeczny wskazuje na konieczność podjęcia działań mających na celu dalszy rozwój kapitału ludzkiego oraz kapitału społecznego obszaru. W obliczu depopulacji i starzenia się mieszkańców władze samorządowe powinny dążyć do zwiększenia aktywności i integracji społecznej przez rozwijanie organizacji pozarządowych, a także aktywnie angażować mieszkańców w realizację wspólnych przedsięwzięć rozwojowych. Niewątpliwym potencjałem w tym zakresie są jednak już stworzone obecnie w gminie warunki do rozwoju narzędzi partycypacji społecznej takich jak Budżet Obywatelski. Stworzone mechanizmy oraz przyjęte zasady jego funkcjonowania, jako instrumentu partycypacji społecznej, pozwalają stwierdzić, iż stanowi on ważne narzędzie w procesie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego i kapitału społecznego.

2.3 RYNEK PRACY

2.3.1 PRACUJĄCY I STRUKTURA ZATRUDNIENIA

Według danych GUS w 2023 r. zbiorowość **osób pracujących**⁴ na terenie Gminy Opole Lubelskie wynosiła 6 039 osób (2 810 kobiet i 3 229 mężczyzn), przy czym 52,8% pracujących stanowili mieszkańcy obszaru wiejskiego gminy. **Wskaźnik zatrudnienia**, prezentujący liczbę osób pracujących na 1 000 mieszkańców w 2023 r. wynosił 373 osoby, wobec 375 w powiecie opolskim oraz 379 na terenie całego województwa lubelskiego. Na jeszcze pełniejszy ogląd sytuacji grupy osób pracujących pozwala wskaźnik odnoszący ich liczbę do liczby osób w wieku produkcyjnym. Również w przypadku tego wskaźnika wartości obliczone dla Gminy Opole Lubelskie są jedynie nieznacznie niższe od średnich wartości dla powiatu opolskiego i regionu.

Wykres 16. Liczba pracujących na 1 000 mieszkańców oraz liczba pracujących na 1 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2023 r. na terenie Gminy Opole Lubelskie, powiatu opolskiego i województwa lubelskiego (osoby)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W porównaniu do pozostałych ośrodków lokalnych Gmina Opole Lubelskie wyróżnia się relatywnie niskimi wartościami wskaźników dotyczących liczby osób pracujących. Niższe wartości wskaźników zatrudnienia odnotowano jedynie w Janowie Lubelskim.

⁴ Zgodnie z definicją GUS osoby pracujące to osoby wykonujące pracę przynoszącą im zarobek (w formie wynagrodzenia za pracę) lub dochód. Do pracujących zalicza się:

Do pracujących zalicza się:

- 1) pracowników najemnych, czyli osoby zatrudnione na podstawie stosunku pracy (umowa o pracę, powołanie, mianowanie, wybór) lub stosunek służbowy;
- 2) pracujących na własny rachunek łącznie z pomagającymi członkami rodziny;
- 3) osoby wykonujące pracę nakładczą;
- 4) członków spółdzielni produkcji rolniczej;
- 5) duchownych pełniących obowiązki duszpasterskie.

Zaprezentowane dane – zgodnie z metryką GUS – nie uwzględniają pracujących w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego.

Tabela 8. Pracujący w Gminie Opole Lubelskie oraz jednostkach porównawczych.

Ośrodek lokalny	Liczba osób pracujących (osoby)	Liczba osób pracujących na 1 000 mieszkańców (osoby)	Liczba osób pracujących na 1 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym (osoby)
Gmina Janów Lubelski	5 319	365	635
Gmina Łęczna	8 683	388	654
Gmina Opole Lubelskie	6 039	373	638
Gmina Parczew	5 106	373	650
Gmina Ryki	7 663	400	715

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Biorąc pod uwagę **liczbę osób pracujących według sekcji Polskiej Klasyfikacji Działalności**, zgodnie z danymi GUS w 2022 r. największy odsetek osób pracujących w powiecie opolskim stanowiły osoby zatrudnione w sektorze rolniczym (sekcja A) - 35,8%, handlu (sekcja G) – 12,4% oraz przetwórstwie przemysłowym (sekcja C) – 12,3%.

Informacji na temat stanu i struktury rynku pracy dostarcza również **analiza zawodów deficytowych i nadwyżkowych**. Problemem rynku pracy w Gminie Opole Lubelskie pozostaje wciąż niedopasowanie kwalifikacji osób poszukujących pracy do potrzeb pracodawców. Z badania „Barometr zawodów”, przygotowanego na zlecenie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej wynika, że na terenie powiatu opolskiego wiele branż zmagają się z deficytem pracowników. Według danych z 2023 r. w powiecie opolskim za deficytowe uznano 43 zawody. Najbardziej poszukiwane profesje to: analitycy, testerzy i operatorzy systemów teleinformatycznych, betoniarze i zbrojarze, blacharze i lakiernicy samochodowi, cieśle i stolarze budowlani, cukiernicy, diagności laboratoryjni medyczni, diagności samochodowi, elektrycy, elektromechanicy i elektromonterzy, farmaceuci, fryzjerzy, geodeci i kartografowie, inspektorzy nadzoru budowlanego, kamieniarze, kierowcy autobusów, kierowcy samochodów ciężarowych i ciągników siodłowych, kosmetyczki, kucharze, lekarze, magazynierzy, mechanicy maszyn i urządzeń, mechanicy pojazdów samochodowych, monterzy instalacji budowlanych, monterzy konstrukcji metalowych, murarze i tynkarze, ogrodnicy i sadownicy, operatorzy maszyn do produkcji wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych, operatorzy obrabiarek skrawających, piekarze, pielęgniarki i położne, pracownicy robót wykończeniowych w budownictwie, pracownicy socjalni, psycholodzy i psychoterapeuci, recepcjoniści i rejestratorzy, robotnicy budowlani, robotnicy obróbki drewna i stolarze, samodzielni księgowi, spawacze, spedytorzy i logiści, sprzedawcy i kasjerzy, ślusarze, technicy budownictwa, technicy mechanicy, zaopatrzeniowcy i dostawcy.

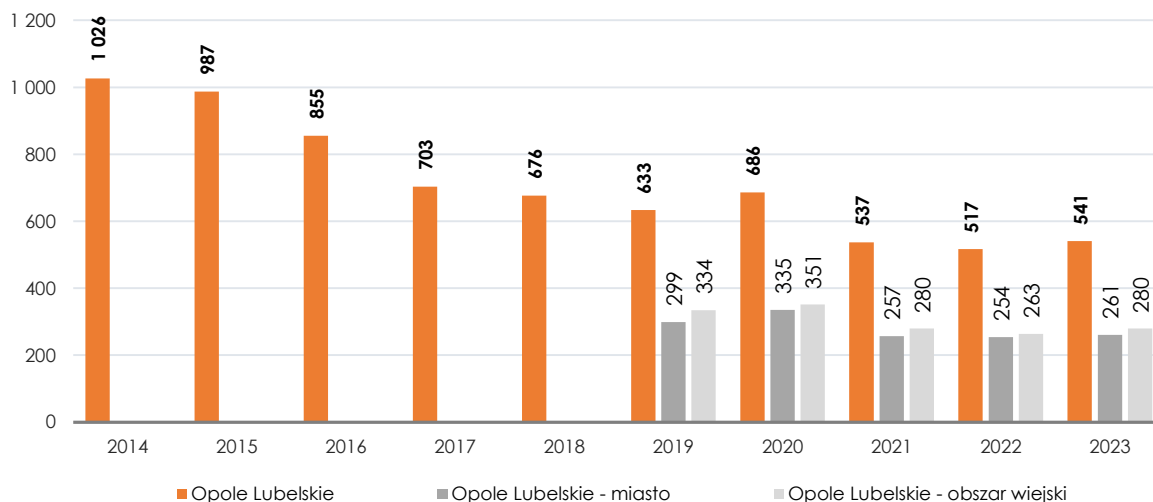
2.3.2 BEZROBOCIE I JEGO STRUKTURA

Skrajny – wobec pracujących - wymiar rynku pracy stanowi grupa **osób bezrobotnych**. Według stanu na koniec 2023 r. na terenie Gminy Opole Lubelskie zarejestrowanych było 541 bezrobotnych, z czego nieznacznie większy odsetek stanowiły kobiety (50,6%). W przekroju terytorialnym więcej bezrobotnych zarejestrowanych było na obszarze wiejskim (51,8%).

Podobnie do obserwowanego trendu w województwie lubelskim w latach 2014-2019 **liczba osób bezrobotnych** na terenie gminy systematycznie spadała z 1 026 osób w 2014 r. do 633 osób w 2019 r. Natomiast biorąc pod uwagę rok 2020 to w porównaniu z grudniem 2019 r. liczba bezrobotnych zwiększyła się o 8,4% (189 osób). Wzrost liczby zarejestrowanych bezrobotnych w tym okresie odnotowano również w województwie lubelskim (10,3%). Analiza danych

wskazuje, że wpływ na wzrost liczby bezrobotnych miało niewątpliwie spowolnienie gospodarcze wywołane pandemią COVID-19 – obserwowana od lat stała tendencja spadku bezrobocia w gminie oraz w regionie została zachwiana dopiero w 2020 r. Pozytywny jest natomiast fakt, że w następnych latach 2021-2023 na terenie gminy ponownie obserwuje się spadek liczby osób bezrobotnych (o 21,1% w porównywaniu do końca 2020 r.).

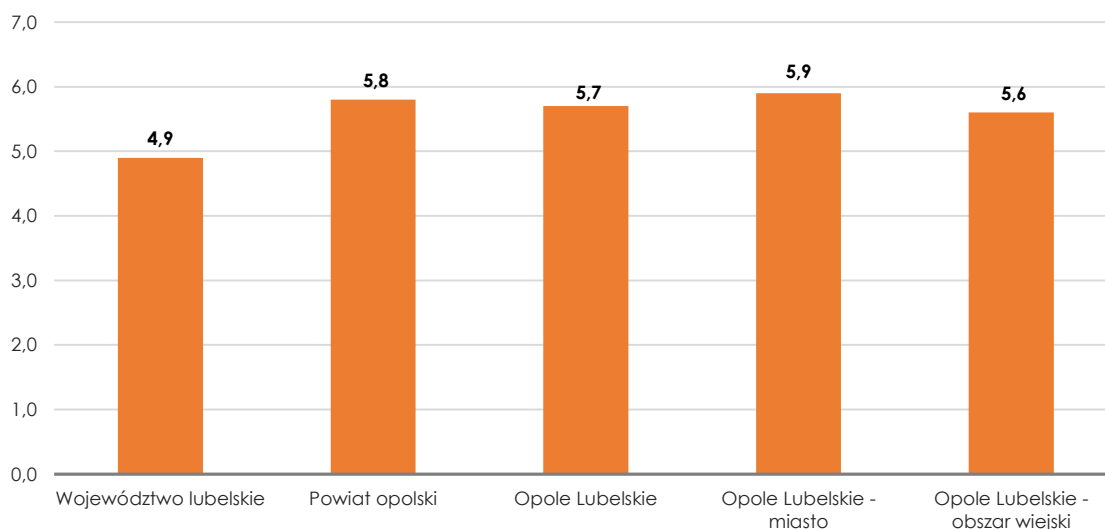
Wykres 17. Liczba bezrobotnych na terenie Gminy Opole Lubelskie w latach 2014-2023 (osoby)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Wskaźnik bezrobocia (mierzony stosunkiem liczby osób bezrobotnych zarejestrowanych do liczby osób w wieku produkcyjnym) na obszarze gminy w 2023 r. wyniósł 5,7 i jego wartość była nieznacznie niższa od wartości wskaźnika dla powiatu opolskiego (5,8), a jednocześnie wyraźnie wyższa od wartości dla województwa lubelskiego (4,9).

Wykres 18. Liczba bezrobotnych na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2023 r. na terenie Gminy Opole Lubelskie, powiatu opolskiego i województwa lubelskiego (osoby)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Należy jednak podkreślić, że w odniesieniu do liczby osób w wieku produkcyjnym udział zarejestrowanych bezrobotnych zmniejszył się względem roku 2014 r. o 3,5 p.p.

Wskaźnik bezrobocia obliczony dla Gminy Opole Lubelskie w 2023 r. był relatywnie wyższy w porównaniu do pozostałych ośrodków lokalnych – wyższą wartość wskaźnika odnotowano jedynie w Janowie Lubelskim. Ponadto, biorąc pod uwagę procentową zmianę liczby osób bezrobotnych można stwierdzić, że w ostatnich latach w Gminie Opole Lubelskiego spadek bezrobocia przebiegał wolniej niż w jednostkach porównawczych.

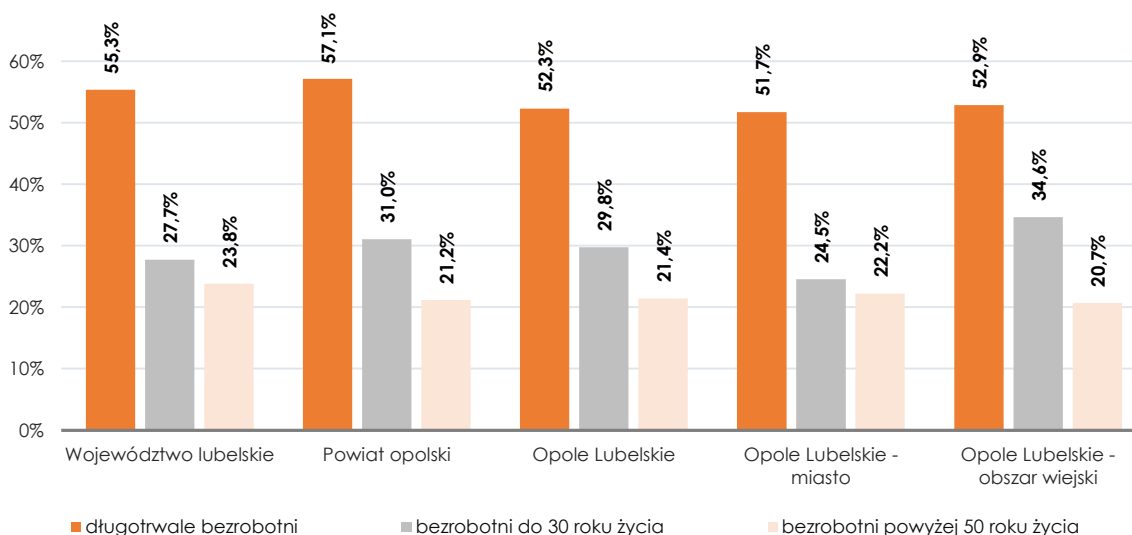
Tabela 9. Bezrobotni w Gminie Opole Lubelskie oraz jednostkach porównawczych.

Ośrodek lokalny	Liczba osób bezrobotnych (osoby)	Zmiana liczby osób bezrobotnych w stosunku do 2014 r. (%)	Liczba osób bezrobotnych na 100 osób w wieku produkcyjnym (osoby)	Zmiana liczby bezrobotnych na 100 osób w wieku produkcyjnym w stosunku do 2014 r. (%)
Gmina Janów Lubelski	709	-39,6%	8,5	-24,1%
Gmina Łęczna	435	-49,3%	3,3	-35,3%
Gmina Opole Lubelskie	541	-47,3%	5,7	-38,0%
Gmina Parczew	374	-50,3%	4,8	-40,7%
Gmina Ryki	449	-64,0%	4,2	-56,3%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Najistotniejszym problemem obszaru **jest bezrobocie długotrwałe**⁵, dotyczące ponad połowy zarejestrowanych bezrobotnych – według danych GUS na koniec 2023 r. na terenie gminy 52,3% stanowili długotrwałe bezrobotni. Ważnym problemem jest również **bezrobocie osób młodych**, do 30 roku życia, którzy stanowili 29,8% ogółu bezrobotnych, a także **bezrobocie osób po 50 roku życia** - 21,4% ogółu bezrobotnych.

Wykres 19. Struktura bezrobocia w 2023 r. na terenie Gminy Opole Lubelskie, powiatu opolskiego i województwa lubelskiego (osoby)

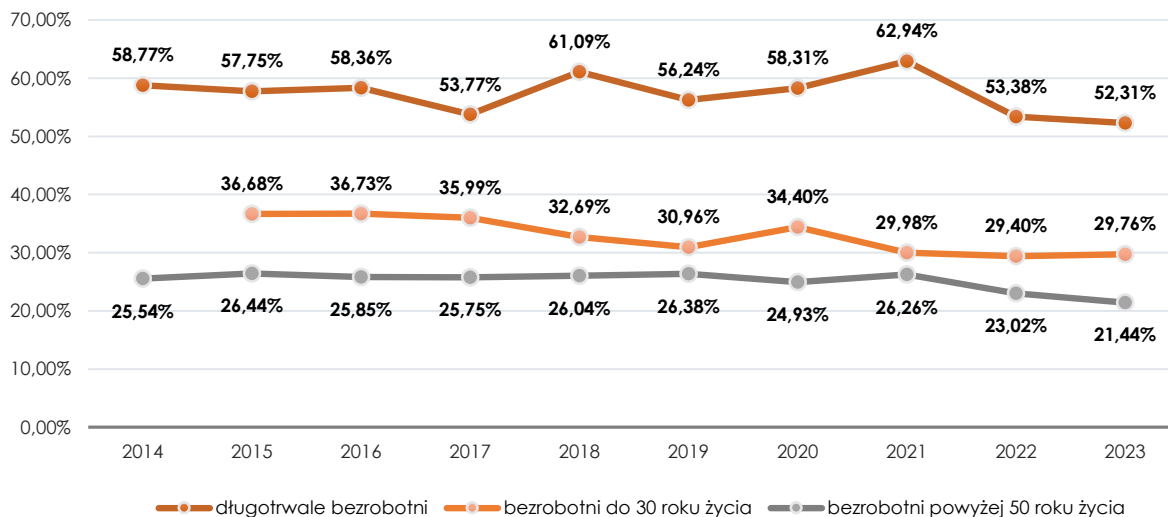
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Na przestrzeni ostatnich dziesięciu lat można zaobserwować pewne trendy spadkowe: zmniejszyły się udział bezrobotnych do 30 roku życia oraz udział osób powyżej 50 roku życia w liczbie zarejestrowanych bezrobotnych ogółem. Znacznym wahaniom ulegał natomiast

⁵ Osoby bezrobotne długotrwałe to osoby pozostające w rejestrze powiatowego urzędu pracy łącznie przez okres ponad 12 miesięcy w okresie ostatnich 2 lat, z wyłączeniem okresów odbywania stażu i przygotowania zawodowego dorosłych w miejscu pracy.

wskaźnik dotyczący bezrobocia długotrwałego – w latach 2018-2021 odsetek długotrwanie bezrobotnych wyraźnie wzrósł, natomiast w ostatnich dwóch latach wartość wskaźnika zmniejszyła się.

Wykres 20. Wskaźniki dotyczące struktury bezrobocia w latach 2014-2023 na terenie Gminy Opole Lubelskie (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Na tle pozostałych ośrodków lokalnych Gmina Opole Lubelskie wyróżnia się jednak wysokim odsetkiem bezrobotnych do 30 roku życia oraz niskim wskaźnikiem dotyczącym bezrobocia osób po 50 roku życia. Wskaźnik dotyczący udziału osób długotrwanie bezrobotnych plasuje gminę w środku stawki.

Tabela 10. Struktura bezrobocia w Gminie Opole Lubelskie oraz jednostkach porównawczych.

Ośrodek lokalny	Bezrobotni do 30 roku życia (% ogółu bezrobotnych)	Bezrobotni powyżej 50 roku życia (% ogółu bezrobotnych)	Długotrwanie bezrobotni (% ogółu bezrobotnych)
Gmina Janów Lubelski	25,4%	22,0%	61,4%
Gmina łączna	30,3%	19,5%	45,3%
Gmina Opole Lubelskie	29,8%	21,4%	52,3%
Gmina Parczew	24,3%	23,0%	59,9%
Gmina Ryki	25,6%	26,9%	50,6%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

2.3.3 PODSUMOWANIE I WNIOSKI

- Według danych GUS w 2023 r. zbiorowość osób pracujących na terenie Gminy Opole Lubelskie wynosiła 6 039 osób (2 810 kobiet i 3 229 mężczyzn), przy czym 52,8% pracujących stanowili mieszkańcy obszaru wiejskiego gminy.
- Wskaźnik zatrudnienia, prezentujący liczbę osób pracujących na 1 000 mieszkańców w 2023 r. wynosił 373 osoby, wobec 375 w powiecie opolskim oraz 379 na terenie całego województwa lubelskiego. W porównaniu do pozostałych ośrodków lokalnych Gmina Opole Lubelskie wyróżnia się relatywnie niskimi wartościami wskaźników dotyczących liczby osób pracujących. Niższe wartości wskaźników zatrudnienia odnotowano jedynie w Janowie Lubelskim.

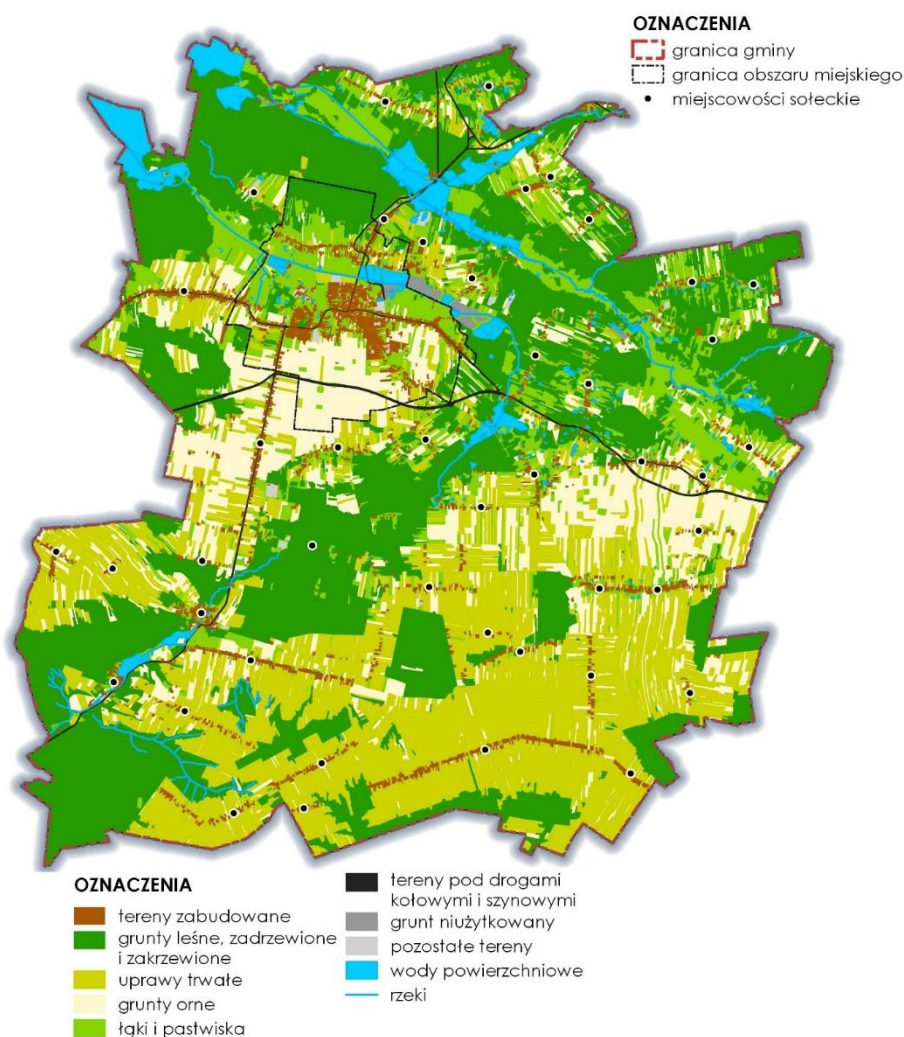
- Podobnie do obserwowanego trendu w województwie lubelskim w latach 2014-2019 liczba osób bezrobotnych na terenie gminy systematycznie spadała z 1 026 osób w 2014 r. do 633 osób w 2019 r. Natomiast biorąc pod uwagę rok 2020 to w porównaniu z grudniem 2019 r. liczba bezrobotnych zwiększyła się o 8,4% (189 osób). Wzrost liczby zarejestrowanych bezrobotnych w tym okresie odnotowano również w województwie lubelskim (10,3%). Analiza danych wskazuje, że wpływ na wzrost liczby bezrobotnych miało niewątpliwie spowolnienie gospodarcze wywołane pandemią COVID-19 – obserwowana od lat stała tendencja spadku bezrobocia w gminie oraz w regionie została zachwiana dopiero w 2020 r. Pozytywny jest natomiast fakt, że w latach 2021-2023 na gminy ponownie obserwuje się spadek liczby osób bezrobotnych (o 21,1% w porównaniu do końca 2020 r.).
- Wskaźnik bezrobocia (mierzony stosunkiem liczby osób bezrobotnych zarejestrowanych do liczby osób w wieku produkcyjnym) na obszarze gminy w 2023 r. wyniósł 5,7 i jego wartość była nieznacznie niższa od wartości wskaźnika dla powiatu opolskiego (5,8), a jednocześnie wyraźnie wyższa od wartości dla województwa lubelskiego (4,9).
- Mimo wzrostu liczby osób pracujących i jednoczesnego spadku liczby osób bezrobotnych w ostatnich latach, obszar zmagają się z licznymi problemami związanymi ze strukturą bezrobocia. Najistotniejszym problemem jest bezrobocie długotrwałe, dotyczące ponad połowę zarejestrowanych bezrobotnych, bezrobocie ludzi młodych, do 30 roku życia oraz starszych, po 50 roku życia. Problemem rynku pracy w gminie pozostaje wciąż niedopasowanie do potrzeb pracodawców kwalifikacji osób poszukujących pracy.
- Wskaźnik bezrobocia obliczony dla Gminy Opole Lubelskie w 2023 r. był relatywnie wyższy w porównaniu do pozostałych ośrodków lokalnych – wyższą wartość wskaźnika odnotowano jedynie w Janowie Lubelskim. Ponadto, biorąc pod uwagę procentową zmianę liczby osób bezrobotnych można stwierdzić, że w ostatnich latach w Gminie Opole Lubelskiego spadek bezrobocia przebiegał wolniej niż w jednostkach porównawczych. Na tle pozostałych ośrodków lokalnych Gmina Opole Lubelskie wyróżnia się także wysokim odsetkiem bezrobotnych do 30 roku życia.
- Zjawisko bezrobocia, a w szczególności bezrobocia długookresowego, jest na ogół przyczyną innych problemów społecznych. Osoby bezrobotne są bardziej zagrożone ubóstwem, wykluczeniem społecznym, a nawet problemami zdrowotnymi. Przyczynami przedłużania się okresu pozostawania bez pracy większości osób długotrwałe bezrobotnych jest niskie wykształcenie oraz brak kwalifikacji zawodowych i doświadczenia zawodowego. Bezrobocie długotrwałe jest wysoce niekorzystne społecznie, wpływa bowiem zarówno na warunki bytowe rodziny (długotrwały brak stałego wynagrodzenia), jak i na kondycję psychiczną i społeczną osoby pozostającej bez pracy. Ponadto, wśród osób długotrwałe bezrobotnych następuje dezaktualizacja kwalifikacji zawodowych, a ich aktywizacja zawodowa i przywrócenie do grona pracujących staje się bardzo trudne. Osoby, które pozostają bez pracy przez dłuższy czas, mają większe problemy ze znalezieniem zatrudnienia, ponieważ tracą motywację, pewność siebie i umiejętności. Długotrwały brak stałego wynagrodzenia prowadzi również często do uzależnienia finansowego od transferów z pomocy społecznej i oddalenia od rynku pracy.
- Przy relatywnie niskiej stopie bezrobocia, wyzwaniem jest nie tyle samo obniżanie jego poziomu, lecz skuteczna aktywizacja zawodowa osób będących w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy, a także pomoc w uzyskaniu lepszej jakości zatrudnienia, tak aby przeciwdziałać zjawisku tzw. ubogich pracujących.

2.4 POTENCJAŁ GOSPODARCZY

2.4.1 STRUKTURA FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNA

Na sposób użytkowania obszaru Gminy Opole Lubelskie oraz zachodzące w nim zmiany wpływają przede wszystkim cechy środowiska przyrodniczego oraz oddziaływanie antropogeniczne wynikające z realizacji potrzeb społecznych, ekonomicznych, kulturowych i politycznych. Przeobrażenia w sposobie użytkowania gruntów zachodzą na skutek postępującej urbanizacji i związanego z nią rozwoju niezbędnej infrastruktury, a także podejmowanych działań ochronnych wynikających z prowadzonej polityki ekologicznej i przestrzennej.

Ryc. 6. Kierunki wykorzystania powierzchni Gminy Opole Lubelskie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bazy Danych Obiektów Topograficznych 10k (BDOT10k).

Według ewidencji geodezyjnej największą część Gminy Opole Lubelskie stanowią **użytki rolne**, które zajmują 12 731 ha, czyli ponad 65% jej powierzchni, przy czym 11 626 ha użytków rolnych znajduje się na terenie wiejskim gminy. Struktura użytkowania użytków rolnych wykazuje proporcje charakterystyczne dla obszarów wiejskich o charakterze rolniczym – zdecydowanie dominują grunty orne – 9 420 ha (74,0% powierzchni użytków rolnych), następnie sady – 965 ha (7,6%) oraz łąki trwałe – 844 ha (6,6%). **Grunty zabudowane i zurbanizowane** stanowią jedynie

3,2% (618 ha) obszaru gminy, przy czym zdecydowanie większym udziałem gruntów zabudowanych charakteryzuje się obszar miasta – 17,9%.

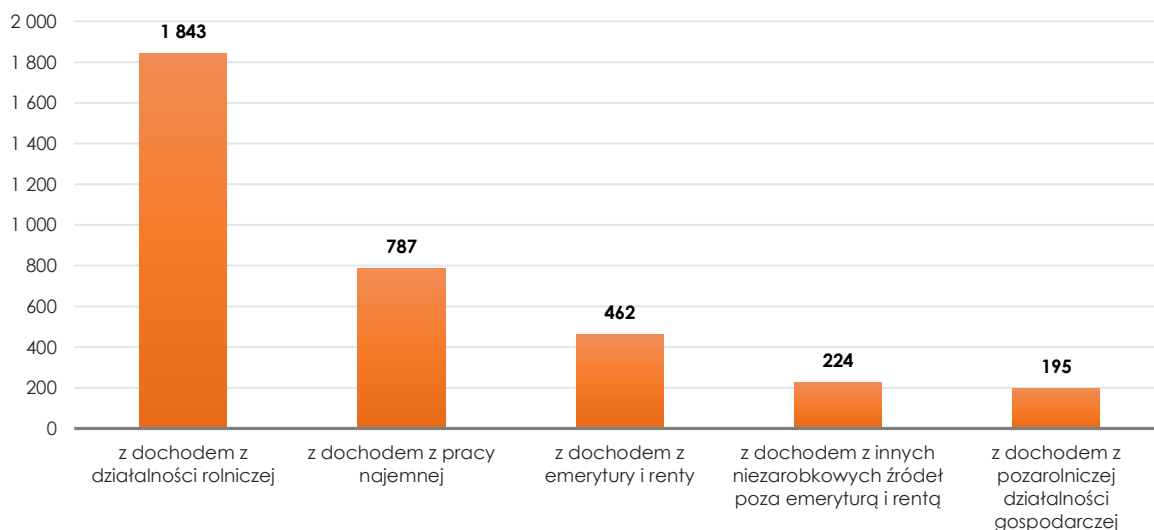
Według stanu na koniec 2023 r. **grunty leśne** w Gminie Opole Lubelskie zajmowały powierzchnię 5 642,92 ha i pokrywały 28,9% powierzchni gminy. Jest to odsetek wyraźnie większy od wskaźnika lesistości województwa lubelskiego, wynoszącego 22,2%. Zasadnicze znaczenie dla gospodarki leśnej posiadają lasy państwowe należące do Nadleśnictwa Kraśnik. Zgrupowane są dużych kompleksach, do których należą: Niezdów I, Kleniewo, Kluczkowice. W innym układzie przestrzennym występują lasy prywatne, ponieważ zgrupowane są w kilkudziesięciu, na ogół małych kompleksach w północnej i południowej części gminy. Do największych należą: Las Lipniak i Las Wandalin. Istotne znaczenie mają również zadrzewienia, które częściowo stanowią substytut lasu. Najczęściej są to różnowiekowe olszyny w dolinach Chodelki i Leonki towarzyszące głównie korytom tych cieków.

2.4.2 ROLNICTWO

Według danych GUS uzyskanych w ramach Powszechnego Spisu Rolnego z 2020 r. na terenie Gminy Opole Lubelskie zlokalizowanych było **1 848 gospodarstw rolnych**, co stanowiło 22,9% gospodarstw rolnych z terenu całego powiatu opolskiego. Zdecydowanie wiodącą rolę w strukturze własnościowej gospodarstw odgrywają gospodarstwa indywidualne.

Dane GUS wskazują, że na obszarze gminy rolnictwo jest wciąż istotnym źródłem uzyskiwania dochodów – na 1 848 gospodarstw domowych uzyskujących dochody z różnych źródeł aż 1 843 gospodarstwa (99,7%) wykazały dochód z działalności rolniczej. 42,6% gospodarstw rolnych posiadało dochody z pracy najemnej, a 25,0% dochody z emerytury i renty. Dochody z innych niezarobkowych źródeł poza emeryturą i rentą wykazało 12,1%, a 10,6% gospodarstw miało dochody z pozarolniczej działalności gospodarczej.

Wykres 21. Gospodarstwa rolne w Gminie Opole Lubelskie według źródeł dochodów (liczba)

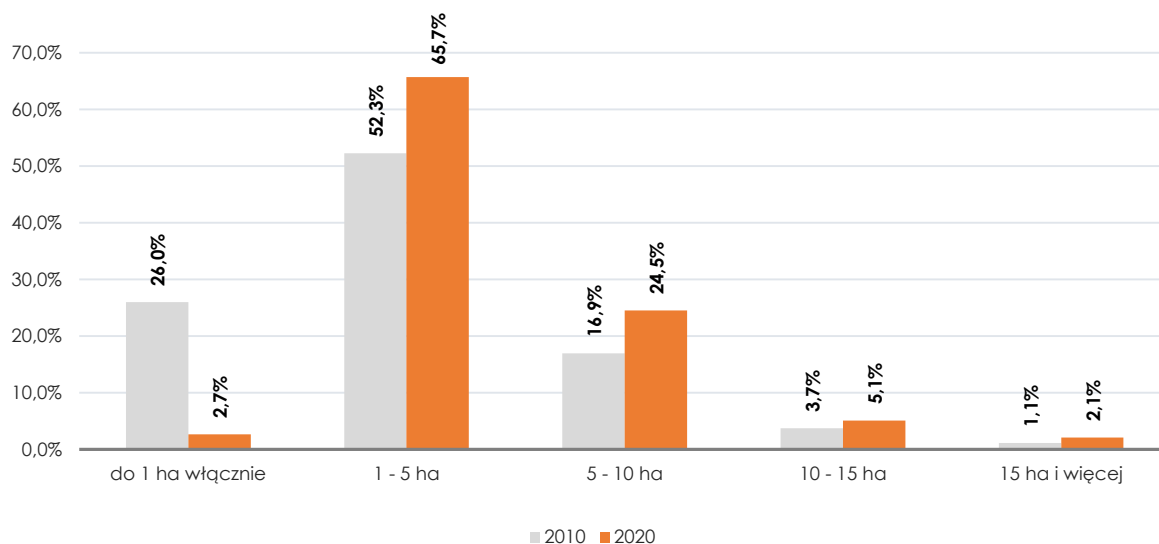

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Czynnikiem wpływającym na stan rolnictwa i intensywność produkcji rolnej jest **struktura agrarna**. Pod względem wielkości w Gminie Opole Lubelskie **dominowały małe gospodarstwa rolne** – gospodarstwa o powierzchni do 1 ha łącznie oraz od 1 do 5 ha stanowiły łącznie 68,3% ogółu gospodarstw. Najmniej było gospodarstw największych, których powierzchnia wynosiła powyżej 15 ha, które stanowiły 2,1% gospodarstw ogółem. Średnia wielkość gospodarstwa rolnego wynosiła 5,62 ha, wobec 6,22 ha w powiecie opolskim oraz 9,64

w województwie lubelskim. Zmiany, jakie zaszły w tym zakresie na obszarze gminy, można zaobserwować, porównując wyniki Powszechnego Spisu Rolnego z 2020 r. z wynikami spisu przeprowadzonego w roku 2010. Rozkład gospodarstw rolnych według poszczególnych grup obszarowych przedstawiał się następująco: na 2 886 wszystkich gospodarstw, aż 26,0% stanowiły gospodarstwa do 1 ha włącznie, do 5 ha – 52,3%, 5 – 10 ha – 16,9%, 10 – 15 ha – 3,7%, a gospodarstwa powyżej 15 ha – tylko 1,1%. Widać więc wyraźnie, że choć rozdrobnienie gospodarstw nadal dominuje na terenie gminy, to zmiany jakie zaszły w ostatnich latach nieco poprawiły strukturę agrarną, przez co stała się ona bardziej efektywna.

Wykres 22. Gospodarstwa rolne w Gminie Opole Lubelskie według grup obszarowych użytków rolnych (liczba)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Podstawowe źródło utrzymania mieszkańców gminy stanowią tradycyjne rolnictwo, sadownictwo, warzywnictwo i gospodarka stawowa. Uwarunkowania agroklimatyczne predysponują obszar gminy do produkcji ogrodniczej i wykorzystywane są przez znaczące w skali powiatu ukierunkowanie gospodarki rolnej na sadownictwo i ogrodnictwo. Powierzchnia gruntów pod sadami wynosi 965 ha, przy czym większość powierzchni zajmują plantacje krzewów owocowych i jagodowych (porzeczki, maliny, aronie) oraz drzewa owocowe (jabłonie, wiśnie, śliwy, czereśnie). W produkcji rolnej istotne znaczenie posiada również uprawa zbóż, roślin okopowych, truskawek. W latach ostatnich znaczącym potencjałem gminy, stała się produkcja gospodarstw posiadających zaplecze szklarniowe oraz gospodarstw ukierunkowanych na hodowlę i sprzedaż ryb (pstrągi, karpie). Obszar wyróżnia się również pod względem upraw przemysłowych (przeznaczanych do produkcji roślinnych surowców dla przemysłu spożywczego i innych).

Na terenie Gminy Opole Lubelskie funkcjonuje kilka znaczących zakładów przetwórstwa owoców i warzyw:

- „APPOL” Sp. z o.o. Zakład Przetwórstwa Owocowego w Opolu Lubelskim,
- „POL - OWOC” w Opolu Lubelskim,
- „TRANS - GALOPP” Sp. z o.o. w Opolu Lubelskim,
- „Kabako Gruppe” Sp. z o.o. w Opolu Lubelskim,
- „Agrico” S.A. w Łęczycy, zakład w Kluczkowicach,
- „Encja” Sp. z o.o. w Opolu Lubelskim,
- „SVZ Poland” Sp. z o.o. w Opolu Lubelskim,
- „Wagnerowska Anna. Przetwórstwo owoców i warzyw” w Wandalinie.

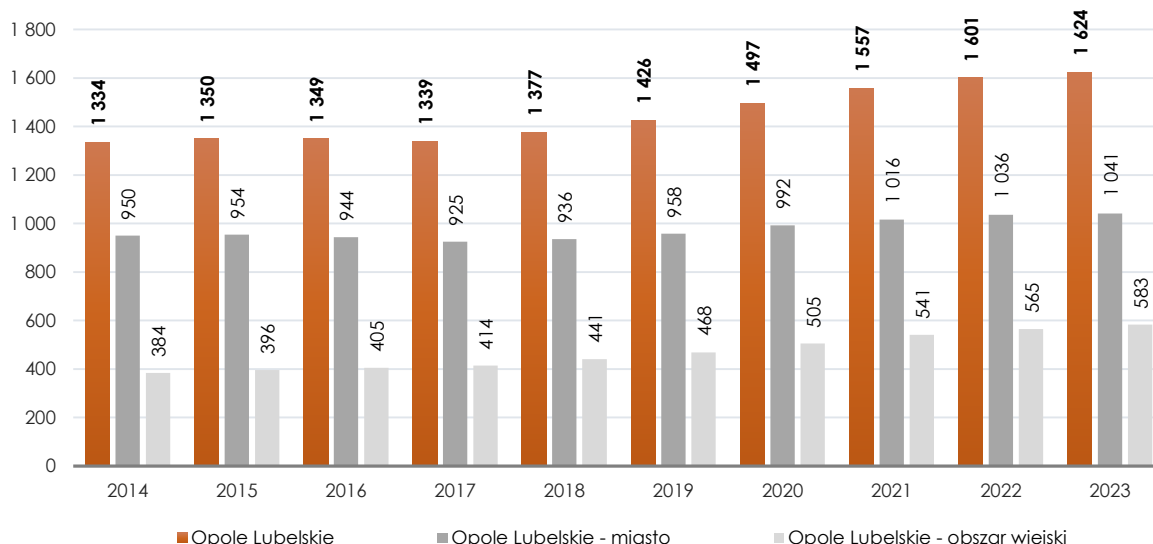
Jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej w dużej mierze determinuje kierunki rozwoju trzech wyodrębniających się obszarów:

- Obszar południowy, którego orientacyjne kontury przebiegają przez Białowodę, Kręciszówkę, Kluczkowice Osiedle, po granice administracyjne gminy, stanowiący rejon intensywnej gospodarki rolnej. Predestynują go do tego dobrej jakości gleby, dobra organizacja gospodarstw i wysoka kultura rolna.
- Obszar północno-wschodni rozciągający się wzdłuż dolin Chodelki i Leonki, charakteryzujący się słabymi lub bardzo słabymi warunkami rozwoju rolnictwa. Wpływ na to mają głównie słabe gleby, których duży areał stanowią gleby V i VI klasy bonitacyjnej. W połączeniu z rozdrobnieniem gospodarstw stwarza to ograniczone możliwości prowadzenia wysokotowarowej gospodarki rolnej, gwarantującej opłacalność ekonomiczną. Na tym terenie sprzyjające warunki dla rozwoju znalazły prężnie działające gospodarstwa rybne. Hodowla ryb prowadzona jest na ponad 400 hektarach stawów.
- Obszar centralny, posiadający średnio dobre warunki rozwoju. Przeważają na nim grunty IV klasy bonitacyjnej, co umożliwia głównie uprawę zbóż. Na tym terenie wskazane jest uzupełnianie rozwoju produkcji rolnej różnymi formami usługowo-produkcyjnych działalności gospodarczych powiązanych z rolnictwem (np. przetwórstwo, obsługa rolnictwa).

2.4.3 SEKTOR POZAROLNICZY

Na terenie Gminy Opole Lubelskie na koniec 2023 r. w **rejestrze REGON** zaewidencjonowane były **1 624 podmioty**, czyli 34,2% ogółu podmiotów zarejestrowanych w powiecie opolskim. Pozarolnicza działalność gospodarcza skupia się na obszarze miejskim, gdzie zarejestrowanych było 1 041 podmiotów gospodarczych, co stanowi 64,1% podmiotów zarejestrowanych na obszarze gminy.

Wykres 23. Liczba podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON na terenie Gminy Opole Lubelskie w latach 2014-2023 (podmioty)

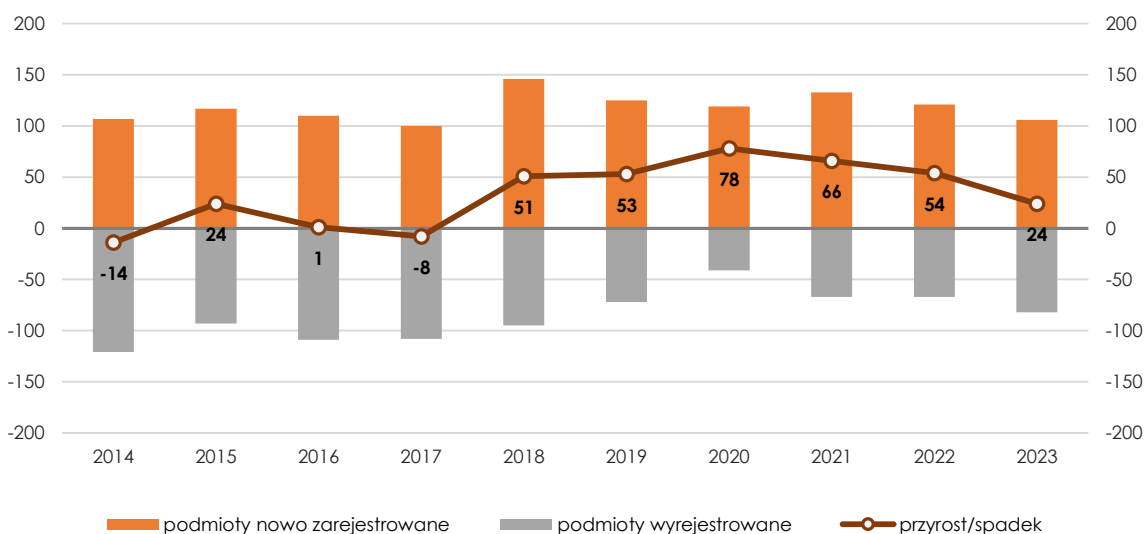

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W ostatniej dekadzie liczba podmiotów gospodarki narodowej na obszarze gminy wzrosła o 290 przedsiębiorstw, co stanowi 21,7% podmiotów z 2014 r. Zdecydowanie **większą dynamikę**

wzrostu zaobserwowano na obszarze wiejskim – wzrost o 51,8% (199 podmiotów). W tym samym okresie w mieście liczba podmiotów zwiększyła się jedynie o 9,6% (91).

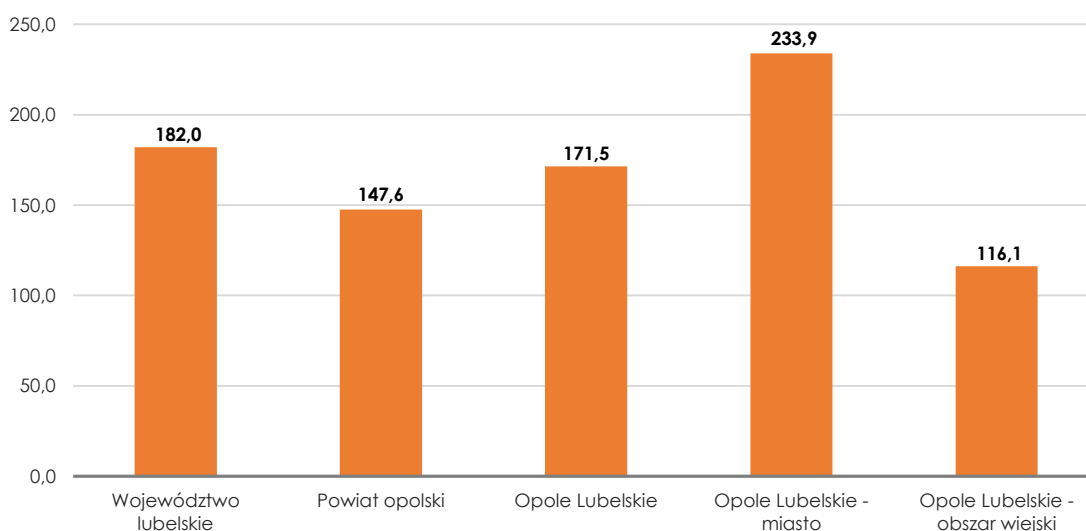
Wykres 24. Liczba podmiotów nowo zarejestrowanych i wyrejestrowanych w latach 2014-2023 na terenie Gminy Opole Lubelskie (podmioty)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Analiza zmian w liczbie podmiotów gospodarczych pokazuje, że w badanych okresie (z wyjątkiem lat 2014 i 2017) liczba podmiotów nowo zarejestrowanych w rejestrze REGON przewyższała liczbę podmiotów wyrejestrowanych z rejestru. W 2023 r. na terenie Gminy Opole Lubelskie zarejestrowano 106 nowych przedsiębiorstw, a wyrejestrowano 82 podmioty.

Wykres 25. Wskaźnik przedsiębiorczości (liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 1 000 ludności w wieku produkcyjnym) w 2023 r. na terenie Gminy Opole Lubelskie, powiatu opolskiego i województwa lubelskiego (podmioty)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Wskaźnik przedsiębiorczości obszaru, obrazujący liczbę podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 1 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym, na koniec 2023 r. wyniósł 171,5 i był istotnie wyższy od średniej wartości dla powiatu opolskiego (147,6), lecz jednocześnie niższy od

wskaźnika obliczonego dla województwa lubelskiego (182,0). Należy jednak zauważyć, że zdecydowanie większą wartość wskaźnik ten przyjął w mieście (233,9 podmiotów na 1 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym), niż na terenach wiejskich gminy (116,1).

W porównaniu do pozostałych ośrodków lokalnych Gmina Opole Lubelskie wyróżnia się relatywnie niskimi wskaźnikami przedsiębiorczości, odnoszącymi liczbę firm do liczby mieszkańców ogółem oraz mieszkańców w wieku produkcyjnym – niższą wartość przedmiotowych wskaźników odnotowano jedynie w Łęcznej. Gmina Opole Lubelskie jest natomiast ośrodkiem, w którym procentowy przyrost liczby podmiotów zaewidencjonowanych w rejestrze REGON w stosunku do 2014 r. był zdecydowanie najwyższy (21,7%).

Tabela 11. Liczba podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON oraz wskaźniki przedsiębiorczości w Gminie Opole Lubelskie oraz jednostkach porównawczych.

Ośrodek lokalny	Liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON 2023 r. (podmioty)	Zmiana liczby podmiotów w stosunku do 2014 r. (%)	Liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 1 000 ludności (podmioty)	Liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 1 000 ludności w wieku produkcyjnym (podmioty)
Gmina Janów Lubelski	1 934	10,1%	133	231,0
Gmina Łęczna	1 808	20,0%	81	136,3
Gmina Opole Lubelskie	1 624	21,7%	100	171,5
Gmina Parczew	1 411	8,1%	103	179,5
Gmina Ryki	1 956	17,6%	102	182,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

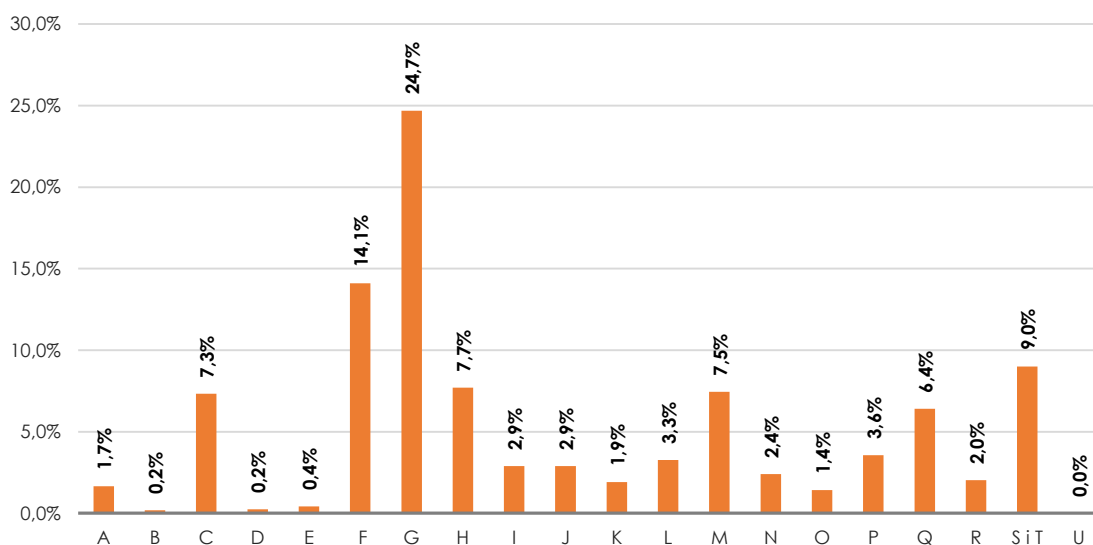
Biorąc pod uwagę podział podmiotów według **sekcji Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD)**⁶ na terenie Gminy Opole Lubelskie najwięcej podmiotów prowadziło działalność w **Sekcji G „Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych”** – 24,7%. W tej grupie najliczniej reprezentowane były firmy z działu 47 – „Handel detaliczny, z wyłączeniem handlu detalicznego pojazdami samochodowymi”, które stanowiły 58,1% podmiotów w sekcji. Znacznie mniej przedsiębiorstw prowadziło działalność w zakresie handlu hurtowego, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi (dział 46) – 23,9% oraz handlu hurtowego i detalicznego pojazdami samochodowymi oraz naprawy pojazdów samochodowych (dział 45) – 18,0%. Drugą pod względem liczebności grupę jednostek gospodarczych na terenie gminy tworzyły przedsiębiorstwa z **Sekcji F „Budownictwo”**, które stanowiły 14,1% ogółu firm działających na tym obszarze. Kolejno największa liczba podmiotów prowadziła działalność w Sekcjach S „Pozostała działalność usługowa” oraz T „Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby” – 9,0%, w Sekcji H „Transport i gospodarka magazynowa” – 7,7%, Sekcji M

⁶ Sekcje Polskiej Klasyfikacji Działalności 2007: Sekcja A – Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo; Sekcja B – Górnictwo i wydobywanie; Sekcja C – Przetwórstwo przemysłowe; Sekcja D – wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych; Sekcja E – dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją; Sekcja F – Budownictwo; Sekcja G – Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle; Sekcja H – Transport i gospodarka magazynowa; Sekcja I – Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi; Sekcja J – Informacja i komunikacja; Sekcja K – Działalność finansowa i ubezpieczeniowa; Sekcja L – Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości; Sekcja M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna; Sekcja N – Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca; Sekcja O – Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne; Sekcja P – Edukacja; Sekcja Q – Opieka zdrowotna i pomoc społeczna; Sekcja R – Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją; Sekcja S – Pozostała działalność usługowa; Sekcja T – Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby; Sekcja U – Organizacje i zespoły eksterytorialne.

„Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna” – 7,5%, Sekcji C „Przetwórstwo przemysłowe” – 7,3% oraz Sekcji Q „Opieka zdrowotna i pomoc społeczna” – 6,4%.

Warto zauważyć, że 18,5% podmiotów prowadzących działalność w ramach **Sekcji C „Przetwórstwo przemysłowe”** zajmowało się produkcją metalowych wyrobów gotowych, z wyłączeniem maszyn i urządzeń (dział 25), 16,0% produkcją artykułów spożywczych (dział 10), 8,4% - produkcją wyrobów z drewna oraz korka, z wyłączeniem mebli; produkcją wyrobów ze słomy i materiałów używanych do wyplatania (dział 16), 8,4% - produkcją mebli (dział 31), 8,4% - pozostałą produkcją wyrobów (dział 32), 8,4% - naprawą, konserwacją i instalowaniem maszyn i urządzeń, w tym metalowych wyborów gotowych (dział 33). Ponadto 7,6% prowadziło działalność w zakresie poligrafii i reprodukcji zapisanych nośników informacji (dział 18), a 7,6% produkcją wyrobów z pozostałych mineralnych surowców niemetalicznych (dział 23).

Wykres 26. Podmioty gospodarki narodowej na terenie Gminy Opole Lubelskie według sekcji PKD (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Biorąc pod uwagę liczbę podmiotów zaewidencjonowanych w rejestrze REGON, na obszarze Gminy Opole Lubelskie zaobserwowano ponadprzeciętną koncentrację podmiotów prowadzących działalność w dziale 11 „Produkcja napojów” Sekcji C oraz dziale 3 „Rybackstwo” Sekcji A – współczynnik lokalizacji (LQ. – Location Quotient)⁷ obliczony dla przedmiotowych działów osiągnął wartość odpowiednio 4,4 oraz 3,4 w odniesieniu do województwa lubelskiego, co świadczy o lokalnej specjalizacji sektorowej gminy. Ponadprzeciętną koncentrację podmiotów w Sekcji C odnotowano w ramach działu 29 „Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep, z wyłączeniem motocykli” (współczynnik lokalizacji to 3,0) oraz dziale 18 „Poligrafia i reprodukcja zapisanych nośników informacji” (współczynnik lokalizacji to 2,2).

W latach 2014-2023 w strukturze podmiotów według sekcji PKD zaszły nieznaczące zmiany. W porównaniu do roku 2014 **największy wzrost liczby podmiotów** odnotowano w sekcjach:

⁷ Poziom wskaźnika lokalizacji, będący miarą koncentracji działalności na obszarze badanym w odniesieniu do obszaru referencyjnego (województwa lubelskiego), obliczono według wzoru:

$LQ = (E_{tib} / E_{tb}) / (E_{tir} / E_{tr})$ gdzie:

E_{ib} – zmienna w sektorze i , w obszarze badanym b , w danym okresie t ,

E_b – zmienna we wszystkich sektorach w badanym obszarze b , w danym okresie t ,

E_{ir} – zmienna w sektorze i , w obszarze referencyjnym r , w danym okresie t ,

E_r – zmienna we wszystkich sektorach w obszarze referencyjnym r , w danym okresie t .

- F „Budownictwo” – wzrost o 100 podmiotów (77,5%), głównie za sprawą znacznej liczby nowych podmiotów zarejestrowanych na obszarze wiejskim gminy (77);
- S „Pozostała działalność usługowa” oraz T „Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby” – wzrost o 58 podmiotów (65,9%), w tym 27 podmiotów rozpoczęło działalność na terenie miasta, a 31 - na obszarze wiejskim gminy;
- M „Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna” – wzrost o 43 podmioty (55,1%), w tym 30 podmiotów rozpoczęło działalność na terenie miasta, a 13 – na obszarze wiejskim gminy;
- J „Informacja i komunikacja” – wzrost o 29 podmiotów (147,4%), głównie za sprawą znacznej liczby nowych podmiotów zarejestrowanych na terenie miasta (19);
- C „Przetwórstwo przemysłowe” – wzrost o 23 podmioty (24,0%), przy czym aż 21 podmiotów rozpoczęło działalność na terenie wiejskim gminy;
- Q „Opieka zdrowotna i pomoc społeczna” – wzrost o 23 podmioty (28,4%), w tym 17 podmiotów rozpoczęło działalność na terenie miasta, a 6 - na obszarze wiejskim gminy;
- H „Transport i gospodarka magazynowa” – wzrost o 19 podmiotów (17,9%), przy czym nowe podmioty rozpoczęły prowadzenie działalności na terenie wiejskim (20), natomiast na terenie miasta odnotowano nieznaczny spadek podmiotów prowadzących działalność w tej sekcji (1 podmiot).

Spadek liczby podmiotów odnotowano jedynie w pięciu sekcjach:

- G „Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych” – spadek o 47 podmiotów (10,5%), przy czym należy zauważyć, że na obszarze miasta liczba podmiotów zmniejszyła się o 54, natomiast na terenie wiejskim nastąpił wzrost liczby podmiotów o 7 firm;
- A „Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo” – spadek o 5 podmiotów (15,6%), przy czym spadek widoczny był wyłącznie na obszarze wiejskim gminy;
- K „Działalność finansowa i ubezpieczeniowa” – spadek o 2 podmioty (6,1%);
- B „Górnictwo i wydobywanie” – spadek o 1 podmiot (25,0%);
- O „Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne” – spadek o 1 podmiot (4,2%).

Zdecydowana większość – 95,6% - zarejestrowanych podmiotów działała w sektorze prywatnym. Najliczniejszą grupę stanowiły **osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą** (bez osób fizycznych prowadzących wyłącznie indywidualne gospodarstwa rolne) – ich udział wyniósł 80,2% ogółu podmiotów prywatnych. Mniejszy udział w rejestrze miały stowarzyszenia i organizacje społeczne – 4,4%, spółki handlowe – 4,2%, spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego – 0,3%, fundacje – 0,3% i spółdzielnie – 0,2%. Struktura podmiotów według form prawnych na analizowanym obszarze, w porównaniu ze strukturą w województwie lubelskim, wykazała wyższy udział osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą (o 1,8 pkt proc.) oraz stowarzyszeń i organizacji społecznych (o 0,6 pkt proc.). W podziale terytorialnym wyraźna jest **koncentracja podmiotów na terenie miasta** (61,9% osób prowadzących działalność gospodarczą, 76,9% spółek handlowych, 75,0% spółek z udziałem kapitału zagranicznego, 100,0% spółdzielni, 75,0% fundacji oraz 51,5% stowarzyszeń i organizacji społecznych).

W latach 2014-2023 liczba osób prowadzących działalność gospodarczą na terenie Gminy Opole Lubelskie systematycznie się zwiększała i w stosunku do 2014 r. wzrosła o 236 osób (23,4%), przy czym zdecydowanie większą dynamikę wzrostu można zaobserwować na terenie wiejskim. W odniesieniu do roku 2014 zauważalny jest również znaczący wzrost liczby

stowarzyszeń i organizacji społecznych prowadzących działalność na obszarze gminy – o 21 podmiotów (44,7%) oraz spółek handlowych – o 14 podmiotów (27,5%). Zwiększyła się również liczba fundacji – o 1 podmiot (33,3%). W badanym okresie odnotowano natomiast spadek liczby spółek handlowych z udziałem kapitału zagranicznego o 2 podmioty (33,3%) oraz spółdzielni – o 5 podmiotów (62,5%).

Formy prawne prowadzonej działalności przekładają się na **strukturę wielkościową przedsiębiorstw**. W strukturze podmiotów gospodarki narodowej Gminy Opole Lubelskie zdecydowanie dominowały **mikroprzedsiębiorstwa o liczbie pracujących do 9 osób** – stanowiły one 97,0% zarejestrowanych podmiotów. Podmioty małe, liczące od 10 do 49 pracujących, obejmowały 2,5%, a jednostki średnie od 50 do 249 pracujących stanowiły 0,4% wszystkich podmiotów. Ponadto w 2023 r., na terenie gminy zarejestrowany był 1 podmiot zatrudniający ponad 250 pracowników. Zbliżone wartości dotyczące struktury wielkościowej podmiotów odnotowano w województwie lubelskim i powiecie opolskim.

2.4.4 TERENY INWESTYCYJNE

Opole Lubelskie jest gminą, która aktywnie uczestniczy w tworzeniu warunków dla rozwoju przedsiębiorczości i zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej. Przedsiębiorcom poszukującym dogodniej lokalizacji dla działań biznesowych Opole Lubelskie oferuje prawie 5 ha uzbrojonych terenów inwestycyjnych w ramach utworzonej w 2020 r. **Strefy Aktywności Gospodarczej**. Podstrefa ekonomiczna obejmuje tereny stanowiące własność Gminy Opole Lubelskie oraz tereny stanowiące własność osób fizycznych, zlokalizowane przy ul. Owocowej, Kwiatowej oraz Garbarskiej i Górnej. Granice strefy aktywności gospodarczej zostały ustalone na mocy uchwały nr XX/166/2020 Rady Miasta Opole Lubelskie z dnia 9 lipca 2020 r. w sprawie utworzenia Strefy Aktywności Gospodarczej w Opolu Lubelskim. Dzięki dofinansowaniu pozyskanemu ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 strefa została uzbrojona we wszelkie niezbędne media: kanalizację sanitarną i deszczową, przyłącza energetyczne, gazowe i teleinformatyczne. Tereny przeznaczone są pod działalność w zakresie produkcji, w tym produkcji energii z promieniowania słonecznego, usług, logistyki, dystrybucji, składowania, magazynowania.

W kontekście potencjału inwestycyjnego obszaru istotne jest przygotowanie szeregu udogodnień, ze strony władz Gminy, w postaci ułatwienia w przygotowaniu terenów pod inwestycje oraz możliwość skorzystania z **ulg i zwolnień podatkowych**. Na mocy uchwały nr XVII/146/2020 Rady Miejskiej w Opolu Lubelskim z dnia 24 kwietnia 2020 r. w sprawie: zwolnienia z podatku od nieruchomości w ramach pomocy de minimis nieruchomości położonych w Strefie Aktywności Gospodarczej w Opolu Lubelskim udziela się przedsiębiorcom pomocy regionalnej w formie zwolnienia od podatku od nieruchomości gruntów, budynków i budowli lub ich części związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej, w wyniku której utworzone zostaną nowe miejsca pracy. Zwolnienie przysługuje na okres: od 1 roku – do 5 lat w zależności od liczby utworzonych nowych miejsc pracy. Jednocześnie inwestorzy mogą liczyć na fachowe doradztwo oraz pomoc ze strony instytucji samorządowych.

Ponadto, w ramach **Polskiej Strefy Inwestycji** obejmującej cały kraj w związku z realizacją nowej inwestycji, na obszarze Gminy Opole Lubelskie przez okres 15 lat możliwe jest skorzystanie z ulgi podatkowej. **Ulga podatkowa** jest równa iloczynowi intensywności pomocy (zależnej od wielkości i lokalizacji przedsiębiorstwa – w województwie lubelskim jest to nawet 50% dla dużych, 60% dla średnich i 70% dla mikro i małych firm) kosztów kwalifikowanych, czyli wydatków inwestycyjnych lub dwuletnich kosztów pracy nowych zatrudnionych w wyniku nowej inwestycji. Przedsiębiorcy, którzy ubiegają się o przyznanie pomocy publicznej w ramach Polskiej Strefy Inwestycji, muszą spełnić kryteria ilościowe i jakościowe. Kryteria ilościowe

odnoszą się do minimalnych kosztów inwestycji zależnych od stopy bezrobocia powiatu, w którym inwestycja będzie realizowana (im wyższa stopa bezrobocia, tym niższy pułap wymaganej wysokości kosztów), wielkości przedsiębiorstwa i rodzaju inwestycji. Kryteria jakościowe określają natomiast wpływ nowej inwestycji na zrównoważony rozwój gospodarczy i społeczny obszaru, na którym jest ona realizowana. Spełnienie kryterium jakościowego w województwie lubelskim wymaga zdobycia co najmniej czterech punktów.

2.4.5 ATRAKCYJNOŚĆ TURYSTYCZNA

Gmina Opole Lubelskie jest obszarem o zdecydowanie dużym potencjale turystycznym ze względu na korzystne warunki: położenie geograficzne i fizycznogeograficzne, walory krajobrazowe, czyste środowisko naturalne, stosunkowo dużą lesistość obszaru, bogatą tradycję kulturową, ciekawe zabytki oraz bogatą sieć szlaków turystycznych.

Znaczna część terenów przyrodniczych Gminy Opole Lubelskie wchodzi w skład systemu **obszarów chronionych**. Za szczególnie istotny i posiadający największy potencjał rozwoju uznaje się obszar Kluczkowic i Wrzelowca w rejonie Wrzelowieckiego Parku Krajobrazowego oraz obszar obejmujący dolinę rzeki Chodelki, objęty statusem Chodelskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. Rozwojowi turystyki sprzyja również korzystne położenie gminy – w bliskiej odległości od stolicy województwa, w sąsiedztwie znanych miejscowości wypoczynkowych: Nałęczowa i Kazimierza nad Wisłą, a także na trasie przebiegu kolejki wąskotorowej.

Jednym z podstawowych elementów zagospodarowania turystycznego, w skład którego wchodzi różnego rodzaju obiekty noclegowe i urządzenia towarzyszące, pozwalające turystom na przebywanie poza miejscem stałego zamieszkania jest **baza noclegowa**. Na bazę noclegową składa się ogół obiektów i miejsc noclegowych znajdujących się na określonym obszarze udostępnianych turystom sezonowo lub całorocznie. Charakter i struktura bazy noclegowej w znacznym stopniu zależą od uwarunkowań przyrodniczych oraz społeczno-ekonomicznych. Na zróżnicowanie bazy wpływa m.in. typ krajobrazu i warunki klimatyczne, specyficzne cechy ruchu turystycznego na danym terenie oraz charakter poszczególnych miejscowości i ich rola w recepcji ruchu turystycznego.

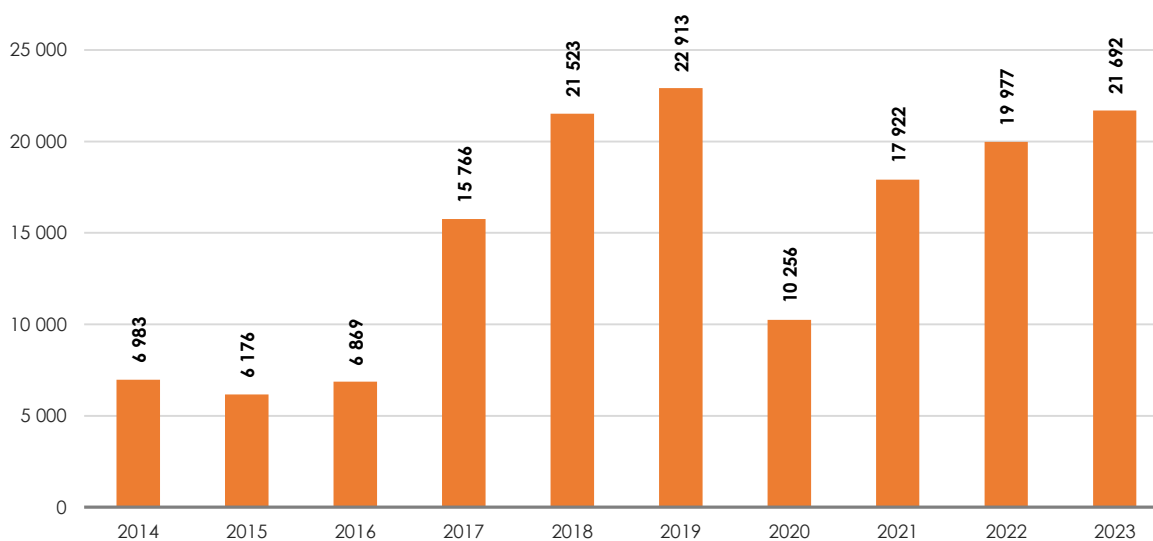
Na obszarze gminy w 2023 r. w Sekcji I „Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi” działało 47 podmiotów. Warto zaznaczyć, iż w dziale 55 tej sekcji, obejmującym działalność związaną z zakwaterowaniem zarejestrowanych było jedynie 9 podmiotów. Natomiast według danych GUS (stan na dzień 31 lipca 2023 r.) na obszarze gminy zlokalizowane były jedynie **2 obiekty zakwaterowania zbiorowego objęte statystyką publiczną**. W gminie znajdują się ponadto **obiekty noclegowe zakwaterowania indywidualnego** – kwatery prywatne i gospodarstwa agroturystyczne, nieobjęte statystyką publiczną, które mogą być miejscem odpoczynku oraz punktem wypadowym dla zwiedzania i korzystania z atrakcji dostępnych na tym obszarze.

Biorąc pod uwagę obszar całego powiatu opolskiego, należy zauważyć, że w 2023 r. z 10 turystycznych obiektów noclegowych działających na jego terenie skorzystało 21 692 turystów (6. miejsce w województwie lubelskim bez miast na prawach powiatu), którym udzielono 30 038 noclegów. Sytuacja powiatu jest relatywnie niekorzystna biorąc pod uwagę wskaźniki dotyczące: miejsc noclegowych na 1 000 ludności – w 2023 r. wskaźnik ten osiągnął wartość 6,89 i uplasował powiat na 10. miejscu w regionie oraz liczby turystów korzystających z noclegów na 1 000 ludności, który wyniósł 537,29 osób, także lokując powiat na 10. miejscu wśród powiatów ziemskich. Średni czas pobytu zarówno turystów krajowych, jak i zagranicznych w turystycznych obiektach noclegowych w powiecie opolskim wynosił

w 2023 r. przeciętnie 1,4 noclegu (ostatnie miejsce w regionie). W województwie lubelskim turyści najdłużej korzystali z noclegów w powiecie włodawskim (3,8 noclegu), puławskim (3,6 noclegu) i parczewskim (3,2 noclegu). Warto również zauważyć, że pobytowy charakter wypoczynku wiąże się głównie z weekendowymi lub agroturystycznymi formami spędzania czasu oraz rekreacją indywidualną na bazie zabudowy letniskowej.

Liczba turystów, którym udzielono noclegów na terenie powiatu opolskiego podlegała w ostatnich 10 latach znacznym wahaniom. Najwięcej turystów odwiedziło powiat w 2019 r., natomiast w roku 2020 r. – z uwagi na pandemię COVID-19, zaobserwowano bardzo duży spadek liczby odwiedzających. Pozytywnym jest fakt, że w latach 2021-2023 liczba turystów korzystających z noclegów regularnie rosta, osiągając w 2023 r. wartości zbliżone do okresu sprzed pandemii.

Wykres 27. Liczba turystów, którym udzielono noclegów na terenie powiatu opolskiego w latach 2014-2023 (osoby)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Ważnym elementem infrastruktury turystycznej obszaru jest istniejąca **sieć szlaków i tras turystycznych – pieszych, rowerowych i kajakowych**. Przez teren gminy przebiegają szlaki rowerowe o randze ponadlokalnej: Dolinę Chodelki, Kazimierz Dolny – Opole Lubelskie – Bęczyn, Kazimierz Dolny – Kraśnik, Nitką Kolejki Wąskotorowej, Opole Lubelskie – Solec nad Wisłą. Jedną z form poznania bogactwa natury gminy są również wycieczki piesze po wytyczonych szlakach pieszych oraz ścieżkach dydaktycznych.

Ruch turystyczny na obszarze Gminy Opole Lubelskie obejmuje różnego rodzaju trasy:

▪ **rowerowe:**

- **Dolina Chodelki** – 50 kilometrowy, niebieski szlak biegnący przez teren Chodelskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu w dolinie rzeki Chodelki. Szlak rozpoczyna się razem z czarnym szlakiem rowerowym „Gościniec Piotrawiński” w miejscowości Kolonia Borów na granicy powiatu opolskiego i lubelskiego. Prowadzi przez teren Chodelskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu obejmującego dolinę rzeki Chodelki – jeden z najczystszych i najpiękniejszych obszarów na Lubelszczyźnie. Końcowy odcinek szlaku przechodzi obok grodzisk słowiańskich z VIII-X wieku – największego skupiska wczesnośredniowiecznych założeń obronnych międzyrzecza Wisły i Bugu, a kończy się w miejscowości Podgórz, łącząc się z czerwonym szlakiem rowerowym „Kazimierz Dolny - Kraśnik”.

- **Opole Lubelskie - Solec nad Wisłą** – Czarna, 24 kilometrowa trasa łączy województwo lubelskie i mazowieckie biegnąc przez Chodelski i Solecki Obszar Chronionego Krajobrazu. Szlak prowadzi przez urokliwe zakątki Chodelskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu oraz Obszaru Chronionego Krajobrazu Solec nad Wisłą. Rozpoczyna się wraz ze szlakiem „Powiśle” w Opolu Lubelskim przy Al. 600-lecia, obok zespołu pałacowo-parkowego z XVIII-wieczną rezydencją Lubomirskich. Przebiega przez teren Projektowanego Zespołu Przyrodniczo Krajobrazowego „Las Głodzieński”, a także ostoję ptasią „Małopolski Przełom Wisły” wchodzącą w skład sieci Natura 2000. Kończy swój bieg w miejscowości Solec nad Wisłą w województwie mazowieckim, gdzie łączy się z niebieskim szlakiem pieszo-rowerowym „Szlak Żółwia i Dinozaura” biegnącym z Bałtowa do Janowca.
- **Kazimierz Dolny – Kraśnik** – Szlak rozpoczyna się w Kazimierzu Dolnym obok ośrodka wypoczynkowego „Arkadia”, następnie przebiega przez Kazimierski Park Krajobrazowy, mija rezerwat „Szarpa Dobrska” i wkracza na teren doliny rzeki Chodelki. Następnie przebiega przez Wrzelowiecki Park Krajobrazowy i kończy swój bieg w dolinie Wyżnicy w miejscowości Kraśnik. Na trasie łączy się z żółtym szlakiem rowerowym „Kazimierz Dolny – Opole Lubelskie – Bęczyn” w miejscowości Bęczyn.
- **Kazimierz Dolny – Opole Lubelskie – Bęczyn** – Trasa wraz z czerwonym szlakiem „Kazimierz Dolny - Kraśnik” tworzy pętlę o długości ok. 150 km. Szlak przebiega południkowo przez teren Kazimierskiego Parku Krajobrazowego, Chodelskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu i Kraśnickiego Obszaru Chronionego Krajobrazu, łącznie 3 powiaty – puławski, opolski i kraśnicki. Rozpoczyna swój bieg w Kazimierzu Dolnym obok ośrodka wypoczynkowego „Arkadia” i kończy w Bęczynie łącznie z czerwonym szlakiem rowerowym „Kazimierz Dolny - Kraśnik”.
- **Niżką Kolejki Wąskotorowej** – 48 kilometrowy, czarny szlak, biegnący przez miejscowości posiadające dostęp do stacji kolejki wąskotorowej. Szlak ma swój początek przy stacji kolejki wąskotorowej w Opolu Lubelskim, przy ul. Kolejowej. Następnie przebiega obok stacji w Poniatowej, Rozalinie, Karczmiskach, Wymysłowie i kończy swój bieg w miejscowości Kębło, łącznie z czerwonym szlakiem rowerowym „Lublin – Natęczów - Kazimierz Dolny”.
- **Powiśle** - Trasa szlaku rozpoczyna się w Opolu Lubelskim przy Al. 600-lecia, obok zespołu pałacowo-parkowego, biegnie ul. Pomorską, gdzie na skrzyżowaniu dróg obok pomnika przyrody spotyka się z dwoma szlakami rowerowymi: niebieskim - „Dolina Chodelki” i żółtym – „Kazimierz Dolny – Opole Lubelskie – Bęczyn”. Następnie prowadzi przez kompleks leśny Las Powiślański – teren Projektowanego Zespołu Przyrodniczo-Krajobrazowego „Pustelnia – Jankowa” oraz Projektowanego Zespołu Przyrodniczo-Krajobrazowego „Las Powiślański”. Kończy swój bieg w miejscowości Majdany, gdzie łączy się z czerwonym szlakiem rowerowym „Kazimierz Dolny – Kraśnik”. Na całej długości trasa przebiega przez Chodelski Obszar Chronionego Krajobrazu.
- **Gościniec Piotrawiński** – 46 kilometrowy, czarny szlak, przebiegający równoleżnikowo przez teren powiatu opolskiego. Rozpoczyna się w miejscowości Kolonia Borów wspólnie z niebieskim szlakiem „Dolina Chodelki”. Przebiega przez teren Chodelskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu, Wrzelowieckiego Parku Krajobrazowego oraz nieopodal zespołu pałacowo-parkowego w Kluczkowicach. Szlak kończy się w Piotrawinie obok gotyckiego kościoła, gdzie łączy się z zielonym szlakiem rowerowym „Małopolski Przełom Wisły”.

- **piesze:**

- **Szlak Nadwiślański** - Szlak jest jedną z najpiękniejszych pod względem krajobrazowym tras pieszych województwa lubelskiego. Rozpoczyna swój bieg na rynku w Annopolu, a kończy obok stacji PKP w Dęblinie. Szlak podąża wzdłuż ostoju ptasiej „Małopolski Przełom Wisły” wchodzącej w skład sieci NATURA 2000, przez teren Kraśnickiego Obszaru Chronionego Krajobrazu, Wrzelowieckiego Parku Krajobrazowego, Chodelskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu, Kazimierskiego Parku Krajobrazowego, łącząc 3 powiaty – kraśnicki, opolski i puławski.

- **Ścieżki przyrodnicze i spacerowe:**

- **Skrzypowy Dół** – Ścieżka ma na celu zapoznanie z walorami przyrodniczymi lasów grądowych. Trasa ukazuje również wpływ człowieka na wygląd i funkcjonowanie biocenoz leśnych i polnych. Ścieżka w kształcie pętli, zaczyna się obok leśniczówki Leśnictwa Kluczkowice. Poprowadzona jest głęboczną lessową przez kompleks leśny i drogą polną wśród sadów.
- **Kleniewo** – Ścieżka rozpoczyna się i kończy obok węzła szlaków rowerowych w miejscowości Pomorze koło Opola Lubelskiego. Poprowadzona jest przez kompleks leśny, wzdłuż lewego brzegu rzeki.
- **Okolice Kluczkowic** – Ścieżka w kształcie pętli, zaczyna się obok dawnego Pałacu Kleniewskich w Kluczkowicach – Kluczkowice Osiedle. Poprowadzona jest przez kompleks leśny porozcinany siecią wąwozów lessowych.
- **Zawilcowe Doły** – Ścieżka przebiega na północy zachód od założenia parkowo-pałacowego w Kluczkowicach. Jest to najkrótsza ścieżka w Parku jej długość wynosi 1,2 km. Biegnie przez dawny park przypałacowy (z licznym starodrzewiem), kompleks leśny i wąwozy.

Opole Lubelskie posiada również sprzyjające warunki do rozwoju **turystyki wodnej** - stawy hodowlane, zbiorniki wodne oraz rzeki zachęcają do uprawiania sportów wodnych, pływania, plażowania i wędkowania. Bardzo ważną atrakcją obszaru jest **Nadwiślańska Kolejka Wąskotorowa** – jedyna taka kolejka na terenie województwa lubelskiego. Obecnie udostępniono dla przejazdów kolejowo - drezynowych 20 km linii oraz 5 stacji kolejowych: stacja Karczmiska, Polanówka, Pustelnia, Opole Lubelskie oraz stacja Kultura w Poniatowej. Kolejka kursuje na odcinkach: Karczmiska - Opole Lubelskie (lub Poniatowa) - Karczmiska-Polanówka – Karczmiska, Karczmiska - Polanówka - Karczmiska. Drezyny rowerowe kursują na odcinkach: Karczmiska - Pustelnia – Karczmiska, Karczmiska – Polanówka-Karczmiska, Karczmiska - Poniatowa - Karczmiska. Gmina Opole Lubelskie ze względu na występujące na jej terenie **lessowe wąwozy** została włączona w region turystyczny Kraina Lessowych Wąwozów zarządzany przez Lokalną Organizację Turystyczną.

Gmina Opole Lubelskie legitymuje się **bogatą przeszłością historyczną i dziedzictwem kulturowym**. O przeszłości historycznej tych ziem świadczą zachowane zabytki - obiekty i ich zespoły, które posiadają wysoką wartość kulturową. Na terenie gminy znajduje się 11 obiektów zabytkowych lub zespołów obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Ważną instytucją, będącą źródłem wiedzy o regionie, jego historii i kulturze, jest – mieszcząca się w odrestaurowanym w 2006 r. Pałacu Kleniewskich – **Muzeum Regionalne w Kluczkowicach**. Działalność placówki ma bardzo duży wpływ na zachowanie relikwów kultury ludowej regionu. Muzeum gromadzi zbiory z zakresu: historii, sztuki i archiwaliów dotyczące terenów powiatu opolskiego. Muzeum posiada cztery działy: prehistoryczny, historyczny i historii kolejki wąskotorowej, etnograficzny i oświatowy. Największą atrakcją Muzeum jest pomieszczenie dawnej biblioteki pałacowej z zachowanym wyposażeniem w stylu zakopiańskim, gdzie

zorganizowany został dział historyczny. Dawny salon z zachowanymi neoklasycystycznymi obramieniami drzwi i okien, służy jako miejsce ekspozycji archeologicznej, również do organizowania wystaw czasowych, lekcji muzealnych, wykładów, koncertów i prelekcji. Pomieszczenie dawnej jadalni, z zachowanymi neorenesansowymi obramieniami okien i drzwi jest miejscem wystawy etnograficznej.

Ważną kwestią w promocji walorów Opola Lubelskiego są cyklicznie organizowane imprezy promocyjne, kulturowe, sportowe i turystyczne o zasięgu międzynarodowym, krajowym, regionalnym i lokalnym. Do najważniejszych z nich zaliczamy: **Jarmark Opolski** - imprezę organizowaną przez Gminę Opole Lubelskie w czerwcu. Jarmark jest okazją do spotkań rzemieślników, przedsiębiorców, producentów zdrowej żywności, ludzi kultury, turystów oraz mieszkańców Lubelszczyzny. W gminie zostały też zachowane przykłady rzadko spotykanych rzemiosł: plecionkarstwa z rogożyny (wsie Trzebieszka i Darowne), hafciarstwa, plastyki obrzędowej i kowalstwa artystycznego. Kulturowanie tradycji odbywa się również poprzez działalność chórów: Kalina oraz Cantata, a także orkiestry dętej. Warto również wspomnieć o Dziecięcym Zespole Tańca Ludowego POWIŚLOKI, który działa przy szkole Podstawowej nr 2 w Opolu Lubelskim. W skład zespołu wchodzi ponad 100 osób - pięć grup uczniów szkoły podstawowej od klasy II do VIII i grupa dorosłych (w znacznej mierze absolwentów zespołu). Głównym celem działalności Zespołu jest roztańczenie i rozśpiewanie dzieci i młodzieży oraz uwrażliwienie jej na piękno muzyki, słowa, ruchu i gestu. Repertuar zespołu oparty jest na folklorze Powiśla Lubelskiego, Krzczonowskim, Łowickim, Podlaskim, Lasowiackim, Rzeszowskim, Kurpiowskim, Śląskim, a także na polskich tańcach narodowych. Zespół w 2022 r. obchodził swoje 40 lecie pracy artystycznej. Jedną z form aktywizacji mieszkańców i upowszechniania kultury lokalnej na terenie gminy jest także działalność kół gospodyń wiejskich.

2.4.6 PODSUMOWANIE I WNIOSKI

- Według ewidencji geodezyjnej największą część Gminy Opole Lubelskie stanowią użytki rolne, które zajmują 12 731 ha, czyli ponad 65% jej powierzchni, przy czym 11 626 ha użytków rolnych znajduje się na terenie wiejskim gminy. Struktura użytkowania użytków rolnych wykazuje proporcje charakterystyczne dla obszarów wiejskich o charakterze rolniczym – zdecydowanie dominują grunty orne – 9 420 ha (74,0% powierzchni użytków rolnych), następnie sady – 965 ha (7,6%) oraz łąki trwałe – 844 ha (6,6%). Grunty leśne, zadrzewione i zakrzewione stanowią 28,9% powierzchni gminy.
- Według danych GUS uzyskanych w ramach Powszechnego Spisu Rolnego z 2020 r. na terenie Gminy Opole Lubelskie zlokalizowanych było 1 848 gospodarstw rolnych, co stanowiło 22,9% gospodarstw rolnych z terenu całego powiatu opolskiego. W strukturze własności dominuje gospodarka indywidualna o dużym rozdrobnieniu pól – średnia powierzchnia gospodarstwa to 5,62 ha, wobec 6,22 ha w powiecie opolskim oraz 9,64 w województwie lubelskim.
- Podstawowe źródło utrzymania mieszkańców gminy stanowią tradycyjne rolnictwo, sadownictwo, warzywnictwo i gospodarka stawowa. Uwarunkowania agroklimatyczne predysponują obszar gminy do produkcji ogrodniczej i wykorzystywane są przez znaczące w skali powiatu ukierunkowanie gospodarki rolnej na sadownictwo i ogrodnictwo. W produkcji rolnej istotne znaczenie posiada również uprawa zbóż, roślin okopowych, truskawek. W latach ostatnich znaczącym potencjałem gminy, stała się produkcja gospodarstw posiadających zaplecze szklarniowe oraz gospodarstw ukierunkowanych na hodowlę i sprzedaż ryb (pstrągi, karpie). Obszar wyróżnia się również pod względem upraw przemysłowych (przeznaczanych do produkcji roślinnych surowców dla przemysłu spożywczego i innych).

- Przedsiębiorczość jest istotnym czynnikiem decydującym o rozwoju społecznym i gospodarczym układów przestrzennych w różnych skalach, również lokalnych. Obok przedstawionej i omówionej powyżej struktury bezrobocia (generującej stan kryzysowy przede wszystkim w sferze społecznej), kluczowymi wskaźnikami obrazującymi sytuację gospodarczą gminy są dane dotyczące podmiotów prowadzących działalność gospodarczą. Należy także podkreślić, że sfera gospodarcza jest silnie sprzężona ze sferą społeczną. Zachodzące w niej zjawiska, w tym zmiany w liczbie podmiotów gospodarczych, liczba zawieszonych i wykreślonych podmiotów, możliwość uzyskania pomocy związanej z założeniem własnej działalności wpływają na lokalny rynek pracy i na aktywność zawodową mieszkańców.
- Na terenie Gminy Opole Lubelskie na koniec 2023 r. w rejestrze REGON zaewidencjonowane były 1 624 podmioty, czyli 34,2% ogółu podmiotów zarejestrowanych w powiecie opolskim. Pozarolnicza działalność gospodarcza skupia się na obszarze miejskim, gdzie zarejestrowanych było 1 041 podmiotów gospodarczych, co stanowi 64,1% podmiotów zarejestrowanych na obszarze gminy.
- Obszar gminy charakteryzuje się dość niskim stopniem nasycenia przedsiębiorczością. Wskaźnik przedsiębiorczości obszaru, obrazujący liczbę podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 1 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym, na koniec 2023 r. wyniósł 171,5 i był istotnie niższy od wskaźnika obliczonego dla województwa lubelskiego (182,0). Pozytywny jest natomiast fakt, że w ostatnim dziesięcioleciu liczba przedsiębiorstw prowadzących działalność na terenie gminy zwiększyła się znacząco, a tempo wzrostu jest relatywnie wyższe niż w jednostkach porównawczych.
- Na obszarze funkcjonalnym przeważają podmioty gospodarcze o profilu handlowym i usługowym, wykorzystujące lokalne zasoby oraz zakłady przetwórstwa rolno – spożywczego.
- Zdecydowana większość – 95,6% - zarejestrowanych podmiotów działała w sektorze prywatnym. Najliczniejszą grupę stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (bez osób fizycznych prowadzących wyłącznie indywidualne gospodarstwa rolne) – ich udział wyniósł 80,2% ogółu podmiotów prywatnych. Mniejszy udział w rejestrze miały stowarzyszenia i organizacje społeczne – 4,4%, spółki handlowe – 4,2%, spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego – 0,3%, fundacje – 0,3% i spółdzielnie – 0,2%.
- W strukturze podmiotów gospodarki narodowej Gminy Opole Lubelskie zdecydowanie dominowały mikroprzedsiębiorstwa o liczbie pracujących do 9 osób – stanowiły one 97,0% zarejestrowanych podmiotów. Podmioty małe, liczące od 10 do 49 pracujących, obejmowały 2,5%, a jednostki średnie od 50 do 249 pracujących stanowiły 0,4% wszystkich podmiotów. Ponadto w 2024 r., na terenie gminy zarejestrowany był 1 podmiot zatrudniający ponad 250 pracowników. Zbliżone wartości dotyczące struktury wielkościowej podmiotów odnotowano w województwie lubelskim i powiecie opolskim.
- W 2020 r. w gminie utworzono Strefę Aktywności Gospodarczej. Podstrefa ekonomiczna obejmuje tereny stanowiące własność Gminy Opole Lubelskie oraz tereny stanowiące własność osób fizycznych, zlokalizowane przy ul. Owocowej, Kwiatowej oraz Garbarskiej i Górnej. Dzięki dofinansowaniu pozyskanemu ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 strefa została uzbrojona we wszelkie niezbędne media: kanalizację sanitarną i deszczową, przyłącza energetyczne, gazowe i teleinformatyczne. Tereny przeznaczone są pod działalność w zakresie produkcji, w tym produkcji energii z promieniowania słonecznego, usług, logistyki, dystrybucji, składowania, magazynowania.

- Gmina prowadzi proinwestycyjną politykę stawiającą na promocję gospodarczą i stwarzającą dla napływającego kapitału atrakcyjne warunki funkcjonowania. Dla inwestorów przygotowano ulgi w postaci zwolnienia z podatków lokalnych.
- Znaczna część terenów przyrodniczych Gminy Opole Lubelskie wchodzi w skład systemu obszarów chronionych. Za szczególnie istotny i posiadający największy potencjał rozwoju uznaje się obszar Kluczkowic i Wrzelowca w rejonie Wrzelowieckiego Parku Krajobrazowego oraz obszar obejmujący dolinę rzeki Chodelki, objęty statusem Chodelskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. Rozwojowi turystyki sprzyja również korzystne położenie gminy – w bliskiej odległości od stolicy województwa, w sąsiedztwie znanych miejscowości wypoczynkowych: Natęczowa i Kazimierza nad Wisłą, a także na trasie przebiegu kolejki wąskotorowej.
- Według danych GUS (stan na dzień 31 lipca 2023 r.) na obszarze gminy zlokalizowane były jedynie 2 obiekty zakwaterowania zbiorowego objęte statystyką publiczną. W gminie znajdują się ponadto obiekty noclegowe zakwaterowania indywidualnego – kwatery prywatne i gospodarstwa agroturystyczne, nieobjęte statystyką publiczną, które mogą być miejscem odpoczynku oraz punktem wypadowym dla zwiedzania i korzystania z atrakcji dostępnych na tym obszarze. Warto również zauważyć, że pobytowy charakter wypoczynku wiąże się głównie z weekendowymi lub agroturystycznymi formami spędzania czasu oraz rekreacją indywidualną na bazie zabudowy letniskowej.
- Biorąc pod uwagę obszar całego powiatu opolskiego, należy zauważyć, że w 2023 r. z 10 turystycznych obiektów noclegowych działających na jego terenie skorzystało 21 692 turystów (6. miejsce w województwie lubelskim bez miast na prawach powiatu), którym udzielono 30 038 noclegów. Sytuacja powiatu jest relatywnie niekorzystna biorąc pod uwagę wskaźniki dotyczące: miejsc noclegowych na 1 000 ludności oraz liczby turystów korzystających z noclegów na 1 000 ludności (10. miejsce wśród powiatów ziemskich). Średni czas pobytu zarówno turystów krajowych, jak i zagranicznych w turystycznych obiektach noclegowych w powiecie opolskim wynosił w 2023 r. przeciętnie 1,4 noclegu (ostatnie miejsce w regionie).
- Ważnym elementem infrastruktury turystycznej obszaru jest istniejąca sieć szlaków i tras turystycznych – pieszych, rowerowych i kajakowych. Przez teren gminy przebiegają szlaki rowerowe o randze ponadlokalnej: Dolinę Chodelki, Kazimierz Dolny – Opole Lubelskie – Bęczyn, Kazimierz Dolny – Kraśnik, Nitką Kolejki Wąskotorowej, Opole Lubelskie – Solec nad Wisłą. Jedną z form poznania bogactwa natury gminy są również wycieczki piesze po wytyczonych szlakach pieszych oraz ścieżkach dydaktycznych.
- Opole Lubelskie posiada również sprzyjające warunki do rozwoju turystyki wodnej - stawy hodowlane, zbiorniki wodne oraz rzeki zachęcają do uprawiania sportów wodnych, pływania, plażowania i wędkowania.
- Bardzo ważną atrakcją obszaru jest Nadwiślańska Kolejka Wąskotorowa – jedyna taka kolejka na terenie województwa lubelskiego. Obecnie udostępniono dla przejazdów kolejowo – drezynowych 20 km linii oraz 5 stacji kolejowych: stacja Karczmiska, Polanówka, Pustelnia, Opole Lubelskie oraz stacja Kultura w Poniatowej. Kolejka kursuje na odcinkach: Karczmiska - Opole Lubelskie (lub Poniatowa) - Karczmiska- Polanówka – Karczmiska, Karczmiska - Polanówka - Karczmiska. Drezyny rowerowe kursują na odcinkach: Karczmiska - Pustelnia – Karczmiska, Karczmiska – Polanówka-Karczmiska, Karczmiska - Poniatowa - Karczmiska.
- Gmina Opole Lubelskie legitymuje się bogatą przeszłością historyczną i dziedzictwem kulturowym. O przeszłości historycznej tych ziem świadczą zachowane zabytki - obiekty i ich zespoły, które posiadają wysoką wartość kulturową. Na terenie gminy znajduje się 11

obiektów zabytkowych lub zespołów obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Ważną instytucją, będącą źródłem wiedzy o regionie, jego historii i kulturze, jest – mieszcząca się w odrestaurowanym w 2006 r. Pałacu Kleniewskich – Muzeum Regionalne w Kluczkowicach.

- Wymienione walory krajoznawcze, wypoczynkowe, kulturowe obszaru mają zauważalny potencjał dla przyciągnięcia turystów i mogą stanowić podstawę dla kreowania spójnych i kompleksowych produktów turystycznych, co częściowo zostało już wykorzystane. Pomimo intensywnych działań promujących walory kulturowe i turystyczne obecny potencjał wciąż nie jest w pełni wykorzystany, dlatego działania inwestycyjne gminy należy w większym stopniu ukierunkować na poprawę jakości i atrakcyjności infrastruktury i usług związanych z turystyką. Zauważalna nieregularność w liczbie turystów odwiedzających obszar oraz relatywnie krótki czas pobytu turystów mogą świadczyć również o braku spójnej oferty turystycznej na terenie gminy. Występujące na analizowanym obszarze walory przyrodnicze i antropogeniczne, w powiązaniu z czystym środowiskiem i dobrą dostępnością komunikacyjną stwarzają, potencjalne warunki do rozwoju agroturystyki, turystyki krajoznawczej i kulturowej oraz turystyki weekendowej. Niezbędnym warunkiem w tym zakresie jest nie tylko przygotowanie odpowiedniej infrastruktury turystycznej, ale także tworzenie nowych, sieciowych produktów turystycznych oraz prowadzenie skutecznych działań promocyjnych. Konieczne jest opracowanie polityki rozwoju produktów turystycznych oraz świadome kreowanie produktów zintegrowanych bazujących na bogatych walorach naturalnych, krajobrazowych oraz historii miejsc, w szczególności szlaków przyrodniczych, ścieżek edukacyjnych, pieszych i rowerowych, które pozwolą na zbudowanie spójnego wizerunku oraz kompleksowej oferty turystyczno-pobytovej na terenie gminy. Niezbędne są również dalsze inwestycje związane z ochroną bioróżnorodności, siedlisk zwierząt i gatunków roślin.
- Działania te przyczynią się do wypromowania gminy jako atrakcyjnego przyrodniczo i krajobrazowo terenu na turystycznej mapie Lubelszczyzny. Realizacja ww. przedsięwzięć wzmocni funkcję turystyczną obszaru, wypromuje jego nieznane walory przyrodnicze i krajobrazowe, jednocześnie przyczyni się do poprawy warunków dla rozwoju przedsiębiorczości.

2.5 INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

Infrastruktura techniczna, utożsamiana z dostępnością i jakością urządzeń, jak i sieci przesyłowej (m.in. energetycznej, ciepłowniczej, gazowej), a także ze świadczeniem określonych usług w istotnym stopniu decyduje o atrakcyjności lokalizacyjnej obszaru, wpływa na produktywność czynników wytwórczych, a także określa poziom życia jego mieszkańców.

2.5.1 INFRASTRUKTURA KOMUNIKACYJNA I DOSTĘPNOŚĆ TRANSPORTOWA

Jednym z kluczowych elementów organizacji przestrzeni, warunkującym rozwój społeczno-gospodarczy obszaru, jest jego **dostępność komunikacyjna**. Infrastrukturę komunikacyjną na terenie Gminy Opole Lubelskie tworzy: infrastruktura drogowa oraz infrastruktura kolejowa.

Opole Lubelskie jest największym ośrodkiem miejskim w południowo-zachodniej części województwa, położonym w węźle komunikacyjnym dróg wojewódzkich. Drogi wojewódzkie przebiegające przez gminę to:

- **droga województwa nr 747** relacji Iłża – Lipsko – Solec n. Wisłą – Opole Lubelskie – Bełżyce – Konopnica;
- **droga wojewódzka nr 824** relacji Żyrzyn – Puławy – Opole Lubelskie – Józefów – Annopol;
- **droga wojewódzka nr 832** relacji Wola Rudzka – Poniatowa – Krężnica Okrągła.

Wewnętrzna komunikację zapewniają głównie **drogi powiatowe i gminne**. Drogi te stanowią podstawową sieć drogową, niezbędną do obsługi zapotrzebowania komunikacyjnego lokalnej społeczności oraz zapewnienia powiązań jednostek z drogami wyższej kategorii.

Jeden z najistotniejszych czynników rozwojowych gminy stanowi zrealizowana **południowa obwodnica miasta** w ciągu drogi wojewódzkiej nr 747 wraz z realizacją mostu na Wiśle w miejscowości Kamień. Ponadto, dzięki realizacji licznych inwestycji drogowych oraz prowadzonym pracom związanym z remontami bieżącymi i utrzymaniem infrastruktury, stan dróg powiatowych i gminnych Gminy Opole Lubelskie w ciągu ostatnich lat uległ znacznej poprawie. Warto wspomnieć choćby o inwestycjach z Funduszu Dróg Samorządowych, których celem jest poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego i parametrów technicznych lokalnej sieci drogowej, a także zwiększenie atrakcyjności i dostępności do terenów inwestycyjnych. Posługując się danymi GUS należy zauważyć, że odsetek długości dróg gminnych o nawierzchni twardej w Gminie Opole Lubelskie w 2022 r. wyniósł 70,5%, wobec 45,6% w powiecie opolskim oraz 46,8% w województwie lubelskim. Odsetek długości dróg powiatowych o nawierzchni twardej w powiecie opolskim był również wysoki i wyniósł aż 90,7%, wobec 89,1% w województwie lubelskim. Co więcej, wskaźnik gęstości sieci dróg powiatowych utwardzonych i gminnych utwardzonych, który to decyduje o skomunikowaniu i dostępności wewnętrznej obszaru, obliczony dla powiatu opolskiego wyniósł 92,7 km/100 km² i był znacznie wyższy, zarówno w stosunku do średniej wojewódzkiej (81,8 km/100 km²), jak i krajowej (85,9 km/100 km²).

Do efektywnego funkcjonowania drogowego transportu osobowego i towarowego, a także poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego i jakości życia mieszkańców przyczyni się niewątpliwie zaplanowana **budowa zachodniej obwodnicy Opola Lubelskiego**. Planowana obwodnica będzie mieć 1,75 km i w całości zlokalizowana będzie na terenie Gminy Opole Lubelskie. Wraz z jej budową powstaną dodatkowo m.in. ścieżki rowerowe, ciągi pieszo-rowerowe, chodniki oraz nowe skrzyżowania. Dzięki obwodnicy pojazdy poruszające się od drogi wojewódzkiej nr 747 w stronę Puław czy Poniatowej, nie będą musiały już przejeżdżać przez centrum Opola Lubelskiego. Budowa planowanej obwodnicy przyczyni się do poprawy

przepustowości i płynności jazdy, wyprowadzenia ruchu tranzytowego z miasta, poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego, a także zmniejszy zanieczyszczenie powietrza i poprawi klimat akustyczny.

Do problemów transportowych gminy zaliczyć należy również niedostatecznie rozwinięty układ **dróg rowerowych**. Łączna długość ścieżek rowerowych (dróg dla rowerów) na tym obszarze – według danych GUS – wynosi 10,1 km.

Sieć kolejowa w gminie reprezentowana jest przez kolejkę wąskotorową, wykorzystywaną jedynie w celach turystycznych jako jedna z rekreacyjno-wypoczynkowych atrakcji gminy.

System komunikacji publicznej funkcjonujący na terenie gminy stanowi publiczny transport organizowany przez Gminę Opole Lubelskie i Powiat Opolski oraz transport realizowany przez przewoźników prywatnych. Przewozy autobusowe, organizowane przez Powiat Opolski, realizowane są na trasach komunikacyjnych:

- Opole Lubelskie - Baba – Skoków – Pusznno Skokowskie – Ludwików – Wandalin – Zadole – Góry Kluczkowickie – Kluczkowice – Wrzelowiec – Ożarów – Elżbieta – Opole Lubelskie;
- Opole Lubelskie – Elżbieta – Ożarów – Wrzelowiec – Kluczkowice – Góry Kluczkowickie – Zadole – Wandalin – Ludwików – Pusznno Skokowskie – Skoków – Baba – Opole Lubelskie;
- Opole Lubelskie – Wola Rudzka – Trzebiesz – Majdan Trzebieski – Poniatowa – Dąbrowa Wronowska – Siewalka - Lipiny – Chodel – Przytyki – Komaszycy Stare – Komaszycy Nowe – Emilcin – Skoków – Zosin – Opole Lubelskie;
- Opole Lubelskie – Zosin – Skoków – Emilcin – Komaszycy Nowe – Komaszycy Stare – Przytyki – Chodel – Lipiny – Siewalka – Dąbrowa Wronowska –
- Poniatowa – Sporniak – Majdan Trzebieski – Trzebiesz – Wola Rudzka - Opole Lubelskie, • Opole Lubelskie – Elżbieta – Ożarów – Wrzelowiec – Kluczkowice – Góry Kluczkowickie – Zadole – Wandalin – Ludwików – Pusznno Skokowskie – Skoków – Baba – Opole Lubelskie.

Gmina dzięki otrzymanej dopłacie ze środków Funduszu rozwoju przewozów autobusowych o charakterze użyteczności publicznej zgodnie z zawartymi umowami na świadczenie usług w zakresie publicznego transportu zbiorowego realizuje przewozy na 5 liniach komunikacyjnych: Opole Lubelskie – Kamionka – Opole Lubelskie, Opole Lubelskie – Sewerynówka – Opole Lubelskie, Opole Lubelskie - Skoków – Pusznno Skokowskie – Pusznno Godowskie – Trusków – Stare Komaszycy – Wólka Komaszycza - Nowe Komaszycy – Zosin - Opole Lubelskie, Opole Lubelskie – Kazimierzów – Góry Opolskie – Opole Lubelskie oraz Opole Lubelskie – Kazimierzów – Góry Opolskie – Opole Lubelskie.

2.5.2 INFRASTRUKTURA WODNO-KANALIZACYJNA

Jednym z elementów infrastrukturalnych niezbędnych do rozwoju obszaru oraz w zasadniczy sposób wpływającym na ochronę środowiska jest sieć wodno-kanalizacyjna. Brak przyłączy do sieci może powodować nieefektywne korzystanie z obiektów budowlanych, zwiększać prawdopodobieństwo występowania negatywnych konsekwencji zdrowotnych dla mieszkańców, a także negatywnie wpływać na stan środowiska przyrodniczego.

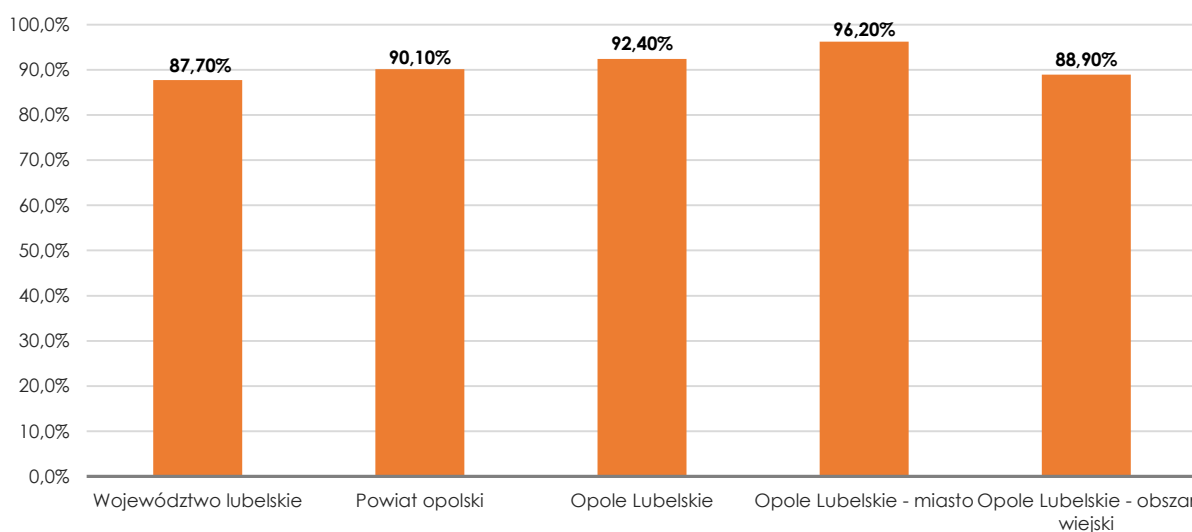
Za gospodarkę wodną i kanalizacyjną w gminie Opole Lubelskie odpowiada Opolskie Przedsiębiorstwo Komunalne Sp. z o.o. w Opolu Lubelskim. Ujęcia wody znajdują się w jedenastu stacjach znajdujących się Opolu Lubelskim, Rudzie Maciejowskiej, Elżbiecie, Czwietalce, Skokowie, Górach Kluczkowickich, Wandalinie, Pusznno Skokowskim, Trzebiesz i Górach Opolskich. Zwodociągowanych jest 42 miejscowości gminy: Opole Lubelskie, Białowoda, Czwietalka, Dąbrowa Godowska, Góry Kluczkowickie, Kluczkowice, Komaszycy Stare, Komaszycy Nowe, Kamionka, Kierzki, Ludwików, Pusznno Skokowskie, Pusznno Godowskie, Skoków, Ruda Maciejowska, Stanisławów, Świdry, Trusków, Wólka Komaszycza, Wandalin,

Zadole, Trzebieszka, Dębiny, Darowne, Majdan Trzebieski, Niezdów, Wrzelowiec, Kazimierzów, Elżbieta, Franciszków Nowy, Wola Rudzka, Zajączków, Grabówka, Jankowa, Emilcin, Pustelnia, Pomorze, Ożarów I i II, Rozalin, Zosin, Góry Opolskie, Górna Owczarnia.

Na koniec 2022 r. **sieć wodociągowa** na terenie gminy osiągnęła długość 173,9 km, przy czym na terenie miasta długość sieci wyniosła 58,8 km, a na terenie wiejskim – 115,1 km. Dzięki istniejącej sieci w 2022 r. liczba przyłączy do budynków mieszkalnych i budynków zbiorowego zamieszkania wyniosła łącznie 3 566, w tym 1 457 w mieście oraz 2 109 na obszarze wiejskim.

Odsetek ludności korzystającej z wodociągów na terenie gminy w 2022 r. wynosił 92,4% wobec 90,1% w powiecie opolskim oraz 87,7% w województwie lubelskim. Należy jednak zauważyć, iż stopień zwodociągowania na obszarze gminy był zróżnicowany i wyniósł 96,2% na terenie miasta oraz 88,9% na obszarze wiejskim.

Wykres 28. Odsetek mieszkańców korzystających z sieci wodociągowej na terenie Gminy Opole Lubelskie, powiatu opolskiego i województwa lubelskiego w 2022 r. (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W 2022 r. **ilość wody dostarczonej wodociągami** wyniosła 582,6 dam³, w tym 455,1 dam³ zostało dostarczonych gospodarstwom domowym. **Zużycie wody na 1 mieszkańca** w gospodarstwach domowych w 2022 r. wyniosło 27,7 m³ i był niższe w mieście (21,1 m³) niż na obszarze wiejskim (34,0 m³). Ponadto należy zauważyć, że zużycie wody na 1 mieszkańca w mieście od lat regularnie zmniejsza się, natomiast wzrost zużycia obserwowany jest na terenach wiejskich. Wzrost ten jest spowodowany w głównej mierze rozwojem sieci wodociągowej.

W porównaniu do pozostałych ośrodków lokalnych Opole Lubelskie odznacza się średnim wskaźnikiem zwodociągowania – dla porównania w 2022 r. odsetek korzystających z sieci wodociągowej w łącznej wyniósł 99,3%, a w Janowie Lubelskim 94,8%. Pod względem ilości wody dostarczanej na jednego mieszkańca oraz jednego korzystającego Gmina Opole Lubelskie plasuje się na odpowiednio na 1 i 2 pozycji wśród 5 jednostek porównywanych.

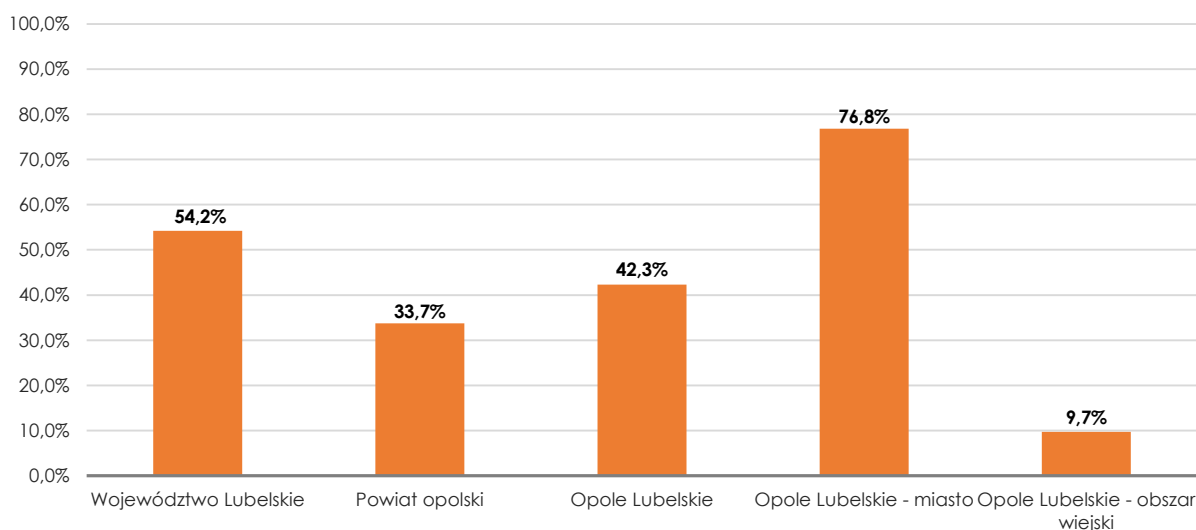
Tabela 12. Gospodarka wodna w Gminie Opole Lubelskie oraz jednostkach porównawczych.

Ośrodek lokalny	Długość sieci wodociągowej (km)	Odsetek mieszkańców korzystających z sieci wodociągowej (%)	Zużycie wody w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca (m ³)	Zużycie wody w gospodarstwach domowych na 1 korzystającego (m ³)
Gmina Janów Lubelski	102,0	94,8	24,2	25,7
Gmina Łęczna	158,2	99,3	27,7	27,9
Gmina Opole Lubelskie	173,9	92,4	27,7	30,1
Gmina Parczew	108,3	88,9	25,8	29,1
Gmina Ryki	229,4	89,5	27,9	31,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Zdecydowanie gorzej przedstawia się sytuacja w zakresie dostępu do sieci kanalizacyjnej. **Długość kanalizacji sanitarnej** na terenie Gminy Opole Lubelskie w 2022 r. wyniosła łącznie 38,8 km, przy liczbie przyłączy do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania wynoszącej 1 160 szt. Zdecydowanie dłuższa sieć kanalizacyjna znajduje się w mieście - 31,5 km.

Wykres 29. Odsetek mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej na terenie Gminy Opole Lubelskie, powiatu opolskiego i województwa lubelskiego w 2022 r. (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Pomimo znaczącego przyrostu długości sieci kanalizacyjnej w ostatnich latach w 2022 r. z kanalizacji korzystała mniej niż połowa mieszkańców obszaru – 42,3% ludności zamieszkującej gminę. W tym samym okresie **odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej** w powiecie opolskim wynosił 33,7%, a w województwie lubelskim 54,2%. Poziom uzbrojenia gminy w sieć kanalizacyjną jest bardzo różnicowany. Znacznie lepiej sytuacja przedstawia się w mieście, gdzie 76,8% mieszkańców korzysta z kanalizacji zbiorowej. Natomiast w na terenie wiejskim liczba korzystających jest znacznie mniejsza – 9,7% mieszkańców. Czynnikiem wpływającym na niski poziom skanalizowania obszaru wiejskiego jest wstępująca zabudowa rozproszona.

Ścieki powstające na terenie gminy z nieruchomości podłączonych do sieci kanalizacyjnej odprowadzane są do oczyszczalni ścieków w Opolu Lubelskim. **Ilość ścieków** odprowadzonych od gospodarstw domowych w 2022 r. wyniosła łącznie 395,4 dam³.

Z uwagi na niewystarczająco rozwiniętą infrastrukturę kanalizacyjną mieszkańcy gminy korzystają z przydomowych systemów do odprowadzania ścieków – zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków. Z danych Urzędu Miejskiego w Opolu Lubelskim wynika, że w 2023 r. na analizowanym terenie funkcjonowały 1 542 zbiorniki bezodpływowe oraz 286 przydomowych oczyszczalni ścieków. Na terenie gminy od kilku lat obserwowany jest systematyczny spadek liczby zbiorników bezodpływowych, zwiększa się natomiast liczba przydomowych oczyszczalni ścieków. Nieczystości ciekłe były odbierane od właścicieli ze zbiorników bezodpływowych i dostarczane do dwóch stacji zlewnych istniejących na terenie gminy. Stacje zlewnie zlokalizowane są w Kluczkowicach Osiedlu oraz w Opolu Lubelskim przy Al. 600-lecia. Stacje zlewnie w 2023 r. przyjęły łącznie 30,3 dam³ nieczystości ciekłych komunalnych i bytowych, dostarczonych poza siecią kanalizacyjną.

Pod względem ludności korzystającej z kanalizacji Opole Lubelskie wypada relatywnie słabo w porównaniu do pozostałych ośrodków lokalnych województwa lubelskiego – niższy odsetek mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej odnotowano jedynie w Rykach. Podobnie wygląda sytuacja w odniesieniu do wskaźnika dotyczące długości sieci kanalizacyjnej w relacji do długości sieci wodociągowej – Opole Lubelskie również w tym przypadku zajmuje przedostatnie miejsce, nieznacznie wyprzedzając Ryki.

Tabela 13. Gospodarka ściekowa w Gminie Opole Lubelskie oraz jednostkach porównawczych.

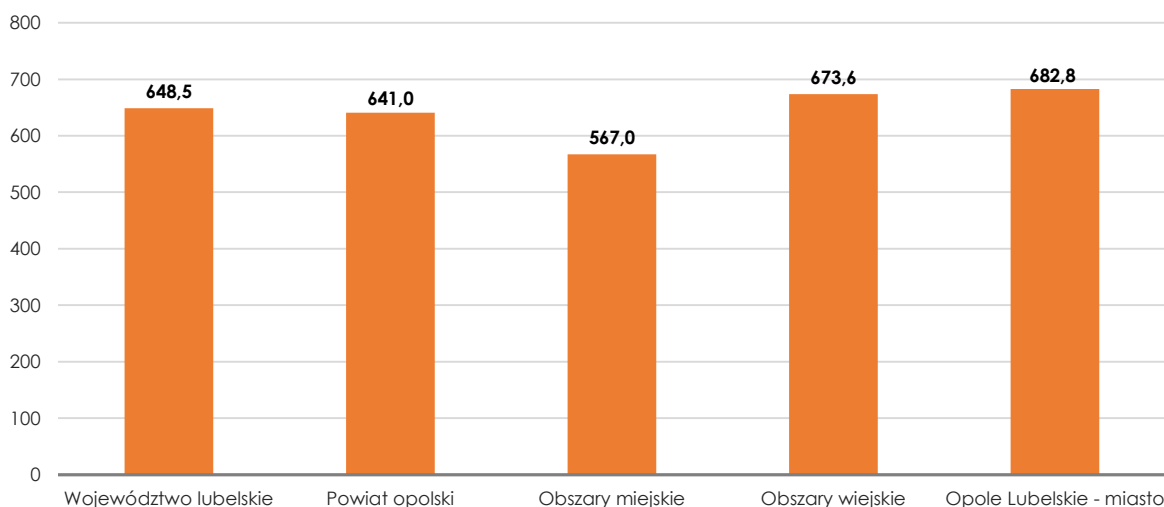
Ośrodek lokalny	Długość czynnej sieci kanalizacyjnej (km)	Odsetek mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej (%)	Długość sieci kanalizacyjnej w relacji do długości sieci wodociągowej (%)
Gmina Janów Lubelski	56,6	79,0	55,5
Gmina Łęczna	62,8	82,2	39,7
Gmina Opole Lubelskie	38,8	42,3	22,3
Gmina Parczew	76,5	77,0	70,6
Gmina Ryki	46,5	27,7	20,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

2.5.3 INFRASTRUKTURA ENERGETYCZNA

Gmina Opole Lubelskie zaopatrywana jest w energię elektryczną z krajowego systemu elektroenergetycznego. Podstawowym źródłem zasilania obszaru gminy w energię elektryczną są dwie stacje głównego punktu zasilania (GPZ) 110/15kV: GPZ Kazimierz i GPZ Opole Lubelskie. Stacja GPZ Kazimierz zasilana jest jednostronnie linią wysokiego napięcia 110 kV biegnącą od GPZ Puławy Rudy, natomiast GPZ Opole Lubelskie zasilana jest dwustronnie liniami wysokiego napięcia 110 kV biegnącymi z GPZ Budzyń oraz GPZ Poniatowa. Infrastruktura przesyłowa o napięciu 15 kV zrealizowana jest przeważnie w technologii napowietrznej.

W 2022 r. **liczba odbiorców energii elektrycznej** (gospodarstwa domowe) w powiecie opolskim wyniosła 21 957, w tym 14 593 na obszarach wiejskich oraz 7 364 w miastach. Według dostępnych danych GUS **zużycie energii elektrycznej** na terenie powiatu opolskiego regularnie wzrasta i w 2022 r. wyniosło 36 148,88 MWh. **Zużycie energii elektrycznej na 1 mieszkańca** powiatu opolskiego wyniosło 641,0 kWh, przy czym było zdecydowanie wyższe na obszarach wiejskich (673,6 kWh) niż miejskich (567,01 kWh).

Wykres 30. Zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca na terenie Miasta Opole Lubelskie, powiatu opolskiego i województwa lubelskiego w 2022 r. (kWh)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Obszar miejski Gminy Opole Lubelskie charakteryzuje się relatywnie wysokim zużyciem energii elektrycznej w gospodarstwach domowych – biorąc pod uwagę wytypowane jednostki porównawcze wyższe zużycie energii elektrycznej w przeliczeniu na 1 mieszkańca i 1 odbiorcę odnotowano jedynie w Janowie Lubelskim oraz Parczewie. Natomiast całkowite zużycie energii w 2022 r. w Opolu Lubelskim wyniosło jedynie 5 490,14 MWh, a niższą wartość osiągnęły jedynie Ryki.

Tabela 14. Energia elektryczna w gospodarstwach domowych w Gminie Opole Lubelskie oraz jednostkach porównawczych.

Ośrodek lokalny	Odbiorcy energii elektrycznej (szt.)	Zużycie energii elektrycznej (MWh)	Zużycie energii elektrycznej na 1 mieszkańca (kWh)	Zużycie energii elektrycznej na 1 odbiorcę (kWh)
Gmina Janów Lubelski	4 598	7 832,24	704,91	1 703,40
Gmina Łęczna	6 943	9 223,74	515,61	1 328,49
Gmina Opole Lubelskie	3 571	5 490,14	682,77	1 537,42
Gmina Parczew	4 438	7 163,72	693,42	1 614,18
Gmina Ryki	3 659	4 984,40	544,80	1 362,23

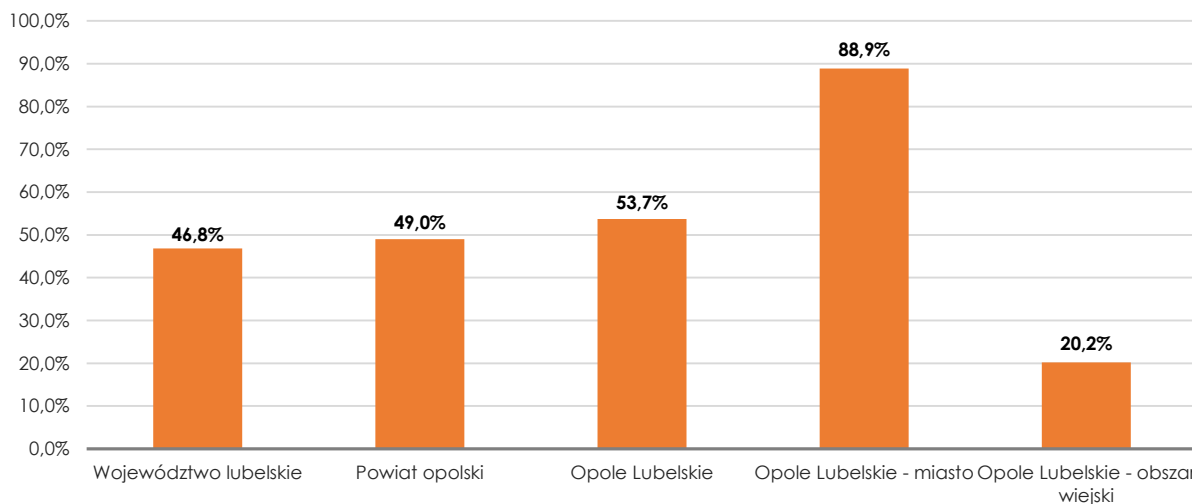
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Gmina zasilana jest w gaz głównie ze stacji gazowej I-go stopnia zlokalizowanej w Poniatowej (jedynie Zakład Przetwórstwa Owocowo - Warzywnego w Kluczkowicach zasilany jest ze stacji gazowej I-go stopnia w Chodlu). Obszar miejski gminy jest w pełni zgazyfikowany. Natomiast na obszarze wiejskim do miejscowości korzystających z gazu sieciowego należą: Białowoda, Darowne, Elżbieta, Górna Owczarnia, Jankowa, Kazimierzów, Kluczkowice, Majdan Trzebieski, Niezdów, Ożarów Pierwszy, Rozalin, Trzebieszka, Wola Rudzka, Zajęczków. Na terenie gminy planowana jest budowa gazociągu wysokiego ciśnienia ze stacją redukcyjno-pomiarową w Wandalinie.

Długość rozdzielczej sieci gazowej na terenie Gminy Opole Lubelskie wyniosła w 2022 r. 101 707 m, a z gazu ziemnego korzystało 4 224 odbiorców. W tym okresie na terenie gminy z sieci gazowej korzystało 8 767 osób, przy czym 7 071 osób to mieszkańcy miasta.

Według danych GUS w 2022 r. 53,7% mieszkańców Gminy Opole Lubelskie miało **dostęp do stałego przyłącza gazowego**. Zdecydowanie mniej korzystnie sytuacja przedstawia się na terenach wiejskich gminy, gdzie jedynie 20,2% mieszkańców korzystało z instalacji gazowej.

Wykres 31. Odsetek mieszkańców korzystających z sieci gazowej na terenie Gminy Opole Lubelskie, powiatu opolskiego i województwa lubelskiego w 2022 r. (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Zużycie gazu ziemnego na terenie gminy w 2022 r. wyniosło 24 606,2 MWh, przy czym na cele grzewcze przeznaczono 21 413,1 MWh, czyli 87,0% ogólnej wartości zużycia.

Biorąc pod uwagę odsetek mieszkańców korzystających z instalacji gazowej sytuacja Gminy Opole Lubelskie na tle pozostałych ośrodków lokalnych jest relatywnie korzystna – wyższe wartości odnotowano jedynie w łącznej (91,5%).

Tabela 15. Gaz ziemny w gospodarstwach domowych w Gminie Opole Lubelskie oraz jednostkach porównawczych.

Ośrodek lokalny	Długość rozdzielczej sieci gazowej (m)	Odsetek mieszkańców korzystających z sieci gazowej (%)	Zużycie gazu (MWh)	Zużycie gazu na ogrzewanie mieszkań (MWh)
Gmina Janów Lubelski	70 850	50,8	17 313,1	16 347,4
Gmina łączna	129 953	91,5	27 361,4	24 411,1
Gmina Opole Lubelskie	101 707	53,7	24 606,2	21 413,1
Gmina Parczew	34 546	10,1	7 781,3	6 306,2
Gmina Ryki	115 905	48,7	31 865,5	29 575,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Gmina Opole Lubelskie nie ma całościowo zorganizowanej gospodarki w zakresie zaopatrzenia i pokrycia potrzeb cieplnych mieszkańców. Według stanu na koniec 2022 r. **długość sieci przesyłowej i rozdzielczej** na terenie gminy wynosiła jedynie 0,7 km, przy czym na obszarach wiejskich brak jest dostępu do sieci ciepła systemowego. Obiekty użyteczności publicznej ogrzewane są za pomocą różnych instalacji tj.: elektrycznych, gazowych, olejowych i węglowych. Budynki wielorodzinne w Kluczkowicach ogrzewane są kotłownią spalającą olej opałowy. Pozostałe obiekty na terenie gminy ogrzewane są z indywidualnych kotłowni zasilanych paliwami stałymi, płynnymi bądź gazem ziemnym. Źródła te tworzą tzw. niską emisję, która pogarsza stan środowiska naturalnego obszaru. **Niska emisja** stanowi emisję spalania paliw stałych, ciekłych i gazowych do atmosfery, ze źródeł emisji znajdujących się na

wysokości nie większej niż 40 m, głównie z lokalnych kotłowni i domowych źródeł ciepła. Cechą charakterystyczną niskiej emisji jest to, że powodowana jest ona przez liczne źródła ciepła wprowadzające do powietrza niewielkie ilości zanieczyszczeń.

Ze względu na uwarunkowania przestrzenne i wynikające z tego ograniczenia w zaopatrywaniu w ciepło systemowe, w Gminie Opole Lubelskie zakłada się utrzymanie na obszarze indywidualnego systemu zaopatrzenia w ciepło. Należy jednak dążyć do eliminacji uciążliwych palenisk węglowych i stosowania do celów grzewczych i bytowych gazu ziemnego lub lekkiego oleju opałowego, a także pozyskiwania ciepła z odnawialnych źródeł energii. W powyższym kontekście należy zauważyć, że na terenie gminy realizowane były liczne inwestycje, finansowane zarówno ze środków unijnych, jak i krajowych, przyczyniające się do poprawy efektywności energetycznej obiektów, promocji niskoemisyjności, a także programy dotyczące wymiany nieefektywnych źródeł ciepła.

2.5.4 ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII

Potencjał naturalny obszaru oraz jego rolniczy charakter stwarzają sprzyjające warunki do rozwoju energetyki odnawialnej - na terenie gminy teoretycznie do pozyskania jest energia z wody, słońca, wiatru oraz biomasy.

Obszar całego województwa lubelskiego należy do regionów posiadających jedno z najlepszych warunków wykorzystywania **energii słonecznej** w kraju i został, zgodnie z „Programem rozwoju odnawialnych źródeł energii dla województwa lubelskiego”, w całości zakwalifikowany do obszarów preferowanych dla lokalizacji urządzeń i instalacji wykorzystujących energię słoneczną. Potencjał wykorzystania energii słonecznej, określany przez roczną gęstość mocy promieniowania słonecznego, w obszarze regionu waha się w granicach od ok. 1 050 do ok. 1 150 kWh/m², podczas gdy w kraju potencjał ten zasadniczo zawiera się w przedziale 950 kWh/m² - 1 150 kWh/m². Należy jednak zauważyć, że na terenie Gminy Opole Lubelskie ustępowanie (czas bezpośredniego dopływu promieniowania słonecznego w ciągu roku przy powierzchni ziemi) wynosi 1 500 – 1 550 h/rok i należy do najmniejszych w województwie lubelskim. Roczne promieniowanie całkowite nie przekracza 3600 MJ/m². Te niezbyt wysokie parametry sprawiają, że gmina została zaliczona do obszarów o **średnio korzystnych warunkach do rozwoju energetyki słonecznej**, tj. obszarów o potencjalnej energii użytecznej poniżej 950 kWh/m². Mimo to potrzeby własne mieszkańców w zakresie produkcji energii elektrycznej i cieplnej z energii słonecznej mogą być zaspokajane poprzez stosowanie kolektorów słonecznych. Należy jednak wziąć pod uwagę, że lokalizacja ogniw fotowoltaicznych nie powinna być realizowana na: obszarach o szczególnych walorach przestrzennych, obszarach i obiektach objętych ochroną konserwatorską oraz terenach cennych przyrodniczo. Usytuowanie wielkopowierzchniowych instalacji paneli fotowoltaicznych pożądane jest na terenach wyrobisk poeksploatacyjnych surowców mineralnych oraz na terenach składowisk odpadów komunalnych.

Gmina Opole Lubelskie posiada również potencjał do pozyskania **energii z wody**. Na jej terenie zlokalizowane są małe elektrownie wodne na rzece Chodelce. Ponadto, „Wojewódzki Program Rozwoju Alternatywnych Źródeł Energii” jako jedną z lokalizacji budowy elektrowni wodnej wskazuje również Wólkę Komaszyczką. Do wykorzystania hydroenergetycznego wskazany jest także modernizowany jaz Ruda Opolska w Woli Rudzkiej.

Rejon województwa lubelskiego w krajowym podziale na strefy energetyczne wiatru zaliczony jest do strefy III – korzystnej, a w części południowo-wschodniej do strefy IV - mało korzystnej pod względem zasobów wiatru. Opole Lubelskie znajduje się w strefie energetycznej wiatrowej, gdzie średnia prędkość wiatru w ciągu roku na wysokości 30 m waha się od 3,6 m/s do 4,3 m/s.

W przyjętym przez Zarząd Województwa Lubelskiego dokumencie „Przestrzenne aspekty lokalizacji energetyki wiatrowej w województwie lubelskim” w południowowschodniej części gminy (obręby: Wandalin, Pusznio Godowskie, Białowoda) wyodrębniono trzy różnej wielkości obszary proponowane do rozwoju dużych **elektrowni wiatrowych** (powyżej 100kV), a w północnej części obrębu Wrzelowiec – obszar możliwy do rozwoju energetyki z ograniczeniami w zakresie skali inwestycji. Pozostałą część obszaru gminy opracowanie to uznało za obszar z istotnymi ograniczeniami mogącymi uniemożliwić realizację inwestycji, bądź za obszary wykluczone z ich realizacji. Na całym obszarze gminy możliwe jest natomiast realizowanie małych elektrowni, służących potrzebom pojedynczych gospodarstw lub małych firm.

Najbardziej dostępnym źródłem energii odnawialnej na terenie województwa lubelskiego jest **biomasa**. Do głównych źródeł jej pozyskiwania należą: celowe uprawy roślin energetycznych, organiczne pozostałości i odpady produkcji rolniczej, odpady powstające w przemyśle rolno-spożywczym oraz odchody z ferm hodowlanych wykorzystywane do fermentacji metanowej. Całkowity, wstępnie oszacowany potencjał biomasy pochodzenia rolniczego, możliwy do wykorzystania na cele energetyczne w województwie lubelskim, jest wysoki i stanowi równowartość około 28,0 PJ energii rocznie, co stanowi ok. 11,0% energii krajowej. Na cele energetyczne można wykorzystać również drewno pochodzące z lasów, z odpadów przemysłu drzewnego oraz z odpadów powstających przy pielęgnacji sadów i zadrzewień. Teren Gminy Opole Lubelskie zaliczany jest do:

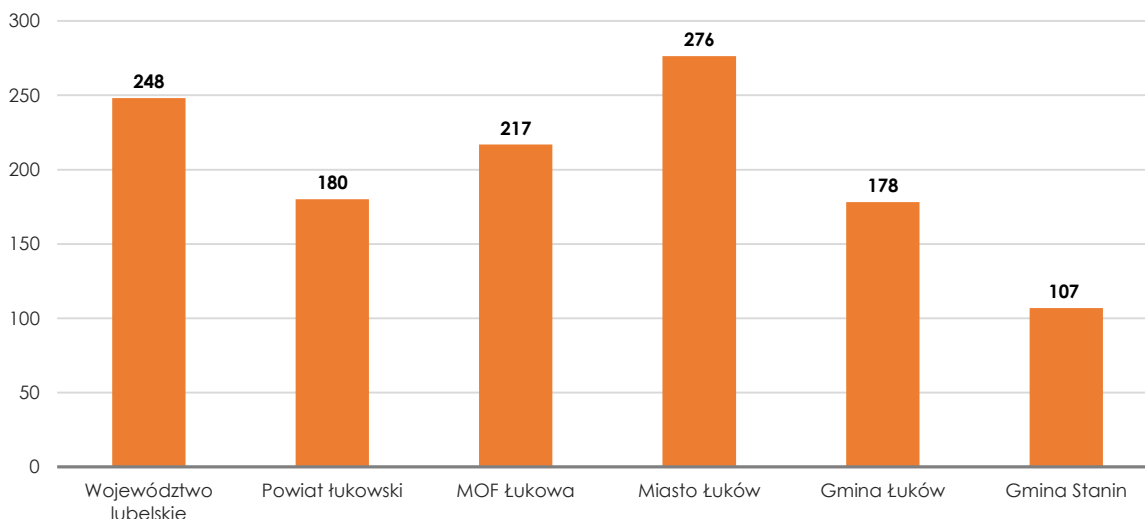
- obszarów o najwyższym potencjale gleb do uprawy jednorocznych roślin energetycznych, o wysokich wymaganiach glebowych (rzepak, buraki cukrowe), wskazanych do lokalizacji inwestycji wykorzystujących biomasę w energetyce,
- obszarów o potencjalnie najwyższych zasobach drewna i potencjale energetycznym z sadów,
- obszarów potencjalnych źródeł biomasy do produkcji biogazu pochodzącej z zakładów przemysłu rolno-spożywczego.

2.5.5 GOSPODARKA ODPADAMI

Nieodłączną cechą ludzkiej działalności jest wytwarzanie odpadów. **Odpady** oznaczają każdą substancję lub przedmiot, których posiadacz pozbywa się, zamierza się pozbyć lub do których pozbycia jest obowiązany. Uciążliwość odpadów dla środowiska przejawia się przede wszystkim zanieczyszczeniem wód i gleb, skażeniem powietrza, niszczeniem walorów estetycznych i krajobrazowych oraz wyłączeniem z użytkowania terenów rolnych i leśnych zajmowanych pod składowanie odpadów. Głównym wyzwaniem w gospodarce odpadami na najbliższe lata jest przejście na gospodarkę o obiegu zamkniętym poprzez minimalizowanie ilości wytwarzanych odpadów oraz wykorzystywanie odpadów nieuniknionych jako zasobu dzięki procesom recyklingu.

W 2023 r. na terenie Gminy Opole Lubelskie wytworzono **3 199,75 ton odpadów komunalnych**, z czego 2 256,29 ton (70,5%) pochodziło z terenu miasta. Większość wytworzonych odpadów komunalnych – 2 929,96 ton (91,6%) zostało odebranych od gospodarstw domowych. Na jednego mieszkańca gminy w 2023 r. przypadało 196 kg odpadów, wobec 185 kg w powiecie opolskim oraz 257 kg w województwie lubelskim. Należy zauważyć, że **masa wytworzonych odpadów komunalnych przez jednego mieszkańca** była o wiele wyższa w mieście niż na terenach wiejskich gminy.

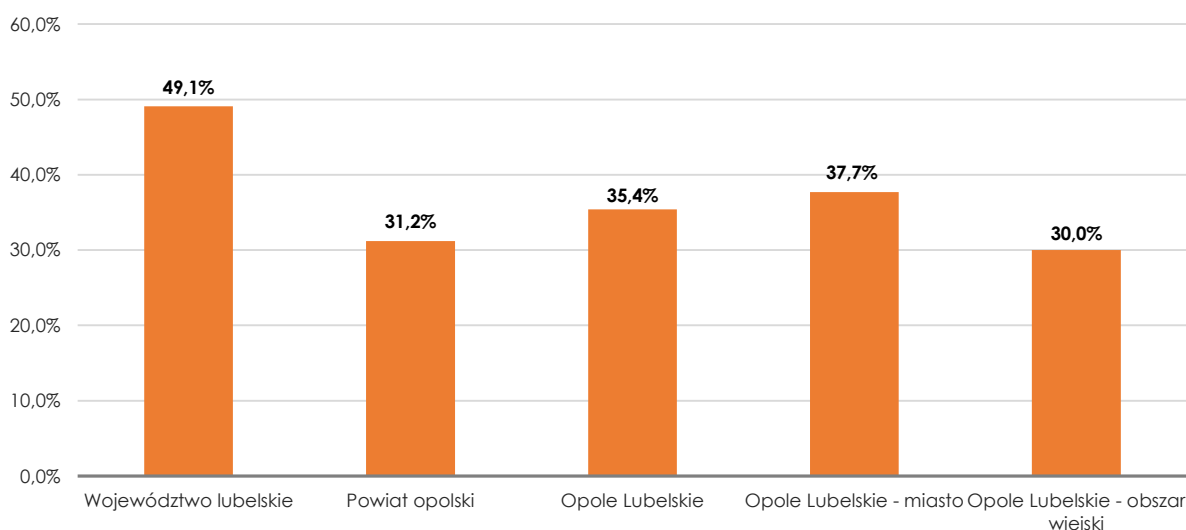
Wykres 32. Masa wytworzonych odpadów komunalnych na jednego mieszkańca na terenie Gminy Opole Lubelskie, powiatu opolskiego i województwa lubelskiego w 2023 r. (kg)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Gospodarowanie odpadami może w sposób istotny wpływać na środowisko przyrodnicze oraz zdrowie ludzi. Ograniczanie ich wytwarzania w dobie zwiększającej się produkcji i konsumpcji jest istotnym warunkiem zmniejszania negatywnego wpływu na środowisko oraz jednym z zasadniczych wyzwań współczesnego świata. Ich unieszkodliwianie poprzez składowanie jest przejawem nieefektywnego gospodarowania zasobami, powodującym dodatkowo emisję zanieczyszczeń do atmosfery, gleby, wody, utratę powierzchni pod składowiska czy obniżenie estetycznych walorów krajobrazu. Dopiero powtórne wykorzystanie odpadów, odzyskanie lub poddanie ich recyklingowi sprawia, iż mogą one stać się potencjalnym zasobem, przyczyniając się w ten sposób do zmniejszenia zużycia surowców pierwotnych w celu wytworzenia produktów, a tym samym efektywniejszego gospodarowania zasobami.

Wykres 33. Odpady zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów na terenie Gminy Opole Lubelskie, powiatu opolskiego i województwa lubelskiego w 2023 r. (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Na terenie gminy w sposób selektywny zebrano 1 134,21 ton odpadów. Pozytywny jest fakt, że **ilość odpadów komunalnych zebranych selektywnie** z roku na rok rośnie. W 2017 r. selektywna zbiórka odpadów stanowiła jedynie 21,2% zebranych odpadów komunalnych. Natomiast

sześć lat później, w 2023 r. na terenie gminy zebrano selektywnie 35,4% wytworzonych odpadów komunalnych. Nadal jednak wskaźnik ten znacząco odbiega od średniej dla województwa lubelskiego wynoszącej 49,1%.

W porównaniu do pozostałych ośrodków lokalnych w województwie lubelskim Opole Lubelskie wyróżnia się najniższą wartością masy wytworzonych odpadów komunalnych przez jednego mieszkańca. Natomiast wskaźnik dotyczący udziału odpadów zebranych selektywnie w relacji do ogółu wytworzonych odpadów komunalnych kształtuje się na średnim poziomie – znacznie wyższą wartość tego wskaźnika odnotowano w Parczewie, gdzie blisko 60% odpadów zostało zebranych w sposób selektywny.

Tabela 16. Gospodarka odpadami komunalnymi w Gminie Opole Lubelskie oraz jednostkach porównawczych.

Ośrodek lokalny	Odpady zebrane (tony)	Odpady zebrane w sposób selektywny (tony)	Odpady zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów (%)	Masa wytworzonych odpadów komunalnych na jednego mieszkańca (kg)
Gmina Janów Lubelski	4 218,06	1 268,08	30,1	287
Gmina Łęczna	6 852,77	2 405,10	35,1	305
Gmina Opole Lubelskie	3 199,75	1 134,21	35,4	196
Gmina Parczew	4 046,99	2 408,44	59,5	294
Gmina Ryki	4 038,09	1 463,44	36,2	210

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Dalszy wzrost wskaźników selektywnie zebranych odpadów możliwy jest dzięki wdrażaniu rozwiązań prawnych, budowaniu systemu selektywnej zbiórki przez władze gminne oraz zaangażowaniu mieszkańców w segregację odpadów powstających w gospodarstwach domowych. Gmina Opole Lubelskie należy do regionu Centralno-Zachodniego Województwa Lubelskiego na terenie którego znajduje się Regionalna Instalacja Przetwarzania Odpadów Komunalnych w siedzibą w Beżycach, zaspokajająca w pełni potrzeby gminy, dotyczące możliwości przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych, bioodpadów oraz pozostałości z sortowania i mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów komunalnych przeznaczonych do składowania. Zakład Zagospodarowania Odpadów Komunalnych w Beżycach został wybudowany przez Celowy Związek Gmin PROEKOB, którego członkiem jest Gmina Opole Lubelskie. Ponadto na terenie gminy, w miejscowości Ożarów Drugi, funkcjonuje Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych.

Zgodnie ze zmienioną ustawą z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, ustanawiającą nowe zasady gospodarowania odpadami, od 1 lipca 2013 r. odpowiedzialność za odbiór i właściwe zagospodarowanie odpadów została przekazana gminom. Celem znowelizowanej ustawy jest ograniczenie składowania zmieszanych odpadów komunalnych i odpadów ulegających biodegradacji na składowiskach, zwiększenie udziału odzysku i recyklingu odpadów opakowaniowych (papieru, szkła, tworzyw sztucznych, metali), zmniejszenie ilości dzikich wysypisk śmieci oraz spalania odpadów w domowych kotłowniach.

Najważniejsze zadania w gospodarowaniu odpadami komunalnymi, wynikające z konieczności ochrony środowiska, sprowadzają się do minimalizacji powstawania odpadów i maksymalizacji ich zagospodarowania oraz ograniczania do koniecznego minimum składowania odpadów w środowisku. Jedną z głównych metod ograniczania ilości odpadów jest **recykling**, którego celem jest ponowne wykorzystanie tych samych materiałów. Biorąc pod uwagę powyższe oraz w kontekście postępującego procesu przechodzenia na gospodarkę

o obiegu zamkniętym, zakładającą minimalizację oraz eliminację powstawania odpadów, jak również wspieranie efektywnego zużycia zasobów przez ponowne ich wykorzystanie, niezwykle ważny jest dalszy rozwój systemu selektywnej zbiórki odpadów, w szczególności tych nadających się do odzysku i recyklingu.

Poziomy recyklingu jakie muszą osiągnąć gminy w odniesieniu do poszczególnych rodzajów odpadów określone zostały w ustawie z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach. Za rok 2023 gminy były zobowiązane osiągnąć poziom recyklingu i przygotowania do ponownego użycia odpadów komunalnych w wysokości co najmniej 35%. Zgodnie z opracowanym przez gminę sprawozdaniem z realizacji zadań z zakresu gospodarki odpadami w 2023 r. minimalny poziom wskazany recykling został osiągnięty - wyniósł 35,34%. Należy zauważyć, że w kolejnych latach wymagany poziom przygotowania do ponownego użycia i recyklingu odpadów komunalnych będzie skokowo wzrastał - w 2024 roku co najmniej 45%, w 2025 – 55% odpadów komunalnych powinno być poddawane recyklingowi. Do 2030 roku cel ten wzrośnie do 60%, a 65% osiągnie w 2035 roku i będzie obowiązywać także w kolejnych latach. Osiągnięcie wymaganych poziomów recyklingu odpadów komunalnych może przekraczać możliwości budżetowe gminy. Wymaga to odpowiedniego przygotowania pod względem infrastrukturalnym, zabezpieczenia instalacji prowadzących recykling odpadów surowcowych oraz bioodpadów. Kluczowe będą również działania na rzecz zmniejszenia ilości wytwarzanych odpadów ogółem.

Główne problemy w zakresie gospodarki odpadami to:

- wysokie ceny za odbiór odpadów komunalnych wynikające m.in.: z braku konkurencji spowodowanej zmianami prawnymi, wysokich kosztów składowania i przetwarzania odpadów, niedoboru instalacji mogących zagospodarować odpady, wysokich kosztów zagospodarowania frakcji kalorycznej (palnej), czyli przetworzonych odpadów zmieszanych przeznaczonych do spalania w postaci tzw. paliwa alternatywnego;
- problemy na rynku surowców przeznaczonych do recyklingu, głównie papieru i tworzyw sztucznych: spadek cen surowców wtórnych odzyskiwanych przez instalacje, potężna podaż i słaby popyt na segregowane odpady;
- rosnąca masa odpadów komunalnych;
- niska jakość selektywnej zbiórki odpadów;
- niska świadomość i zaangażowanie mieszkańców w kwestie związane z gospodarką odpadami.

2.5.6 PODSUMOWANIE I WNIOSKI

- Opole Lubelskie jest największym ośrodkiem miejskim w południowo-zachodniej części województwa, położonym w węźle komunikacyjnym dróg wojewódzkich. Przez gminę przebiegają trzy drogi wojewódzkie: nr 747 relacji Iłża – Lipsko – Solec n. Wisłą – Opole Lubelskie – Bełżyce – Konopnica; nr 824 relacji Żyrzyn – Puławy – Opole Lubelskie – Józefów – Anopol oraz nr 832 relacji Wola Rudzka – Poniatowa – Krężnica Okrągła.
- Wewnętrzna komunikację zapewniają głównie drogi powiatowe i gminne. Drogi te stanowią podstawową sieć drogową, niezbędną do obsługi zapotrzebowania komunikacyjnego lokalnej społeczności oraz zapewnienia powiązań jednostek z drogami wyższej kategorii.
- Niewystarczająca do tej pory i słaba jakość infrastruktury drogowej była czynnikiem obniżającym aktywność gospodarczą, inwestycyjną oraz konkurencyjność obszaru. W tym kontekście za bardzo pozytywny sygnał dla rozwoju gminy Opole Lubelskie należy uznać obecność przedsięwzięć drogowych na liście zadań inwestycyjnych zrealizowanych oraz planowanych do realizacji przy udziale środków z Unii Europejskiej,

- Funduszu Inwestycji Samorządowych oraz Funduszu Dróg Lokalnych. Jeden z najistotniejszych czynników rozwojowych gminy stanowi zrealizowana południowa obwodnica miasta w ciągu drogi wojewódzkiej nr 747 wraz z realizacją mostu na Wiśle w miejscowości Kamień. Ponadto, dzięki realizacji licznych inwestycji drogowych oraz prowadzonym pracom związanym z remontami bieżącymi i utrzymaniem infrastruktury, stan dróg powiatowych i gminnych Gminy Opole Lubelskie w ciągu ostatnich lat uległ znacznej poprawie.
- Do efektywnego funkcjonowania drogowego transportu osobowego i towarowego, a także poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego i jakości życia mieszkańców przyczyni się niewątpliwie zaplanowana budowa zachodniej obwodnicy Opola Lubelskiego. Realizacja tej inwestycji przyczyni się do poprawy przepustowości i płynności jazdy, wyprowadzenia ruchu tranzytowego z miasta, poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego, a także zmniejszy zanieczyszczenie powietrza i poprawi klimat akustyczny
 - Sieć kolejowa w gminie reprezentowana jest przez kolejkę wąskotorową, wykorzystywaną jedynie w celach turystycznych jako jedna z rekreacyjno-wypoczynkowych atrakcji gminy.
 - System komunikacji publicznej funkcjonujący na terenie gminy stanowi publiczny transport organizowany przez Gminę Opole Lubelskie, Powiat Opolski oraz transport realizowany przez przewoźników prywatnych. Gmina realizuje również przewozy autobusowe o charakterze użyteczności publicznej.
 - Na terenie Gminy Opole Lubelskie ciągle widoczne są znaczące dysproporcje w wyposażeniu w infrastrukturę komunalną pomiędzy miastem a obszarem wiejskim. Sytuacja wynika przede wszystkim z aspektów ekonomicznych - rozproszone osadnictwo obniża efektywność ekonomiczną inwestycji liniowych.
 - Odsetek ludności korzystającej z wodociągów na terenie gminy w 2022 r. wynosił 92,4% wobec 90,1% w powiecie opolskim oraz 87,7% w województwie lubelskim. Należy jednak zauważyć, iż stopień zwodociągowania na obszarze gminy był zróżnicowany i wyniósł 96,2% na terenie miasta oraz 88,9% na obszarze wiejskim. Zdecydowanie gorzej przedstawia się sytuacja w zakresie dostępu do sieci kanalizacyjnej. Dostrzec można duże opóźnienia rozwoju sieci kanalizacyjnej względem instalacji wodociągowych. Pomimo znaczącego przyrostu długości sieci kanalizacyjnej w ostatnich latach w 2022 r. z kanalizacji korzystała mniej niż połowa mieszkańców obszaru – 42,3% ludności zamieszkującej gminę. W tym samym okresie odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej w powiecie opolskim wynosił 33,7%, a w województwie lubelskim 54,2%. Poziom uzbrojenia gminy w sieć kanalizacyjną jest bardzo różnicowany. Znacznie lepiej sytuacja przedstawia się w mieście, gdzie 76,8% mieszkańców korzysta z kanalizacji zbiorowej. Natomiast na terenie wiejskim liczba korzystających jest znacznie mniejsza – 9,7% mieszkańców. Czynnikiem wpływającym na niski poziom skanalizowania obszaru wiejskiego jest wstępująca zabudowa rozproszona. Z uwagi na niewystarczająco rozwiniętą infrastrukturę kanalizacyjną mieszkańcy gminy korzystają z przydomowych systemów do odprowadzania ścieków – zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków.
 - W porównaniu do pozostałych ośrodków lokalnych Opole Lubelskie odznacza się relatywnie niskimi wskaźnikami dotyczącymi gospodarki wodno-kanalizacyjnej. Natomiast biorąc pod uwagę odsetek mieszkańców korzystających z instalacji gazowej sytuacja gminy na tle pozostałych ośrodków lokalnych jest korzystna.
 - Opisane, niskie parametry wskazują na potrzebę wdrożenia kompleksowych rozwiązań w zakresie gospodarki ściekowej. Obecny stopień zwodociągowania, a przede wszystkim stopień skanalizowania nie jest wystarczający. W kontekście rozwoju społeczno-

gospodarczego gminy należy podkreślić, że zapewnienie odpowiedniego poziomu rozwoju infrastruktury wpływa zarówno na jakość życia na obszarze, jak i jego atrakcyjność inwestycyjną. Niedoinwestowanie obszaru w zakresie infrastruktury technicznej stanowi również duże zagrożenie dla jakości wód podziemnych i powierzchniowych. W kolejnych latach należy zatem postawić na dalszy rozwój infrastruktury sieciowej.

- Jedną z kluczowych kwestii związanych zarówno z jakością życia mieszkańców jak też atrakcyjnością inwestycyjną obszaru jest dostępność wody. W związku z tym, celem zwiększenia wydajności i efektywności wykorzystania urządzeń do celów ujęcia, uzdatniania, magazynowania i dystrybucji wody oraz zmniejszenia ryzyka wystąpienia awarii, konieczna jest ich modernizacja lub wymiana. W zakresie kanalizacji sanitarnej wskazuje się na dalszą konieczność rozwoju sieci kanalizacyjnej. Natomiast w miejscach w których budowa sieci kanalizacyjnej jest technicznie lub ekonomicznie nieuzasadniona, należy stosować rozwiązanie alternatywne w postaci przydomowych oczyszczalni ścieków.
- Gmina Opole Lubelskie zaopatrywana jest w energię elektryczną z krajowego systemu elektroenergetycznego. Podstawowym źródłem zasilania obszaru gminy w energię elektryczną są dwie stacje głównego punktu zasilania (GPZ) 110/15kV: GPZ Kazimierz i GPZ Opole Lubelskie. Według dostępnych danych GUS zużycie energii elektrycznej na terenie powiatu opolskiego regularnie wzrasta i w 2022 r. wyniosło 36 148,88 MWh. Zużycie energii elektrycznej na 1 mieszkańca powiatu opolskiego wyniosło 641,0 kWh, przy czym było zdecydowanie wyższe na obszarach wiejskich (673,6 kWh) niż miejskich (567,01 kWh).
- Gmina zasilana jest w gaz głównie ze stacji gazowej I-go stopnia zlokalizowanej w Poniatowej. Obszar miejski gminy jest w pełni zgazyfikowany. Natomiast na obszarze wiejskim z gazu sieciowego korzystają jedynie wybrane miejscowości. Według danych GUS w 2022 r. 53,7% mieszkańców Gminy Opole Lubelskie miało dostęp do stałego przyłącza gazowego. Zdecydowanie mniej korzystnie sytuacja przedstawia się na terenach wiejskich gminy, gdzie jedynie 20,2% mieszkańców korzystało z instalacji gazowej.
- Gmina Opole Lubelskie nie ma całościowo zorganizowanej gospodarki w zakresie zaopatrzenia i pokrycia potrzeb cieplnych mieszkańców. Obiekty użyteczności publicznej oraz budynki wielorodzinne ogrzewane są za pomocą różnych instalacji tj.: elektrycznych, gazowych, olejowych i węglowych. Pozostałe obiekty na terenie gminy ogrzewane są z indywidualnych kotłowni zasilanych paliwami stałymi, płynnymi bądź gazem ziemnym. Ze względu na uwarunkowania przestrzenne i wynikające z tego ograniczenia w zaopatrywaniu w ciepło systemowe, na terenie gminy zakłada się utrzymanie na obszarze indywidualnego systemu zaopatrzenia w ciepło. Należy jednak dążyć do eliminacji uciążliwych palenisk węglowych i stosowania do celów grzewczych i bytowych gazu ziemnego lub lekkiego oleju opałowego, a także pozyskiwania ciepła z odnawialnych źródeł energii.
- Potencjał naturalny obszaru oraz jego rolniczy charakter stwarzają sprzyjające warunki do rozwoju energetyki odnawialnej - na terenie gminy teoretycznie do pozyskania jest energia z wody, słońca, wiatru oraz biomasy.
- Gmina została zaliczona do obszarów o średnio korzystnych warunkach do rozwoju energetyki słonecznej. Mimo to potrzeby własne mieszkańców w zakresie produkcji energii elektrycznej i cieplnej z energii słonecznej mogą być zaspokajane poprzez stosowanie kolektorów słonecznych. Gmina Opole Lubelskie posiada również potencjał do pozyskania energii z wody. Na jej terenie zlokalizowane są małe elektrownie wodne

na rzece Chodelce. Ponadto, opracowania jako jedną z lokalizacji budowy elektrowni wodnej wskazują Wólkę Komaszyczką. Do wykorzystania hydroenergetycznego wytypowany został również modernizowany jaz Ruda Opolska w Woli Rudzkiej. W południowoschodniej części gminy wyodrębniono także trzy różnej wielkości obszary proponowane do rozwoju dużych elektrowni wiatrowych (powyżej 100kV), a w północnej części obrębu Wrzelowiec – obszar możliwy do rozwoju energetyki z ograniczeniami w zakresie skali inwestycji. Na całym obszarze gminy możliwe jest natomiast realizowanie małych elektrowni wiatrowych, służących potrzebom pojedynczych gospodarstw lub małych firm. Gmina ze względu na rolniczy charakter posiada dobre zaplecze dla wytwarzania ekopaliw z biomasy. Teren gminy zaliczany jest do:

- obszarów o najwyższym potencjale gleb do uprawy jednorocznych roślin energetycznych, o wysokich wymaganiach glebowych (rzepak, buraki cukrowe), wskazanych do lokalizacji inwestycji wykorzystujących biomasę w energetyce,
 - obszarów o potencjalnie najwyższych zasobach drewna i potencjale energetycznym z sadów,
 - obszarów potencjalnych źródeł biomasy do produkcji biogazu pochodzącej z zakładów przemysłu rolno-spożywczego.
- Należy zaznaczyć, że prognozy dotyczące zużycia energii elektrycznej w Polsce (według „Polityki energetycznej Polski do 2030 roku” wskazują, że zapotrzebowanie na energię elektryczną (w stosunku do roku bazowego 2006) wzrastać będzie w średniorocznym tempie zbliżonym do 2,3 %. Analizując dostępne dane GUS można stwierdzić, że zużycie energii elektrycznej w przeliczeniu na 1 mieszkańca w powiecie opolskim sukcesywnie rośnie. Dlatego też, ze względów ekonomicznych i ekologicznych, konieczne jest zwiększenie udziału odnawialnych źródeł energii w produkcji ciepła i energii elektrycznej. Dlatego też istotną kwestią jest realizowanie przedsięwzięć mających na celu poprawę efektywności energetycznej, wykorzystanie odnawialnych źródeł energii poprzez m.in. wymianę starych systemów grzewczych o niskiej sprawności energetycznej, montaż instalacji urządzeń wykorzystujących OZE, co w rezultacie zmniejszy zapotrzebowanie na energię ciepłą i elektryczną. Dla samorządu rozwój i zastosowanie technologii OZE oznaczać będzie również dodatkowe źródło wpływów do budżetu wygenerowanych z racji optymalizacji kosztów bieżącego utrzymania infrastruktury publicznej.
 - W 2023 r. na terenie Gminy Opole Lubelskie wytworzono 3 199,75 ton odpadów komunalnych, z czego 2 256,29 ton (70,5%) pochodziło z terenu miasta. Większość wytworzonych odpadów komunalnych – 2 929,96 ton (91,6%) zostało odebranych od gospodarstw domowych. Na jednego mieszkańca gminy w 2023 r. przypadało 196 kg odpadów, wobec 185 kg w powiecie opolskim oraz 257 kg w województwie lubelskim. Należy zauważyć, że masa wytworzonych odpadów komunalnych przez jednego mieszkańca była o wiele wyższa w mieście niż na terenach wiejskich gminy.
 - Na terenie gminy w sposób selektywny zebrano 1 134,21 ton odpadów. Pozytywny jest fakt, że ilość odpadów komunalnych zebranych selektywnie z roku na rok rośnie. W 2017 r. selektywna zbiórka odpadów stanowiła jedynie 21,2% zebranych odpadów komunalnych. Natomiast sześć lat później, w 2023 r. na terenie gminy zebrano selektywnie 35,4% wytworzonych odpadów komunalnych. Nadal jednak wskaźnik ten znacząco odbiega od średniej dla województwa lubelskiego wynoszącej 49,1%. Również w porównaniu do pozostałych ośrodków lokalnych w województwie lubelskim wskaźnik dotyczący udziału odpadów zebranych selektywnie w relacji do ogółu wytworzonych odpadów komunalnych obliczony dla Opola Lubelskiego kształtuje się na średnim poziomie.

- Zgodnie z opracowanym przez gminę sprawozdaniem z realizacji zadań z zakresu gospodarki odpadami w 2023 r. minimalny poziom recyklingu wskazany przez ustawodawcę (35%) został osiągnięty i wyniósł 35,34%. Należy zauważyć, że w kolejnych latach wymagany poziom przygotowania do ponownego użycia i recyklingu odpadów komunalnych będzie skokowo wzrastał - w 2024 roku co najmniej 45%, w 2025 – 55% odpadów komunalnych powinno być poddawane recyklingowi. Osiągnięcie wymaganych poziomów recyklingu odpadów komunalnych może przekraczać możliwości budżetowe gminy. Wymaga to odpowiedniego przygotowania pod względem infrastrukturalnym, zabezpieczenia instalacji prowadzących recykling odpadów surowcowych oraz bioodpadów. Kluczowe będą również działania na rzecz przejścia na gospodarkę o obiegu zamkniętym poprzez minimalizowanie ilości wytwarzanych odpadów oraz wykorzystywanie odpadów nieuniknionych jako zasobu dzięki procesom recyklingu.
- Statystyki w zakresie selektywnej zbiórki odpadów w sposób wyraźny obrazują niewystarczającą świadomość mieszkańców gminy na temat istoty problemów dotyczących gospodarki odpadami i ochrony środowiska. Należy jednak podkreślić, że są to wskaźniki na poziomie niezadawalającym i obszar ten wymaga wzmożonych wysiłków samorządu w zakresie poprawy efektywności selektywnej zbiórki odpadów.

2.6 INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA I ZASPOKAJANIE POTRZEB MIESZKAŃCÓW

2.6.1 EDUKACJA I WYCHOWANIE

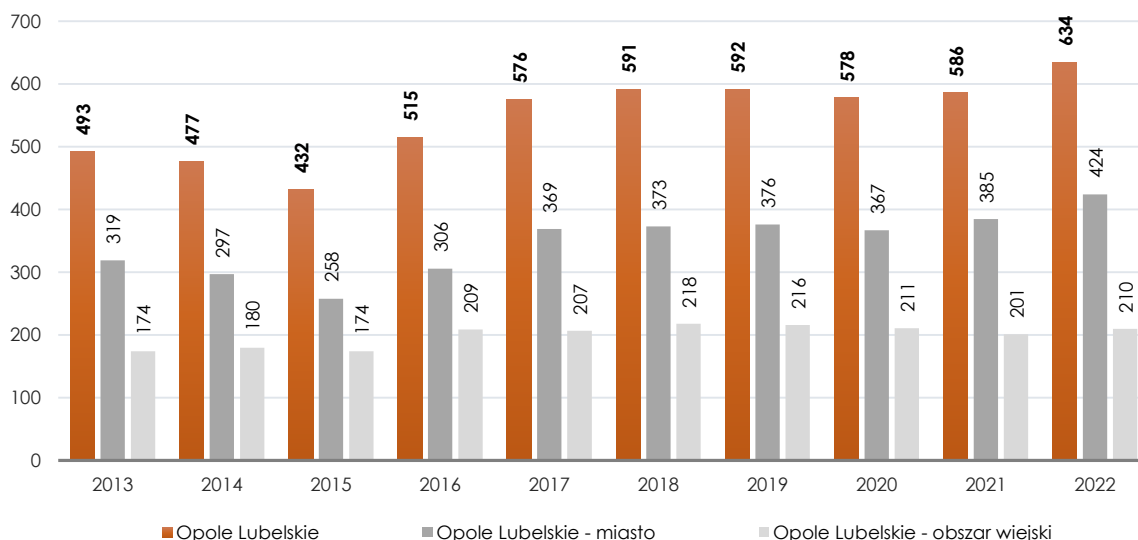
W Polsce system oświaty i wychowania obejmuje dzieci i młodzież w wieku od 3 do 21 roku życia, przy czym nauka jest obowiązkowa od 6 do 18 roku życia. W obszarze wychowania przedszkolnego i edukacji, rolą samorządu jest zapewnienie warunków kształcenia uczniów oraz dążenie do zapewnienia wysokich standardów nauczania zarówno na poziomie przedszkolnym jak i szkolnym (w zakresie szkół podstawowych). Poziom nauczania ma znaczenie dla konkurencyjności gminy. Edukacja na wysokim poziomie jest czynnikiem, który z jednej strony może przyciągać nowych mieszkańców, zwłaszcza ludzi młodych z dziećmi, z drugiej strony może zapobiegać rezygnacjom rodziców z usług świadczonych przez placówki oświatowe na terenie miejsca zamieszkania. Zadaniem lokalnych władz jest utrzymywanie obiektów i placówek oświatowych, zatrudnienie i monitoring pracy kadry dydaktycznej, organizacja zajęć edukacyjnych, a także wspieranie uzdolnionych uczniów. Źródłami finansowania oświaty są: subwencja oświatowa, która z reguły wystarcza na pokrycie zaledwie części wydatków związanych z edukacją oraz dochody własne samorządu.

System opieki nad najmłodszymi dziećmi jest uregulowany w ustawie z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3. Instytucjami opieki mogą być żłobki, kluby dziecięce, dzienny opiekun i niania. **Opieka nad dzieckiem** w formach określonych w ustawie może być sprawowana do ukończenia roku szkolnego, w którym dziecko ukończy 3. rok życia, lub w przypadku, gdy niemożliwe lub utrudnione jest objęcie dziecka wychowaniem przedszkolnym – 4. rok życia. Zadania z zakresu opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 są zadaniem własnym gminy. Obok gminy tworzyć i prowadzić żłobki i kluby dziecięce mogą inne niż gmina jednostki samorządu terytorialnego, instytucje publiczne, osoby fizyczne oraz osoby prawne i jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej. Na terenie gminy funkcjonuje **Żłobek Miejski**, który powstał dzięki dotacji z Programu „Maluch +” Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej na rzecz rozwoju instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3. Początkowo w placówce funkcjonowały dwie grupy, liczące maksymalnie po 24 podopiecznych. W 2022 r. uruchomione zostały nowe, dodatkowe oddziały dla dzieci poniżej 3 roku życia, a liczba miejsc w żłobku zwiększyła się do 72. Żłobek Miejski w Opolu Lubelskim prowadzi działalność opiekuńczą, wychowawczą i edukacyjną dla dzieci do lat 3 z terenu gminy Opole Lubelskie. Dzieci mają możliwość uczestniczenia w różnorodnych zajęciach dodatkowych, takich jak zajęcia muzyczne, plastyczne czy sensoryczne, które rozbudzają ich kreatywność i rozwijają umiejętności manualne. Warto jednak zaznaczyć, że zgodnie z danymi GUS odsetek dzieci do lat 3 objętych opieką żłobkową na terenie gminy wynosi jedynie 21,1%.

Wychowanie przedszkolne obejmuje dzieci od początku roku szkolnego w roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy 3 lata, do końca roku szkolnego w roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy 7 lat. Wychowanie przedszkolne jest realizowane w przedszkolach, oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz w innych formach wychowania przedszkolnego. W 2023 r. na terenie Gminy Opole Lubelskie funkcjonowało **11 ośrodków wychowania przedszkolnego** (przedszkoli, punktów przedszkolnych i oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych), w tym 5 na obszarze miasta oraz 6 na terenie wiejskim gminy.

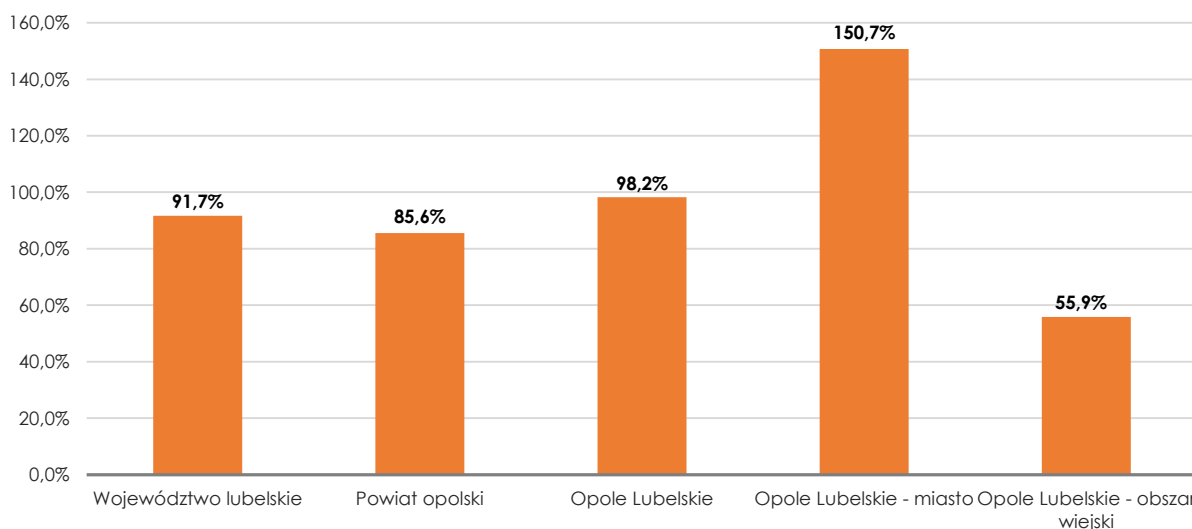
W roku szkolnym 2022/2023 w ramach systemu oświaty wychowaniem przedszkolnym objętych zostało 634 dzieci w wieku od 3 do 6 lat. W porównaniu do roku 2013 liczba dzieci uczęszczających do przedszkoli, punktów przedszkolnych i oddziałów przedszkolnych na terenie gminy wzrosła o 28,6%, przy czym nieznacznie większy wzrost zaobserwowano na terenie miasta – o 32,9%. Należy jednak zauważyć, że w ostatnich latach (od 2017 r.) **liczba dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym** w gminie utrzymuje się na względnie stałym poziomie i ulega tylko nieznacznym wahaniom.

Wykres 34. Liczba dzieci w wieku 3-6 lat objętych wychowaniem przedszkolnym na terenie Gminy Opole Lubelskie w latach 2013-2022 (osoby)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Równocześnie w latach 2013-2022 na analizowanym terenie zaobserwowano znaczący wzrost dostępności wychowania przedszkolnego – w 2022 r. **odsetek dzieci w wieku 3-6 lat objętych edukacją przedszkolną** na terenie gminy wyniósł 98,2% (w 2013 r. wynosił on jedynie 68,6%), wobec 85,6% w powiecie opolskim oraz 91,7% w województwie lubelskim. Należy jednak zauważyć, że odsetek dzieci uczęszczających do przedszkola w mieście oraz na terenie wiejskim gminy był bardzo zróżnicowany – wychowaniem przedszkolnym w miejscowościach wiejskich objętych było 55,9% dzieci, natomiast w mieście wskaźnik ten od kilku lat przekracza 100% i w 2022 r. osiągnął wartość 150,7%. Oznacza to, że do przedszkoli w mieście uczęszczają również dzieci mieszkające na terenach wiejskich.

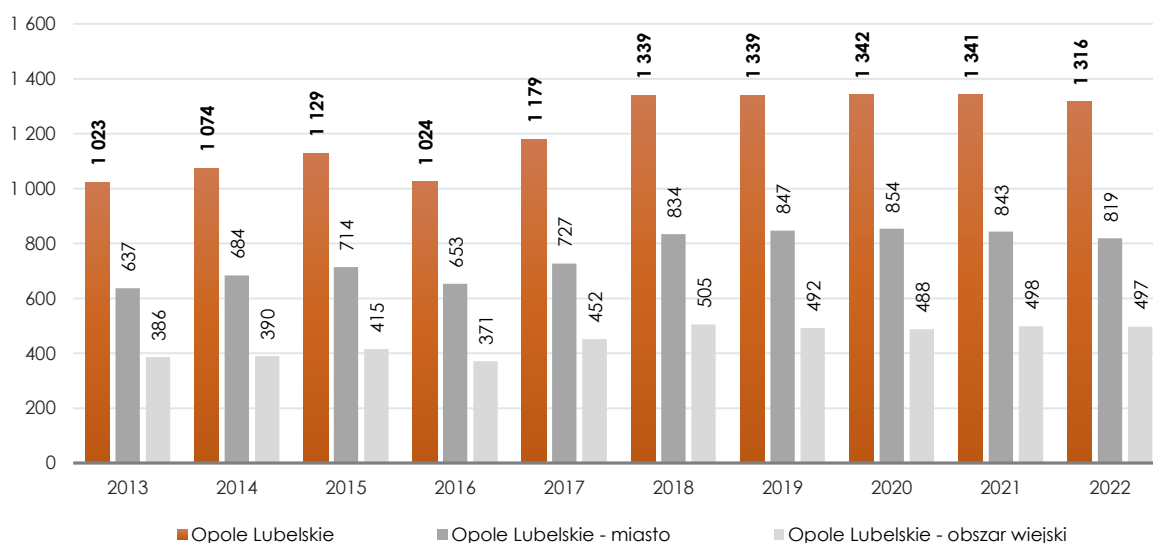
Wykres 35. Wskaźnik upowszechnienia edukacji przedszkolnej wśród dzieci w wieku 3-6 lat na terenie Gminy Opole Lubelskie, powiatu opolskiego i województwa lubelskiego w 2022 r. (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W ostatnich latach na sytuację szkolnictwa podstawowego i ponadpodstawowego decydujący wpływ miała reforma systemu edukacji. Obecnie, po edukacji przedszkolnej, kolejnym szczeblem polskiego systemu oświaty jest ośmioletnia szkoła podstawowa. W 2022 r. na terenie Gminy Opole Lubelskie funkcjonowało **7 szkół podstawowych**, w tym 6 szkół prowadzonych przez samorząd gminny oraz 1 szkoła prowadzona przez stowarzyszenie, do których uczęszczało łącznie **1 316 uczniów**. Analizując rozkład terytorialny szkół należy zauważyć, że na terenie miasta działały 2 szkoły podstawowe:

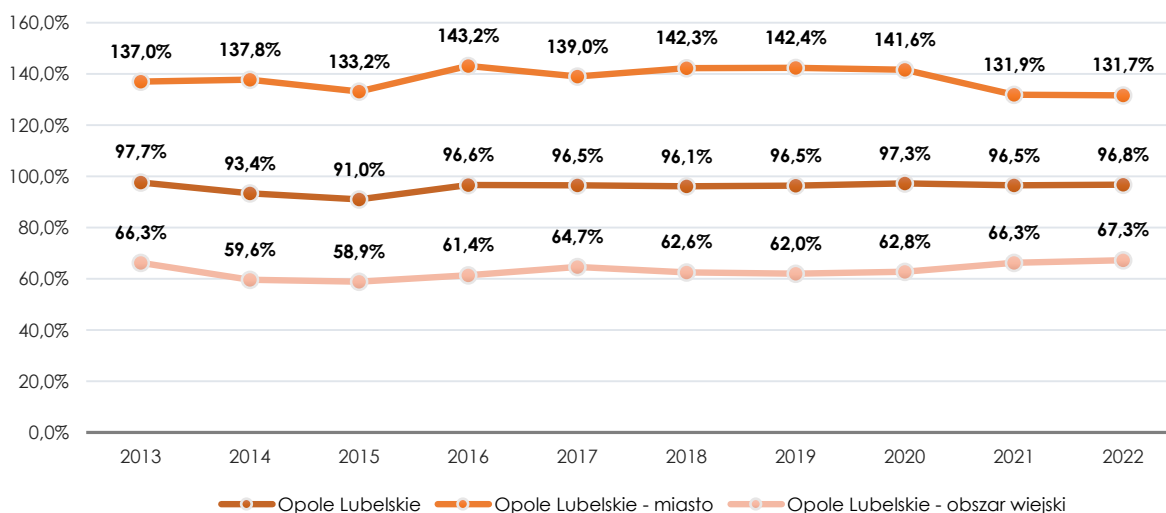
- Szkoła Podstawowa Nr 1 Kornela Makuszyńskiego w Opolu Lubelskim (placówka publiczna);
- Szkoła Podstawowa Nr 2 im. Oskara Kolberga w Opolu Lubelskim (placówka publiczna), natomiast na terenie wiejskim gminy – 5:
 - Szkoła Podstawowa im. św. Maksymiliana Marii Kolbe w Pusznie Godowskim (placówka publiczna);
 - Szkoła Podstawowa w Skokowie (placówka publiczna);
 - Szkoła Podstawowa w Wandalinie (placówka publiczna);
 - Szkoła Podstawowa im. św. Jana Pawła II w Kluczkowicach (placówka publiczna);
 - Szkoła Podstawowa w Niezdowie (szkoła stowarzyszeniowa).

W latach 2013-2018 – między innymi w wyniku reformy edukacji i likwidacji gimnazjów – obserwowano stopniowy wzrost uczniów uczęszczających do szkół podstawowych na analizowanym obszarze – od 1 023 uczniów w 2013 r. do 1 339 uczniów w 2018 r. Natomiast od 2018 r. liczba uczniów utrzymuje się na względnie stałym poziomie.

Wykres 36. Liczba uczniów szkół podstawowych na terenie Gminy Opole Lubelskie w latach 2013-2022 (osoby)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Istotnym czynnikiem wpływającym na jakość nauczania jest **liczba uczniów w oddziale**. Pod tym względem sytuacja na terenie Gminy Opole Lubelskie jest korzystna – w 2022 r. oddziały w szkołach podstawowych liczyły średnio 15 uczniów – 20 na terenie miasta i 11 na obszarze wiejskim.

Wykres 37. Współczynnik skolaryzacji brutto dla szkół podstawowych na terenie Gminy Opole Lubelskie w latach 2013-2022 (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Miarą powszechności nauczania, służącą do oceny aktywności edukacyjnej ludności oraz wskazującą popyt na usługi edukacyjne oferowane na danym obszarze jest **współczynnik skolaryzacji**. W świetle danych statystycznych współczynnik skolaryzacji brutto, czyli relacja liczby osób uczących się na danym poziomie nauczania (niezależnie od wieku) do liczby ludności w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi kształcenia, obliczony dla szkół podstawowych na terenie gminy, był zdecydowanie wyższy na obszarze miasta i w 2022 r. wyniósł 131,7%. Wysoka wartość współczynnika w mieście, w powiązaniu z jego niską wartością w na terenie wiejskim gminy (67,3%) jest spowodowana dowiezieniem

części uczniów z obszarów wiejskich do szkół w mieście. Jednakże w ostatnich dwóch latach (2021-2022) można również zauważyć tendencję spadkową tego wskaźnika w mieście oraz nieznaczny wzrost wskaźnika na obszarze wiejskim, co może świadczyć o stopniowym zwiększaniu atrakcyjności szkół położonych na obszarze wiejskim gminy dla jego mieszkańców.

Szkoły ponadpodstawowe stanowią następny etap systemu oświaty w Polsce. Przeznaczone są dla absolwentów szkół podstawowych. Struktura szkolnictwa w roku szkolnym 2022/2023 obejmowała:

- trzyletnią szkołę branżową I stopnia,
- dwuletnią szkołę branżową II stopnia,
- czteroletnie liceum ogólnokształcące, ukończenie którego umożliwiało zdanie egzaminu maturalnego i zdobycie świadectwa dojrzałości,
- pięcioletnie technikum, ukończenie którego umożliwiało zdanie egzaminu maturalnego i zdobycie świadectwa dojrzałości, nauka kończyła się egzaminem kwalifikacji zawodowych,
- specjalne szkoły przysposabiające do pracy, których głównym celem jest wykształcenie umiejętności do pracy w określonym zawodzie.

Gmina Opole Lubelskie posiada zróżnicowaną ofertę szkół ponadpodstawowych – kształcenie na poziomie ponadpodstwowym jest oferowane w **2 placówkach oświatowych**: Liceum Ogólnokształcącym im. Adama Mickiewicza oraz Zespole Szkół Zawodowych im. Stanisława Konarskiego.

Tabela 17. Oferta edukacyjna szkół ponadpodstawowych i policealnych prowadzących działalność na terenie Gminy Opole Lubelskie.

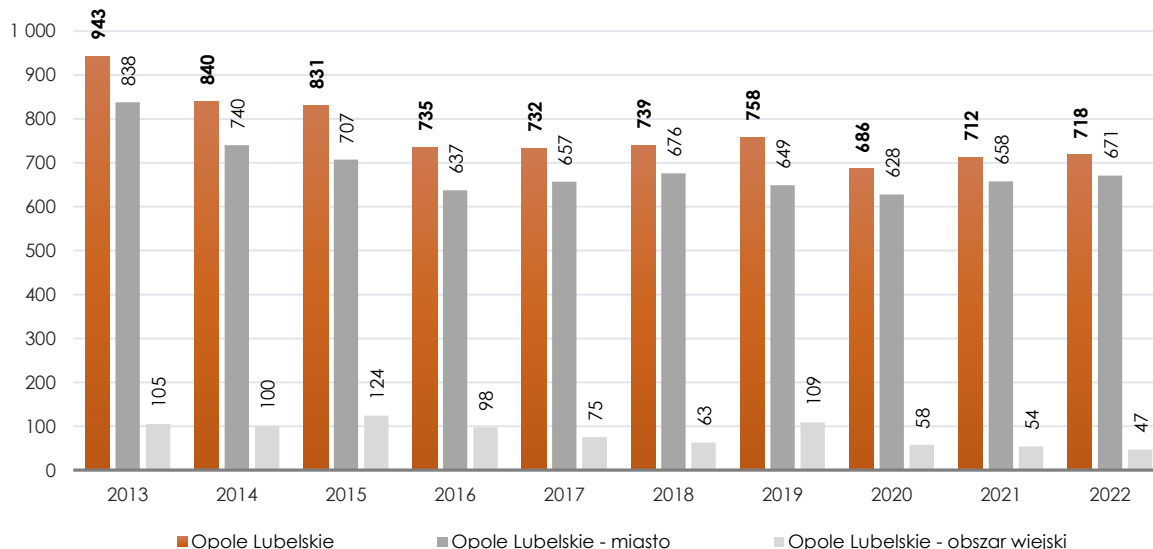
Szkoła ponadpodstawowa/ Zespół szkół ponadpodstawowych	Szkoły	Kierunki kształcenia
Liceum Ogólnokształcące im. Adama Mickiewicza	Liceum Ogólnokształcące	profil ogólnokształcący, profil strażacko-policyjny, oddział przygotowania wojskowego, profil ratownictwa medycznego
	Technikum	technik hotelarstwa, technik organizacji turystyki, technik żywienia i usług gastronomicznych, technik technologii żywności, technik usług kelnerskich, technik usług fryzjerskich, technik agrobiznesu, technik ogrodnik
Zespół Szkół Zawodowych im. Stanisława Konarskiego	Technikum Ogrodnicze	technik ogrodnik
	Szkoła branżowa I stopnia	rolnik, ogrodnik, piekarz, mechanik pojazdów samochodowych, cukiernik, kelner, fryzjer, stolarz, kucharz, fotograf, sprzedawca, wędliniarz, murarz-tylnkarz, blacharz samochodowy
	Szkoła branżowa II stopnia	technik technologii żywności, technik pojazdów samochodowych
	Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych	profil ogólnokształcący
	Szkoła policealna	Technik administracji, technik rachunkowości, technik ekonomista, florysta, opiekun osoby starszej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych zamieszczonych na stronie Powiatu Opolskiego <https://www.opole.lublin.pl/aktualnosc-193-oferta-edukacyjna-szkol-i-placowek.html> (dostęp w dniu 21.07.2024 r.) oraz stron internetowych poszczególnych placówek edukacyjnych.

W 2022 r. do szkół ponadpodstawowych w Opolu Lubelskim uczęszczało łącznie **718 uczniów**. W roku szkolnym 2022/2023 wśród szkół ponadpodstawowych dla młodzieży największą liczbę uczniów skupiały technika, do których uczęszczało 355 uczniów oraz liceum ogólnokształcące dla młodzieży, w którym uczyło się 235 uczniów. W branżowej szkole I stopnia uczyło się 89, natomiast w liceum dla dorosłych kształciło się 39 osób. W latach 2013-2016 liczba uczniów

szkół ponadpodstawowych zmniejszyła się o 22,1%, natomiast od 2016 r. utrzymuje się ona na względnie stałym poziomie.

Wykres 38. Liczba uczniów szkół ponadpodstawowych na terenie Gminy Opole Lubelskie w latach 2013-2022 (osoby)

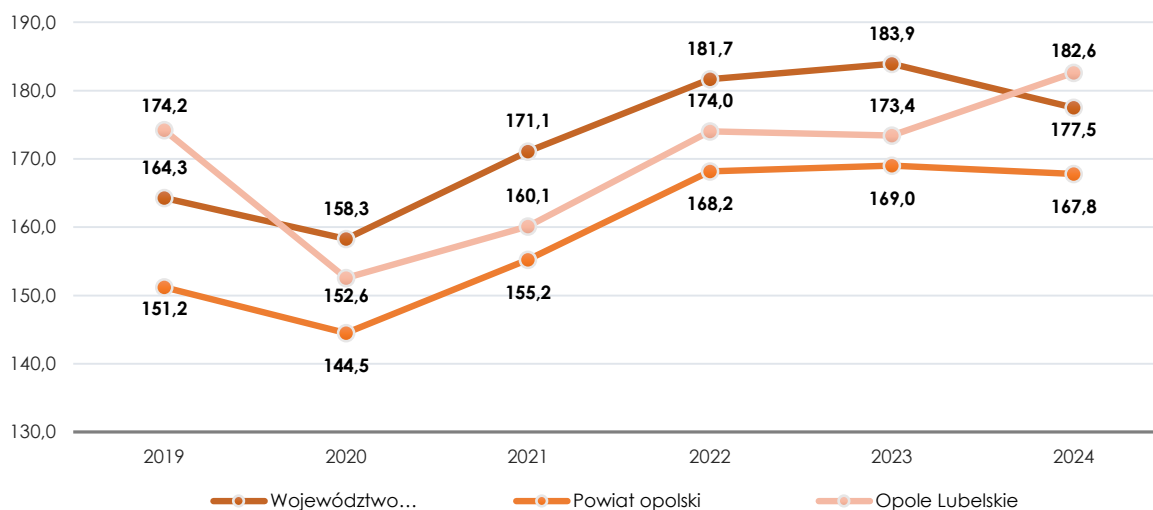
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Oferowane przez instytucje edukacyjne ścieżki i możliwości uczenia się mają wpływ na szanse zatrudnienia, możliwości rozpoczęcia aktywności zawodowej, a kształtowanie zmian systemu edukacji i kierunków kształcenia powinno brać pod uwagę zachodzące zmiany popytu na pracę, w szczególności w zakresie poszukiwanych kompetencji i kwalifikacji. Należy zauważyć, że profile szkół ponadpodstawowych odpowiadają nie tylko lokalnym uwarunkowaniom i specyfice obszaru, ale także wydają się być konkurencyjne na regionalnym rynku edukacyjnym. Ze względu na specyfikę gospodarczą, szkolnictwo zawodowe na analizowanym obszarze powinno bazować na zawodach związanych z ogrodnictwem i przetwórstwem rolnym.

Oceny jakości i edukacji oferowanej na poziomie szkół podstawowych i ponadpodstawowych można dokonać przy pomocy analizy wyników egzaminów: **egzaminu ósmoklasisty** oraz **egzaminu maturalnego**.

Warto przypomnieć, że w 2024 r. z egzaminu z języka polskiego ósmoklasiści ze szkół podstawowych z terenu gminy uzyskali średnio 66,5% punktów możliwych do zdobycia (wobec 60,4% w powiecie opolskim i 63,1% w województwie lubelskim), z matematyki – 52,3% (wobec 49,8% w powiecie opolskim i 50,7% w województwie lubelskim), natomiast z języka angielskiego – 63,7% (wobec 57,6% w powiecie opolskim oraz 63,7% w województwie lubelskim). Dane dotyczące wyników egzaminu ósmoklasisty z 2024 r. pokazują, że średnie wyniki uczniów klas ósmych z obszaru gminy były wyższe do średnich wyników w powiecie opolskim i regionie.

Za wskaźnik podsumowujący jakość edukacji w szkołach podstawowych ogółem można uznać sumę wyników procentowych trzech zaprezentowanych dotychczas egzaminów: z matematyki, języka polskiego i języka angielskiego.

Wykres 39. Wskaźnik zsumowanego wyniku egzaminu ósmoklasisty dla Gminy Opole Lubelskie, powiatu opolskiego oraz województwa lubelskiego w latach 2019-2024 (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Za optymistyczne należy uznać fakt, że w we wszystkich analizowanych latach wskaźnik dla gminy przekroczył średnią dla powiatu opolskiego. Z kolei na tle średniej wojewódzkiej wynik gminy nie jest już tak optymistyczny. Gmina w latach 2020-2023 odstawała in minus od średniej województwa lubelskiego. Należy jednak zauważyć, że wyniki egzaminu ósmoklasisty systematycznie rosną, a w ostatnim badanym roku, tj. 2024 wskaźnik zsumowanego wyniku egzaminu ósmoklasisty dla Gminy Opole Lubelskie był wyższy od wskaźnika dla regionu. Należy pamiętać, że średnią dla województwa zawyżają wyniki szkół z dużych ośrodków miejskich.

W skali obszaru słabiej wypadli uczniowie ze szkół zlokalizowanych na obszarze wiejskim. Na podstawie danych Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Krakowie w 2024 r. najlepsze wyniki z **egzaminu ósmoklasisty** osiągnęli uczniowie: Szkoły Podstawowej Nr 2 im. Oskara Kolberga w Opolu Lubelskim. Na egzaminie naj słabiej wypadli uczniowie Szkoły Podstawowej w Niezdowie.

Tabela 18. Wyniki egzaminu ósmoklasisty w szkołach podstawowych na terenie Gminy Opole Lubelskie w 2024 r.

Nazwa szkoły	Obszar	Język polski - średni wynik (%)	Matematyka - średni wynik (%)	Język angielski - średni wynik (%)
Szkoła Podstawowa Nr 2 im. Oskara Kolberga w Opolu Lubelskim	miasto	70	69	74
Szkoła Podstawowa Nr 1 im. Kornela Makuszyńskiego w Opolu Lubelskim	miasto	64	51	63
Szkoła Podstawowa w Niezdowie	obszar wiejski	62	40	49
Szkoła Podstawowa w Skokowie	obszar wiejski	66	40	66
Szkoła Podstawowa im. Świętego Jana Pawła II w Kluczkowicach	obszar wiejski	68	42	48

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Krakowie.

W 2024 r. z egzaminu z języka polskiego (poziom podstawowy) maturzyści ze szkół ponadpodstawowych z terenu gminy uzyskali średnio 55,7% punktów możliwych do zdobycia (wobec 55,8% w powiecie opolskim i 60,3% w województwie lubelskim), z matematyki (poziom podstawowy) – 49,8% (wobec 56,5% w powiecie opolskim i 63,4% w województwie lubelskim), natomiast z języka angielskiego – 64,3% (wobec 69,9% w powiecie opolskim oraz 75,3% w województwie lubelskim). Dane dotyczące wyników egzaminu maturalnego z 2024 r.

pozakazują, że **średnie wyniki uczniów z obszaru gminy były zdecydowanie niższe do średnich wyników w powiecie opolskim i regionie.**

W 2024 r. z matematyki i języka angielskiego lepsze wyniki osiągnęli uczniowie Liceum Ogólnokształcącego im. Adama Mickiewicza w Opolu Lubelskim, natomiast z języka polskiego nieznacznie lepsi okazali się uczniowie Technikum w Zespole Szkół Zawodowych im. Stanisława Konarskiego w Opolu Lubelskim.

Tabela 19. Wyniki egzaminu maturalnego w szkołach ponadpodstawowych na terenie Gminy Opole Lubelskie w 2024 r.

Nazwa szkoły	Egzamin maturalny - zdawalność (%)	Język polski (poziom podstawowy)		Matematyka (poziom podstawowy) - zdawalność (%)		Język angielski (poziom podstawowy) - zdawalność (%)	
		zdawalność (%)	średni wynik (%)	zdawalność (%)	średni wynik (%)	zdawalność (%)	średni wynik (%)
Liceum Ogólnokształcące im. Adama Mickiewicza w Opolu Lubelskim	76	91	55	83	52	93	72
Technikum w Zespole Szkół Zawodowych im. Stanisława Konarskiego w Opolu Lubelskim	63	96	56	71	45	87	51

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Krakowie.

2.6.2 OCHRONA ZDROWIA

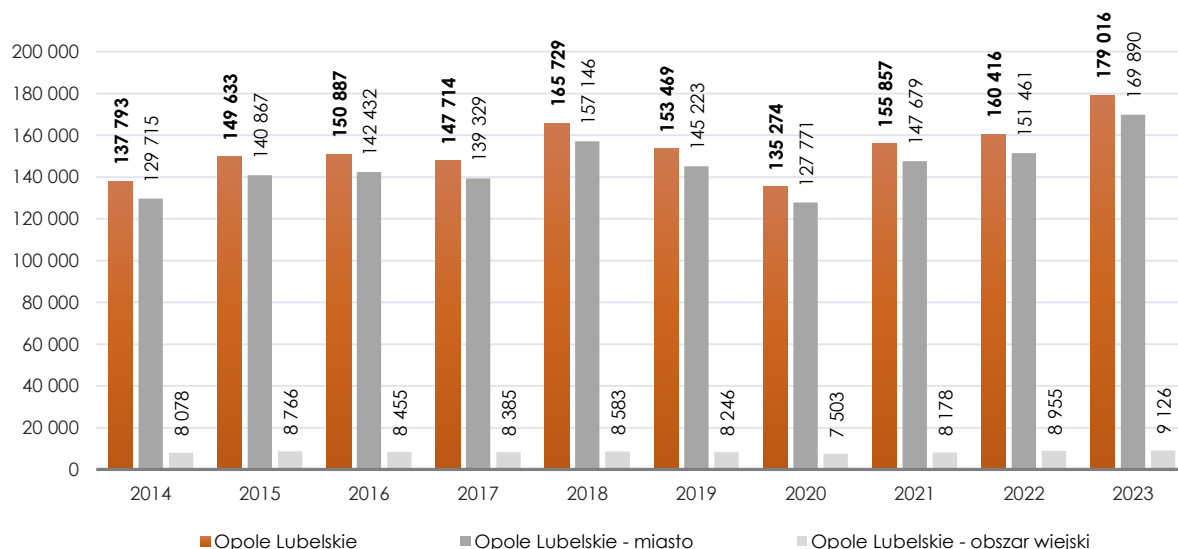
Podstawowa opieka zdrowotna oraz **ambulatoryjna opieka specjalistyczna** stanowią ważny szczebel w systemie ochrony zdrowia – to od ich skuteczności w ogromnym stopniu zależy efektywność całego procesu leczenia pacjenta i sprawność systemu opieki medycznej. Opieka zdrowotna w Gminie Opole Lubelskie świadczona jest przez publiczną i niepubliczną służbę zdrowia w ramach kontraktów z Narodowym Funduszem Zdrowia oraz przez świadczeniodawców prywatnych.

W końcu 2023 r. na terenie Gminy Opole Lubelskie działalność **prowadziło 18 podmiotów ambulatoryjnej opieki zdrowotnej**, w tym 13 przychodni (w tym 2 podległe samorządowi terytorialnemu) oraz 5 praktyk lekarskich, realizujących świadczenia finansowane ze środków publicznych. Oferta usług zdrowotnych wyraźnie koncentruje się w granicach miasta - na jego terenie znajduje się zdecydowana większość placówek ochrony zdrowia (11 przychodni i 4 praktyki lekarskie). Przychodnie świadczą szeroki katalog usług, takich jak udzielanie porad lekarskich (w tym specjalistycznych) i stomatologicznych, wykonywanie drobnych zabiegów, usług rehabilitacyjnych. Przedmiotowe placówki są dla pacjentów miejscem najczęstszego kontaktu ze służbą zdrowia, zatem niezwykle istotny jest łatwy i szybki dostęp do ich usług. Aby jednak prawidłowo ocenić skalę ich dostępności, należy odnieść liczbę przychodni do liczby ludności na danym terenie. Na 1 podmiot ambulatoryjnej opieki zdrowotnej na terenie Gminy Opole Lubelskie przypadało średnio 899 osób, wobec 1 357 osób w powiecie opolskim i 1 296 osób w województwie lubelskim. Należy jednak zauważyć, że na jedną przychodnię i praktykę w mieście przypadały 524 osoby, natomiast na obszarze wiejskim aż 2 775 osób. Wysokość przedmiotowego wskaźnika świadczy o **ograniczonej dostępności mieszkańców terenów wiejskich do usług opieki zdrowotnej.**

W 2024 r. w przychodniach i praktykach udzielono 179 016 **porad lekarskich w ambulatoryjnej opiece zdrowotnej**. Spośród porad lekarskich 51,9% (92 951) stanowiły porady udzielone w podstawowej opiece zdrowotnej, a 48,1% (86 065) – porady w opiece specjalistycznej. Na

przestrzeni ostatnich dziesięciu lat liczba porad lekarskich udzielonych na terenie gminy zwiększyła się o 29,9% (41 223). Dane obejmujące liczbę udzielonych porad pośrednio świadczą o kondycji zdrowotnej społeczności zamieszkującej gminę. Wyraźny spadek liczby porad w roku 2020 spowodowany był pandemią COVID-19 oraz czasową samoizolacją społeczeństwa. W latach 2021-2023, wraz z poluzowaniem obostrzeń pandemicznych, liczba porad znacząco wzrosła. Zmiany liczby udzielonych porad powiązane są również powstawaniem i likwidacją placówek ochrony zdrowia.

Wykres 40. Liczba porad udzielonych w ambulatoryjnej opiece zdrowotnej na terenie Gminy Opole Lubelskie w latach 2014-2023 (szt.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W porównaniu do pozostałych ośrodków lokalnych Opole lubelskie zajmuje drugą lokatę zarówno pod względem liczby przychodni przypadających na 10 tys. mieszkańców, jak i liczby mieszkańców przypadających na jeden podmiot ambulatoryjnej opieki zdrowotnej. Korzystniejsze wartości tych wskaźników obserwuje się jedynie w Parczewie. Na podstawie tych danych można stwierdzić, że dostępność mieszkańców gminy do podstawowych usług opieki zdrowotnej jest dobra.

Tabela 20. Ochrona zdrowia w Gminie Opole Lubelskie oraz jednostkach porównawczych.

Ośrodek lokalny	Przychodnie (szt.)	Praktyki lekarskie (szt.)	Przychodnie na 10 tys. ludności (szt.)	Liczba mieszkańcy przypadających na jeden podmiot ambulatoryjnej opieki zdrowotnej (osoby)
Gmina Janów Lubelski	12	3	8	972
Gmina Łęczna	16	2	7	1 243
Gmina Opole Lubelskie	13	5	8	899
Gmina Parczew	12	4	9	856
Gmina Ryki	13	1	7	1 367

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Stacjonarna opieka zdrowotna jest formą opieki medycznej sprawowaną całodobowo w warunkach stacjonarnych w zakładach takich jak szpitale ogólne, psychiatryczne, zakłady opiekuńczo-lecznicze i pielęgnacyjno-opiekuńcze typu ogólnego i psychiatrycznego, hospicja

stacjonarne, oddziały opieki paliatywnej, stacjonarne zakłady rehabilitacji leczniczej, zakłady lecznictwa uzdrowiskowego, ośrodki rehabilitacyjne dla uzależnionych od substancji psychoaktywnych, ośrodki MONAR, ośrodki leczenia odwykowego, a także krajowe i regionalne ośrodki psychiatrii sądowej.

Opieka szpitalna Gminy Opole Lubelskie, a także całego powiatu opolskiego, oparta jest o **Powiatowe Centrum Zdrowia Sp. z o. o. w Opolu Lubelskim** (powstałe w wyniku przekształcenia w 2013 roku Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej w Opolu Lubelskim). Powiatowe Centrum Zdrowia prowadzi działalność leczniczą poprzez wyodrębnione Zakłady Lecznicze: Szpital, Ambulatorium, Diagnostykę, Centrum Rehabilitacji, Centrum Opieki Długoterminowej oraz Centrum Psychosomatyczne. W ramach Powiatowego Centrum Zdrowia w zakresie opieki stacjonarnej funkcjonują:

- Oddział Chirurgiczny z Pododdziałem Ginekologii Operacyjnej oraz Pododdziałem Otolaryngologii i Laryngologii Onkologicznej – 32 łóżka,
- Oddział Ortopedii i Traumatologii Narządu Ruchu – 18 łózek;
- Oddział Chorób Wewnętrznych z Pododdziałem Kardiologii oraz Pododdziałem Endokrynologicznym – 34 łóżka;
- Oddział Rehabilitacyjny – 25 łózek;
- Oddział Medycyny Paliatywnej – 14 łózek;
- Zakład Opiekuńczo- Leczniczy – 25 łózek.

Dodatkowo mieszkańcy powiatu gminy i powiatu mogą skorzystać z bogatej oferty **poradni specjalistycznych**: chirurgicznej, położniczo-ginekologicznej, otolaryngologicznej, neurologicznej, reumatologicznej, okulistycznej, urologicznej, ortopedycznej, onkologicznej, endokrynologicznej, kardiologicznej, alergologicznej, medycyny pracy, zdrowia psychicznego, terapii uzależnienia od alkoholu i współuzależnienia. Powiatowe Centrum Zdrowia świadczy również usługi z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej oraz badań diagnostycznych.

Zgodnie z „Wojewódzkim Planem Transformacji Województwa Lubelskiego na lata 2022-2026” z epidemiologicznego punktu widzenia, **najistotniejszymi problemami zdrowotnymi** w województwie lubelskim są i w najbliższej przyszłości nadal będą choroby układu krążenia, a wśród nich choroba niedokrwienna serca oraz udary, a także nowotwory. Należy również zwrócić większą uwagę na takie problemy zdrowotne, jak choroba Alzheimera i inne choroby otępienne, cukrzyca i choroby nerek czy zaburzenia depresyjne, dla których w perspektywie kolejnych kilku lat prognozowany jest wyraźny wzrost wskaźników chorobowości. W związku z powyższym, zgodnie z przedmiotowym dokumentem, niezbędne jest podjęcie działań, prowadzących do:

- poprawy skuteczności działań z zakresu promocji zdrowia, w tym profilaktyki chorób oraz zwiększenia świadomości zdrowotnej mieszkańców regionu,
- poprawy zgłaszalności do populacyjnych programów profilaktycznych,
- zwiększenia koordynacji pomiędzy poszczególnymi zakresami świadczeń: podstawową opieką zdrowotną, ambulatoryjną opieką specjalistyczną, leczeniem szpitalnym i rehabilitacją oraz pozostałymi.

W obszarze lecznictwa szpitalnego istnieje konieczność dostosowania opieki szpitalnej do potrzeb starzejącej się populacji mieszkańców województwa oraz rozwoju infrastruktury podmiotów leczniczych w zakresach takich jak: onkologia, kardiologia, kardiochirurgia, chirurgia naczyniowa, neurologia, neurochirurgia, ale również m. in. w zakresie diabetologii, nefrologii, endokrynologii, gastroenterologii, reumatologii oraz gruźlicy i chorób płuc, co potwierdza sytuacja epidemiologiczna w zakresie tych chorób oraz aktualne prognozy. Nadal odnotowuje się długi czas oczekiwania na wybrane świadczenia szpitalne, zbyt dużą liczbę hospitalizacji, niedobory kadrowe, wzrost liczby zakażeń i zgonów w wyniku zakażeń

szpitalnych. W województwie lubelskim w obszarze opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień dla dorosłych oraz dzieci i młodzieży, należy podjąć działania zmierzające do zapewnienia adekwatnego do potrzeb mieszkańców dostępu do tych świadczeń zdrowotnych, z uwagi na obecne w województwie nierównomierne rozmieszczenie podmiotów funkcjonujących w tym zakresie. Ponadto prognozy epidemiologiczne zawarte w ogólnopolskiej mapie potrzeb zdrowotnych pokazują, że problemy zdrowotne w tym obszarze będą narastać w przyszłości, dlatego niezwykle ważną kwestią jest promocja zdrowia psychicznego oraz poprawa dostępności do wszystkich form opieki psychiatrycznej w regionie. Zapotrzebowanie na świadczenia rehabilitacyjne w województwie lubelskim będzie wzrastać. Konieczny jest zatem rozwój różnych form opieki rehabilitacyjnej i jej skoordynowanie z ambulatoryjnym leczeniem specjalistycznym i leczeniem szpitalnym. Z uwagi na niekorzystne prognozy epidemiologiczne dla zachorowalności na nowotwory niezbędne jest zapewnienie adekwatnego do potrzeb dostępu do świadczeń opieki paliatywnej i hospicyjnej w województwie lubelskim oraz zwiększenie finansowania tego obszaru. Ponadto należy podjąć działania zmierzające do poprawy dostępności do świadczeń udzielanych przez Nocną i Świąteczną Opiekę Zdrowotną w celu odciążenia Szpitalnych Oddziałów Ratunkowych oraz zespołów ratownictwa medycznego. Ważnym wyzwaniem na najbliższe lata jest zapewnienie dostępu do wysokiej jakości sprzętu medycznego (w tym odnowienie aktualnej bazy oraz jej poszerzenie w obszarach, które będą tego wymagały). Niezbędna będzie również poprawa warunków wykonywania świadczeń zdrowotnych poprzez modernizację infrastruktury podmiotów wykonujących działalność leczniczą⁸.

Postępujący proces starzenia się populacji oraz wzrost liczby zachorowań na choroby przewlekłe prognozują wzrost popytu na świadczenia zdrowotne, a tym samym zwiększenie zapotrzebowania na personel medyczny. **Zasoby kadrowe** są ważnym elementem stanowiącym o skuteczności funkcjonowania każdego systemu opieki zdrowotnej. Efektywne wykorzystanie kadr medycznych oraz zapewnienie odpowiedniej dostępności do personelu medycznego opartego na potrzebach mieszkańców stanowi jedno z najważniejszych wyzwań współczesnej polityki zdrowotnej. Dostępność ta zależy m.in. od rozmieszczenia przestrzennego kadry pracującej bezpośrednio z pacjentem. Według danych GUS w 2022 r. w powiecie opolskim pracowało (według podstawowego miejsca pracy) 63 lekarzy, 27 lekarzy dentyistów, 196 pielęgniarek oraz 17 położnych. Powiat opolski wypadł dość niekorzystnie w porównaniu do województwa lubelskiego pod względem wskaźnika prezentujących liczbę lekarzy według podstawowego miejsca pracy na 10 tys. mieszkańców. Na terenie powiatu na 10 tys. mieszkańców przypada jedynie 11 lekarzy, wobec 38 na terenie województwa (17. miejsce w regionie wśród powiatów ziemskich). Nieco lepiej prezentują się dane dotyczące liczby pielęgniarek i położnych, które przypadają na 10 tys. mieszkańców – wskaźnik ten na terenie powiatu wynosi 38, wobec 76 w województwie lubelskim (13. miejsce w regionie).

Nie należy również zapominać, że istotnym problemem zarówno w województwie lubelskim, jak i w całej w Polsce, jest rosnąca liczba lekarzy znajdujących się w wieku emerytalnym. Niedobór personelu medycznego, zarówno lekarzy jak i pielęgniarek, również w kontekście wzrostu popytu na usługi zdrowotne pod wpływem zmian demograficznych, stanowi poważne wyzwanie stojące przed systemem opieki zdrowotnej.

W terenie gminy w 2023 r. funkcjonowało **7 ogólnodostępnych aptek** zlokalizowanych na obszarze miasta oraz jeden punkt apteczny znajdujący się na terenie wiejskim.

⁸ „Wojewódzki Plan Transformacji Województwa Lubelskiego na lata 2022-2026” - Obwieszczenie Wojewody Lubelskiego z dnia 20 grudnia 2021 r. w sprawie ogłoszenia pierwszego Wojewódzkiego Planu Transformacji dla województwa lubelskiego na lata 2022-2026.

2.6.3 POMOC SPOŁECZNA

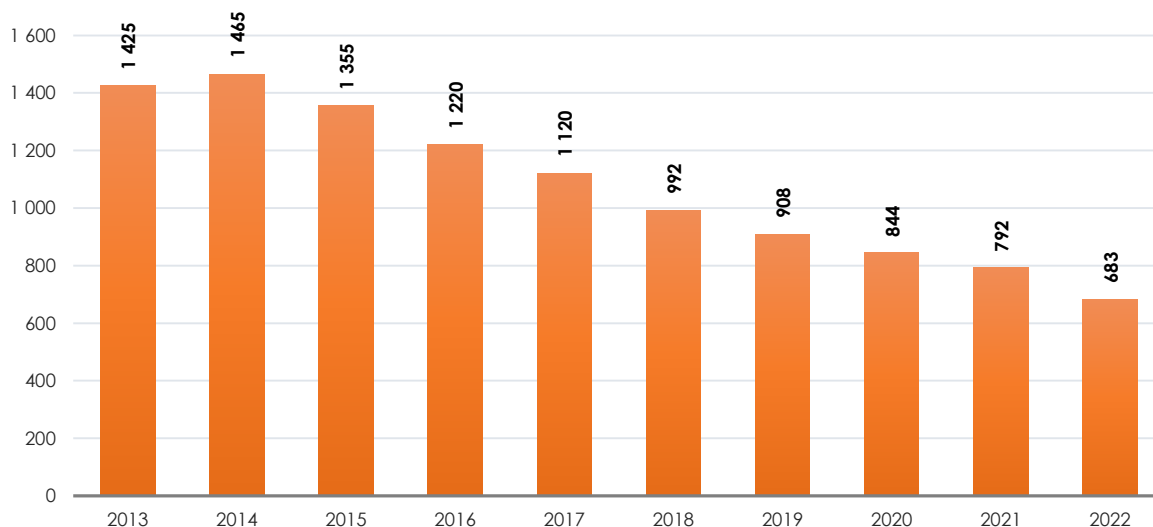
Pomoc społeczna ma na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwycięzenie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Pomoc społeczna wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w godnych warunkach. Zgodnie z polskim prawodawstwem większość działań pomocowych umiejscowionych jest na poziomie gminy, a ośrodki pomocy społecznej i centra usług społecznych można uznać za wiodące i stanowiące podstawowe źródło wsparcia dla rodzin znajdujących się w sytuacji kryzysowej. Są instytucjami, które na poziomie lokalnym odpowiadają za koordynację działań z zakresu pomocy społecznej oraz za większość działań z zakresu polityki społecznej. Zajmują się one między innymi wypłacaniem świadczeń pieniężnych i udzielaniem wsparcia w zakresie przezwycięzania trudnej sytuacji życiowej.

W Gminie Opole Lubelskie powyższe zadania wykonuje **Centrum Usług Społecznych**. Centrum Usług Społecznych jako jednostka organizacyjna gminy realizuje zadania własne gminy o charakterze obowiązkowym i zlecone gminie w zakresie pomocy społecznej. Środki na realizację zadań pomocy społecznej pochodzą ze środków budżetu Gminy Opole Lubelskie i z dotacji rządowych. Jednostką realizującą zadania z zakresu pomocy społecznej oraz wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej na obszarze gminy jest również **Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Opolu Lubelskim z siedzibą w Poniatowej**. W zakresie jego kompetencji znajdują się również działania z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych, prowadzenie specjalistycznego poradnictwa oraz prowadzenie ośrodków interwencji kryzysowej.

Osoby korzystające ze świadczeń pomocy społecznej to osoby, które nie są w stanie same pokonać trudnych sytuacji życiowych, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości, i które korzystają ze świadczeń pomocy społecznej, takich jak:

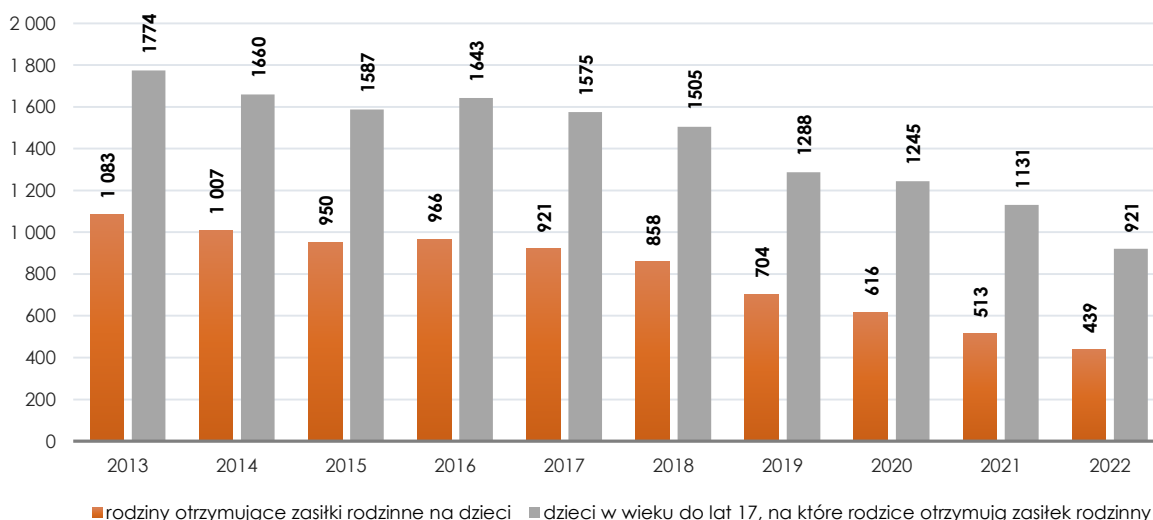
- świadczenia pieniężne (są to głównie zasiłki stałe, okresowe i celowe, ale także pomoc dla rodzin zastępczych i formy pomocy finansowej dla osób opuszczających rodziny zastępcze, placówki opiekuńczo-wychowawcze i inne),
- świadczenia niepieniężne (jest to pomoc w formie: schronienia, posiłku, ubrania, usług opiekuńczych, pracy socjalnej, poradnictwa specjalistycznego w szczególności prawnego, psychologicznego, pedagogicznego, a także w formie pobytu w ośrodkach wsparcia).

W 2022 r. ze środowiskowej pomocy społecznej skorzystało 328 gospodarstw domowych, w tym 251 gospodarstw z dochodem poniżej kryterium dochodowego. **Liczba beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej** na terenie gminy w 2022 r. wyniosła 638 osób i była o 742 osoby mniejsza niż w 2013 r. (52,1%).

Wykres 41. Liczba beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej na terenie Gminy Opole Lubelskie w latach 2013-2022 (osoby)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Zasięg korzystania z pomocy społecznej, czyli udział beneficjentów pomocy społecznej w ogólnej liczbie ludności na terenie gminy w latach 2013-2022 zmniejszył się o 3,8 pkt proc. i wyniósł 4,2% (wobec 3,2% w powiecie opolskim oraz 3,8% w województwie lubelskim). Wśród **przyczyn korzystania z pomocy społecznej** w gminie najczęściej powtarzają się następujące zjawiska: ubóstwo, bezrobocie, niepełnosprawność, długotrwała lub ciężka choroba, alkoholizm, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego oraz potrzeba ochrony macierzyństwa. W rodzinach występuje jednocześnie kilka powodów przyznania pomocy społecznej.

Wykres 42. Liczba rodzin oraz liczba dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny na terenie Gminy Opole Lubelskie w latach 2013-2022 (osoby)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W 2022 r. na terenie gminy ze **świadczeń rodzinnych na dzieci** skorzystało 439 rodzin, a liczba dzieci do lat 17 na które przyznano zasiłek rodzinny wyniosła 921.

Według danych GUS w ostatnim dziesięcioleciu liczba rodzin otrzymujących zasiłki na dzieci spadła o 644, co stanowi 40,5% rodzin otrzymujących takie zasiłki w roku 2013. Analogicznie w latach 2013-2022 zanotowano spadek liczby dzieci, na które rodzice otrzymują zasiłki rodzinne – na terenie gminy wskaźnik ten był mniejszy o 85,0% w stosunku do 2013 r.

Analizując **udział dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny** w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku (tj. w populacji osób w wieku przedprodukcyjnym), należy zauważyć, że choć w ostatnim dziesięcioleciu wartość tego wskaźnika zmniejszyła się z 53,7% w 2013 r. do 31,3% , to i tak wartość wskaźnika dla gminy była wyższa od wartości dla powiatu opolskiego (30,7%) i województwa lubelskiego (21,9%).

W porównaniu do pozostałych ośrodków lokalnych województwa lubelskiego Opole Lubelskie wyróżnia się najwyższą wartością wskaźnika dotyczącego udziału dzieci otrzymujących zasiłek rodzinny w populacji osób w wieku przedprodukcyjnym. Relatywnie wysoki jest również wskaźnik dotyczący korzystania z pomocy społecznej – wyższą wartość odnotowano jedynie w Parczewie.

Tabela 21. Pomoc społeczna w Gminie Opole Lubelskie oraz jednostkach porównawczych.

Ośrodek lokalny	Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej (osoby)	Zasięg korzystania ze środowiskowej pomocy społecznej (%)	Dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny (osoby)	Udział dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku (%)
Gmina Janów Lubelski	569	3,8	504	20,0
Gmina Łęczna	347	1,5	397	9,2
Gmina Opole Lubelskie	683	4,2	921	31,3
Gmina Parczew	805	5,8	598	23,9
Gmina Ryki	569	2,9	704	19,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Inne podmioty z terenu Gminy Opole Lubelskie realizujące działania w zakresie pomocy społecznej i aktywizacji zawodowej osób z zaburzeniami psychicznymi, ich rodziny i bliskich to:

- Powiatowy Urząd Pracy w Opolu Lubelskim,
- Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Opolu Lubelskim,
- Dzienny Dom Senior +.

Do zadań **Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej** należy w szczególności diagnozowanie poziomu rozwoju, potrzeb i możliwości, zaburzeń rozwojowych i zachowań dysfunkcyjnych dzieci i młodzieży, wspomaganie dzieci i młodzieży odpowiednio do ich potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych (w tym niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie lub zagrożonych niedostosowaniem społecznym, z trudnościami w uczeniu się w tym specyficznymi trudnościami w uczeniu się, z zaburzeniami komunikacji językowej, zaburzeniami w rozwoju emocjonalno-społecznym, chorobami przewlekłymi). Na terenie Poradni prowadzona jest terapia psychologiczna i pedagogiczna dzieci i młodzieży w zależności od rozpoznanych potrzeb oraz wspomaganie ich rodzin. Do zadań placówki należy także pomoc rodzicom i nauczycielom w rozpoznawaniu i rozwijaniu indywidualnych możliwości, predyspozycji i uzdolnień dzieci, młodzieży, a także podejmowanie działań z zakresu profilaktyki uzależnień i innych problemów dzieci i młodzieży, w tym udzielanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej dzieciom i młodzieży z grup ryzyka, znajdujących się w sytuacjach kryzysowych oraz ich rodzicom i nauczycielom.

Dzienny Dom Senior + to ośrodek wsparcia o zasięgu lokalnym, powołanym do świadczenia usług na rzecz osób starszych, znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej, samotnych emerytów i rencistów, którzy ze względu na wiek, chorobę lub niepełnosprawność wymagają częściowej opieki i pomocy w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych. Placówka tworzy 30 miejsc i funkcjonuje przez 8 godzin dziennie. Dom świadczy usługi o charakterze: socjalnym (zapewnienie ciepłych posiłków), edukacyjnym, kulturalno-oświatowym, sportowo-rekreacyjnym, aktywizacji społecznej, terapii zajęciowej, motywacyjnym do działań na rzecz samopomocy i działań wolontariackich na rzecz innych. W ramach funkcjonowania placówki seniorzy mają zapewniony transport.

W gminie działalność prowadzą również **placówki wsparcia dziennego dla dzieci**, tzw. świetlice środowiskowe. W Opolu Lubelskim tego typu miejsc jest 3 i mają one za zadanie pomagać w szczególności rodzinom napotykałym trudności w wypełnianiu obowiązków wychowawczych.

2.6.4 KULTURA I SPORT

Centra kultury, domy i ośrodki kultury są instytucjami prowadzącymi wielokierunkową działalność społeczno-kulturalną, integrują poszczególne przedsięwzięcia kulturalne, a przygotowując zróżnicowane oferty skierowane do ludzi w każdym wieku, kreują postawy aktywnego uczestnictwa w życiu społeczno-kulturalnym danej społeczności. Ponadto instytucje te zapewniają, zwłaszcza dzieciom i młodzieży, atrakcyjne formy wypełnienia wolnego czasu.

Najprężniej instytucją kultury działającą na terenie Gminy Opole Lubelskie jest **Opolskie Centrum Kultury**, które prowadzi wielokierunkową działalność z zakresu edukacji dzieci i młodzieży oraz aktywizację różnych środowisk. Do jego głównych zadań należy:

- edukacja kulturalna oraz wychowywanie poprzez sztukę;
- opieka nad zabytkami;
- stwarzanie warunków sprzyjających rozwojowi amatorskich ruchów artystycznych;
- wzbudzanie zainteresowania wiedzą oraz sztuką;
- stwarzanie warunków sprzyjających rozwojowi folkloru oraz ludowego i artystycznego rękodzieła;
- poznawanie, wzbudzanie i zaspokajanie zainteresowań oraz potrzeb związanych z kulturą.

W zakres działalności Opolskiego Centrum Kultury wchodzi również organizowanie imprez i wydarzeń plenerowych i klubowych, koncertów, spotkań autorskich, obchodów rocznicowych. W budynku Opolskiego Centrum Kultury mieści się także kino, w którym można obejrzeć najnowsze produkcje, również w technologii 3D. Centrum prowadzi ponadto zajęcia stałe m.in.: zajęcia plastyczne, zajęcia wokalne, zajęcia z gry na instrumentach dętych, próby młodzieżowej orkiestry dętej, próby Chóru Cantata, spotkania Grupy Teatralnej Pokolenie, klub seniora.

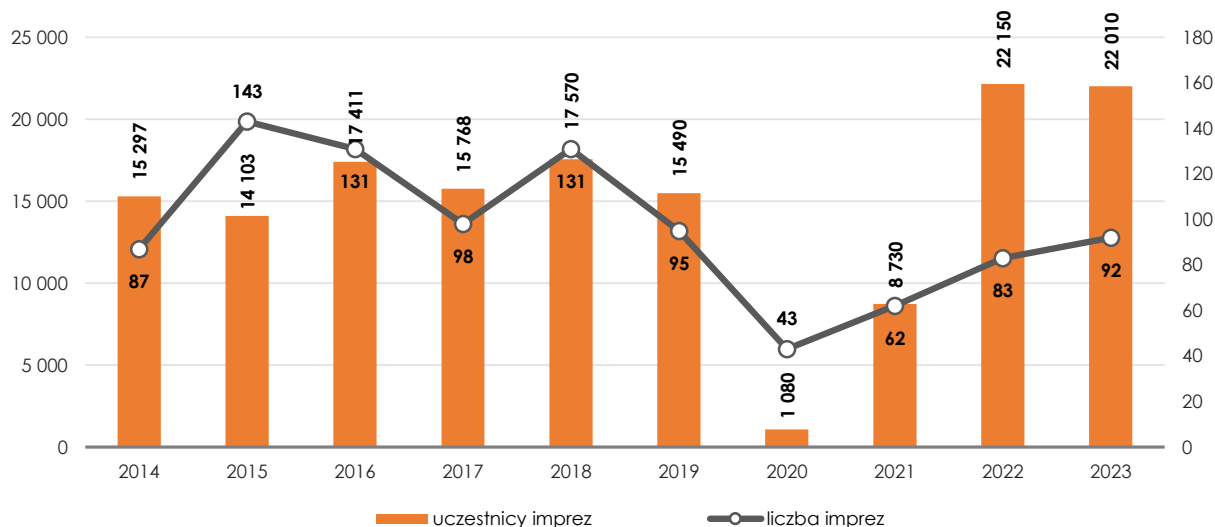
Ważne znaczenie w kultywowaniu i popularyzacji kultury i lokalnych tradycji mają również działające na terenie gminy **zespoły śpiewacze**. Szczególną rolę odgrywa zespół ludowo - obrzędowy „Kalina”, który działa w Pusznie Godowskim od blisko 90 lat. Członkowie zespołu kultywują autentyczne tradycje, zwyczaje i obrzędy puszniewskiej społeczności – „Dożynki”, „Herody”, „Gody Pusznowskie”, „Jasełka”. Wizytówką terenu jest także Dziecięcy Zespół Tańca Ludowego „Powiślaki” działający przy Zespole Szkół nr 2 w Opolu Lubelskim, uświetniający swoimi występami lokalne wydarzenia. Głównym celem działalności zespołu jest zaznajomienie dzieci i młodzieży z kulturą tańca oraz uwrażliwienie jej na piękno muzyki, słowa,

ruchu i gestu. Uczęszczając na zajęcia zespołu folklorystycznego, dzieci i młodzież poznają kulturę narodową, urok ludowych melodii, piękno tańców i urodę strojów. Kulturowanie tradycji przyczynia się do zrozumienia własnego dziedzictwa. Repertuar zespołu bazuje na folklorze Powiśla Lubelskiego, Krzczonowskim, Łowickim, Rzeszowskim, Kurpiowskim, Śląskim, a także na polskich tańcach narodowych.

W gminie organizowane są również wydarzenia cykliczne, w tym znanym w całym regionie Jarmark Opolski. Wydarzenie, które odbywa się w sezonie letnim ma charakter promocyjno-kulturalny, kultywujący tradycje handlowe, rzemieślnicze oraz owocowe Opola Lubelskiego. W gminie organizowane jest również wydarzenie „Szanty i Ryby”. Jest to impreza tematyczna poświęcona muzyce szantowej, żeglarstwu i wszystkiemu co związane jest z wodą i wypoczynkiem. Pierwsza edycja imprezy odbyła się w 2012 r. z inicjatywy Miejsko-Gminnego Ośrodka Kultury, Gminy Opole Lubelskie, Lokalnej Grupy Działania „Owocowy Szlak” i gospodarstwa rybnego „Pstrąg Pustelnia”. Celem imprezy jest, poza propagowaniem muzyki żeglarskiej, integracja społeczności gminy, wspólne grillowanie, bądź ognisko przy akompaniamencie gwiazd sceny szantowej.

W 2023 r. Opolskie Centrum Kultury zorganizowało **92 imprezy**, w których wzięto udział łącznie **22 010 uczestników**. Najczęściej organizowane były koncerty, warsztaty, konkursy, prelekcje, spotkania. Należy przy tym zaznaczyć, że w ostatnim dziesięcioleciu zdecydowanie wzrosła zarówno liczba organizowanych imprez, jak też osób w nich uczestniczących. Spadek liczby organizowanych wydarzeń i ich uczestników w latach 2020-2021 spowodowany był pandemią COVID-19 oraz wprowadzonymi ograniczeniami związanymi z sytuacją epidemiologiczną.

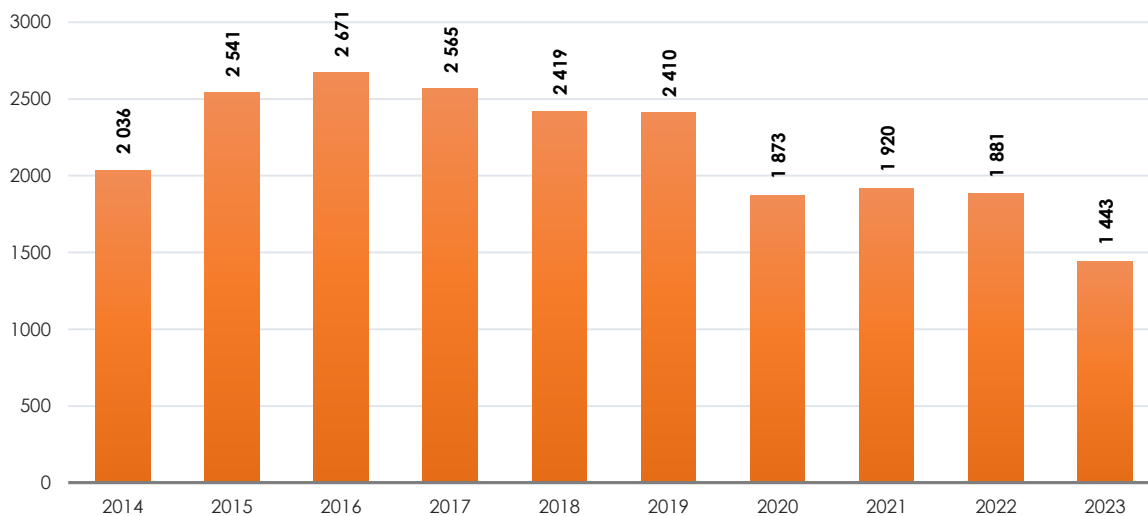
Wykres 43. Liczba imprez organizowanych przez ośrodek kultury oraz osób w nich uczestniczących na terenie Gminy Opole Lubelskie w latach 2014-2023 (szt., osoby)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Jednostkami realizującymi zadania z zakresu kultury są również **biblioteki publiczne**, których na terenie Gminy Opole Lubelskie w 2023 r. funkcjonowało dwie: Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna w Opolu Lubelskim oraz Powiatowa Biblioteka Publiczna w Opolu Lubelskim.

Wykres 44. Liczba czytelników bibliotek na terenie Gminy Opole Lubelskie w latach 2014-2023 (osoby)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Biblioteki publiczne dysponowały księgozbiorem składającym się z 56 483 woluminów. W placówkach bibliotecznych w 2023 r. było zarejestrowanych **1 443 czytelników**, przy czym w latach 2014-2023 liczba czytelników spadła o 593 osoby (29,1%). Pomimo opisanego spadku czytelników, w 2023 r. czytelnictwo, mierzone **liczbą wypożyczeń księgozbioru na 1 czytelnika w woluminach**, na terenie Gminy Opole Lubelskie osiągnęło wartość 19,9 i było na wyższym poziomie niż wartość ww. wskaźnika dla powiatu opolskiego (18,0 wypożyczeń książek na czytelnika), a także dla całego województwa lubelskiego (18,3). Warto natomiast podkreślić, że znaczący wzrost czytelnictwa nastąpił dopiero w roku 2023 – w poprzednich latach analizowanego okresu liczba wypożyczeń księgozbioru na jednego czytelnika znacząco odbiegała od średnich dla powiatu i województwa.

Opole Lubelskie, na tle pozostałych ośrodków lokalnych województwa lubelskiego, wyróżnia się wysokim wskaźnikiem dotyczącym liczby uczestników imprez organizowanych przez instytucje kultury. Niekorzystnie prezentują się natomiast dane dotyczące czytelnictwa mierzonego liczbą czytelników bibliotek publicznych na 1 000 ludności – niższy wskaźnik wystąpił tylko w Parczewie oraz liczbą wypożyczeń księgozbioru na 1 czytelnika – niższe wartości wskaźnika odnotowano w Łęcznej i Parczewie.

Tabela 22. Działalność kulturalna w Gminie Opole Lubelskie oraz jednostkach porównawczych.

Ośrodek lokalny	Liczba osób na placówkę (centrum kultury, dom kultury, ośrodek kultury, klub, świetlica) (osoby)	Liczba uczestników imprez na 1000 ludności (osoby)	Czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności (osoby)	Wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika (woluminy)
Gmina Janów Lubelski	14 576	669,3	115	22,9
Gmina Łęczna	22 368	586,0	275	14,3
Gmina Opole Lubelskie	16 189	1 351,1	89	19,9
Gmina Parczew	13 702	2 804,8	65	17,9
Gmina Ryki	19 139	574,7	111	24,1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Na terenie gminy działalność prowadzi **Muzeum Regionalne w Kluczkowicach**. Do statutowej działalności muzeum należy:

- gromadzenie zabytków i materiałów dokumentalnych w zakresie archeologii, historii, etnografii, sztuki i historii kolejnictwa wąskotorowego regionu opolskiego drogą, zakupów, darowizn i zapisów oraz depozytów, a także w wyniku własnych badań terenowych,
- inwentaryzowanie, katalogowanie i naukowe opracowywanie zgromadzonych w nim muzealiów i materiałów dokumentalnych,
- przechowywanie zgromadzonych zabytków w warunkach zapewniających im właściwy stan zachowania i bezpieczeństwo oraz magazynowanie ich w sposób dostępny do badań naukowych,
- zabezpieczanie i konserwacja dokumentów,
- organizowanie wystaw stałych i czasowych,
- prowadzenie działalności edukacyjnej oraz udostępnianie zbiorów do celów naukowych i oświatowych,
- współpracę z muzeami krajowymi i zagranicznymi,
- publikowanie katalogów, przewodników a także wydawnictw popularno-naukowych z zakresu swojej działalności.

Zgodnie z „Raportem o stanie Powiatu Opolskiego za 2023 r.” w 2023 r. Muzeum Regionalne w Kluczkowicach zorganizowało **10 wystaw** (7 z ekspozycjami stałymi oraz 3 czasowe), a z jego oferty skorzystały **1 364 osoby**.

Według danych GUS w Gminie Opole Lubelskie w 2022 r. działalność prowadziło **6 klubów sportowych**, które zrzeszały 219 członków. Do najchętniej uprawianych dyscyplin, oprócz piłki nożnej należą: tenis stołowy, pływanie, lekkoatletyka. Warto podkreślić, że gmina posiada nowoczesną bazę sportowo-rekreacyjną, w postaci ogólnodostępnej infrastruktury sportowej dającej możliwość aktywnego spędzania wolnego czasu. Stanowi to ważny element profilaktyki zdrowotnej oraz umożliwia współzawodnictwo sportowe. **Baza sportowa** obejmuje następujące obiekty:

- Stadion Miejski im. Mariana Drańskiego przy ul. Kolejowej 17,
- kąpielisko miejskie przy ul. Rybackiej wyposażone w łódki, kajaki i rowery wodne,
- lodowisko z funkcją kortu tenisowego wraz z zadaszeniem i budynkiem obsługiowym przy ul. Fabrycznej,
- boisko ze sztuczna nawierzchnią do gry w piłkę nożną przy ul. Lipowej,
- boisko wielofunkcyjne (boisko do piłki nożnej i koszykówki) przy ul. Fabrycznej,
- otwarta strefa sportu i rekreacji przy Szkole Podstawowej nr 1, w skład której wchodzi: boisko do piłki nożnej, ręcznej, koszykówki, siatkówki plażowej, kort tenisowy, bieżnia, miasteczko ruchu drogowego, skatepark,
- hala sportowa zlokalizowana przy Zespole Szkół Zawodowych im. Stanisława Konarskiego,
- hala i boisko szkolne przy Szkole Podstawowej w Kluczkowicach,
- sala sportowa w Szkole Podstawowej w Skokowie,
- pumphuck w Parku Miejskim w Opolu Lubelskim.

2.6.5 BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE

Poczucie bezpieczeństwa jest jedną z podstawowych potrzeb każdego człowieka i decyduje o funkcjonowaniu społeczności. Jednym z zadań realizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego jest zapewnienie porządku publicznego i bezpieczeństwa przeciwpożarowego.

Główne zadania zakresu ochrony przeciwpożarowej realizowano poprzez działalność **Ochotniczych Straży Pożarnych**. W 2023 r. na terenie gminy funkcjonowało 13 jednostek OSP typu „S” (posiadających samochody), z czego 3 jednostki (OSP Opole Lubelskie, OSP Puszno Godowskie, OSP Wrzelowiec) włączone do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego. Jednostki OSP na swym wyposażeniu posiadają 22 samochody pożarnicze, łodzie, agregaty prądotwórcze, system selektywnego alarmowania do zdarzeń. Aktualne wyposażenie spełnia niezbędne wymagania i zabezpiecza potrzeby gminy. Dzięki odpowiedniemu wyposażeniu jednostek OSP możliwe jest podejmowanie działań ratowniczych w zakresie: ratownictwa technicznego, ratownictwa powodziowego, ratownictwa medycznego, ratownictwa wysokościowego, poszukiwawczo-ratowniczym.

W 2023 r. na obszarze gminy miało miejsce **225 zdarzeń**, w tym 61 pożarów, 166 miejscowych zagrożeń, 9 fałszywych alarmów oraz 19 zabezpieczeń rejonu operacyjnego.

Jednostki OSP również wykazują się dużą aktywnością podczas działań wspomagających organizację imprez kulturalnych czy inicjatyw lokalnej społeczności.

2.6.6 PODSUMOWANIE I WNIOSKI

- Na terenie gminy funkcjonuje Żłobek Miejski, który powstał dzięki dotacji z Programu „Maluch +” Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej na rzecz rozwoju instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3. Początkowo w placówce funkcjonowały dwie grupy, liczące maksymalnie po 24 podopiecznych. W 2022 r. uruchomione zostały nowe, dodatkowe oddziały dla dzieci poniżej 3 roku życia, a liczba miejsc w żłobku zwiększyła się do 72. Żłobek Miejski w Opolu Lubelskim prowadzi działalność opiekuńczą, wychowawczą i edukacyjną dla dzieci do lat 3 z terenu gminy Opole Lubelskie. Dzieci mają możliwość uczestniczenia w różnorodnych zajęciach dodatkowych, takich jak zajęcia muzyczne, plastyczne czy sensoryczne, które rozbudzają ich kreatywność i rozwijają umiejętności manualne. Warto jednak zaznaczyć, że zgodnie z danymi GUS odsetek dzieci do lat 3 objętych opieką żłobkową na terenie gminy wynosi jedynie 21,1%.
- W 2023 r. na terenie Gminy Opole Lubelskie funkcjonowało 11 ośrodków wychowania przedszkolnego (przedszkoli, punktów przedszkolnych i oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych), w tym 5 na obszarze miasta oraz 6 na terenie wiejskim gminy. W roku szkolnym 2022/2023 w ramach systemu oświaty wychowaniem przedszkolnym objętych zostało 634 dzieci w wieku od 3 do 6 lat.
- W latach 2013-2022 na analizowanym terenie zaobserwowano znaczący wzrost dostępności wychowania przedszkolnego – w 2022 r. odsetek dzieci w wieku 3-6 lat objętych edukacją przedszkolną na terenie gminy wyniósł 98,2% (w 2013 r. wynosił on jedynie 68,6%), wobec 85,6% w powiecie opolskim oraz 91,7% w województwie lubelskim. Należy jednak zauważyć, że odsetek dzieci uczęszczających do przedszkola w mieście oraz na terenie wiejskim gminy był bardzo zróżnicowany – wychowaniem przedszkolnym w miejscowościach wiejskich objętych było 55,9% dzieci, natomiast w mieście wskaźnik ten od kilku lat przekracza 100% i w 2022 r. osiągnął wartość 150,7%. Oznacza to, że do przedszkoli w mieście uczęszczają również dzieci mieszkające na terenach wiejskich.
- W 2022 r. na terenie Gminy Opole Lubelskie funkcjonowało 7 szkół podstawowych, w tym 6 szkół prowadzonych przez samorząd gminny oraz 1 szkoła prowadzona przez stowarzyszenie, do których uczęszczało łącznie 1 316 uczniów. Analizując rozkład terytorialny szkół należy zauważyć, że na terenie miasta działały 2 szkoły podstawowe, natomiast na terenie wiejskim gminy – 5.
- Współczynnik skolaryzacji brutto, obliczony dla szkół podstawowych na terenie gminy, był zdecydowanie wyższy na obszarze miasta i w 2022 r. wyniósł 131,7%. Wysoka wartość

- współczynnika w mieście, w powiązaniu z jego niską wartością w na terenie wiejskim gminy (67,3%) jest spowodowana dowożeniem części uczniów z obszarów wiejskich do szkół w mieście. Jednakże w ostatnich dwóch latach (2021-2022) można również zauważyć tendencję spadkową tego wskaźnika w mieście oraz nieznaczny wzrost wskaźnika na obszarze wiejskim, co może świadczyć o stopniowym zwiększaniu atrakcyjności szkół położonych na obszarze wiejskim gminy dla jego mieszkańców.
- Gmina Opole Lubelskie posiada zróżnicowaną ofertę szkół ponadpodstawowych – kształcenie na poziomie ponadpodstawowym jest oferowane w 2 placówkach oświatowych: Liceum Ogólnokształcącym im. Adama Mickiewicza oraz Zespole Szkół Zawodowych im. Stanisława Konarskiego. W 2022 r. do szkół ponadpodstawowych w Opolu Lubelskim uczęszczało łącznie 718 uczniów. W roku szkolnym 2022/2023 wśród szkół ponadpodstawowych dla młodzieży największą liczbę uczniów skupiały technika, do których uczęszczało 355 uczniów oraz liceum ogólnokształcące dla młodzieży, w którym uczyło się 235 uczniów. W branżowej szkole I stopnia uczyło się 89, natomiast w liceum dla dorosłych kształciło się 39 osób.
 - Oferowane przez instytucje edukacyjne ścieżki i możliwości uczenia się mają wpływ na szanse zatrudnienia, możliwości rozpoczęcia aktywności zawodowej, a kształtowanie zmian systemu edukacji i kierunków kształcenia powinno brać pod uwagę zachodzące zmiany popytu na pracę, w szczególności w zakresie poszukiwanych kompetencji i kwalifikacji. Należy zauważyć, że profile szkół ponadpodstawowych odpowiadają nie tylko lokalnym uwarunkowaniom i specyfice obszaru, ale także wydają się być konkurencyjne na regionalnym rynku edukacyjnym. Ze względu na specyfikę gospodarczą, szkolnictwo zawodowe na analizowanym obszarze powinno bazować na zawodach związanych z ogrodnictwem i przetwórstwem rolnym.
 - W końcu 2023 r. na terenie Gminy Opole Lubelskie działalność prowadziło 18 podmiotów ambulatoryjnej opieki zdrowotnej, w tym 13 przychodni (w tym 2 podległe samorządowi terytorialnemu) oraz 5 praktyk lekarskich, realizujących świadczenia finansowane ze środków publicznych. Oferta usług zdrowotnych wyraźnie koncentruje się w granicach miasta - na jego terenie znajduje się zdecydowana większość placówek ochrony zdrowia (11 przychodni i 4 praktyki lekarskie). Na 1 podmiot ambulatoryjnej opieki zdrowotnej na terenie Gminy Opole Lubelskie przypadało średnio 899 osób, wobec 1 357 osób w powiecie opolskim i 1 296 osób w województwie lubelskim. Należy jednak zauważyć, że na jedną przychodnię i praktykę w mieście przypadały 524 osoby, natomiast na obszarze wiejskim aż 2 775 osób. Wysokość przedmiotowego wskaźnika świadczy o ograniczonej dostępności mieszkańców terenów wiejskich do usług opieki zdrowotnej.
 - Opieka szpitalna Gminy Opole Lubelskie, a także całego powiatu opolskiego, oparta jest o Powiatowe Centrum Zdrowia Sp. z o. o. w Opolu Lubelskim. Powiatowe Centrum Zdrowia prowadzi działalność leczniczą poprzez wyodrębnione Zakłady Lecznicze: Szpital, Ambulatorium, Diagnostykę, Centrum Rehabilitacji, Centrum Opieki Długoterminowej oraz Centrum Psychosomatyczne. W ramach Powiatowego Centrum Zdrowia w zakresie opieki stacjonarnej funkcjonują: Oddział Chirurgiczny z Pododdziałem Ginekologii Operacyjnej oraz Pododdziałem Otolaryngologii i Laryngologii Onkologicznej, Oddział Ortopedii i Traumatologii Narządu Ruchu, Oddział Chorób Wewnętrznych z Pododdziałem Kardiologii oraz Pododdziałem, Oddział Rehabilitacyjny, Oddział Medycyny Paliatywnej oraz Zakład Opiekuńczo-Leczniczy. Powiatowe Centrum Zdrowia świadczy również usługi z zakresu podstawowej i specjalistycznej opieki zdrowotnej oraz badań diagnostycznych.
 - Postępujący proces starzenia się populacji oraz wzrost liczby zachorowań na choroby przewlekłe prognozują wzrost popytu na świadczenia zdrowotne, a tym samym

zwiększenie zapotrzebowania na personel medyczny. Powiat opolski wypada dość niekorzystnie w porównaniu do województwa lubelskiego pod względem wskaźnika prezentujących liczbę lekarzy według podstawowego miejsca pracy na 10 tys. mieszkańców. Na terenie powiatu na 10 tys. mieszkańców przypada jedynie 11 lekarzy, wobec 38 na terenie województwa (17. miejsce w regionie wśród powiatów ziemskich). Nieco lepiej prezentują się dane dotyczące liczby pielęgniarek i położnych, które przypadają na 10 tys. mieszkańców – wskaźnik ten na terenie powiatu wynosi 38, wobec 76 w województwie lubelskim (13. miejsce w regionie). Niedobór personelu medycznego, zarówno lekarzy jak i pielęgniarek, w kontekście wzrostu popytu na usługi zdrowotne pod wpływem zmian demograficznych, stanowi poważne wyzwanie stojące przed systemem opieki zdrowotnej.

- W Gminie Opole Lubelskie zadania z zakresu pomocy społecznej wykonują Centrum Usług Społecznych oraz Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Opolu Lubelskim z siedzibą w Poniatowej. Inne podmioty z terenu Gminy Opole Lubelskie realizujące działania w zakresie pomocy społecznej i aktywizacji zawodowej osób z zaburzeniami psychicznymi, ich rodziny i bliskich to: Powiatowy Urząd Pracy w Opolu Lubelskim, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Opolu Lubelskim oraz Dzienny Dom Senior +.
- W 2022 r. ze środowiskowej pomocy społecznej skorzystało 328 gospodarstw domowych, w tym 251 gospodarstw z dochodem poniżej kryterium dochodowego. Liczba beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej na terenie gminy w 2022 r. wyniosła 638 osób i była o 742 osoby mniejsza niż w 2013 r. (52,1%). Zasięg korzystania z pomocy społecznej, czyli udział beneficjentów pomocy społecznej w ogólnej liczbie ludności na terenie gminy w latach 2013-2022 zmniejszył się o 3,8 pkt proc. i wyniósł 4,2% (wobec 3,2% w powiecie opolskim oraz 3,8% w województwie lubelskim). Wśród przyczyn korzystania z pomocy społecznej w gminie najczęściej powtarzają się następujące zjawiska: ubóstwo, bezrobocie, niepełnosprawność, długotrwała lub ciężka choroba, alkoholizm, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego oraz potrzeba ochrony macierzyństwa. W rodzinach występuje jednocześnie kilka powodów przyznania pomocy społecznej.
- W 2022 r. na terenie gminy ze świadczeń rodzinnych na dzieci skorzystało 439 rodzin, a liczba dzieci do lat 17 na które przyznano zasiłek rodzinny wyniosła 921. Analizując udział dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku (tj. w populacji osób w wieku przedprodukcyjnym), należy zauważyć, że choć w ostatnim dziesięcioleciu wartość tego wskaźnika zmniejszyła się z 53,7% w 2013 r. do 31,3%, to i tak wartość wskaźnika dla gminy była wyższa od wartości dla powiatu opolskiego (30,7%) i województwa lubelskiego (21,9%).
- Najprężniej instytucją kultury działającą na terenie Gminy Opole Lubelskie jest Opolskie Centrum Kultury, które prowadzi wielokierunkową działalność z zakresu edukacji dzieci i młodzieży oraz aktywizację różnych środowisk. W 2023 r. Opolskie Centrum Kultury zorganizowało 92 imprezy, w których wzięło udział łącznie 22 010 uczestników. Najczęściej organizowane były koncerty, warsztaty, konkursy, prelekcje, spotkania. Należy przy tym zaznaczyć, że w ostatnim dziesięcioleciu zdecydowanie wzrosła zarówno liczba organizowanych imprez, jak też osób w nich uczestniczących.
- Jednostkami realizującymi zadania z zakresu kultury są również biblioteki publiczne, których na terenie Gminy Opole Lubelskie w 2023 r. funkcjonowało dwie: Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna w Opolu Lubelskim oraz Powiatowa Biblioteka Publiczna w Opolu Lubelskim. W placówkach bibliotecznych w 2023 r. było zarejestrowanych 1 443 czytelników, przy czym w latach 2014-2023 liczba czytelników spadła o 593 osoby (29,1%). Pomimo opisanego spadku czytelników, w 2023 r. czytelnictwo, mierzone liczbą

wypożyczeń księgozbioru na 1 czytelnika w woluminach, na terenie Gminy Opole Lubelskie osiągnęło wartość 19,9 i było na wyższym poziomie niż wartość ww. wskaźnika dla powiatu opolskiego (18,0 wypożyczeń książek na czytelnika), a także dla całego województwa lubelskiego (18,3). Warto natomiast podkreślić, że znaczący wzrost czytelnictwa nastąpił dopiero w roku 2023 – w poprzednich latach analizowanego okresu liczba wypożyczeń księgozbioru na jednego czytelnika znacząco odbiegała od średnich dla powiatu i województwa.

- Na terenie gminy działalność prowadzi Muzeum Regionalne w Kluczkowicach. w 2023 r. muzeum zorganizowało 10 wystaw (7 z ekspozycjami stałymi oraz 3 czasowe), a z jego oferty skorzystały 1 364 osoby.
- Główne zadania zakresu ochrony przeciwpożarowej realizowano poprzez działalność Ochotniczych Straży Pożarnych. W 2023 r. na terenie gminy funkcjonowało 13 jednostek OSP typu „S” (posiadających samochody), z czego 3 jednostki (OSP Opole Lubelskie, OSP Puszno Godowskie, OSP Wrzelowiec) włączone do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego. Jednostki OSP na swym wyposażeniu posiadają 22 samochody pożarnicze, łódzie, agregaty prądotwórcze, system selektywnego alarmowania do zdarzeń. Aktualne wyposażenie spełnia niezbędne wymagania i zabezpiecza potrzeby gminy. Jednostki OSP również wykazują się dużą aktywnością podczas działań wspomagających organizację imprez kulturalnych czy inicjatyw lokalnej społeczności.

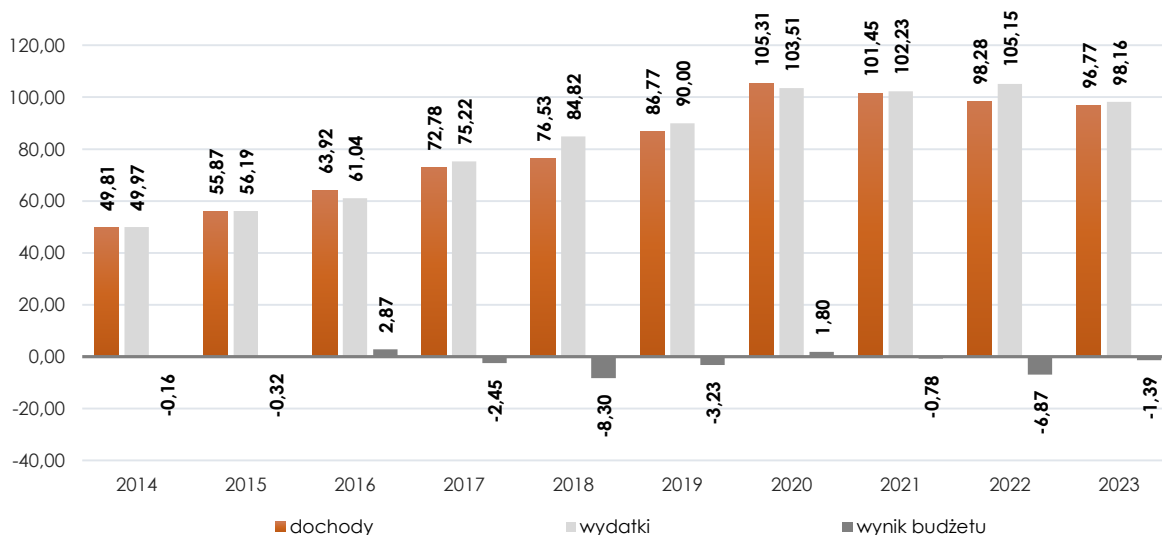
2.7 JAKOŚĆ ZARZĄDZANIA I SYTUACJA FINANSOWA

2.7.1 STRUKTURA BUDŻETU GMINY

Wielkość dochodów oraz struktura wydatków gminy świadczy o zdolności jednostki do inwestowania. W 2023 r. **dochody** Gminy Opole Lubelskie wyniosły 96 769 813,38 zł, a **wydatki** osiągnęły kwotę 98 163 108,10 zł. Należy również zauważyć, że w latach 2014-2020 dochody i wydatki gminy wykazywały trend wzrostowy, natomiast w następnych latach utrzymywały się na dość stałym poziomie.

W ocenie potencjału dochodowego gmin z punktu widzenia możliwości finansowania ich zadań inwestycyjnych szczególnie przydatna jest kategoria nadwyżki lub deficytu operacyjnego. **Wynik operacyjny** określa poziom dochodów bieżących pozostających do dyspozycji samorządów po sfinansowaniu obligatoryjnych wydatków bieżących wraz z kosztami obsługi zadłużenia. Dodatni wynik bieżący (nadwyżka operacyjna) daje jednostce samorządu terytorialnego możliwość realizacji nowych przedsięwzięć majątkowych, zarówno bezpośrednio, przeznaczając tę kwotę na inwestycje lub pośrednio, spłacając wcześniej zaciągnięte zobowiązania na cele inwestycyjne. Ujemny wynik bieżący (deficyt operacyjny) oznacza, że bieżące wydatki jednostki samorządu terytorialnego przekraczają poziom jej dochodów bieżących. W roku 2023 wynik finansowy gminy był ujemny i jednostka wygenerowała stratę w wysokości 1 393 294,72 zł. Analiza danych statystycznych GUS wskazuje, że w latach 2014-2023 saldo budżetu bieżącego zazwyczaj przyjmowało wartości ujemne (jedynie w 2016 i 2020 r. w Gminie Opole Lubelskie odnotowano dodatni wynik operacyjny), co oznacza, że wydatki bieżące jednostki nie znajdowały pełnego pokrycia w dochodach bieżących.

Wykres 45. Wykonanie budżetu Gminy Opole Lubelskie w latach 2014-2023 (mln zł)

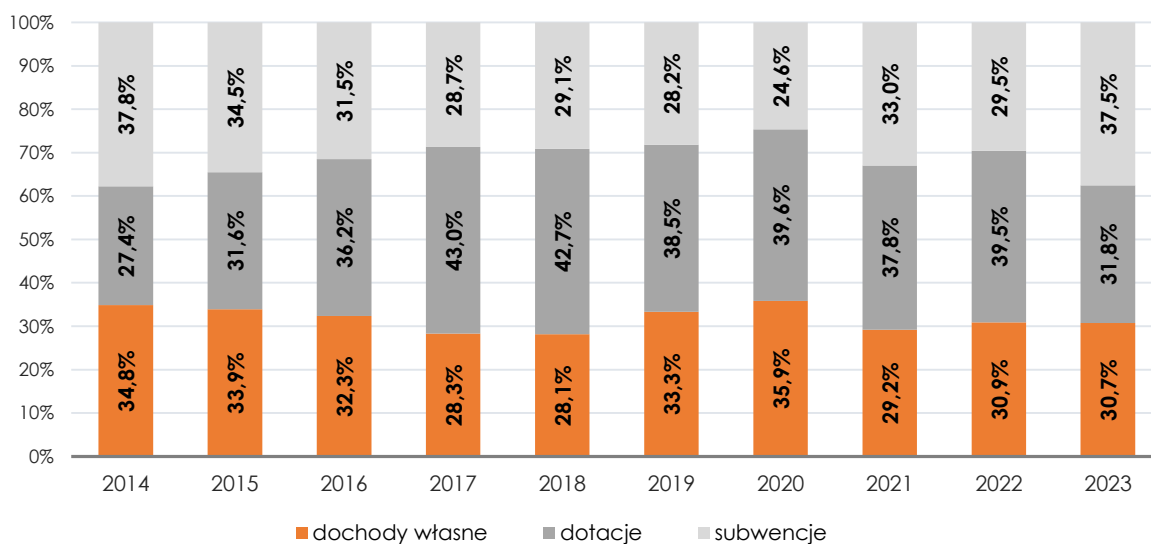
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W ciągu ostatnich 10 lat można zaobserwować systematyczny **wzrost dochodów** gminy. W odniesieniu do roku 2013 dochody wzrosły o 94,3% (46 955 496,03 zł).

Struktura dochodów samorządu, a szczególnie wysoki udział dochodów własnych w dochodach ogółem, świadczy o zamożności jednostki samorządu terytorialnego, a także o dużej samodzielności finansowej i niezależności od transferów z budżetu państwa. Dochody własne stanowią bowiem wpływy z podatków, opłat, sprzedaży mienia komunalnego czy

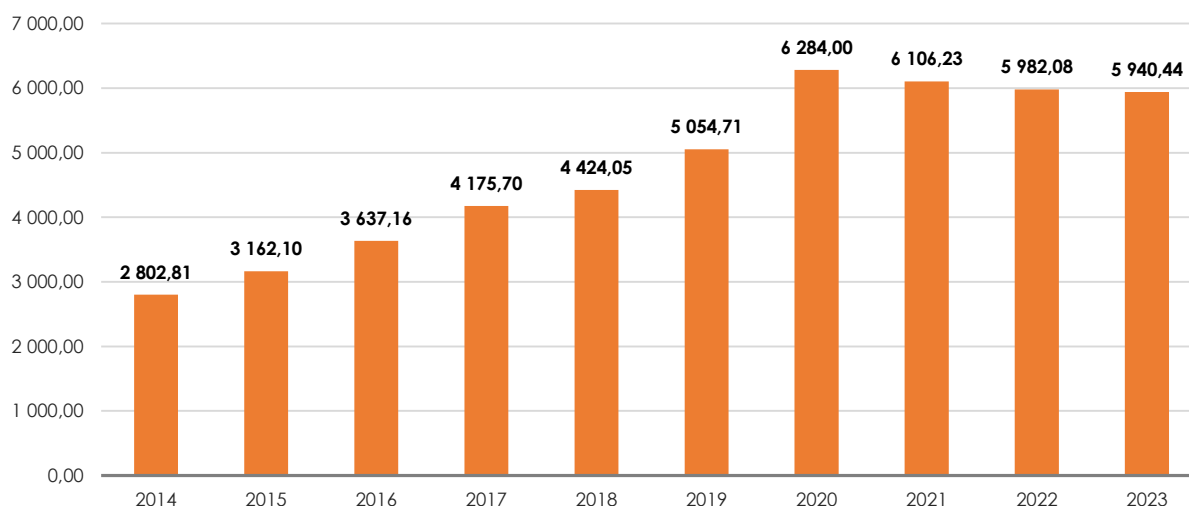
dzierżawy (tzw. dochody własne podstawowe), a także wpływy z tytułu udziału w podatkach od osób fizycznych (PIT) i prawnych (CIT), stanowiących dochody budżetu państwa. W Gminie Opole Lubelskie w 2023 r. najwyższy udział w dochodach ogółem miały subwencje - 37,5% (36 287 646,80 zł), następnie dotacje - 31,8% (30 771 750,86 zł), zaś najmniejszy dochody własne - 30,7% (29 710 415,72 zł). Analiza struktury dochodów gminy w latach 2014-2023 wskazuje na pogarszającą się – od 2021 r. – sytuację finansową jednostki. W roku tym, po wcześniejszym okresie wzrostu udziału dochodów własnych, nastąpił znaczący ich spadek.

Wykres 46. Struktura dochodów Gminy Opole Lubelskie w latach 2014 - 2023 (%)

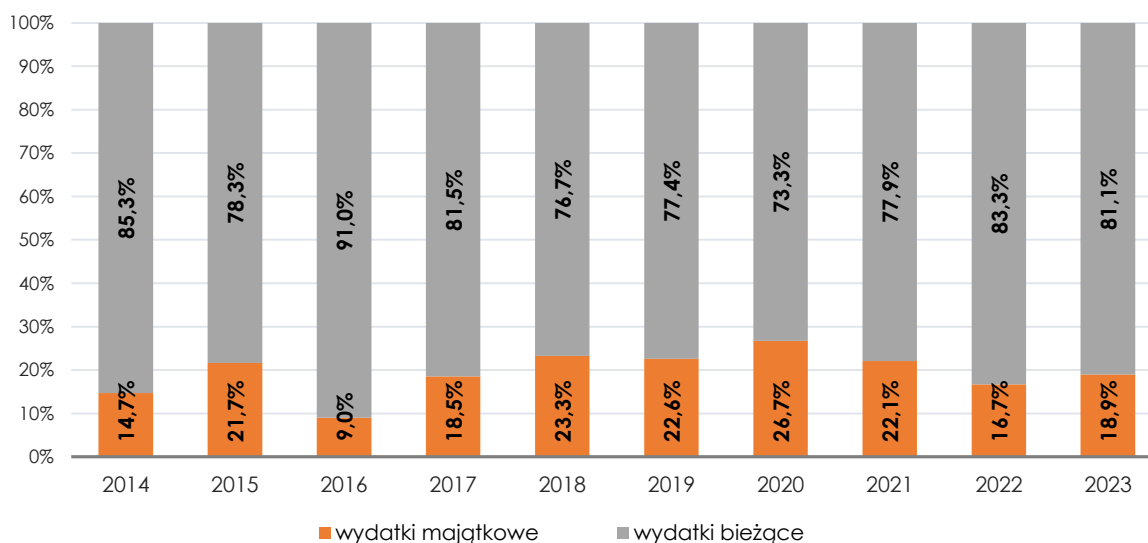
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Według danych GUS **średni dochód w przeliczeniu na 1 mieszkańca** gminy wyniósł 5 940,44 zł i był nieznacznie niższy od średniego dochodu na 1 mieszkańca gmin powiatu opolskiego (5 966,76 zł) oraz od średniego dochodu na 1 mieszkańca województwa lubelskiego w gminach bez miast na prawach powiatu. Trend dotyczący dochodów własnych gminy przypadających na 1 mieszkańca w latach 2014-2020 kształtował się pozytywnie – w okresie tym obserwowano stały wzrost tego wskaźnika. Natomiast w latach 2021-2023 odnotowano tendencję spadkową – średni dochód per capita zmniejsza się rok do roku o 1-2%.

Wykres 47. Średni dochód na 1 mieszkańca Gminy Opole Lubelskie w latach 2014 - 2023 (zł)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W 2023 r. – w porównaniu do roku 2014 r. – **wydatki ogółem** gmin partnerskich zwiększyły się o 48 189 475,81 zł (96,4%). W **strukturze wydatków** gminy w 2023 r. wydatki bieżące wyniosły 79 577 354,15 zł (81,1%), zaś wydatki majątkowe inwestycyjne 18 585 753,95 zł (18,9%).

Wykres 48. Struktura wydatków Gminy Opole Lubelskie w latach 2014 - 2023 (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

2.7.2 PROJEKTY WSPÓŁFINANSOWANE ZE ŚRODKÓW UNII EUROPEJSKIEJ

Gmina Opole Lubelskie aktywnie korzysta ze środków pochodzących z Funduszy Europejskich. Gmina w perspektywie finansowej 2014-2020 realizowała projekty w ramach **Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020**, a także programów krajowych: Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020, Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa na lata 2014-2020, Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 oraz Programu Operacyjnego Rybactwo i Morze na lata 2014-2020. W ramach ww. programów gmina – jako

beneficjent wiodący lub grantobiorca – zrealizowała **16 projektów** o łącznej wartości ogółem wynoszącej 53 044 515,97 zł i otrzymała **31 409 364,65 zł** dofinansowania z Unii Europejskiej.

Tabela 23. Projekty realizowane w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego oraz programów krajowych na lata 2014-2020 przez Gminę Opole Lubelskie

Program	Tytuł projektu	Wartość ogółem (zł)	Wkład UE (zł)
Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020	Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w gminie Opole Lubelskie – etap I	2 394 622,26	1 240 117,60
	Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w gminie Opole Lubelskie – etap II	6 414 567,05	3 124 788,71
Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój	Nowy model organizacyjny Ośrodka Pomocy Społecznej w Opolu Lubelskim	293 775,00	247 593,57
	CUS w Gminie Opole Lubelskie	3 110 677,47	2 621 678,97
Program Operacyjny Polska Cyfrowa na lata 2014-2020	Cyfrowa gmina	509 400,00	509 400,00
Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020	Uzbrojenie terenów inwestycyjnych poprzez budowę drogi wewnętrznej wraz z infrastrukturą towarzyszącą w Gminie Opole Lubelskie	1 499 349,49	926 073,51
	Ekologiczny dom w Gminie Opole Lubelskie-etap I	4 825 894,05	4 033 441,42
	Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej w Gminie Opole Lubelskie	13 263 270,13	7 846 033,35
	Dzienny Dom Pomocy dla Seniorów w Gminie Opole Lubelskie	1 282 041,60	1 089 735,36
	Kompetencje przyszłości	621 218,75	528 035,93
	Utworzenie Dziennego Domu Pomocy Społecznej dla Osób Starszych w Opolu Lubelskim wraz z zagospodarowaniem terenu na potrzeby świadczenie usług społecznych	4 198 655,66	2 371 834,61
	Opole Lubelskie do dotknięcia, do zasmakowania - rewitalizacja gospodarczo-społeczna historycznego centrum Opolu Lubelskiego	13 387 713,39	6 233 259,62
Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020	Termomodernizacja świetlicy wiejskiej w Zadolu oraz zakup wyposażenia	225 000,00	145 000,00
Program Operacyjny Rybactwo i Morze na lata 2014-2020	Montaż instalacji fotowoltaicznej na budynku świetlicy wiejskiej w Zadolu	61 500,00	52 275,00
	Montaż instalacji fotowoltaicznej na budynku użyteczności publicznej przy ul. Kolejowej 17 w Opolu Lubelskim	164 820,00	140 097,00
	Przebudowa pomieszczeń świetlicy wiejskiej w Niezdowie wraz z wyposażeniem na potrzeby popularyzacji dziedzictwa rybackiego	792 011,12	300 000,00
RAZEM:		53 044 515,97	31 409 364,65

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych zamieszczonych na stronie www.funduszeuropejskie.gov.pl.

Samorząd Gminy Opole Lubelskie może również pochwalić realizacją licznych inwestycji współfinansowanych ze środków krajowych. W ostatnich latach gmina zrealizowała bądź jest w trakcie realizacji projektów o wartości wynoszącej **58 456 780,38 zł**, na które pozyskała **48 562 591,11 zł** krajowego dofinansowania. Spośród wspartych inwestycji można wyróżnić kilka grup: rozwój infrastruktury drogowej mający na celu poprawę nie tylko komfortu podróżowania, ale też bezpieczeństwa, inwestycje w budynkach edukacyjnych i użyteczności publicznej, działania rewitalizacyjne, czy też działania związane z rozwojem infrastruktury sportowej i rekreacyjnej.

Tabela 24. Projekty realizowane w ramach rządowych programów krajowych przez Gminę Opole Lubelskie

Program	Tytuł projektu	Wartość ogółem (zł)	Dofinansowanie (zł)
Program Inwestycji Strategicznych	Budowa i modernizacja obiektów użyteczności publicznej na potrzeby świadczenia usług społecznych, sportowych, edukacyjnych oraz komunalnych	10 658 774,47	9 279 000,00
	Budowa sieci wodociągowej w Opolu Lubelskim w ul. Przedmieście wraz z odtworzeniem drogi	2 294 256,50	2 179 543,57
	Przebudowa sieci dróg, mostu, chodników i parkingu na terenie Gminy Opole Lubelskie	6 470 000,00	6 146 500,00
	Modernizacja obiektów użyteczności publicznej na potrzeby świadczenia usług społecznych i edukacyjnych	2 671 315,92	2 266 958,50
	Modernizacja placu zabaw przy Przedszkolu Miejskim w Opolu Lubelskim	325 000,00	318 500,00
	Przebudowa placu zabaw oraz budowa siłowni zewnętrznej przy ulicy Długiej w Opolu Lubelskim	439 000,00	430 220,00
	Rewitalizacja zabytkowego kościoła Parafialnego pw. Świętej Trójcy we Wrzelowcu	1 305 958,00	1 279 838,84
	Utworzenie strefy odpoczynku w Parku Miejskim w Opolu Lubelskim	2 000 000,00	1 960 000,00
	Modernizacja obiektów użyteczności publicznej na potrzeby świadczenia usług społecznych i edukacyjnych - etap II	3 156 100,00	2 682 685,00
	Przebudowa sieci dróg, parkingu i chodników wraz z infrastrukturą towarzyszącą na terenie Gminy Opole Lubelskie	5 735 365,71	5 430 797,42
	Przebudowa ul. Ks. Piotra Ściegiennego w Opolu Lubelskim wraz z wykonaniem kanalizacji deszczowej	2 000 000,00	1 849 000,00
	Rewitalizacja Klasztoru Pijarów w Opolu Lubelskim (skrzydło zachodnie) - Parafia Rzymskokatolicka p.w. WNMP w Opolu Lubelskim	918 400,00	900 032,00
Rządowy Fundusz Inwestycji Lokalnych	Rewitalizacja Parku Miejskiego w Opolu Lubelskim- etap II	2 000 000,00	1 800 000,00
	Opole Lubelskie do dotknięcia, do zasmakowania- rewitalizacja gospodarczo-społeczna historycznego centrum Opola Lubelskiego- Etap II	1 825 000,00	1 642 500,00
	Poprawa efektywności energetycznej poprzez modernizację infrastruktury oświetlenia ulicznego na terenie Gminy Opole Lubelskie	4 200 000,00	3 780 000,00
Fundusz Dróg Samorządowych	Przebudowa drogi gminnej nr 108178L w miejscowości Góry Opolskie od km 0+000,00 do 1+169,86	756 104,17	529 272,00
	Przebudowa drogi gminnej w miejscowości Stare Komaszycy od km 0+000,00 do 0+528,25	354 606,20	248 224,00
	Przebudowa drogi gminnej nr 108164L Mały Wrzelowiec - Kluczkowice od km 0+995,00 do km 1+355,47	428 349,35	299 844,00
Rządowy Fundusz Rozwoju Dróg	Przebudowa drogi gminnej nr 108197L w miejscowości Opole Lubelskie ul. Nowa od km 0+000,00 do km 0+279,10	1 195 064,22	717 038,53
	Przebudowa drogi gminnej nr 108212L w Opolu Lubelskim ul. Przedmieście od km 0+000 do km 0+241,00	674 965,43	404 979,25
	Budowa drogi w miejscowości Opole Lubelskie ul. Owocowa od km 0+233,50 do km 0+477,68	1 463 941,60	878 364,00

	Budowa drogi gminnej przy ul. Zielonej w m. Opole Lubelskie od km 0+000,00 do km 0+083,93	367 999,81	220 799,00
Program Sportowa Polska - Program Rozwoju Lokalnej Infrastruktury Sportowej	Budowa boiska piłkarskiego przy ul. Lipowej w Opolu Lubelskim	3 955 577,00	1 682 300,00
	Budowa lodowiska z funkcją kortu tenisowego wraz z zadaszeniem i budynkiem obsługi przy ul. Fabrycznej w Opolu Lubelskim	3 037 707,00	1 452 300,00
Program ograniczania przestępczości i aspołecznych zachowań Razem Bezpieczniej im. Władysława Stasiaka na lata 2022-2024	Bezpieczny pieszy na pasach – poprawa bezpieczeństwa na przejściach dla pieszych w Opolu Lubelskim	93 295,00	83 895,00
	Bezpieczny i widoczny pieszy - poprawa bezpieczeństwa na przejściach dla pieszych w Opolu Lubelskim	130 000,00	100 000,00
RAZEM:		58 456 780,38	48 562 591,11

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych zamieszczonych na stronie <https://www.opolelubelskie.pl/>.

2.7.3 PODSUMOWANIE I WNIOSKI

- W 2023 r. dochody Gminy Opole Lubelskie wyniosły 96 769 813,38 zł, a wydatki osiągnęły kwotę 98 163 108,10 zł. Należy również zauważyć, że w latach 2014-2020 dochody i wydatki gminy wykazywały trend wzrostowy, natomiast w następnych latach utrzymywały się na dość stałym poziomie. W roku 2023 wynik finansowy gminy był ujemny i jednostka wygenerowała stratę w wysokości 1 393 294,72 zł. Analiza danych statystycznych GUS wskazuje, że w latach 2014-2023 saldo budżetu bieżącego zazwyczaj przyjmowało wartości ujemne (jedynie w 2016 i 2020 r. w Gminie Opole Lubelskie odnotowano dodatni wynik operacyjny), co oznacza, że wydatki bieżące jednostki nie znajdowały pełnego pokrycia w dochodach bieżących.
- W 2023 r. najwyższy udział w dochodach ogółem miały subwencje - 37,5% (36 287 646,80 zł), następnie dotacje - 31,8% (30 771 750,86 zł), zaś najmniejszy dochody własne - 30,7% (29 710 415,72 zł). Analiza struktury dochodów gminy w latach 2014-2023 wskazuje na pogarszającą się – od 2021 r. – sytuację finansową jednostki. W roku tym, po wcześniejszym okresie wzrostu udziału dochodów własnych, nastąpił znaczący ich spadek.
- Według danych GUS średni dochód w przeliczeniu na 1 mieszkańca gminy wyniósł 5 940,44 zł i był nieznacznie niższy od średniego dochodu na 1 mieszkańca gmin powiatu opolskiego (5 966,76 zł) oraz od średniego dochodu na 1 mieszkańca województwa lubelskiego w gminach bez miast na prawach powiatu. Trend dotyczący dochodów własnych gminy przypadających na 1 mieszkańca w latach 2014-2020 kształtował się pozytywnie – w okresie tym obserwowano stały wzrost tego wskaźnika. Natomiast w latach 2021-2023 odnotowano tendencję spadkową – średni dochód per capita zmniejszał się rok do roku o 1-2%.
- W 2023 r. – w porównaniu do roku 2014 r. – wydatki ogółem gmin partnerskich zwiększyły się o 48 189 475,81 zł (96,4%). W strukturze wydatków gminy w 2023 r. wydatki bieżące wyniosły 79 577 354,15 zł (81,1%), zaś wydatki majątkowe inwestycyjne 18 585 753,95 zł (18,9%).
- Gmina Opole Lubelskie aktywnie korzysta ze środków pochodzących z Funduszy Europejskich. Gmina w perspektywie finansowej 2014-2020 realizowała projekty w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020, a także programów krajowych: Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020, Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa na lata 2014-2020, Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata

2014-2020 oraz Programu Operacyjnego Rybactwo i Morze na lata 2014-2020 W ramach ww. programów gmina – jako beneficjent wiodący lub grantobiorca – zrealizowała 16 projektów o łącznej wartości ogółem wynoszącej 53 044 515,97 zł i otrzymała 31 409 364,65 zł dofinansowania z Unii Europejskiej.

- Samorząd Gminy Opole Lubelskie może również pochwalić realizacją licznych inwestycji współfinansowanych ze środków krajowych. W ostatnich latach gmina zrealizowała bądź jest w trakcie realizacji projektów o wartości wynoszącej 58 456 780,38 zł, na które pozyskała 48 562 591,11 zł krajowego dofinansowania. Spośród wspartych inwestycji można wyróżnić kilka grup: rozwój infrastruktury drogowej mający na celu poprawę nie tylko komfortu podróżowania, ale też bezpieczeństwa, inwestycje w budynkach edukacyjnych i użyteczności publicznej, działania rewitalizacyjne, czy też działania związane z rozwojem infrastruktury sportowej i rekreacyjnej.

B. CZĘŚĆ STRATEGICZNA

3. PRZESŁANKI OPRACOWANIA STRATEGII

3.1. SAMORZĄD WOBEC WYZWAŃ SPOŁECZNYCH I GOSPODARCZYCH

Na przestrzeni lat 2019 - 2023 obserwujemy istotny wzrost dynamiki zmian zachodzących w wielu obszarach życia społecznego i gospodarczego na poziomie europejskim, krajowym i regionalnym. Skala tych zmian jest znacznie większa niż miało to miejsce w okresie programowania UE 2014 – 2020, a ich wpływ na wiele obszarów funkcjonowania samorządów jest widoczny i znaczący.

Zmiany społeczne i gospodarcze spowodowane są przede wszystkim nasilającym się globalnym kryzysem ekonomicznym, coraz silniej widocznymi efektami zmian klimatycznych, skutkami pandemii wirusa COVID19 oraz (począwszy od roku 2022) wpływem wojny na Ukrainie na gospodarkę europejską, krajową i lokalną.

Jednocześnie coraz bardziej dynamicznym procesom globalizacji i zachodzącym przez to zmianom geopolitycznym towarzyszą lokalne zmiany społeczne i ekonomiczne związane z intensywnym rozwojem gospodarki opartej na wiedzy i nowoczesnych technologiach, procesem zapobiegania i dostosowania do zmian klimatycznych oraz starzeniem się społeczeństwa.

Tym samym liczba i skala oddziaływań czynników wpływających na funkcjonowanie samorządów wzrasta, zmienia się też charakter przewag konkurencyjnych jakimi dysponuje obszar gminy Opole Lubelskie. Konsekwencją takiego stanu rzeczy są między innymi zmieniające się oczekiwania mieszkańców gminy - głównych adresatów działań strategicznych władz samorządowych.

W związku z powyższym, w obszarach społecznych, gospodarczych i środowiskowych dokonano analizy danych szczególnie w ramach tych funkcji i oddziaływań, które są istotne z punktu widzenia problemów i potencjałów rozwojowych gminy Opole Lubelskie.

Prace te pozwoliły na sformułowanie wniosków ujętych w diagnozie, obejmujących najważniejsze kwestie dotyczące: przestrzeni i środowiska, demografii i potencjału społecznego, rynku pracy, potencjału gospodarczego, infrastruktury technicznej i społecznej, zaspokajania potrzeb mieszkańców oraz jakości zarządzania i sytuacji finansowej gminy.

W oparciu o zaktualizowane dane i wnioski z diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej oraz rekomendacje uzyskane w procesie partycypacji społecznej przeprowadzono analizę SWOT oraz określono kluczowe problemy, potencjały i kierunki rozwojowe gminy Opole Lubelskie.

Identyfikacja istotnych zjawisk i trendów oraz rezultaty powyższych prac pozwoliły na wypracowanie wizji, celów i kierunków działań rozwojowych, wskazujących główne obszary aktywności gminy w latach 2023 - 2030.

3.2 WPŁYW EUROPEJSKIEJ I KRAJOWEJ POLITYKI REGIONALNEJ

Model polityki regionalnej kraju jako jeden z kluczowych aspektów wyróżnia skuteczność planowania i realizacji działań rozwojowych oraz podniesienie jakości funkcjonowania instytucji publicznych. Dlatego tak ważne jest zapewnienie wysokiej jakości planowania strategicznego gminy oraz spójności dokumentów planistycznych.

Jednym z założeń w obecnym modelu polityki rozwoju regionalnego jest wzmocnienie roli wymiaru terytorialnego i podejścia zintegrowanego, które zakłada opracowanie dokumentów integrujących zagadnienia społeczne, gospodarcze i przestrzenne, zapewnienie skutecznych mechanizmów realizacji planowanych przedsięwzięć oraz wzajemne powiązanie działań podmiotów odpowiedzialnych za politykę rozwoju na danym obszarze. Stąd też ważnym elementem Strategii jest zawarty w dokumencie model struktury funkcjonalno – przestrzennej oraz system wdrażania zaprojektowany zgodnie z kompetencjami ustawowymi samorządu gminy w oparciu o opisane zasady współpracy partnerów.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030) zakłada odejście od modelu polaryzacyjno-dyfuzyjnego, skupiającego działania rozwojowe przede wszystkim na największych aglomeracjach, i przejście na model odpowiedzialnego rozwoju - zrównoważonego społecznie i terytorialnie. Zgodnie z KSRR 2030, w ramach modelu zrównoważonego terytorialnie „polityka regionalna wspierać będzie zintegrowane interwencje wykorzystujące miejscowe zasoby i potencjały poszczególnych terytoriów oraz dostarczanie odpowiednich impulsów dla zainicjowania trwałego wzrostu i miejsc pracy w obszarach o mniej korzystnych uwarunkowaniach rozwojowych”.

W praktyce KSRR 2030 zakłada odejście od wspierania całego kraju czy regionów w jednolity sposób na rzecz większego różnicowania interwencji w zależności od problemów i potencjałów poszczególnych obszarów. Takie podejście doprowadziło do wyznaczenia w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego 2030 (SRWL 2030) tzw. obszarów strategicznej interwencji (OSI).

Gmina Opole Lubelskie znajduje się w grupie samorządów, które zgodnie z typologią przyjętą w SRWL 2030 zaliczają się do OSI Powiśle oraz OSI Miejskie Obszary Funkcjonalne⁹.

Powyższe podejście znalazło odzwierciedlenie w Strategii, która ma nie tylko sprostać nowym wyzwaniom rozwojowym Gminy Opole Lubelskie, ale też wpisać się w kierunki i zasady polityki rozwoju proponowane na poziomie krajowymi i UE.

⁹ Miejski Obszar Funkcjonalny (MOF) Opola Lubelskiego obejmuje: część miejską gminy miejsko-wiejskiej Opole Lubelskie – jako ośrodek rdzeniowy, część wiejską gminy miejsko-wiejskiej Opole Lubelskie, gminę miejsko-wiejską Poniatowa oraz dwie gminy wiejskie Chodel i Karczmiska – jako strefa zewnętrzna MOF.

4. ZAKRES, TRYB I METODYKA OPRACOWANIA STRATEGII

Zakres i metodyka opracowania niniejszej Strategii oparta jest o uwarunkowania i zasady określone w ustawie o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2024 r., poz. 609 t.j.) oraz w ustawie o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2024 r. poz. 324 t.j.). Uwarunkowania te odnoszą się przede wszystkim do wymogów formalnych dotyczących zakresu i trybu opracowania, opiniowania i konsultowania Strategii.

Metodyka zastosowana w Strategii opiera się na poniższych zasadach, które odnoszą się zarówno do kolejnych etapów opracowania dokumentu, jak też do fazy wdrożeniowej Strategii:

❑ Analiza danych, wnioski i kierunki rozwojowe

W celu zidentyfikowania potencjałów rozwojowych i problemów gminy Opole Lubelskie przeprowadzona została diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej, na podstawie której dokonano analizy danych w następujących obszarach: przestrzeń i środowisko, demografia i rynek pracy, potencjał gospodarczy, infrastruktura techniczna, infrastruktura społeczna oraz jakość zarządzania. Zidentyfikowano kluczowe zjawiska i trendy wpływające na rozwój obszaru.

Po szczegółowym scharakteryzowaniu poszczególnych obszarów sformułowano wnioski i określono wizję rozwoju, a także zdefiniowano cele strategiczne i cele operacyjne/kierunki działań, w taki sposób, aby dać pierwszeństwo mobilizacji lokalnych czynników rozwoju. Pozwoliło to na wskazanie najatrakcyjniejszych obszarów aktywności gminy Opole Lubelskie w latach 2025 - 2030. Definiując cele i zadania korzystano z dotychczasowych doświadczeń i dobrych praktyk związanych z planowaniem i wdrażaniem polityki rozwoju.

❑ Koncentracja wsparcia

Zasada koncentracji wsparcia opiera się na ograniczeniu liczby obszarów rozwojowych, a także ich celów, do takich które w trakcie tworzenia Strategii uznano za priorytetowe i mające decydujący wpływ na realizację wizji rozwoju Gminy Opole Lubelskie. Podczas podjętych prac nad dokumentem nie dążono do tego, aby każdy obszar aktywności uznać za strategiczny. Nie oznacza to rezygnacji z bieżących działań samorządu, uznano jedynie, że część z nich ma mniejszy wpływ na osiągnięcie celów strategicznych.

❑ Podejście zintegrowane

Zastosowano zasady wynikające ze zintegrowanego planowania – zidentyfikowano społeczne, gospodarcze, środowiskowe i przestrzenne powiązania funkcjonalne, które występują na terenie Gminy Opole Lubelskie oraz dostosowano zakres przedsięwzięć rozwojowych do specyfiki obszaru, tak aby były odpowiedzią na istniejące problemy i wyzwania. Skupiono się na tych funkcjach, które najbardziej wzmocnią potencjały rozwojowe gminy.

❑ Partycypacja społeczna

Proces opracowywania Strategii realizowany przez ekspertów zewnętrznych i przedstawicieli władz samorządowych oparty został o zasady dobrych praktyk partycypacji społecznej i partnerstwa. W wyniku ich zastosowania każdy z etapów prac nad

dokumentem był silnie uspołeczniony. Pozwoliło to na zaangażowanie interesariuszy w proces określania problemów, celów oraz przedsięwzięć realizujących cele Strategii.

❑ **System realizacji**

Opracowany system wdrażania Strategii jest przejrzysty i oparty o kompetencje ustawowe oraz możliwości finansowe i organizacyjne Gminy Opole Lubelskie. W celu zwiększenia sprawności realizacji Strategii i skuteczności wykorzystywania dostępnych funduszy wykorzystano zasadę partnerstwa i współpracy interesariuszy, uwzględniając elastyczność przyjętych rozwiązań.

❑ **Wybór celów operacyjnych (kierunków działań) i projektów**

Zawarte w dokumencie cele operacyjne oraz przypisane im projekty zapewnią osiągnięcie celów strategicznych oraz wskaźników Strategii. Proces ten został przeprowadzony we współpracy z interesariuszami w oparciu o partycypację społeczną (warsztaty, spotkania, konsultacje społeczne) oraz wnioski z diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej obszaru i wnioski z analizy silnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń (SWOT). Skupiono się na takich przedsięwzięciach, które rozwiązują istotne problemy Gminy Opole Lubelskie lub wzmacniają i rozwijają jej potencjał. Ideą takich przedsięwzięć jest też współpraca z partnerami zewnętrznymi zapewniająca efekt synergii, w taki sposób, aby rezultaty i oddziaływanie projektów były większe i korzystniejsze niż jest to możliwe do osiągnięcia w projektach realizowanych jedynie przez samorząd gminy.

❑ **Polityka spójności 2021-2027**

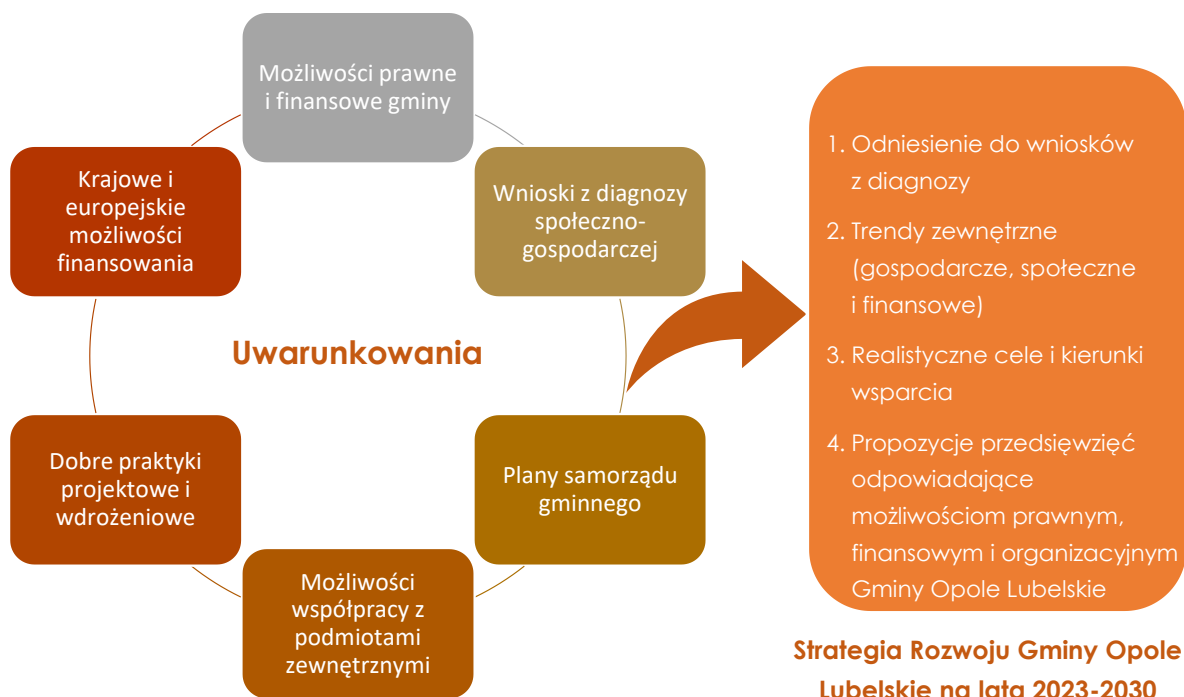
Dostosowano rodzaj i zakres interwencji oraz system wdrażania Strategii do wyzwań i uwarunkowań perspektywy finansowej UE 2021 – 2027 opierając się na uwarunkowaniach obowiązujących w unijnych, krajowych i regionalnych dokumentach strategicznych i operacyjnych. Dotyczy to przede wszystkim spójności z celami i obszarami wsparcia oraz kwalifikowalności typów projektów przewidzianych do realizacji w Strategii.

❑ **Spójność z celami polityki regionalnej na poziomie województwa i kraju**

Zachowano zgodność z założeniami polityki regionalnej Państwa tak aby Strategia była spójna z kierunkami, obszarami interwencji i celami określonymi w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 oraz Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego 2030.

❑ **Podejście realistyczne**

W trakcie prac koncentrowano się na tym aby dokument Strategii pozostał realistyczny. Zarówno w kontekście celów, jak również kierunków działań i propozycji konkretnych przedsięwzięć przyjęto następujące podejście:

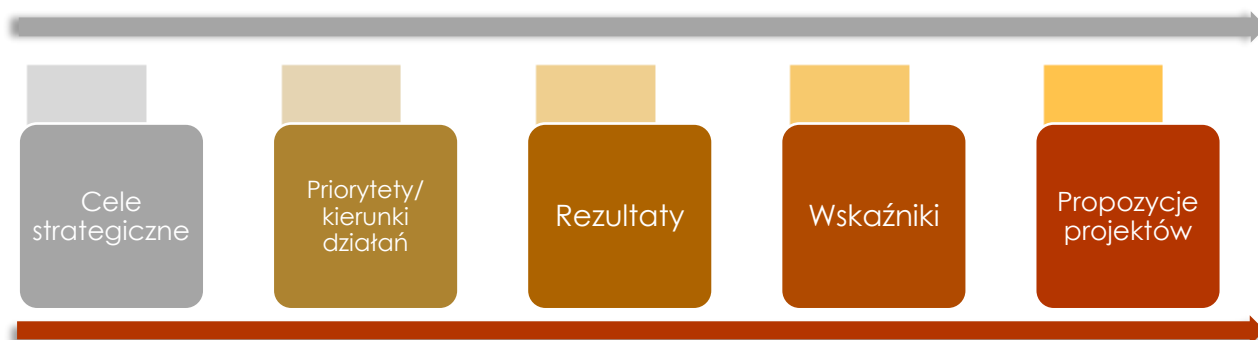
źródło: opracowanie własne

❑ Finansowanie propozycji przedsięwzięć wynikających ze strategii

W dokumencie Strategii zawarto informacje dotyczące źródeł finansowania zidentyfikowanych przedsięwzięć rozwojowych. Szczegółowy zakres, koszty i harmonogram realizacji poszczególnych projektów uzależnione będą od dostępności zewnętrznych źródeł finansowania, przede wszystkim w zakresie kwalifikowalności wsparcia z funduszy europejskich w latach 2021 – 2027. Proces ten wymaga realizacji Strategii zgodnie z przyjętym systemem wdrażania oraz długofalowej konsekwencji w działaniu władz gminy.

❑ Logika interwencji Strategii

W Strategii przyjęto logikę interwencji, w której celom i odpowiadającym im kierunkom działań przypisano odpowiednie wskaźniki i rezultaty oraz propozycje projektów do realizacji:

Źródło: opracowanie własne

5. ANALIZA SWOT

Narzędziem zastosowanym do przeprowadzenia analizy strategicznej obszaru gminy Opole Lubelskie jest analiza SWOT – zestawienie uwarunkowań wewnętrznych w postaci mocnych i słabych stron oraz określenie zewnętrznych szans i zagrożeń rozwojowych. Analiza potraktowana została szeroko i kompleksowo, obejmując wszystkie istotne kwestie społeczne, gospodarcze, środowiskowe i przestrzenne obszaru gminy.

Metoda ta umożliwia zebranie oraz usystematyzowanie informacji o wewnętrznym potencjale gminy, jak również dostrzeganych barierach, zwracając jednocześnie uwagę na pojawiające się w otoczeniu szanse i zagrożenia mające wpływ na funkcjonowanie i rozwój obszaru.

Analiza SWOT jest narzędziem pozwalającym na zidentyfikowanie i ocenę:

- ❑ **silnych stron (strengths)** – cech wewnętrznych gminy, które wpływają na jej rozwój,
- ❑ **słabych stron (weaknesses)** – cech wewnętrznych gminy, które mogą blokować rozwój,
- ❑ **szans (opportunities)** – uwarunkowań zewnętrznych, które nie zależą bezpośrednio od gminy, a które odpowiednio wykorzystane mogą przyczynić się do jej rozwoju,
- ❑ **zagrożeń (threats)** – uwarunkowań zewnętrznych, na które gmina nie ma bezpośredniego wpływu, a które mogą hamować jej rozwój.

Dzięki zastosowaniu metod diagnostycznych w postaci zebranych i usystematyzowanych potencjałów i barier rozwojowych Gminy Opole Lubelskie, przy jednoczesnym zauważeniu istniejących szans i zagrożeń jednostka samorządowa otrzymuje realny wpływ na funkcjonowanie obszaru.

Analizy dokonano w oparciu o dane liczbowe, opisowe i przestrzenne pozyskane z gminy Opole Lubelskie oraz ze źródeł zewnętrznych i wniosków z przeprowadzonej diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej.

SILNE STRONY	
1.	Występowanie gleb o dobrych właściwościach do produkcji rolniczej (grunty orne zajmują około 74% ogólnej powierzchni użytków rolnych gminy).
2.	Potencjał do rozwoju energetyki opartej na odnawialnych źródłach energii tj. biomasa, promieniowanie słoneczne, wiatr, woda.
3.	Wysoka jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej - dobrze rozwinięty sektor przetwórstwa rolno-spożywczego.
4.	Bogata tradycja kulturowa, ciekawe zabytki oraz rozwinięta sieć szlaków turystycznych.
5.	Stosunkowo niski wskaźnik bezrobocia (8,6%) w porównaniu do powiatu opolskiego.
6.	Systematycznie rosnący wskaźnik liczby podmiotów gospodarki narodowej na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym.
7.	Wysoka aktywność społeczna mieszkańców, aktywna działalność organizacji pozarządowych, w tym LGD „Owocowy Szlak”.
8.	Dobrze rozwinięta sieć wodociągowa – z wodociągów korzysta 97% ogółu mieszkańców.
9.	Równomierne tempo rozwoju infrastruktury drogowej w różnych obszarach gminy.
10.	Dobrze funkcjonujące placówki oświatowe pod względem posiadanego wyposażenia oraz jakości kształcenia.

11. Konkurencyjne profile szkół ponadpodstawowych na regionalnym rynku edukacyjnym.
12. Wysoki udział dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym.
13. Spadająca liczba gospodarstw domowych oraz osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej na terenie gminy.
14. Bogata oferta i działalności Opolskiego Domu Kultury wraz z bibliotekami publicznymi i ich filiami oraz organizacjami pozarządowymi.
15. Obszar charakteryzuje się relatywnie atrakcyjną ofertą obiektów sportowych.
16. Systematycznie wzrastające dochody gminy Opole Lubelskie.
17. Dochody w przeliczeniu na 1 mieszkańca są wyższe od dochodów przypadających na 1 mieszkańca w powiecie opolskim i województwie lubelskim.
18. Wzrost wartości wydatków na jednego mieszkańca.
19. Wysokie nakłady finansowe przeznaczane na zadania inwestycyjne.
20. Realizacja wielu projektów dotyczących efektywności energetycznej, infrastruktury społecznej, rewitalizacji obszarów zdegradowanych oraz tworzenia terenów inwestycyjnych.
21. Doświadczenie w pozyskiwaniu krajowych i europejskich środków zewnętrznych i w zarządzaniu projektami.

SŁABE STRONY

1. Zły stan wód powierzchniowych.
2. Negatywne trendy demograficzne (spadek liczby ludności, ujemny przyrost naturalny, ujemne saldo migracji).
3. Struktura wiekowa gminy reprezentuje typ społeczeństwa regresywnego – starzejącego się, wysoki wskaźnik obciążenia demograficznego – 28,8%.
4. Niski poziom urodzeń, przy jednoczesnym zwiększaniu się liczby osób starszych.
5. Osoby młode stanowią 34,4% bezrobotnych gminy Opole Lubelskie.
6. Niski poziom wykształcenia w porównaniu do województwa lubelskiego.
7. Niskie możliwości zatrudnienia w sektorach pozarolniczych.
8. Niski stopień nasycenia przedsiębiorczością.
9. W strukturze wielkościowej wyróżniają się mikroprzedsiębiorstwa.
10. Brak znaczących podmiotów gospodarczych zapewniających dużą liczbę miejsc pracy.
11. Odpływ wykształconej kadry do większych ośrodków gospodarczych.
12. Duże rozdrobnienie powierzchni gospodarstw rolnych.
13. Słabo rozwinięta sieć kanalizacyjna - zaledwie 42% mieszkańców korzysta z kanalizacji.
14. Zanieczyszczanie wód gruntowych poprzez odprowadzania ścieków do przydrożnych rowów i na pola.
15. Wzrastający udział ilości zmieszanych odpadów komunalnych w ilości odpadów ogółem.
16. Niski poziomu dochodów własnych, przy znaczącym udziale dotacji w strukturze dochodów ogółem.

SZANSE

1. Adaptacja do zmian klimatu, inwestycje w odnawialne źródła energii i poprawę efektywności energetycznej.
2. Wysoki odsetek obszarów chronionych w powierzchni gminy ogółem (72,4%), co przekłada się na dużą atrakcyjność turystyczną.
3. Duża powierzchnia upraw przemysłowych (115,16ha) świadczy o potencjale obszaru do rozwoju przetwórstwa przemysłowego w oparciu o lokalne zasoby surowcowe.
4. Bliskie położenie ośrodków turystycznych – Kazimierz Dolny i Nałęczów.

5. Koncepcja marki i strategii działań promocyjnych na podstawie „Strategii rozwoju marki Gminy Opole Lubelskie” oraz księgi znaku wraz z nowym logotypem i hasłem promocyjnym Opola Lubelskiego: „Owocne inwestycje”.
6. Wzrost znaczenia gminy dzięki działalności LGD „Owocowy szlak”.
7. Bliskość województw mazowieckiego i świętokrzyskiego jako szansa na współpracę międzyregionalną.
8. Mniejsza konkurencyjność sąsiednich gmin.
9. Bliskie położenie względem Lublina (izochrona 60 minut).
10. Dalsza budowa kanalizacji i przydomowych oczyszczalni ścieków na terenie gminy (z wyłączeniem oczyszczalni z drenażem rozsączającym).
11. Pozyskanie środków zewnętrznych na rozwój infrastruktury wodno-kanalizacyjnej i termomodernizację obiektów komunalnych.
12. Podnoszenie poziomu kształcenia i kwalifikacji zawodowych mieszkańców.
13. Podniesienie jakości oferty kulturalnej.
14. Duża aktywność kulturalna mieszkańców przejawiająca się m.in. dużą liczbą uczestników wydarzeń.
15. Możliwość korzystania ze środków Unii Europejskiej oraz programów krajowych i wojewódzkich.

ZAGROŻENIA

1. Zmiany klimatyczne (m.in. zagrożenie suszami) - spadek efektywności produkcji rolniczej oraz postępujące zagrożenie dla cennych walorów środowiska przyrodniczego.
2. Zjawisko suburbanizacji, związane z osiedlaniem się mieszkańców miasta na terenach podmiejskich.
3. Obciążenie osób pracujących kosztami utrzymania systemów zabezpieczenia społecznego.
4. Nieuregulowana i obciążona ryzykiem środowiskowym i organizacyjnym gospodarka ściekowa.
5. Obserwowany w ostatnich latach spadek udzielonych porad lekarskich, liczby beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej czy liczby pobieranych zasiłków rodzinnych jest z jednej strony pozytywnym kierunkiem zmian, jednak w dużej mierze może być konsekwencją zmniejszającej się populacji mieszkańców Gminy Opole Lubelskie.
6. Pogorszenie sytuacji finansowej gminy, ograniczające zdolność do inwestowania w przedsięwzięcia prorozwojowe.
7. Zmiany forma uczestnictwa w kulturze z pasywnej na bardziej aktywną (spadek czytelnictwa).
8. Trudne do przewidzenia skutki społeczne i ekonomiczne globalnego kryzysu gospodarczego, zmian klimatycznych oraz uwarunkowań wynikających z wojny w Ukrainie i pandemii COVID-19.
9. Zmiana systemu finansowania inw estycji w ramach polityki spójności UE 2021 – 2027 (nacisk na instrumenty zwrotne).
10. Rosnąca ilość programów i form wsparcia UE nieuwzględniających specyfiki i potrzeb obszaru, nadmierna biurokracja.

6. MISJA I WIZJA GMINY OPOLE LUBELSKIE

Idea rozwoju gminy określająca ogólny kierunek działań to inaczej misja, jaką powinien kierować się samorząd lokalny. Jest indywidualnym, generalnym planem ukształtowania mocnej pozycji jednostki samorządu terytorialnego wśród innych jednostek. Misja określa też rolę władz samorządowych w procesie rozwoju wspólnoty lokalnej, w którym pełnią one rolę inicjatora przedsięwzięć rozwojowych podejmowanych przez podmioty publiczne, organizacje społeczne i przedsiębiorców. Misja w Strategii jest elementem, który wskazuje drogę rozwoju i motywuje do działania. Jednocześnie integruje różne aspekty rozwoju gminy wokół wspólnej dla mieszkańców idei.

MISJA wskazuje naczelny cel polityki rozwoju gminy Opole Lubelskie, wokół którego powinny koncentrować się działania władz samorządowych i wszystkich zaangażowanych partnerów. Rolą misji jest określenie kierunku działania, poprzez zdefiniowanie jego granic, w których zawarto wybory strategiczne i przedsięwzięcia, przekazanie wszystkim zainteresowanym komunikatu o zakresie i sposobie działania oraz motywowanie do wspólnej aktywności.

Misją Gminy Opole Lubelskie jest prowadzenie konsekwentnej polityki rozwoju, obejmującej inwestycje w infrastrukturę społeczną, gospodarczą i techniczną, w celu stworzenia dobrych warunków do zaspokajania potrzeb mieszkańców. Gmina stwarza warunki do budowania potencjału społeczno-gospodarczego, dbając przy tym o zrównoważoną przestrzeń i środowisko naturalne.

WIZJA Gminy Opole Lubelskie ma na celu przedstawienie jej stanu w perspektywie roku 2030 z uwzględnieniem rezultatów działań zawartych w Strategii. Określony jest w niej stan Gminy do którego dąży jej wspólnota, wykorzystując swoje mocne strony i szanse płynące z otoczenia. Wizja ukierunkowana jest perspektywicznie, pokazuje kierunek podejmowanych działań i określa cel do jakiego dąży obszar gminy Opole Lubelskie.

Gmina Opole Lubelskie to obszar bezpieczny i atrakcyjny jako miejsce zamieszkania, pracy i wypoczynku, wykorzystujący swój potencjał turystyczny i kulturowy. Gmina rozwija swoją konkurencyjność, wzmacniając przy tym pozycję gospodarczą w regionie. Prowadzona jest odpowiedzialna polityka społeczna dzięki której stopniowo niwelowane są negatywne zjawiska społeczne i demograficzne.

7. CELE STRATEGICZNE I KIERUNKI DZIAŁAŃ

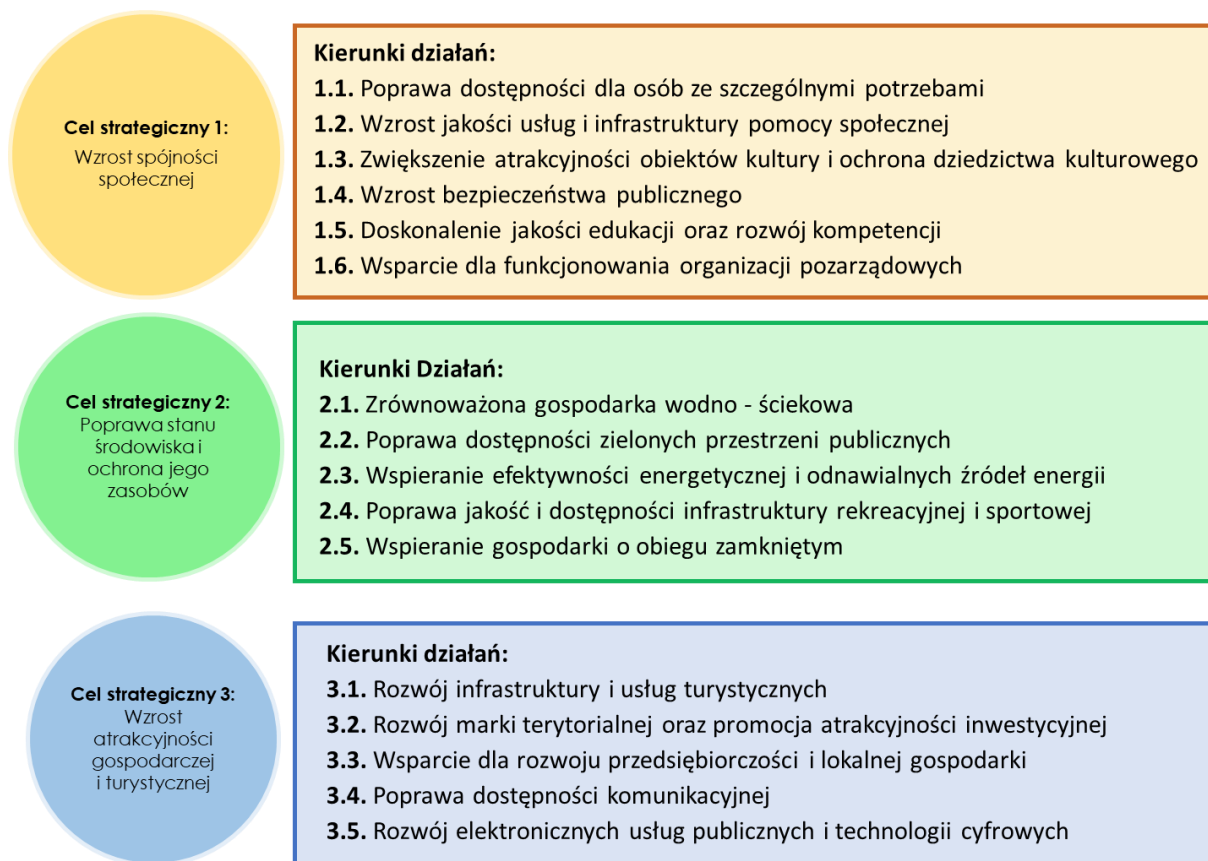
Przedstawione w niniejszym rozdziale cele strategiczne są priorytetowymi obszarami interwencji, w ramach których będą podejmowane działania, służące rozwojowi społeczno-gospodarczemu gminy w perspektywie do 2030 roku. Stanowią spójny układ, w którym efekty jednych celów generują i wzmacniają efekty realizacji innych. Osiągnięcie założonych celów strategicznych i przypisanych im celów operacyjnych (kierunków działań) doprowadzić ma do polepszenia sytuacji społecznej, gospodarczej, środowiskowej i przestrzennej gminy oraz do poprawy jakości życia lokalnej społeczności.

Cele strategiczne i cele operacyjne (kierunki działań), które będą podejmowane dla osiągnięcia celów strategicznych określono w oparciu o:

- ❑ wnioski z diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej gminy,
- ❑ wnioski z analizy silnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń (SWOT),
- ❑ efekty prac ze spotkań i warsztatów konsultacyjnych,
- ❑ analizę zewnętrznych procesów zachodzących na poziomie regionalnym i krajowym,
- ❑ komplementarność z celami polityki regionalnej na poziomie regionalnym, krajowym i UE.
- ❑ kompetencje ustawowe gminy oraz aspekty organizacyjne i możliwości finansowe,

Źródło: opracowanie własne

Źródło: opracowanie własne

8. OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ ORAZ WSKAŹNIKI ICH OSIĄGNIĘCIA

Zgodnie z art. 10e ust. 3 pkt 3 ustawy o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2024 r. poz. 609) strategia rozwoju gminy określa oczekiwane rezultaty zaplanowanych działań, w tym w wymiarze przestrzennym oraz wskaźniki ich osiągnięcia. Oczekiwane rezultaty to wszelkie przewidywane skutki wdrażania strategii, dla których określono odpowiednie wskaźniki służące monitorowaniu postępów realizacji strategii.

Określając poniższe rezultaty i wskaźniki planowanych kierunków działań uwzględniono następujące uwarunkowania:

- możliwości prawne, organizacyjne i finansowe gminy,
- plany inwestycyjne samorządu gminy oraz oczekiwania interesariuszy,
- dostępność danych na potrzeby monitoringu wskaźników,
- dobre praktyki projektowe i wdrożeniowe,
- uwarunkowania wynikające ze Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego 2030 oraz Polityki spójności UE 2021 – 2027.

Cel strategiczny 1 - Wzrost spójności społecznej

Kierunek działania 1.1	Poprawa dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami
Planowane rezultaty	Wskaźniki osiągnięcia/oczekiwany trend
<ul style="list-style-type: none"> ▪ zwiększenie dostępności obiektów użyteczności publicznej dla osób ze szczególnymi potrzebami 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami ↗ ▪ liczba projektów, w których sfinansowano koszty racjonalnych usprawnień dla osób z niepełnosprawnościami ↗

Kierunek działania 1.2	Wzrost jakości usług i infrastruktury pomocy społecznej
Planowane rezultaty	Wskaźniki osiągnięcia/oczekiwany trend
<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozwój infrastruktury i usług pomocy społecznej ▪ poprawa dostępności usług społecznych dla wszystkich grup wiekowych ▪ funkcjonowanie instytucji mającej na celu pomoc w otrzymaniu wsparcia oraz udzielenie informacji o możliwościach otrzymania pomocy przez osoby ze szczególnymi potrzebami 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ liczba wspartych obiektów, w których realizowane są usługi społeczne ↗ ▪ liczba osób, których sytuacja społeczna uległa poprawie ↗ ▪ liczba przedstawicieli organizacji społeczeństwa obywatelskiego, którzy zdobyli nowe umiejętności, wiedzę lub uzyskali kwalifikacje ↗

Kierunek działania 1.3	Zwiększenie atrakcyjności obiektów kultury i ochrona dziedzictwa kulturowego
Planowane rezultaty	Wskaźniki osiągnięcia/oczekiwany trend
<ul style="list-style-type: none"> ▪ integracja i aktywizacja społeczno-kulturowa mieszkańców ▪ promocja opolskiego dziedzictwa poza terenem miasta i Gminy Opole Lubelskie ▪ poprawa stanu technicznego obiektów kultury i obiektów zabytkowych ▪ promowanie rozwoju rzemiosła i sztuki ludowej oraz lokalnego folkloru ludowego 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem ↗ ▪ liczba instytucji kultury objętych wsparciem ↗ ▪ liczba zabytków nieruchomych objętych wsparciem ↗

Kierunek działania 1.4	Wzrost bezpieczeństwa publicznego
Planowane rezultaty	Wskaźniki osiągnięcia/oczekiwany trend
<ul style="list-style-type: none"> ▪ wzrost poziomu bezpieczeństwa mieszkańców ▪ wzrost świadomości mieszkańców w zakresie pierwszej pomocy oraz obsługi urzędzeń służących do ratowania życia 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ liczba osób, które uzyskały kwalifikacje ↗ ▪ Liczba przedsięwzięć z zakresu poprawy bezpieczeństwa mieszkańców ↗

Kierunek działania 1.5 Doskonalenie jakości edukacji oraz rozwój kompetencji	
Planowane rezultaty	Wskaźniki osiągnięcia/oczekiwany trend
<ul style="list-style-type: none"> ▪ zwiększenie oferty edukacyjnej dla dzieci i młodzieży ▪ zdobycie przez uczniów i mieszkańców wiedzy i specjalistycznych kompetencji (np. znajomość języka obcego) ▪ poprawa jakości wyposażenia obiektów oświaty ▪ polepszenie warunków kształcenia ▪ aktywizacja zawodowa mieszkańców poprzez organizację szkoleń oraz staży 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ liczba podmiotów objętych wsparciem w celu zwiększenia jakości i efektywności systemu kształcenia i szkolenia ↗ ▪ liczba przedstawicieli organizacji społeczeństwa obywatelskiego, którzy zdobyli nowe umiejętności, wiedzę lub uzyskali kwalifikacje ↗ ▪ liczba uczniów, którzy nabyli kwalifikacje ↗ ▪ liczba doposażonych szkół ↗

Kierunek działania 1.6 Wsparcie dla funkcjonowania organizacji pozarządowych	
Planowane rezultaty	Wskaźniki osiągnięcia/oczekiwany trend
<ul style="list-style-type: none"> ▪ wzrost jakości funkcjonowania organizacji pozarządowych ▪ podniesienie jakości obsługi lokalnych przedsiębiorstw społecznych 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ liczba podmiotów objętych wsparciem w celu zwiększenia jakości i efektywności funkcjonowania NGOs ↗ ▪ liczba osób objętych szkoleniami w zakresie kompetencji cyfrowych ↗

Cel strategiczny 2 - Poprawa stanu środowiska i ochrona jego zasobów

Kierunek działania 2.1 Zrównoważona gospodarka wodno - ściekowa	
Planowane rezultaty	Wskaźniki osiągnięcia/oczekiwany trend
<ul style="list-style-type: none"> ▪ wzrost efektywności i jakości gospodarki wodno-ściekowej ▪ wzrost zasięgu usług publicznych świadczonych przez gminę ▪ zwiększenie przepustowości oczyszczalni ścieków ▪ poprawa warunków środowiska poprzez budowę przydomowych oczyszczalni ścieków dla gospodarstw domowych dla których nie ma technicznych możliwości budowy sieci kanalizacji (bez drenażu rozsączającego) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ długość wybudowanej sieci kanalizacyjnej ↗ ▪ długość zmodernizowanej sieci kanalizacyjnej ↗ ▪ długość wybudowanej sieci wodociągowej ↗ ▪ długość zmodernizowanej sieci wodociągowej ↗ ▪ liczba nowych indywidualnych/przydomowych oczyszczalni ścieków ↗ ▪ instytucje publiczne otrzymujące wsparcie na opracowywanie usług, produktów i procesów cyfrowych ↗

Kierunek działania 2.2 Poprawa dostępności zielonych przestrzeni publicznych	
Planowane rezultaty	Wskaźniki osiągnięcia/oczekiwany trend
<ul style="list-style-type: none"> wzrost atrakcyjności zielonych przestrzeni publicznych poprawa dostępności, funkcjonalności i estetyki obiektów przestrzeni publicznych zmniejszenie stopnia zanieczyszczenia środowiska wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej i niebieskiej infrastruktury 	<ul style="list-style-type: none"> ludność mająca dostęp do nowej lub udoskonalonej zielonej infrastruktury ↗ otwarta przestrzeń utworzona lub rekultywowana na obszarach miejskich ↗ zielona infrastruktura wybudowana lub zmodernizowana w celu przystosowania do zmian klimatu ↗

Kierunek działania 2.3 Wspieranie efektywności energetycznej i odnawialnych źródeł energii	
Planowane rezultaty	Wskaźniki osiągnięcia/oczekiwany trend
<ul style="list-style-type: none"> efektywne wykorzystanie energii elektrycznej i ciepłej ze źródeł odnawialnych poprawa stanu środowiska w zakresie jakości powietrza ograniczenie zużycia konwencjonalnych źródeł energii wzrost liczby obiektów wyposażonych w instalacje OZE poprawa efektywności energetycznej obiektów użyteczności publicznej i prywatnych 	<ul style="list-style-type: none"> liczba wybudowanych jednostek wytwarzania energii ciepłej z OZE ↗ liczba wybudowanych jednostek wytwarzania energii elektrycznej z OZE ↗ liczba zmodernizowanych indywidualnych źródeł ciepła ↗

Kierunek działania 2.4 Poprawa jakości i dostępności infrastruktury rekreacyjnej i sportowej	
Planowane rezultaty	Wskaźniki osiągnięcia/oczekiwany trend
<ul style="list-style-type: none"> wzrost atrakcyjności przestrzeni publicznych związanej z rekreacją i wypoczynkiem poprawa dostępności przestrzeni rekreacyjnych poprawa dostępności, funkcjonalności i estetyki obiektów przestrzeni publicznych 	<ul style="list-style-type: none"> liczba przebudowanych obiektów turystycznych i rekreacyjnych ↗

Kierunek działania 2.5 Wspieranie gospodarki o obiegu zamkniętym	
Planowane rezultaty	Wskaźniki osiągnięcia/oczekiwany trend
<ul style="list-style-type: none"> poprawa organizacji funkcjonowania gospodarki odpadami komunalnymi modernizacja i wyposażenie punktów selektywnej zbiórki odpadów komunalnych 	<ul style="list-style-type: none"> dodatkowe zdolności w zakresie recyklingu odpadów ↗ liczba wspartych punktów selektywnego zbierania odpadów komunalnych ↗ odpady zbierane selektywnie ↗

Cel strategiczny 3 - Wzrost atrakcyjności gospodarczej i turystycznej

Kierunek działania 3.1	Rozwój infrastruktury i usług turystycznych
Planowane rezultaty <ul style="list-style-type: none"> ▪ wzrost atrakcyjności turystycznej ▪ rozwój oferty turystycznej w oparciu o lokalne zasoby przyrodnicze i kulturowe ▪ poprawa jakości świadczonych usług turystycznych ▪ zwiększenie rozpoznawalności gminy poprzez efektywną promocję 	Wskaźniki osiągnięcia/oczekiwany trend <ul style="list-style-type: none"> ▪ liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem ↗ ▪ długość utworzonych szlaków turystycznych ↗ ▪ liczba przebudowanych obiektów turystycznych i rekreacyjnych ↗ ▪ liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem ↗

Kierunek działania 3.2	Rozwój marki terytorialnej oraz promocja atrakcyjności inwestycyjnej
Planowane rezultaty <ul style="list-style-type: none"> ▪ promocja lokalnej przedsiębiorczości ▪ rozwój i profesjonalizacja bazy ofert inwestycyjnych ▪ wzrost liczby inwestorów prowadzących działalność na terenie gminy Opole Lubelskie 	Wskaźniki osiągnięcia/oczekiwany trend <ul style="list-style-type: none"> ▪ liczba przedsiębiorców, którzy uzyskali wsparcie ↗ ▪ wartość inwestycji prywatnych uzupełniających wsparcie publiczne – instrumenty finansowe ↗ ▪ liczba wprowadzonych innowacji promocyjnych i marketingowych ↗

Kierunek działania 3.3	Wsparcie dla rozwoju przedsiębiorczości i lokalnej gospodarki
Planowane rezultaty <ul style="list-style-type: none"> ▪ zwiększenie dostępności ofert inwestycyjnych ▪ podniesienie jakości usług lokalnych przedsiębiorców i inwestorów zewnętrznych ▪ poprawa dostępności terenów inwestycyjnych 	Wskaźniki osiągnięcia/oczekiwany trend <ul style="list-style-type: none"> ▪ liczba inwestycji zlokalizowanych na przygotowanych terenach inwestycyjnych ↗ ▪ powierzchnia przygotowanych terenów inwestycyjnych ↗ ▪ przychody ze sprzedaży nowych lub udoskonalonych produktów/usług ↗

Kierunek działania 3.4	Poprawa dostępności komunikacyjnej
Planowane rezultaty <ul style="list-style-type: none"> ▪ poprawa wewnętrznej i zewnętrznej dostępności komunikacyjnej gminy ▪ poprawa jakości dróg, podniesienie parametrów technicznych oraz poprawa bezpieczeństwa na drogach 	Wskaźniki osiągnięcia/oczekiwany trend <ul style="list-style-type: none"> ▪ długość zmodernizowanych lub przebudowanych dróg gminnych ↗ ▪ długość zmodernizowanych lub przebudowanych połączeń kolejowych ↗

▪ zwiększenie mobilności mieszkańców i stopnia skomunikowania gminy	

Kierunek działania 3.5		Rozwój elektronicznych usług publicznych i technologii cyfrowych	
Planowane rezultaty		Wskaźniki osiągnięcia/oczekiwany trend	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ wzrost dostępności i liczby e-usług ▪ zwiększenie liczby spraw administracyjnych załatwianych elektronicznie ▪ modernizacja zaplecza teleinformatycznego zapewniająca tworzenie i implementację nowoczesnych systemów e-administracji 		<ul style="list-style-type: none"> ▪ użytkownicy nowych i zmodernizowanych publicznych usług, produktów i procesów cyfrowych ↗ ▪ instytucje publiczne otrzymujące wsparcie na opracowywanie usług, produktów i procesów cyfrowych ↗ ▪ liczba podmiotów wspartych w zakresie rozwoju usług, produktów i procesów cyfrowych ↗ 	

9 A. MODEL STRUKTURY FUNKCJONALNO - PRZESTRZENNEJ

Struktura przestrzenna gminy Opole Lubelskie to system powiązanych ze sobą różnych elementów zagospodarowania pełniących określone funkcje, które łącznie tworzą całość funkcjonalno-przestrzenną. Elementami tej struktury są zarówno poszczególne części tego obszaru, które tworzą złożone systemy (np. ośrodki osadnicze, węzły ekologiczne, tereny produkcji rolniczej), tereny różniące się między sobą przeznaczeniem, użytkowaniem i funkcją, jak i sieci infrastrukturalne (transportowe, elektroenergetyczne) umożliwiające kontakty i powiązania pomiędzy poszczególnymi częściami gminy oraz otoczeniem zewnętrznym. Głównym celem kształtowanego modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej jest stworzenie warunków do racjonalnego organizowania przestrzeni i egzekwowania ładu przestrzennego dla realizacji działań będących odpowiedzią na wyzwania rozwojowe. Ma on również wyeliminować lub minimalizować konflikty przestrzenne powstające między funkcjami społeczno-gospodarczymi i poszczególnymi podmiotami gospodarczymi na tle wykorzystywania ograniczonej przestrzeni i jej zasobów. Stanowi on schemat obrazujący sposób funkcjonowania obszaru i przestrzenne odniesienie dla polityk rozwojowych.

Model, uwzględniając regionalną politykę rozwoju określoną w *Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku (SRWL)*, organizuje warunki przestrzenne dla alokacji funkcji społeczno-gospodarczych i poszczególnych inwestycji przyczyniających się do realizacji priorytetów rozwojowych OSI o znaczeniu regionalnym, tj.: MOF Opola Lubelskiego i OSI Powiśle (o czym mowa w rozdziale 10.1).

Głównymi elementami konstytuującymi strukturę funkcjonalno-przestrzenną gminy są:

1) System Przyrodniczy Gminy (SPG), będący elementem o wiodącej funkcji przyrodniczej, na który składają się elementy przyrody nieożywionej i ożywionej powiązane ze sobą funkcjonalnie i przestrzennie, tworząc spójną całość, tj.:

- **przyrodnicze obszary węzłowe** stanowiące najcenniejsze przyrodniczo tereny, często o znaczeniu ponadlokalnym, wymagają specjalnego potraktowania i ochrony we wszystkich koncepcjach zagospodarowania przestrzennego; obszary te cechuje różnorodność korzystnych warunków przyrody nieożywionej, w tym szczególnie geomorfologicznych i hydrogeograficznych;

Wrzelowiecki Obszar Węzłowy – obejmuje leśny fragment Wrzelowieckiego Parku Krajobrazowego, którego rangę określają: lasy ochronne w zwartym kompleksie lasów wyżynnych, projektowane dwa leśne rezerваты przyrody, wysokie walory krajobrazowe (suche doliny, wąwozy, dolina Wrzelowianki), rejon występowania cennych gatunków flory i fauny oraz środowiskowotwórcza rola zbiornika retencyjnego.

Chodelski Obszar Węzłowy – obejmuje zwarty kompleks borowy z rozległymi dolinami Jankówki (Leonki) i Chodelki Chodelskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu; o jego randze przyrodniczej i walorach środowiskowych decydują: projektowany zespół przyrodniczo-krajobrazowy, chronione i rzadkie gatunki fauny i flory w dolinach i sąsiedztwie zbiorników wodnych, zlewnia chroniona Chodelki, siedliska borów wilgotnych i bagiennych, rzadkich w tej części Lubelszczyzny oraz wysokie walory

estetyczno-krajobrazowe: przenikanie krajobrazów, wydmy, doliny, stawy, zbiorniki wodne.

- **leśne i dolinne obszary węzłowe** – to tereny wspomagające przyrodnicze obszary węzłowe, o mniejszej bioróżnorodności, często monogatunkowe, ale o dużej prężności ekologicznej; środowiskowo-twórcze znaczenie terenów dolinnych, polegające na nagromadzeniu ekosystemów wodno-leśno-torfowiskowych narażona na antropogenne przekształcenia (głównie wynikające z funkcji rolniczej) wymagają zachowania, wzbogacania biologicznego i ochrony;

Wrzelowiecki Węzeł Ekologiczny obejmujący strefę leśno-łąkową na północny wschód od Wrzelowca, położona częściowo w parku krajobrazowym i w jego otulinie; o jego wartości stanowią: rejon występowania chronionych i rzadkich gatunków fauny i flory, węzeł hydrograficzny Jankówki (Leonki) i Wrzelowianki, użytek ekologiczny „Emilcin”, borowy kompleks, w tym siedliska borów wilgotnych i bagiennych oraz urozmaicony krajobraz: wydmy, doliny, zbiorniki wodne, śródleśne łąki i pola, torfowiska.

Chodelski Węzeł Ekologiczny obejmujący fragment doliny Chodelki (od Rudy Maciejowskiej do Chodla) i sąsiadującej z nią doliny bezimiennego cieką spod Komaszyc Starych; o jego wartości stanowią: mozaiki ekosystemów leśnych, torfowiskowych, bagiennych, łąkowopastwiskowych, wodnych, występowanie rzadkich i chronionych gatunków fauny oraz powiązania ekologiczne z terenami położonymi poza granicą gminy (w dolinie Chodelki) i w systemie wojewódzkim.

- **dolinne obszary łącznikowe** – dolinne korytarze ekologiczne pełniące funkcje, tj.: (i) obszarów przemieszczania się gatunków i populacji fauny i flory między obszarami węzłowymi a węzłami ekologicznymi, (ii) obszary rozprzestrzeniania się gatunków i populacji, co jest konsekwencją nagromadzenia potencjału fauny i flory.

Korytarz ekologiczny Jankówki stanowi teren łącznikowy pomiędzy Chodelskim Obszarem Węzłowym, Chodelskim Obszarem Ekologicznym i Wrzelowieckim Obszarem Węzłowym obejmującym ekotony wodne, torfowiskowe, łąkowo-pastwiskowe, miejscami błotne, które stanowią siedliska zróżnicowanej fauny i flory dolinnej, o których walorach decydują stosunki wodne.

Korytarz ekologiczny Chodelki stanowi podstawowe połączenie przyrodnicze pomiędzy Chodelskim Obszarem Węzłowym a Chodelskim Węzłem Ekologicznym, jest fragmentem zalesionej doliny, miejscami zabagnionej.

Stanowią one podstawowe elementy struktury obszaru decydujące o jakości środowiska życia człowieka. SPG pełni wiele ważnych funkcji dla środowiska i ludzi, takich jak regulacja klimatu, retencja wody, ochrona różnorodności biologicznej, zapewnienie terenów rekreacyjnych i edukacyjnych. Wzmacnianie i zarządzanie SPG jest ważnym działaniem adaptacyjnym do zmian klimatu, ponieważ pomaga ograniczyć skutki takich zagrożeń jak susza, fale upałów, powodzie czy utrata różnorodności biologicznej. SPG stanowi integralną część regionalnej sieci ekologicznej, a jego powiązania z obszarami kluczowymi położonymi poza granicami gminy powinny być utrzymane i kształtowane w sposób zapewniający trwałe powiązania. W obszarze elementów SPG zakłada się realizację działań sprzyjających prawidłowemu funkcjonowaniu tych struktur poprzez integrację

systemów obszarów węzłowych służącą zapewnieniu ciągłości i spójności przestrzeni przyrodniczej, wzmocnieniu i wykorzystaniu potencjału przyrodniczo-kulturowego oraz harmonizację rozwoju społeczno-gospodarczego i infrastruktury z przestrzenią przyrodniczą.

2) sieć osadnicza, będąca elementem wzmocnienia i rozwoju funkcji społeczno-gospodarczych, na którą składają się:

- Opole Lubelskie – ośrodek miejski, ośrodek pełniący ważną rolę w zakresie funkcji sektora publicznego, rdzeń Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego;

Ponadlokalny ośrodek obsługi wskazany do koncentracji urbanizacji w zorganizowanych układach przestrzennych oraz rozwoju pozarolniczej działalności gospodarczej. Działania rozwojowe ukierunkowane na wzmocnienie potencjału poprzez rozwój funkcji obsługi turystyki oraz rozwój infrastruktury i usług służących krystalizacji silnego ośrodka obsługującego tereny wiejskie;

- wsie – elementarne ośrodki osadnicze;

W odniesieniu do tych ośrodków zakłada się działania rozwojowe ukierunkowane na odnowę wsi m. in. poprzez realizację atrakcyjnych przestrzeni publicznych z wykorzystaniem lokalnych usług, wspieranie rozwoju wyspecjalizowanych funkcji ośrodków w oparciu o lokalne zasoby środowiskowe, przyrodnicze i kulturowe, tj.:

- ośrodki predestynowane do rozwoju funkcji turystycznej (turystyka, rekreacja, agroturystyka) – Kluczkowice-Osiedle, Pomorze, Niezdów, Wrzelowiec, Emilcin,
- ośrodki rozwoju funkcji gospodarczej – Elżbieta, Wola Rudzka, Kluczkowice, Kluczkowice-Osiedle;

3) elementy infrastruktury kształtujące sieć powiązań wewnętrznych i zewnętrznych, na które składają się:

- drogi wojewódzkie i drogi powiatowe stanowiące główny szkielet sieci transportowej – pełniące funkcję zewnętrznych powiązań transportowych gminy i jednocześnie realizujące powiązania wewnętrzne,
- drogi gminne – realizujące wewnętrzne powiązania transportowe, a także bliskie powiązania zewnętrzne, w odniesieniu do których zakłada się dalszy rozwój w wymiarze jakościowym i ilościowym,
- linia kolejowa Nadwiślańskiej Kolejki Wąskotorowej relacji Natęczów – Wąwolnica – Karczmiska, w odniesieniu do której zakłada się jej utrzymanie, restaurację oraz odtworzenie dawnych stacji dla celów turystyczno-rekreacyjnych,
- turystyczne szlaki rowerowe, w odniesieniu do których zakłada się rozwój ilościowy i jakościowy w sposób umożliwiający stworzenie spójnego systemu różnego rodzaju szlaków turystycznych (pieszych, rowerowych, samochodowych) zapewniającego integrację obszarów turystycznych gminy i regionu,

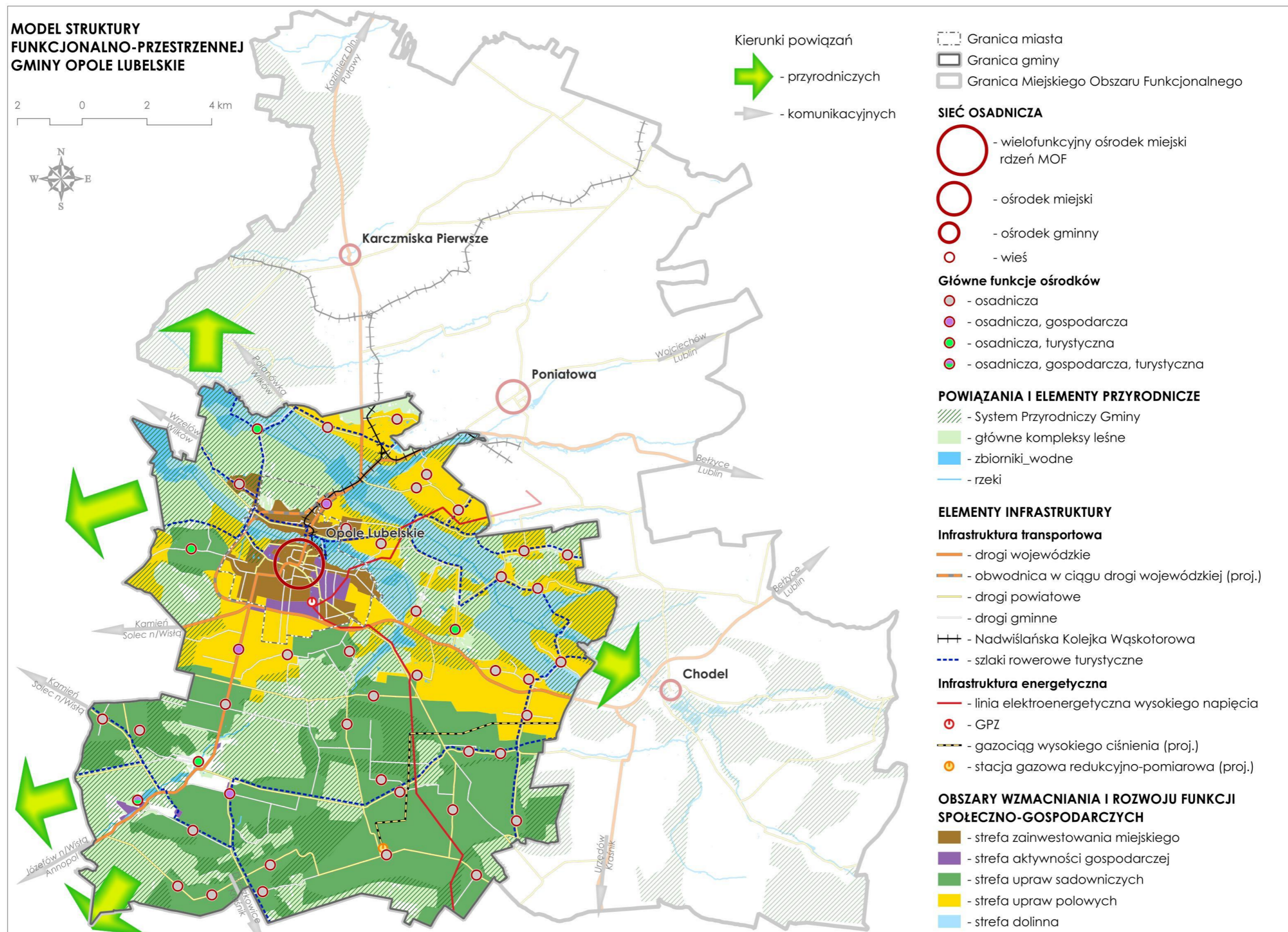
- elementy systemu energetycznego – linia elektroenergetyczne WN wraz ze stacją transformatorową (GPZ) oraz gazociąg wysokiego ciśnienia wraz ze stacją redukcyjno-pomiarową, decydujące o bezpieczeństwie energetycznym obszaru,

W odniesieniu elementów infrastrukturalnych zakłada się realizację działań mających na celu ich rozwój, przede wszystkim gminnej infrastruktury transportowej, ukierunkowany na minimalizowanie barier i ograniczeń rozwoju w funkcjonowaniu układów przestrzennych, kształtowanie spójnego systemu zewnętrznych i wewnętrznych powiązań transportowych oraz integrację poszczególnych elementów systemu transportowego i podwyższenie parametrów eksploatacyjnych. Istotnym aspektem realizacji działań będzie również poprawa dostępności komunikacyjnej i mobilności mieszkańców, zapewnienie sprawności powiązań komunikacyjnych, minimalizowanie zagrożenia bezpieczeństwa publicznego oraz kolizji z elementami sieci ekologicznej.

4) obszary wzmocnienia i rozwoju funkcji społeczno-gospodarczych:

- strefa zainwestowania miejskiego – strefa koncentracji zabudowy mieszkaniowej jedno- i wielorodzinnej z usługami towarzyszącymi oraz rozwoju usług opartych na lokalnych zasobach i mających wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy miasta i gminy, w tym tereny: lokalizacji obiektów i działalności związanej z obsługą ruchu turystycznego (handel, gastronomia, informacja turystyczna, noclegi, itp.), aktywności fizycznej, rekreacji i wypoczynku (boiska, parki, korty tenisowe, wypożyczalnie sprzętu sportowego, itp.), kultu religijnego i usług kultury;
- strefa aktywności gospodarczej – strefa koncentracji i rozwoju funkcji przedsiębiorczości pozarolniczej i przemysłowych, w tym głównie przemysłu spożywczego, przetwórstwa owocowo-warzywnego, jako ogniwa organizacji przestrzeni gospodarczej stanowiące zorganizowane strefy przedsiębiorczości, tereny inwestycyjne dla lokalizacji przemysłu i usług, w ramach których zakłada się realizację działań służących wzmocnieniu i wzbogaceniu funkcjonalnemu obszarowi, zwiększenie potencjału instytucji otoczenia biznesu, poprawę efektywności zagospodarowania i racjonalne wykorzystanie terenów częściowo zainwestowanych i *brownfield*, przekształcanie mało atrakcyjnych stref w nowoczesne strefy aktywności gospodarczej;
- strefa upraw sadowniczych – strefa intensywnej gospodarki rolnej o najlepszych warunkach środowiskowych dla rozwoju produkcji rolnej, charakteryzująca się dobrą jakością glebami, dobrą organizacją gospodarstw i wysoką kulturą rolną, w której rolnictwo jest funkcją aktywizującą rozwój gospodarczy. Rozwój obszarów ukierunkowany na ochronę zasobów gleb oraz wspieranie produkcji rolnej, w tym zwłaszcza sadowniczej i plantacyjnej, uzupełnianej różnymi formami usługowo-produkcyjnych działalności gospodarczych powiązanych z rolnictwem (np. przetwórstwo rolno-spożywcze, obsługa rolnictwa). Ze względu na położenie w znacznej mierze w granicach Wrzelowieckiego Parku Krajobrazowego i jego otuliny, polityka przestrzenna winna być ukierunkowana na ograniczanie nadmiernej urbanizacji, zapewnienie warunków harmonijnego rozwoju rolnictwa i rozwijanie agroturystyki, w przypadku wystąpienia konfliktu pomiędzy nowoprojektowaną zabudową mieszkaniową, a uciążliwą zabudową rolno-produkcyjną priorytet powinna posiadać funkcja produkcyjna;

- strefa upraw polowych – strefa gospodarki rolnej o średnio dobrych warunkach rozwoju, z przewagą gruntów IV klasy bonitacyjnej, co umożliwi głównie uprawę zbóż. Rozwój obszaru ukierunkowany na ochronę użytków rolnych przed zmniejszaniem ich areatów i powiększanie areatów gospodarstw, a także wspieranie rozwoju produkcji rolnej różnymi formami usługowo-produkcyjnych działalności gospodarczych powiązanych z rolnictwem. W zagospodarowaniu przestrzennym funkcje rolno-produkcyjne powinny mieć priorytet w stosunku do funkcji mieszkaniowej;
- strefa dolinna – strefa rozciągająca się wzdłuż dolin Chodelki i Leonki o sprzyjających warunkach dla rozwoju gospodarki rybackiej oraz słabych lub bardzo słabych warunkach rozwoju rolnictwa uwarunkowanych znacznymi areatami słabych gleb (V i VI klasy bonitacyjnej) i ugorowanych użytków rolnych oraz rozdrobnieniem gospodarstw rolnych. Wielofunkcyjny rozwój obszarów oparty na wspieraniu rozwoju funkcji gospodarki rybackiej i turystyki oraz uzupełniających funkcji usługowo-gospodarczych tj. drobne rzemiosło, usługi produkcyjne, usługi związane z obsługą turystyki, rekreacji, agroturystyki, handel.

Ryc. 7. Model struktury funkcjonalno – przestrzennej Gminy Opole Lubelskie

9 B. USTALENIA I REKOMENDACJE

Głównym celem modelowania struktury funkcjonalno-przestrzennej obszaru gminy jest określenie wzajemnych relacji pomiędzy poszczególnymi elementami tej struktury i między tymi elementami a obszarem jako całością oraz kształtowanie tych relacji w sposób zrównoważony. Właściwemu kształtowaniu i harmonizowaniu struktury zarówno w odniesieniu do relacji pomiędzy układem naturalnym i antropogenicznym, jak i w obrębie obu układów służą wytyczne i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej. Mając na uwadze elementy i obszary składające się na strukturę funkcjonalno-przestrzenną gminy określa się poniższe ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie.

Zasad ochrony środowiska i jego zasobów, w tym ochrony powietrza, przyrody i krajobrazu

- 1) Właściwe funkcjonowanie struktur przyrodniczych uwzględniające ich integrację i harmonizację z obszarami rozwoju społeczno-gospodarczego i elementami infrastruktury wymaga:
 - zachowania w dotychczasowym użytkowaniu gruntów niezabudowanych posiadających walory przyrodnicze i kulturowe (np. łąki wewnątrz i na obrzeżach kompleksów leśnych),
 - kształtowania pasmowych struktur przyrodniczych (łąk, zadrzewień i zakrzewień śródpolnych) i uwzględnienia zwiększenia ciągłości leśnych korytarzy ekologicznych poprzez zalesienia,
 - uwzględnienia czynnej ochrony ekosystemów służącej podnoszeniu walorów turystycznych przy rozwoju rekreacji wypoczynkowej i turystyki krajoznawczej na obszarach chronionych (park krajobrazowy, zespół przyrodniczo-krajobrazowy).
- 2) W kształtowaniu zagospodarowania na kierunkach powiązań przyrodniczych w Systemu Przyrodniczego Gminy uznaje się za niezbędne:
 - utrzymywanie przestrzeni wolnej od zabudowy,
 - kształtowanie pasmowych struktur przyrodniczych (łąk, zadrzewień i zakrzewień śródpolnych),
 - zwiększanie ciągłości leśnych korytarzy ekologicznych poprzez zalesienia,
 - restytucję użytków zielonych kosztem gruntów ornych w korytarzach dolinnych,
 - ograniczanie rozwoju zabudowy rozproszonej,
 - ochronę kompleksów leśnych i podnoszenie ich znaczenia ekologicznego i środowiskowotwórczego,
 - ochronę obszarów dolinnych, w tym szczególnie ekosystemów wodnych, torfowiskowych i bagiennych przed zmianami stosunków wodnych: odwadnianiem, odprowadzaniem nieoczyszczonych ścieków, eksploatacją surowców mineralnych, wylesianiem, składowaniem śmieci i odpadów,
 - podnoszenie bioróżnorodności: stałe stwarzanie możliwości zadrzewień, zakrzaczeń, zalesień, ochrona przed budową barier ekologicznych typu: nasypy, groble, fitomelioracje,

- zwiększanie zasobów wodnych metodami naturalnymi (np. zalesianie wierzchowin, den dolinnych) i hydrotechnicznymi (np. oczka wodne, miniretencja).

3) W celu ochrony ilościowej i jakościowej zasobów wodnych wskazuje się potrzebę wprowadzenia planistycznej ochrony hydrosfery na terenie zlewni: górnej Chodelki, Potoku Wrzelowieckiego.

Gospodarowanie na terenie zlewni chronionej powinno uwzględniać:

- ochronę dolin rzecznych oraz pozadolinnych podmokłości przed odwodnieniem,
- ochronę meandrujących odcinków rzek przed regulacją,
- konieczność uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej,
- eliminację ognisk zanieczyszczeń wód powierzchniowych i podziemnych,
- wykluczenie lokalizacji przedsięwzięć mogących zawsze znacząco oddziaływać na środowisko i przedsięwzięć mogących potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko, które mogą spowodować nieosiągnięcie celów środowiskowych zawartych w planie gospodarowania wodami na obszarze dorzecza,
- odtwarzanie nadrzecznych zadrzewień i zakrzewień (tęgów) i zakaz usuwania zieleni tęgowej – z wyjątkiem przypadków służących ochronie przed powodzią,
- obowiązek ochrony wszystkich mokradł, w tym zwłaszcza torfowisk, ze względu na ich wyjątkowe znaczenie w stabilizowaniu równowagi hydrologicznej,
- zakaz eksploatacji surowców w korytach rzecznych.

4) W celu ochrony walorów przyrodniczych ochroną planistyczną należy objąć projektowane:

- rezerwaty przyrody typu krajobrazowo-leśnego, o wybitnych walorach florystycznych, faunistycznych i krajobrazowych, obejmujących duże fragmenty Wzniesień Urzędowskich, tj.:
 - „Kluczkowice – Góry” – głębokie, silnie rozczłonkowane wąwozy i suche doliny, porośnięte lasem mieszanym,
 - „Cwiętalka – Niesiołowice” – obejmujący gęstą sieć form erozyjnych w utworach lessowych porośniętych dobrze zachowanymi lasami mieszanymi zespołu grądowego, będącymi w znacznej części lasami ochronnymi o znaczeniu glebochronnym,
 - „Kluczkowice – Ośrodek” – obejmuje głębokie i rozczłonkowane formy erozyjne w skałach lessowych, porośniętych grądem,
 - „Zadole – Chruślina” – obejmujący rejon występowania rozcięć erozyjnych w utworach lessowych z dobrze zachowanymi naturalnymi lasami liściastymi pełniącymi funkcję lasów ochronnych o znaczeniu glebochronnym,
 - „Wandalin – Kręciszówka” – zespół wąwozów lessowych uchodzących do suchej doliny Stanisławów – Kluczkowice;
- zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Pustelnia – Jankowa” – kompleksy stawów stanowią miejsce występowania wielu rzadkich gatunków ptaków, a rozległe lasy, zawierają fragmenty starych drzewostanów i stanowią miejsca lęgów gatunków ptaków polujących na zbiornikach wodnych;

- użytki ekologiczne:
 - „Łąki Skoków – Emilcin” – bogate walory ekosystemów łąkowych, torfowiskowych i bagiennych,
 - „Stawy w Kluczkowicach” – zbiornik wodny wraz z otaczającymi go łąkami i wykształconymi różnorodnymi zbiorowiskami roślinnymi.

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej

- 1) W celu podkreślenia bogactwa kultury lokalnej, utrwalania tożsamości kulturowej, kreowania wizerunku obszaru oraz wykorzystania dziedzictwa materialnego i niematerialnego w rozwoju społeczno-gospodarczym rekomenduje się:
 - eksponowanie w przestrzeni potencjałów kulturowych (obiektów muzealnych, dawnych budowli obronnych, miejsc wydarzeń historycznych, obiektów i zespołów sakralnych, zabytków techniki, budynków użyteczności publicznej, itp.) oraz wykorzystanie ich dla potrzeb turystyki,
 - rewaloryzację obiektów i przestrzeni: cmentarze, figury i kapliczki przydrożne,
 - organizację i zagospodarowanie w formie szlaków turystycznych lub tras rowerowych historycznych szlaków handlowych, kulturowych,
 - integrację obiektów dziedzictwa kulturowego z infrastrukturą lokalnych i ponadlokalnych szlaków i tras rowerowych,
 - wykorzystywanie ocalałych obiektów dziedzictwa kulturowego jako wzorników w kształtowaniu lokalnej przestrzeni, a także bazy dla tworzenia instytucji kultury oraz wspieranie rozwoju sieci muzeów i skansenów.
- 2) W celu zachowania wartości obiektów dziedzictwa kulturowego wskazuje się rewaloryzację oraz rewitalizację układu urbanistycznego Opola Lubelskiego polegającą na:
 - zachowaniu i uczytelnianiu historycznych układów i funkcji rynków oraz sieci ulicznej,
 - zachowaniu lub odtwarzaniu historycznego ukształtowania terenów zabytkowych zespołów miejskich i układów komunikacyjnych,
 - zachowaniu lub odtwarzaniu elementów układów zieleni komponowanej,
 - zachowanie powiązań przestrzenno-funkcjonalnych elementów zespołów urbanistycznych,
 - ochronę sylwet miast poprzez prawidłowe zagospodarowanie stref ekspozycji zespołów urbanistycznych,
 - kształtowanie uzupełniającej zabudowy w dostosowaniu do założeń historycznych,
 - uporządkowanie ruchu kołowego uwzględniające potrzeby ograniczania kolizji przestrzennych.
- 3) W odniesieniu do obiektów i zespołów zabytkowych przyjmuje się:
 - zachowanie zabytków z wyeksponowaniem ich wartości wraz z ich najbliższym otoczeniem w celu zachowania tożsamości kulturowej miejsca,
 - zagwarantowanie ochrony krajobrazowej, historycznych sylwet przestrzennych i osi widokowych, a także ekspozycji oraz obserwacji archeologicznej.

- 4) W celu ochrony krajobrazu kulturowego gminy wskazuje się do ochrony planistycznej projektowany Wrzelowiecki Park Kulturowy, polegającej na:
- zachowaniu dziedzictwa kulturowego i krajobrazu historycznego,
 - ochronie zabudowy pod względem funkcjonalnym i kompozycyjnym, w tym historycznej linii zabudowy,
 - zakazie lokalizacji obiektów budowlanych istotnie oddziałujących na krajobraz.

Kierunki zmian w strukturze zagospodarowania terenów

- 1) Wzmacnianie konkurencyjności oraz krystalizowanie struktury osadniczej, w tym silnych ośrodków lokalnych i wydobycie niewykorzystanych potencjałów obszaru wymaga:
- rozwoju terenów zabudowy w granicach i bezpośrednim sąsiedztwie terenów zwartej zabudowy, na zasadzie kontynuacji funkcji i uzupełniania zabudowy,
 - zwiększanie udziału w strukturze funkcjonalnej ośrodków osadniczych terenów inwestycyjnych o przeznaczeniu zgodnym z określoną w modelu struktury funkcją specjalizacji ośrodka,
 - uwzględniania przestrzeni publicznych jako organicznej części ośrodków osadniczych, stanowiących podstawowy element integrujący układy urbanistyczne lub ruralistyczne i decydujące o atrakcyjności obszaru dla zamieszkania,
 - zapewnienia ochrony ogólnodostępnych miejsc i możliwości tworzenia nowych przestrzeni publicznych (zieleńców, placów zabaw, terenów sportowo-rekreacyjnych itp.) przy zachowaniu historycznych założeń, układów urbanistycznych w planowaniu terenów urbanizacji (mieszkaniowych, usługowych),
 - planowania terenów urbanizacji warunkowanych równoczesną realizacją sieci wodociągowej i kanalizacyjnej,
 - wykluczenia z zabudowy terenów położonych w obszarach szczególnego zagrożenia powodzią,
 - przywrócenia i usprawnienia powiązań komunikacyjnych miejscowości sołeckich z ośrodkami skupiającymi lokalne i ponadlokalne funkcje usługowe,
 - przeznaczania, w procesie restrukturyzacji funkcjonalnej terenów zainwestowanych, niewykorzystanych obiektów na usługi ogólnodostępne służące celom publicznym oraz uzupełnianiu bazy infrastruktury społecznej,
 - zachowania historycznych założeń, układów urbanistycznych, przestrzeni publicznych i dziedzictwa kulturowego z jego wykorzystaniem w rozwoju turystyki,
 - zwiększenia udziału funkcji pozarolniczych (rozwój wielofunkcyjny) w kształtowaniu osadnictwa wiejskiego,
 - poprawy stabilności zaopatrzenia w energię z wykorzystaniem energii z OZE.
- 2) Kształtowanie funkcjonalnej i estetycznej przestrzeni publicznej w mieście poprzez:
- realizację projektów mających na celu przywrócenie zdegradowanym obszarom Opola (w tym przemysłowym np. cukrownia) funkcji gospodarczych, edukacyjnych, turystycznych, społecznych i kulturalnych,
 - uporządkowanie przestrzeni publicznej oraz poprawa stanu tkanki architektonicznourbanistycznej,

- wzmocnienie funkcji centrum miasta – koncentracja obiektów usług, gastronomii, kultury, wypoczynku i rekreacji, administracji,
 - porządkowanie istniejącej zabudowy centrum miasta – elementy stref funkcjonalno-przestrzennych,
 - ochronę cennych przyrodniczo obszarów miasta i wokół miasta (w szczególności lasy),
 - poprawę stanu środowiska mieszkalnego.
- 3) Zwiększenie konkurencyjności i atrakcyjności gospodarczej, w tym wzmocnienie i wzbogacenie funkcjonalne wymaga:
- organizacji i rozwoju atrakcyjnych terenów aktywności gospodarczej w obszarach z istniejącym lub zaplanowanym pełnym uzbrojeniem terenów inwestycyjnych umożliwiających osiągnięcie odpowiednich standardów funkcjonalnych zagospodarowania,
 - koncentrowania uciążliwej lub wysokospecjalistycznej aktywności usługowej lub gospodarczej w wyodrębnionych, zorganizowanych strefach umożliwiających ograniczenie negatywnego wpływu tych terenów na sąsiadującą zabudowę mieszkaniową i kształtowanie krajobrazu poprzez m.in.:
 - strefowanie zabudowy na styku z istniejącymi funkcjami chronionymi,
 - tworzenie pasów ochronnych, w tym zieleni izolacyjnej (w postaci wielopiętrowej zieleni izolacyjnej),
 - tworzenie granic przestrzennych (np. droga o odpowiedniej szerokości),
 - organizację obsługi komunikacyjnej w sposób ograniczający potencjalną uciążliwość (w tym zakłócenia w płynności ruchu, hałas, zanieczyszczenie powietrza).
- 4) W kształtowaniu zagospodarowania obszarów turystycznych należy:
- uzależnić rozwój nowych terenów budownictwa rekreacyjnego, letniskowego od pełnego ich wyposażenia w infrastrukturę szosową,
 - zapewnić dostępność strefy brzegowej zbiorników wodnych wykorzystywanych turystycznie poprzez traktowanie jej jako przestrzeni publicznej,
 - ograniczać przeznaczanie terenów łąkowych na cele zabudowy rekreacyjnej (letniskowej).

Zasady lokalizacji obiektów handlu wielkopowierzchniowego

- 1) W celu wzbogacania wielofunkcyjności ośrodków obszaru gminy oraz ochrony lokalnego, drobnego handlu i przedsiębiorczości nie przewiduje się możliwości lokalizacji obiektów handlu wielkopowierzchniowego.

Zasady lokalizacji kluczowych inwestycji celu publicznego

- 1) W obszarze gminy przewidziane są do realizacji inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, które obejmują:
- budowę zachodniej obwodnicy miasta w ciągu drogi wojewódzkiej nr 824,
 - przebudowy i modernizacje dróg wojewódzkich,

- przebudowy i modernizacje powiatowych dróg publicznych,
- budowę gazociągu wysokiego ciśnienia ze stacją redukcyjno-pomiarową w Wandalinie.

Kierunki rozwoju systemów komunikacji, infrastruktury technicznej i społecznej

- 1) Kształtowanie spójnego systemu zewnętrznych i wewnętrznych powiązań transportowych oraz integrację poszczególnych elementów tego systemu wymaga:
 - uwzględnienia przywrócenia i usprawnienia powiązań komunikacyjnych miejscowości sołectkich z ośrodkami gminnymi i ponadlokalnym zmierzających do zwiększenia dostępności ośrodków skupiających funkcje usługowe oraz zwiększenia mobilności mieszkańców,
 - wykluczenia lokalizacji funkcji wrażliwych na uciążliwość hałasu na terenach położonych w bezpośrednim sąsiedztwie głównych drogowych i kolejowych powiązań transportowych,
 - rozbudowy sieci lokalnych szlaków rowerowych i ich integracji z ponadlokalnymi szlakami rowerowymi.
- 2) Wytyczanie i organizowanie nowych szlaków turystycznych "powinno się odbywać w nawiązaniu do kierunków przebiegu szlaków ponadlokalnych, w sposób umożliwiający stworzenie spójnego systemu różnego rodzaju szlaków turystycznych (drogowych, pieszych, rowerowych, konnych) zapewniającego integrację i sieciowanie obszarów turystycznych gminy.
- 3) Przy lokalizacji infrastruktury elektroenergetycznej należy dążyć do minimalizacji jej oddziaływania na środowisko, a w szczególności:
 - ograniczać jej ingerencję w krajobraz,
 - nie podejmowania działań mogących w znaczący sposób pogorszyć stan siedlisk przyrodniczych oraz siedlisk gatunków roślin i zwierząt.

Zasady lokalizacji urządzeń wytwarzających energię o mocy zainstalowanej przekraczającej 500 kW

- 1) W zakresie energetyki wiatrowej należy ograniczyć możliwość lokalizacji na terenie gminy farm wiatrowych.
- 2) W zakresie rozwoju energetyki słonecznej :
 - wyklucza się z lokalizacji elektrowni fotowoltaicznych tereny w granicach dolin rzecznych, obszarów szczególnego zagrożenia powodzią oraz obszary o wysokich walorach krajobrazowych, w tym tereny ekspozycji krajobrazowej, panoram i przedpól punktów widokowych,
 - należy ograniczyć możliwość lokalizacji elektrowni fotowoltaicznych obszary systemu przyrodniczego gminy oraz obszary gruntów ornych klas I-III.

Zasady lokalizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko

- 1) Wyklucza się lokalizację przedsięwzięć mogących zawsze znacząco oddziaływać na środowisko i przedsięwzięć mogących potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko, które mogą spowodować nieosiągnięcie celów środowiskowych zawartych w planie gospodarowania wodami na obszarze dorzecza.

Zasady kształtowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej

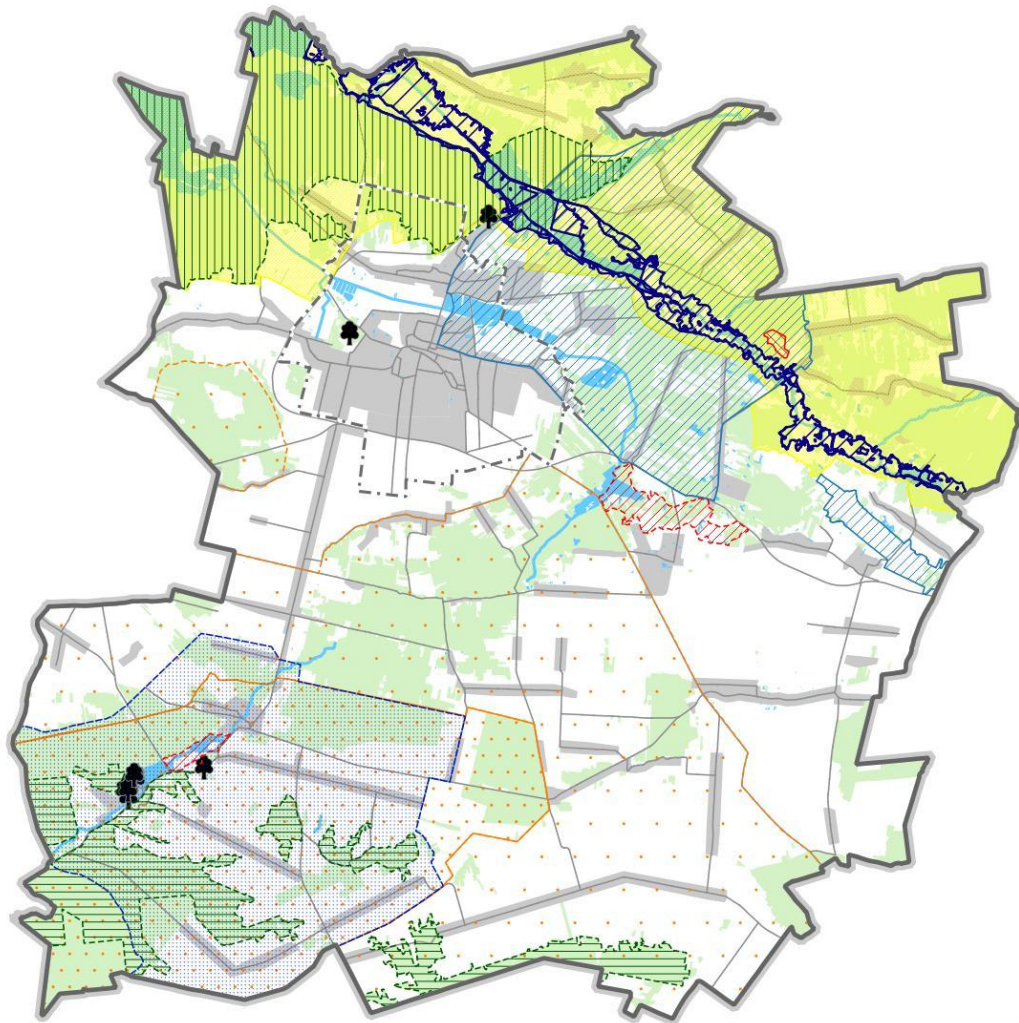
- 1) Wzbogacenie funkcjonalne obszaru z zachowaniem obecnych kierunków rozwoju specjalizacji opartej na lokalnej tradycji i zasobach przy uwzględnieniu ochrony walorów przestrzeni rolniczej, co wymaga:
 - zatrzymania procesów urbanizacji i rozlewania zabudowy poprzez ograniczenie wyznaczania nowych terenów zabudowy nie mających kontynuacji w nawiązaniu do istniejących terenów zwartej zabudowy,
 - wykorzystywania potencjału glebowo-klimatycznego, kulturowego i przyrodniczo-krajobrazowego do intensyfikacji rozwoju lokalnej przedsiębiorczości,
 - łączenia i sieciowania zasobów i obszarów występowania poszczególnych potencjałów kluczowych dla rozwoju produktu turystycznego gminy.
- 2) Uwzględniając poziom rozwoju rolnictwa zakłada się rozwój rolniczej przestrzeni produkcyjnej zgodnie z wykształconymi specjalizacjami w poszczególnych strefach funkcjonalno-przestrzennych, tj.:
 - w strefie upraw sadowniczych:
 - ochrona zasobów gleb najwyższych klas,
 - wspieranie produkcji rolnej, w tym zwłaszcza sadowniczej i plantacyjnej, uzupełnianej różnymi formami usługowo-produkcyjnych działalności gospodarczych powiązanych z rolnictwem (np. przetwórstwo rolno-spożywcze, obsługa rolnictwa),
 - ograniczanie nadmiernej urbanizacji,
 - zapewnienie warunków harmonijnego rozwoju rolnictwa i rozwijanie agroturystyki,
 - pierwszeństwo zabudowy rolno-produkcyjnej przed zabudową mieszkaniową w przypadkach konfliktowych;
 - w strefie upraw polowych:
 - ochrona użytków rolnych przed zmniejszaniem ich areatów,
 - powiększanie areatów gospodarstw,
 - wzbogacanie funkcjonalne obszarów wiejskich formami usługowo-produkcyjnych działalności gospodarczych powiązanych z rolnictwem,
 - pierwszeństwo zabudowy rolno-produkcyjnej przed zabudową mieszkaniową w przypadkach konfliktowych;
 - w strefie dolinnej:
 - wielofunkcyjny rozwój obszarów oparty na wspieraniu rozwoju funkcji gospodarki rybackiej i turystyki,
 - uzupełnianie funkcji usługowo-gospodarczych tj. drobne rzemiosło, usługi produkcyjne, usługi związane z obsługą turystyki, rekreacji, agroturystyki, handel.
- 3) Kierunki i zasady kształtowania leśnej przestrzeni produkcyjnej obejmują:

- utrzymanie trwałości lasów i ciągłości wykorzystania ich funkcji (środowiskotwórczych, społecznych, ochronnych i gospodarczych),
- powiększania zasobów leśnych i wzmaganie ich korzystnego wpływu na warunki życia człowieka i funkcjonowania przyrody,
- zalesianie nowych terenów z uwzględnieniem uwarunkowań przyrodniczo-krajobrazowych,
- tworzenie spójnych kompleksów leśnych, szczególnie w obszarze korytarzy ekologicznych i wododziałów.

Zasady kształtowania zagospodarowania przestrzennego na obszarach zdegradowanych i obszarach rewitalizacji oraz obszarach wymagających przekształceń, rehabilitacji, rekultywacji lub remediacji

- 1) Procesy rewitalizacji i spójną z nimi politykę przestrzenną należy realizować na podstawie gminnego programu rewitalizacji.

Ryc. 8. Zasoby i potencjały przyrodniczo-kulturowe gminy

	SOO Natura 2000		- główne kompleksy leśne
	- park krajobrazowy		- zbiorniki wodne
	- otulina parku krajobrazowego		- rzeki
	- obszar chronionego krajobrazu		- obszary szczególnego zagrożenia powodzią
	- użytek ekologiczny		- park kulturowy - projektowany
	- pomnik przyrody		- drogi
	- rezerwat przyrody - projektowany		- granica gminy
	- użytek ekologiczny - projektowany		- granica miasta
	- zespół przyrodniczo-krajobrazowy - projektowany		- obszary zabudowy

10. TERYTORIALNY WYMIAR WSPARCIA, OBSZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI

Priorytetowym zadaniem dla prowadzenia polityki rozwoju w ujęciu terytorialnym jest rozpoznanie barier i potencjałów jakie posiada Gmina Opole Lubelskie oraz ich odniesień przestrzennych. Odpowiednia ich identyfikacja pozwala na wyznaczenie powiązanych ze sobą funkcjonalnie interwencji publicznych w wielu obszarach. Podejście terytorialne to narzędzie umożliwiające wzmocnienie procesów rozwojowych na terenie gminy Opole Lubelskie, a co za tym idzie zwiększenie szans na osiągnięcie celów strategicznych wyznaczonych w Strategii.

Wymiar terytorialny w Strategii został określony na podstawie wzorca polityki rozwoju, wyznaczonego w krajowych dokumentach strategicznych tj. Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju i Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030). Paradygmat ten podkreśla zmniejszenie dysproporcji w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego regionów, a także zapewnienie spójności rozwojowej kraju przez wsparcie obszarów słabszych gospodarczo.

Odejście od założenia wspierania całego kraju w jednolity sposób na rzecz zróżnicowania interwencji w zależności od problemów i potencjałów danego obszaru jest przyczyną wyznaczenia **Obszarów Strategicznej Interwencji (OSI)**. W kontekście tzw. wymiaru terytorialnego, interwencja w danym OSI oparta jest o instrumenty terytorialne – Zintegrowane Inwestycje Terytorialne, Inne Instrumenty Terytorialne oraz Gminne Programy Rewitalizacji, dostosowane do specyficznych cech rozwojowych danego OSI.

10.1 PODEJŚCIE TERYTORIALNE – UWARUNKOWANIA KRAJOWE I REGIONALNE

Podejście terytorialne zawiera kierunki i założenia polityki regionalnej jakie zostały nakreślone w **Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego 2030 (SRWL 2030)**. SRWL 2030 wyznacza Obszary Strategicznej Interwencji (OSI), które są odpowiedzią na potrzebę szczególnego wsparcia realizacji kierunków działań SRWL 2030 na poszczególnych obszarach województwa lubelskiego. Wyznaczone OSI obejmują regionalne strefy funkcjonalne, charakteryzujące się wspólnymi uwarunkowaniami i celami rozwojowymi.

W wymiarze strategicznym oznacza to wskazanie¹⁰:

1. obszarów, dla których zdefiniowany indywidualny priorytet rozwojowy determinuje zakres planowanego wsparcia w ramach instrumentów terytorialnych,
2. kierunków działań (wybranych spośród wszystkich kierunków działań SRWL 2030), których realizacja ma szczególne znaczenie dla priorytetów rozwojowych poszczególnych subregionów funkcjonalnych,
3. przedsięwzięć, których realizacja ma szczególne znaczenie dla rozwoju określonych subregionów funkcjonalnych, w tym przede wszystkim służących poprawie ich dostępności w układzie wewnętrznym i zewnętrznym.

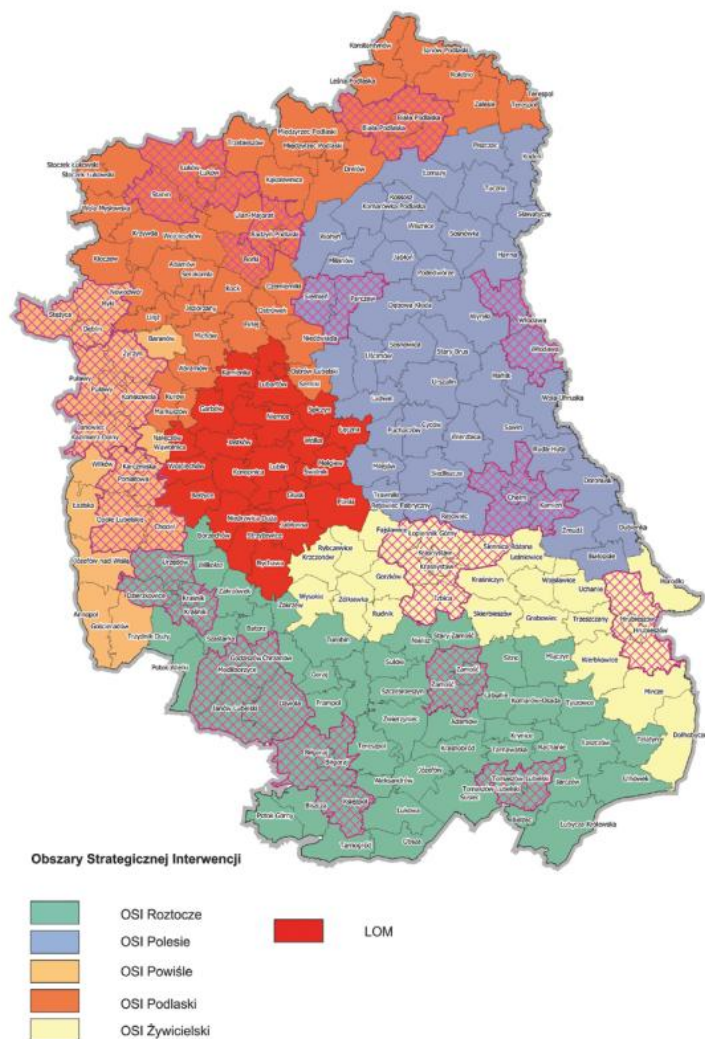
¹⁰ Źródło: SRWL 2030

Wszyscy interesariusze Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego 2030 mogą korzystać ze wsparcia regionalnego na zasadach ogólnych, wynikających z kierunków działań o charakterze horyzontalnym, wskazanych w ramach poszczególnych celów strategicznych i operacyjnych, niezależnie od kierunków działań wskazanych w SRWL 2030 oznaczonych jako szczególnie istotne dla rozwoju OSI.

W ramach delimitacji Obszarów Strategicznej Interwencji przeprowadzonej w ramach SRWL 2030 wskazano obszary, na których samorząd województwa lubelskiego zakłada zastosowanie mechanizmów terytorialnych - tematycznych kierunków interwencji z uwzględnieniem wsparcia z poziomu krajowego, regionalnego i lokalnego oraz przedsięwzięć priorytetowych dla rozwoju poszczególnych OSI.

Zakres OSI wskazanych w SRWL 2030 obejmuje:

- obszary współpracy w strefach silnego oddziaływania miast (Miejskie Obszary Funkcjonalne ośrodków subregionalnych i lokalnych oraz Lubelski Obszar Metropolitalny)
- strefy funkcjonalne, charakteryzujące się wspólnymi uwarunkowaniami i celami rozwojowymi, na których przewiduje się współpracę w układach ponadlokalnych (OSI Subregionalne: Roztocze, Polesie, Powiśle, Podlaski, Żywicielski).

Rycina 13. Obszary Strategicznej Interwencji o znaczeniu regionalnym
źródło: Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego 2030

Gmina Opole Lubelskie według klasyfikacji OSI SRWL 2030 należy do **obszaru strategicznej interwencji POWIŚLE**. Priorytetem rozwoju OSI POWIŚLE jest „Społeczno-gospodarcze wykorzystanie zasobów środowiska przyrodniczego i kulturowego obszarów nadwiślańskich”. W SRWL 2030 wyznaczono cechy wiodące będące przesłankami do delimitacji danych obszarów. Jako cechy wiodące dla OSI POWIŚLE wyznaczono uznany wysoki potencjał turystyczny, w tym wynikający z unikalnego w skali kraju krajobrazu naturalno-kulturowego, bardzo korzystne warunki agroklimatyczne dla uprawy owoców miękkich i sprzyjające rozwojowi gospodarstw sadowniczych, dobrze rozwinięta baza obsługi ruchu turystycznego.

W kontekście realizacji celów SRWL 2030 zostały wyznaczone Kierunki interwencji/tematyczne obszary wsparcia OSI Powiśle:

1. Poprawa konkurencyjności gospodarstw rolnych

- Rozwój lokalnych specjalizacji rolnych m.in. w oparciu o odtworzenie historycznie ukształtowanych lub wykorzystanie nowych, niszowych kierunków produkcji
- Rozwój agroturystyki i turystyki wiejskiej jako istotnego elementu regionalnej oferty turystycznej oraz ważnego czynnika poprawy ekonomicznej gospodarstw rolnych

2. Rozwój przedsiębiorczości wykorzystującej surowce rolne

- Rozwój infrastruktury i obiektów przechowalniczych

3. Zrównoważony rozwój systemów infrastruktury technicznej

- Poprawa regionalnych i międzyregionalnych powiązań komunikacyjnych z uwzględnieniem szkieletowego układu dróg ekspresowych w tym budowa obwodnic miast,
- Poprawa regionalnych i międzyregionalnych połączeń kolejowych z uwzględnieniem Programu Kolejowego CPK Centralny Port Komunikacyjny.

4. Ochrona walorów środowiska

- Ochrona wartości przyrodniczych, w tym krajobrazu, siedlisk i bioróżnorodności.

5. Promocja i rozwój usług prozdrowotnych, uzdrowiskowych oraz gospodarki senioralnej

- Rozwój funkcji i bazy lecznictwa uzdrowiskowego na obszarach występowania naturalnych warunków i czynników leczniczych.

6. Innowacyjne wykorzystanie walorów przyrodniczo-kulturowych, rozwój sportu i usług wolnego czasu

- Wspieranie tworzenia kompleksowej oferty turystycznej w oparciu o marki regionalne i terytorialne - pakietowanie i sieciowanie (w tym utworzenie Geoparku Małopolski Przełom Wisły oraz rozwój infrastruktury turystycznej Nadwiślańskiej Kolejki Wąskotorowej),
- Rozwijanie produktów i oferty wydarzeń wykorzystujących unikalne zasoby lokalne (np. kuchnię, wydarzenia historyczne, tradycje, materialne i niematerialne dziedzictwo kulturowe, walory środowiskowe, wydarzenia związane z przejawami współczesnej twórczości artystycznej, wydarzenia sportowe),
- Organizacja punktów usług i obsługi turystycznej dla turystyki zmotoryzowanej,
- Rozwój infrastruktury sprzyjającej tworzeniu zróżnicowanej oferty opartej o różne formy turystyki (np. kajakową, rowerową, nordic walking, konną, kulturową, historyczną, przyrodniczą, kulinarną itp.),
- Wspieranie rozwoju przemysłów kreatywnych oraz przemysłów kultury, przedsiębiorczości bazującej na lokalnych zasobach, dziedzictwie kulturowym i usługach edukacyjnych,

- Ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego, w tym poprzez rozwijanie funkcji użytkowej obiektów kulturowych.

Cele, kierunki działań oraz przedsięwzięcia wyznaczone w ramach Strategii Rozwoju Gminy Opole Lubelskie w wymiarze terytorialnym są odpowiedzią na politykę regionalną prowadzoną przez Samorząd Województwa Lubelskiego wyrażoną w SRWL 2030, a także są rozwinięciem podejścia terytorialnego na poziomie krajowym wyrażonego w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030.

Podczas wyznaczania celów i kierunków działań Strategii zostało uwzględnione wykorzystanie dostępnych instrumentów rozwoju terytorialnego, co powinno przełożyć się na wzrost efektywności angażowanych środków publicznych, selektywność podejścia, realizację zintegrowanych projektów oraz spójność rozwojową Gminy Opole Lubelskie. Dodatkowo wykorzystane zostały również wnioski z przeprowadzonej diagnozy w sferze społecznej, gospodarczej i przestrzennej oraz wyniki przeprowadzonych działań partycypacyjnych. W ramach tych działań wskazano przedsięwzięcia bazujące na rozwinięciu potencjału oraz przewag konkurencyjnych obszaru Gminy Opole Lubelskie.

10.2 POTENCJALNE KIERUNKI INTERWENCJI W WYMIARZE TERYTORIALNYM

Przedstawione poniżej kierunki interwencji skierowane są do obszarów, w ramach których polityka regionalna skoncentrowana jest na terytorialnym wymiarze wsparcia. Natomiast realizacja działań w obrębie tych obszarów wymaga podjęcia współpracy między gminami oraz innymi partnerami, zarówno publicznymi jak i prywatnymi.

▪ **Dostępność komunikacyjna**

Modernizacja i rozbudowa infrastruktury drogowej, tworzenie i rozwój systemu transportu zbiorowego, rozbudowa szerokopasmowej infrastruktury dostępowej.

▪ **Atrakcyjność inwestycyjna**

Rozwój terenów inwestycyjnych oraz infrastruktury i usług wspierających przedsiębiorczość, wspólna oferta i baza ofert inwestycyjnych MOF Opole Lubelskie, wspólna promocja gospodarcza, profilowane usługi dla przedsiębiorców.

▪ **Gospodarka w obiegu zamkniętym**

Wzmacnianie zdolności adaptacyjnych instytucji publicznych i przedsiębiorstw do zmiennych warunków rynkowych i technologicznych, edukacja społeczna, maksymalizacja skali recyklingu odpadów, poprawa jakości powietrza poprzez rozwój gospodarki niskoemisyjnej, budownictwo pasywne.

▪ **System promocji produktów lokalnych**

Rozwój marki terytorialnej Gminy Opole Lubelskie oraz MOF Opola Lubelskiego w oparciu o zintegrowany system wsparcia w produkcji, promocji, certyfikacji i sprzedaży wyrobów lokalnych.

▪ **Atrakcyjność rekreacyjna i turystyczna**

Poprawa jakości, kompleksowości i dostępności oferty czasu wolnego (turystyka i rekreacja), sportowej i kulturalnej dla mieszkańców i turystów, modernizacja i budowa infrastruktury obsługi

ruchu turystycznego, poprawa jakości usług świadczonych w dziedzinie turystyki i promocji turystycznej.

▪ **Rozwój marki turystycznej Gminy Opole Lubelskie i MOF Opola Lubelskiego**

Zintegrowana oferta rekreacyjna – turystyczna – kulturalna - kulinarna, współpraca z przedsiębiorcami w tworzeniu i rozwoju marki turystycznej, rozwój „przemysłu czasu wolnego” (kultura, aktywny odpoczynek, rozrywka, rekreacja, sport, turystyka: piesza, rowerowa, konna, kulturowa, historyczna, przyrodnicza, kulinarna, sentymentalna, itp.).

▪ **Adaptacja do zmian klimatu**

Wprowadzanie technologii OZE w obiektach publicznych i prywatnych, ochrona terenów naturalnej retencji wodnej, zagospodarowanie wód opadowych oraz rozwój błękitno - zielonej infrastruktury, rozwój i unowocześnianie gospodarki ściekowej, doskonalenie narzędzi monitorowania stanu środowiska i szybkiego reagowania na zagrożenia, rozwój gospodarki niskoemisyjnej i zeroemisyjnej w sektorze publicznym, edukacja ekologiczna.

▪ **Kapitał społeczny**

Wspieranie oddolnych inicjatyw obywatelskich, organizacji pozarządowych, podmiotów ekonomii społecznej, zwiększenie udziału partycypacji społecznej w zarządzaniu samorządami, udział mieszkańców w budowie i rozwoju marki terytorialnej (produkty lokalne, turystyka), zachowanie dziedzictwa kulturowego materialnego i niematerialnego.

▪ **System pomocy społecznej**

Podniesienie jakości i dostępności usług społecznych i ochrony zdrowia, dostosowanie usług i infrastruktury do potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych (w tym srebrna gospodarka jako odpowiedź na wyzwania demograficzne), zachowanie standardów dostępności w infrastrukturze i usługach publicznych.

▪ **Bezpieczeństwo i usługi cyfrowe**

Rozbudowa szerokopasmowej infrastruktury dostępowej (szczególnie na obszarach o niskim dostępie do sieci), rozwój narzędzi i infrastruktury niezbędnej do świadczenia bezpiecznych e- usług w administracji publicznej i edukacji, poprawa poziomu cyberbezpieczeństwa, podniesienie kompetencji cyfrowych urzędników i mieszkańców [e-usługi publiczne powinny funkcjonować na co najmniej 3 poziomie dojrzałości (dwustronna interakcja), dążyć należy do wdrożenia poziomu 4 (transakcja) i docelowo 5 (personalizacja)].

▪ **Kompetencje instytucji publicznych**

Wzmacnianie mechanizmów zarządzania strategicznego w samorządach MOF Opola Lubelskiego w zakresie: integracji działań JST z celami gospodarczymi, społecznymi i środowiskowymi, nastawienia na innowacyjne rozwiązania i korzystania z dobrych praktyk, planowania strategicznego, racjonalizacji gospodarki budżetowej w oparciu o analizę kosztów i korzyści ekonomiczno -społecznych, kompetencji cyfrowych, współpracy JST oraz wykorzystania narzędzi partycypacji społecznej.

11. RAMY FINANSOWE I ŹRÓDŁA FINANSOWANIA STRATEGII

System finansowania zadań publicznych charakteryzuje się wielopoziomowością i hierarchicznością zarówno na poziomie lokalnym, regionalnym, krajowym czy europejskim. Sukces wdrażania Strategii Rozwoju i jej późniejsze osiągnięcie zakładanych celów jest możliwe dzięki skutecznemu wykorzystaniu odpowiednich źródeł finansowania planowanych zadań. Zarówno dostępne środki, jak i źródła pozwolą zidentyfikować realność spełnienia określonych celów, dlatego też w planowaniu strategicznym ważnym elementem jest określenie struktury finansowania.

Ramy finansowe są uzależnione od zakresu przedmiotowego i horyzontu czasowego podejmowanych działań, kondycji finansowej gminy oraz jej możliwości inwestycyjnych, w tym założeń długofalowej polityki finansowej i inwestycyjnej, a także uwarunkowań zewnętrznych. Wyznaczenie ram finansowych jest niezbędne do oceny możliwości realizacji strategii, a planowanie finansowe powinno uwzględniać różnorodność opcji finansowania projektów wynikających ze Strategii (źródła i formy). Podczas procesu wdrażania strategii należy wziąć pod uwagę różne formy finansowania przedsięwzięć (np. dotacja, kredyt) oraz możliwości realizowania zadań w formule partnerstwa publiczno-prywatnego. W tym kontekście na szczególną uwagę zasługuje mechanizm Porozumień Terytorialnych określony w art. 14rb ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz.U. 2024 poz. 324 t.j.).

Do realizacji zaplanowanych działań zostaną wykorzystane środki gminy, środki krajowe w formie dedykowanych funduszy i programów, fundusze unijne i inne zagraniczne oraz środki prywatne oraz kredyty bankowe i pożyczki. Ramy finansowe Strategii Rozwoju Gminy Opole Lubelskie 2025 - 2030 posiadają jedynie charakter prognostyczny oraz zależą od szeregu zmiennych, które w praktyce mogą wpłynąć na modyfikację zakładanych prognoz. Ponadto poszczególne cele określone w dokumencie mają charakter otwarty, dlatego też doprecyzowanie szczegółów finansowych może wymagać aktualizacji. Zaproponowane w dokumencie projekty obejmują szeroki zakres, dlatego tak ważne jest poszukiwanie różnych źródeł ich finansowania, uwzględniających środki regionalne, krajowe i europejskie.

Podejmując decyzje o realizacji projektów (w tym w zakresie przedsięwzięć partnerskich) należy każdorazowo rozpatrywać możliwości budżetowe JST w kontekście istniejących źródeł i form finansowania w oparciu o poniższe zasady:

Poza różnorodnymi źródłami finansowania do osiągnięcia celów zawartych w Strategii potrzebne jest także zaangażowanie różnych instytucji, podmiotów i zaplanowania wydatkowania znacznych środków finansowych w perspektywie wieloletniej. Biorąc pod uwagę uwarunkowania ekonomiczne, finansowe i organizacyjne gminy Opole Lubelskie do najważniejszych źródeł pochodzenia kapitału na finansowanie zadań Strategii należeć będą:

▪ **Środki własne samorządu gminnego (dochody własne, subwencje)**

Dochody własne gminy i ich subwencje to podstawowe źródło finansowania inwestycji zawartych w Strategii. W przypadku realizacji projektów współfinansowanych ze środków unijnych, budżet jakim dysponuje gmina stanowi najczęściej wkład własny (5% - 30% kosztów kwalifikowalnych projektu) lub całkowicie pokrywa koszt danego przedsięwzięcia. Zgodnie z zasadą racjonalizacji wydatków publicznych istotnym jest zaplanowanie mechanizmów koordynacyjnych dotyczących wspólnego finansowania projektów międzygminnych oraz realizowanych przy udziale innych partnerów publicznych lub prywatnych (np. partnerstwo publiczno – prywatne).

▪ **Środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej w ramach programów krajowych i programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021 - 2027**

Środki z budżetu Unii Europejskiej w ramach pakietu legislacyjnego polityki spójności na lata 2021-2027 przewidziane w programach zarządzanych na poziomie zarówno regionalnym (głównym źródłem finansowania zewnętrznego przedsięwzięć strategicznych będą środki z regionalnego Programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego na lata 2021 – 2027), jak i krajowym (w tym Program Współpracy Transgranicznej PL – UA). Z uwagi na złożony charakter programów krajowych i regionalnych oraz mnogość możliwości finansowania ze środków UE 2021 – 2027 (w zależności od zakresu, wielkości oraz indywidualnego lub partnerskiego charakteru inwestycji) zalecany jest bieżący monitoring dostępnych źródeł finansowania oraz stanu aktualizacji poszczególnych programów.

▪ Środki z programów zarządzanych bezpośrednio przez Komisję Europejską

Istotnym źródłem finansowania przedsięwzięć w ramach Strategii mogą być środki z budżetu UE, dostępne w ramach zarządzania bezpośrednio sprawowanego przez Komisję Europejską w zakresie związanym m.in. z kwestiami klimatycznymi w ramach Europejskiego Zielonego Ładu. W latach 2021 – 2027 kontynuowana jest realizacja programów i inicjatyw UE, które mogą być istotnym czynnikiem aktywizującym potencjał gospodarczy i społeczny MOF Łukowa. Są to m.in.: Instrument "Łącząc Europę" (transport, energetyka, telekomunikacja), LIFE (ochrona środowiska i klimatu), COSME (konkurencyjność przedsiębiorstw), Horyzont (badania naukowe i innowacje), ERASMUS+ (zagraniczne staże, praktyki i wolontariat), EFIS (zapewnienie gwarancji dla finansowania inwestycji długoterminowych), Europejski Korpus Solidarności (zdobywanie doświadczenia zawodowego i podnoszenie kwalifikacji przez ludzi młodych).

▪ Środki pochodzące z budżetu państwa oraz środki budżetu Województwa Lubelskiego

Środki budżetu państwa oraz samorządu województwa dostępne w ramach istniejących oraz nowych instrumentów takich, jak Porozumienie terytorialne (zgodnie z art. 14rb ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju). W tej kategorii wymienić można np. fundusze celowe utworzone z przeznaczeniem na finansowanie infrastruktury publicznej, w tym transportowej. Są to w m.in. Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych, Krajowy Fundusz Drogowy (KFD), Fundusz Kolejowy (FK), Rządowy Fundusz Inwestycji Lokalnych (RFIL), fundusze utworzone w Banku Gospodarstwa Krajowego oraz dotacje celowe lub środki z rezerw celowych poszczególnych ministerstw. Zgodnie z ustawą o samorządzie województwa z budżetu województwa finansowane są m.in. zadania o charakterze wojewódzkim m.in. w zakresie transportu zbiorowego i dróg publicznych. Województwo zajmuje się finansowaniem m.in. rozwoju dróg wojewódzkich, regionalnych przewozów autobusowych, regionalnych przewozów kolejowych. Inwestycje te stanowią istotne uzupełnienie systemu transportowego obszaru gminy Opole Lubelskie, zarówno w zakresie przedsięwzięć indywidualnych jak i partnerskich.

▪ Środki krajowych i międzynarodowych instytucji finansowych

Do finansowania zadań wynikających ze Strategii mogą być angażowane środki pozyskiwane m.in. z kredytów lub innych finansowych instrumentów zwrotnych i bezzwrotnych, uzyskanych za pośrednictwem instytucji finansowych takich jak m.in. Bank Gospodarstwa Krajowego, Europejski Bank Inwestycyjny czy Bank Światowy.

▪ Środki prywatne

Dotychczasowe doświadczenia JST wskazują na możliwości finansowania przedsięwzięć infrastrukturalnych ze środków prywatnych, przede wszystkim przy wykorzystaniu formuły partnerstwa publiczno-prywatnego (PPP). Jest to rozwiązanie coraz silniej wspierane przez Rząd RP i Komisję Europejską i może posłużyć do realizacji inwestycji leżących w interesie publicznym¹¹. Udział środków prywatnych jest szczególnie istotny w realizacji niektórych

¹¹ Formuła PPP opiera się na realizacji zadań publicznych na mocy wieloletniej umowy określającej podział zadań i ryzyk pomiędzy podmiotem publicznym a partnerem prywatnym. Celem PPP jest świadczenie określonej usługi publicznej przez partnera prywatnego w oparciu o infrastrukturę publiczną, za wynagrodzeniem. Realizacja inwestycji w formule PPP to szereg korzyści dla instytucji publicznych, a przede wszystkim możliwość optymalizacji wydatkowania środków budżetowych poprzez zaangażowanie kapitału prywatnego w inwestycje publiczne, oraz możliwość skorzystania z wiedzy i doświadczenia biznesu. (więcej informacji: <https://www.ppp.gov.pl/>)

przedsięwzięć wymagających zbiorowego wysiłku ze względu na ich skomplikowany i długoletni charakter.

Dla zapewnienia skutecznej realizacji przedsięwzięć wynikających ze Strategii istotne jest podejmowanie prób poszukiwania nowych rozwiązań (w tym organizacyjnych - w partnerstwie z gminami, partnerami publicznymi i prywatnymi) w zakresie zarządzania i finansowania. Ważnym elementem sprawnego wdrażania Strategii powinny być zatem działania zmierzające do podejmowania możliwie szerokiej współpracy pomiędzy samorządami MOF Opola lubelskiego oraz samorządem powiatowym, nie tylko w zakresie wspólnego finansowania poszczególnych zadań ale również zapewnienia ciągłości funkcjonowania inwestycji.

Skuteczność realizacji przedstawionych celów i zaproponowanych inwestycji jest bardziej prawdopodobna, gdy zostaną podjęte próby poszukania nowych rozwiązań w zakresie zarządzania i finansowania (w tym organizacyjnych w partnerstwie z gminami, partnerami publicznymi i prywatnymi). Zrównoważony rozwój jednostki samorządu terytorialnego jest bardziej efektywny, kiedy podejmowane są działania zmierzające do możliwie szerokiej współpracy pomiędzy sąsiednimi gminami oraz z powiatem opolskim. Umożliwia to zapewnienie ciągłości funkcjonowania inwestycji.

Podkreślić należy, że planowanie budżetu oraz źródeł i form finansowania projektów zawartych w Strategii jest obecnie zadaniem trudnym i złożonym z uwagi na dynamicznie zmieniającą się sytuację makroekonomiczną w kraju i na świecie spowodowaną postępującym kryzysem gospodarczym, długofalowymi konsekwencjami pandemii COVID-19 oraz społecznymi i gospodarczymi skutkami wojny w Ukrainie.

12. ZASADY I STRUKTURA ZARZĄDZANIA PROCESEM WDRAŻANIA STRATEGII

Istotnym elementem skutecznej realizacji interwencji publicznych w ramach Strategii jest właściwie zaprojektowany i konsekwentnie wykorzystywany system zarządzania i wdrażania, który determinuje sprawność realizacji Strategii i skuteczność wykorzystywania dostępnych funduszy przeznaczonych na realizację jej celów. Co istotne, właściwy system stanowi podstawę do rozwoju trwałego forum współpracy między interesariuszami, nie tylko w zakresie funduszy europejskich, ale docelowo wszystkich polityk i projektów realizowanych przez samorząd gminy Opole Lubelskie. Jednocześnie system zarządzania tworzy sformalizowaną strukturę, w ramach której powstają relacje nieformalne. Taka struktura stanowić będzie w przyszłości bazę wiedzy i pamięci organizacyjnej integrującej społeczność gminy w realizacji celów rozwojowych.

12.1 ZASADY WSPÓŁPRACY INTERESARIUSZY

Opracowaniu i wdrażaniu Strategii oraz prawidłowemu funkcjonowaniu systemu zarządzania towarzyszy kilka kluczowych zasad, którymi konsekwentnie powinny kierować się wszystkie zaangażowane podmioty.

▪ Partnerstwo

Zastosowanie zasady partnerstwa jest konieczne w sytuacjach, w których dochodzi do interakcji pomiędzy władzami gminy, a jej mieszkańcami czy reprezentantami organizacji. Zasada ta polega na kreowaniu warunków partnerskich współpracy pomiędzy interesariuszami (odpowiedni dobór przedsięwzięć zawartych w Strategii, źródeł ich finansowania oraz

korzystania z ich efektów przez mieszkańców Gminy Opole Lubelskie) oraz na kształtowaniu pozytywnych relacji pomiędzy podmiotami zarówno publicznymi, prywatnymi jak i organizacjami społecznymi.

- **Równość partnerów**

Powodzenie współpracy w zasadniczym stopniu zależy od tego, czy wszyscy partnerzy będą przekonani co do łączącej ich wspólnoty interesów i celów. Decyduje o tym zarówno konstrukcja i treść Strategii, jak też codzienna praktyka działania - na etapie przygotowania dokumentu, jak też późniejszego wdrażania. Dlatego istotne jest, aby zaplanowane i później wykorzystywane mechanizmy zarządzania w realny sposób uwzględniały równość interesariuszy.

- **Wielopoziomowe zarządzanie**

Zarządzanie procesem wdrażania Strategii przez jeden podmiot może mieć negatywne skutki w postaci ograniczenia efektywności realizacji celów Strategii, ograniczenia akceptacji społecznej części działań czy innych problemów związanych z zarządzaniem. W celu uniknięcia potencjalnych negatywnych skutków konieczna jest współpraca interesariuszy na różnych szczeblach zarządzania, w różnych formułach i przy realizacji poszczególnych przedsięwzięć. Wielopoziomowe zarządzanie ma realny wpływ na skuteczność i efektywność realizacji celów Strategii.

- **Otwartość, uczciwość i zaufanie**

Kierowanie się tymi wartościami może ułatwić interesariuszom współpracę oraz wytyczyć ścieżkę ich postępowania. Cechy te powinny być odniesieniem w przypadku występowania kwestii spornych i kryzysowych.

- **Proste zasady komunikacji**

Klarownie wyznaczone zasady komunikacji pomiędzy interesariuszami znacząco ułatwiają współpracę przy realizacji złożonych przedsięwzięć. Określenie zasad oraz sposobów komunikacji powinno mieć miejsce na początku współpracy interesariuszy. Odpowiednie zdefiniowanie zasad skróci czas podejmowania decyzji oraz wpłynie pozytywnie na efektywność przepływu informacji.

- **Sieciowanie i stała współpraca**

Budowanie sieciowych relacji pomiędzy instytucjami, organizacjami, grupami osób i poszczególnymi mieszkańcami stanowi silną bazę dla dalszej współpracy oraz realizacji kolejnych przedsięwzięć. Stworzenie odpowiednich warunków do budowania relacji sieciowych jest szczególnie istotne podczas działań partycypacyjnych. Wszyscy zaangażowani interesariusze powinni wiedzieć, w ramach jakich mechanizmów i zasad działają. Jest to szczególnie ważne przy działaniach z zakresu planowania przestrzennego, przedsięwzięciach zintegrowanych oraz w trakcie innych prac projektowych.

- **Racjonalność wydatków**

Tworzenie mechanizmów zarządczych w samorządzie gminnym nie powinno prowadzić do mnożenia struktur i nieuzasadnionego wydatkowania środków publicznych.

▪ **Elastyczne rozwiązania**

Na etapie tworzenia Strategii, a nawet w początkowym procesie jej wdrażania, nie uda się trafnie przewidzieć wszystkich uwarunkowań tak, aby szczegółowo zaplanować mechanizmy zapewniające efektywność działań. Ponadto uwarunkowania te z czasem mogą ulegać istotnym zmianom. Konieczność zachowania elastyczności w procesie wdrażania Strategii Rozwoju Gminy Opole Lubelskie na lata 2025 - 2030 uwarunkowana jest przede wszystkim: zmieniającą się sytuacją społeczną i gospodarczą gminy (np. trendami demograficznymi), opiniami i potrzebami mieszkańców, wpływem inwestycji krajowych i regionalnych, możliwościami finansowania inwestycji w perspektywie finansowej UE 2021 – 2027, sytuacją budżetową, konsekwencjami społecznymi i ekonomicznymi wojny w Ukrainie i epidemii COVID-19 oraz sukcesywną realizacją celów Umowy Partnerstwa 2021 - 2027 i Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego 2030.

▪ **Spójność z celami polityki regionalnej**

W procesie opracowania i wdrażania Strategii ważną zasadą powinno być zachowanie spójności Strategii z dokumentami strategicznymi i operacyjnymi na poziomie lokalnym, regionalnym, krajowym i europejskim. Spójność dokumentów powinna mieć miejsce w kwestii wyznaczonych celów, kierunków działań oraz zakresu przedsięwzięć.

12.2 STRUKTURA I SYSTEM ZARZĄDZANIA STRATEGIĄ

System wdrażania Strategii Rozwoju Gminy Opole Lubelskie na lata 2025 – 2030 stanowi integralną część procesu zarządzania strategicznego polityką rozwoju prowadzonego przez samorządy gminy. W systemie realizacji Strategii, kluczową rolę odgrywać będzie przywództwo organizacyjne władz gminy, rozumiane jako strategiczna rola organów wykonawczych samorządów w stymulowaniu i koordynacji działań podejmowanych przez różnorodne podmioty i środowiska, jak również w mobilizowaniu oraz integrowaniu zasobów pozostających w ich dyspozycji na rzecz realizacji celów Strategii. Projekty w ramach Strategii będą realizowane w różnych okresach czasowych przy zaangażowaniu zróżnicowanych instrumentów obejmujących narzędzia organizacyjne i finansowe, których zakres przedmiotowy oraz kierunki wydatkowania podlegają bezpośrednio kontroli ze strony organów samorządu gminy Opole Lubelskie.

Strategia skupia się na zadaniach, za które odpowiedzialny jest samorząd gminny zgodnie z jego kompetencjami ustawowymi. Nie ogranicza się jednak wyłącznie do tych zadań ale angażuje i inicjuje działania realizowane w szerszych partnerstwach. Znajduje to wyraz w Rozdziale 10.2 *Potencjalne kierunki interwencji w wymiarze terytorialnym*, dla których jednostkami realizującymi będą zarówno władze gminny oraz jednostki organizacyjne gminy, jak również partnerzy lokalni, administracja rządowa, samorząd powiatowy i wojewódzki oraz podmioty prywatne i organizacje pozarządowe.

System wdrażania Strategii oparty będzie o model koordynacyjny, polegający na wykorzystaniu bieżącego zasobu informacji gromadzonych w ramach działań realizowanych przez poszczególne jednostki organizacyjne Urzędu Miejskiego w związku z realizacją przez nie strategii, programów i projektów, które są wdrażane, aktualizowane lub nowotworzone na poziomie merytorycznie odpowiedzialnych za nie wydziałów.

Za zapewnienie spójności pomiędzy rozstrzygnięciami Strategii a strategiami i programami funkcjonalnymi odpowiedzialny będzie Koordynator (jednostka koordynując) procesu wdrażania, monitoringu i ewaluacji Strategii, tj. Wydział Projektów, Strategii i Promocji. Jego funkcją – w kontekście monitoringu i ewaluacji – będzie gromadzenie, analiza i ocena informacji dostarczanych przez poszczególne wydziały oraz jednostki organizacyjne, realizujące poszczególne strategie, programy i projekty, a także przekazywanie stosownie opracowanej informacji Burmistrzowi Opola Lubelskiego.

Układ instytucjonalny wdrażania strategii stanowić będą:

- Rada Miejska w Opolu Lubelskim,
- Burmistrz Opola Lubelskiego,
- Koordynator wdrażania strategii
- Zespoły robocze ds. wdrażania strategii
- Partnerzy społeczni i gospodarczy

Rada Miejska w Opolu Lubelskim

Rada Miejska jest zespołem demokratycznie wybranych reprezentantów mieszkańców gminy. Pełni funkcję stanowiącą i kontrolną, a do jej właściwości należą wszystkie sprawy pozostające w zakresie działania gminy, o ile ustawy nie stanowią inaczej. Rada podejmuje uchwały w sprawie przyjęcia i aktualizacji strategii rozwoju oraz innych programów, które stanowią operacyjne rozwinięcie zapisów strategii, a także dokumentów i planów związanych z zagospodarowaniem przestrzennym. Decyduje także o ostatecznym kształcie budżetu w jednorocznym i wieloletnim horyzoncie czasowym.

Burmistrz Opola Lubelskiego

Podstawowym podmiotem układu instytucjonalnego wdrażania Strategii jest Burmistrz Opola Lubelskiego, na którym spoczywa odpowiedzialność za wykonanie uchwały Rady Miejskiej w sprawie przyjęcia strategii do realizacji. Kluczowymi czynnikami sukcesu wdrażania zapisów strategii są m.in. adekwatna organizacja wewnętrzna Urzędu Miejskiego, właściwe zasady operacjonalizacji celów, pełna informacja wspomagająca wdrażanie zapisów dokumentu, dostosowanie zasad współpracy jednostek realizujących strategię oraz kultury organizacyjnej do osiągania efektów wdrażania strategii.

Koordynator wdrażania strategii

Funkcje Koordynatora wdrażania strategii pełni Wydział Projektów, Strategii i Promocji Urzędu Miejskiego w Opolu Lubelskim, do którego zadań należy będzie:

- koordynacja działań gminy w zakresie zgodności realizowanych programów i projektów z zapisami Strategii,
- rekomendowanie Burmistrzowi Opola Lubelskiego zmian i aktualizacji Strategii,
- monitoring i ewaluacja wdrażania Strategii,
- współpraca z Wydziałami i Urzędem Miejskiego, jednostkami organizacyjnymi oraz partnerami zewnętrznymi odpowiedzialnymi za przygotowanie i realizację poszczególnych projektów,
- prowadzenie działań informacyjnych i konsultacyjnych skierowanych do interesariuszy.

Zespoły robocze ds. wdrażania strategii

Do realizacji projektów wynikających ze Strategii mogą zostać powołane Zespoły Robocze, w skład których, wejdą pracownicy Wydziałów Urzędu Miejskiego lub jednostek organizacyjnych, odpowiedzialni bezpośrednio za przygotowanie niezbędnych informacji i dokumentów oraz partnerzy zewnętrzni uczestniczący w danym projekcie. Taki sposób organizacji pracy pozwala na eliminację ryzyka niewłaściwego nadzoru technicznego i finansowego projektów. Powołanie Zespołów roboczych i przekazanie im konkretnych zadań uzależnione jest od specyfiki danego przedsięwzięcia, jego złożoności, udziału partnerów zewnętrznych oraz źródeł i form finansowania.

Do zadań Zespołów Roboczych należeć będzie:

- koordynacja we właściwych wydziałach Urzędu Miejskiego wszelkich działań przygotowawczych dotyczących poszczególnych projektów (przeprowadzenie uzgodnień, uzyskanie pozwoleń, przygotowanie wymaganej dokumentacji, zapewnienie środków w budżecie jednostki, itp.),
- uzgadnianie harmonogramu podejmowanych działań,
- informowanie się o postępach w realizacji zadań oraz występujących zagrożeniach, wypracowywanie rozwiązań,
- bieżące informowanie o postępach w realizacji zadań oraz występujących zagrożeniach.

Partnerzy społeczni i gospodarczy

W celu zapewnienia możliwie szerokiego zaangażowania interesariuszy w realizację Strategii możliwe jest włączenie w proces podejmowania kluczowych decyzji strategicznych przedstawicieli podmiotów reprezentujących organizacje pozarządowe, partnerów społecznych i gospodarczych oraz lokalnych liderów.

Partnerzy społeczni i gospodarczy pełnią funkcję opiniującą – doradcą dla Burmistrza Opola Lubelskiego i Koordynatora wdrażania strategii oraz stanowią ważny kanał komunikacji między władzami gminy a społecznością lokalną, w kontekście istotnych rozstrzygnięć zawartych w Strategii.

Do najważniejszych zadań partnerów społecznych i gospodarczych należy opiniowanie istotnych rozstrzygnięć w procesie wdrażania i aktualizacji Strategii oraz rekomendowanie i inicjowanie zmian w Strategii.

13. MONITORING I EWALUACJA STRATEGII

Monitoring to proces systematycznego zbierania i analizowania ilościowych oraz jakościowych informacji, dotyczących postępów i efektów wdrażania Strategii Rozwoju Gminy Opole Lubelskie na lata 2025 - 2030 , mający na celu zapewnienie zgodności realizacji działań z wcześniej zatwierdzonymi założeniami i celami. Proces ten opiera się głównie na monitoringu rzeczowym (badaniu postępu realizacji ustaleń strategii poprzez pryzmat realizowanych zadań projektowych i procesowych) oraz monitoringu statystycznym (śledzeniu tendencji i zmian wskaźników).

System monitoringu strategii dostarcza informacji na temat stopnia osiągnięcia założonej wizji i wyznaczonych celów poprzez analizę wskaźników. Celem systemu monitoringu jest:

- dostarczenie informacji na temat sytuacji społeczno-gospodarczej gminy Opole Lubelskie i jej pozycji konkurencyjnej w województwie, jako podstawy do podejmowania decyzji zarządczych w zakresie ustalania priorytetów rozwojowych i alokacji środków na konkretne przedsięwzięcia,
- obserwacja występujących trendów i zjawisk zachodzących w otoczeniu zewnętrznym, tak by móc przygotować właściwe narzędzia i instrumenty wspierające rozwój gminy,
- zapewnianie spójności realizowanej w gminie polityki rozwoju (podejmowanych działań i inwestycji) ze strategicznymi celami rozwoju gminy.

Monitoring Strategii oparty jest o zestawienie oczekiwanych rezultatów planowanych działań oraz wskaźników ich osiągnięcia, zawartych w Rozdziale 8.

System monitoringu stanowić będzie podstawę do ewaluacji i oceny stopnia aktualności Strategii. Najbardziej optymalnym rozwiązaniem jest, aby wszystkie czynności związane z procesem monitoringu strategicznego były wykonywane systematycznie – zgodnie ze specyfiką przyjętych w strategii założeń, a wnioski z ich przeprowadzania były spisywane w formie raportu monitoringowego, np. jako część corocznego Raportu o stanie gminy.

Poza bieżącym monitorowaniem, zaleca się, aby dokument Strategii poddany został ewaluacji ex-post – po zakończeniu obowiązywania Strategii. Proces ten obejmować będzie oszacowanie jakości, wartości i znaczenia Strategii w odniesieniu do zakładanych kierunków działań, ocenę stopnia osiągnięcia celów Strategii oraz analizę wpływu zrealizowanych przedsięwzięć na sytuację społeczną i gospodarczą gminy Opole Lubelskie. Raporty opracowane ex-post określą trwałe efekty, jakie wniosła realizacja Strategii po jej zakończeniu. Powinny one wskazać czy i jakie efekty synergii osiągnięto w poszczególnych obszarach tematycznych.

ZAŁĄCZNIK 1 - LISTA PROJEKTÓW REALIZUJĄCYCH CELE STRATEGICZNE

Lp.	Kierunek działania / Cel szczegółowy	Tytuł projektu	Podmiot realizujący projekt	Opis/zakres projektu
1.	1.1. Poprawa dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami	Likwidacja barier architektonicznych w budynkach użyteczności publicznej	Gmina Opole Lubelskie	Zakres projektu obejmował będzie dostosowanie obiektów użyteczności publicznej dla osób ze szczególnymi potrzebami w tym z niepełnosprawnościami.
2.	1.2. Wzrost jakości usług i infrastruktury pomocy społecznej	Usługi społeczne dla mieszkańców Gminy Opole Lubelskie	Centrum Usług Społecznych	Realizacja usług społecznych przez Centrum Usług Społecznych w zakresie: 1. usługi dla osób starszych: - dzienny dom pomocy społecznej; - klub międzypokoleniowy; - usługi asystenta osobistego osoby niepełnosprawnej; - usługa opieki wytchnieniowej. 2. usługi zdrowotne dla wszystkich mieszkańców gminy: - z zakresu profilaktyki zdrowia – lekarze specjaliści, pielęgniarka; 3. klub integracji społecznej – dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym 4. usługi dla dzieci i młodzieży: - działalność świetlic edukacyjno – terapeutycznych dla dzieci do 18 roku życia (zajęcia edukacyjne, animacyjne, logopedyczne, wsparcie psychologiczne)
3.	1.2. Wzrost jakości usług i infrastruktury pomocy społecznej	Utworzenie instytucji „pierwszego kontaktu” dla osób ze szczególnymi potrzebami w tym z niepełnosprawnościami	Gmina Opole Lubelskie	Zakres projektu obejmuje utworzenie Centrum Koordynacji dla osób z niepełnosprawnościami, które ma na celu pomoc w otrzymaniu wsparcia, koordynację poszczególnych etapów wsparcia oraz udzielanie kompleksowych informacji o możliwościach i sposobach otrzymania pomocy.
4.	1.3. Zwiększenie atrakcyjności obiektów kultury i ochrona dziedzictwa kulturowego	Utworzenie Miniskansenu (lub Zagrody tematycznej lub sieci Zagród tematycznych lub Małego Muzeum Wsi Opolskiej)	Gmina Opole Lubelskie	<u>W ramach projektu:</u> - będzie utworzony Miniskansen (lub Zagroda tematyczna lub sieć Zagród tematycznych lub Małe Muzeum Wsi Opolskiej), który będzie miał na celu ochronę, zachowanie i pokazanie wiejskiego dziedzictwa materialnego, np. budynki, budowle, oraz niematerialnego: zwyczaje, obrzędy, tańce i przyśpiewki ludowe, podania, legendy, gwara, przepisy kulinarne, rzemiosło tradycyjne i inne, - zostanie wydana publikacja traktująca o przeszłości i dawnym życiu mieszkańców wsi opolskiej z wykorzystaniem wspomnień mieszkańców i dawnych fotografii w formie folderu, albumu lub plików multimedialnych udostępnionych na stronie internetowej Miniskansenu, - młodzież nagra dźwiękowe wspomnienia oraz nakręci amatorskie filmy z uczestnictwem seniorów, którzy podzielą się swoimi wspomnieniami dotyczącymi życia na dawnej opolskiej wsi. <u>Będzie tu można obejrzeć:</u> - ekspozycję przedmiotów codziennego użytku: wyposażenia dawnego domu i budynków gospodarskich oraz podwórza i ogrodu - przedmiotów codziennego użytku, narzędzi, strojów, itp.

				<p><u>Będzie tu można czynnie uczestniczyć w:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - pokazach ginących zawodów, np. plecionkarstwo (rogożyna), garncarstwo, itp. - pokazach dawnych zajęć związanych z przyrodą oraz porami roku: w pracach domowych (np. mielenie mąki) i polowych (np. wykopki). - warsztatach kulinarnych, zielarskich, wykonywania ozdób i innych związanych z rokiem obrzędowym i liturgicznym oraz zmieniającymi się porami roku, z naciskiem na ukazanie ścisłego związku człowieka z przyrodą: wykorzystanie w pracy materiału pochodzenia roślinnego dostępnego na wsi, - imprezach plenerowych promujących wieś i jej dziedzictwo kulturowe, - spotkaniach z lokalnymi artystami i twórcami ludowymi, - występach zespołów ludowych i obrzędowych, - wystawach, pokazach multimedialnych, wykładach i innych, dotyczących dawnej wsi opolskiej. <p><u>Projekt skierowany jest do:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - różnych grup wiekowych, od dzieci przedszkolnych, szkolnych, młodzieży po osoby dorosłe i seniorów. <p><u>Efekty:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - prezentacja i ochrona dziedzictwa dawnej wsi opolskiej poprzez zebranie w jednym miejscu najciekawszych pamiątek, - zapoznanie z tym dziedzictwem mieszkańców Gminy Opole Lubelskie, a szczególnie młodego pokolenia, - kultywowanie tradycji, - promowanie rozwoju rzemiosła i sztuki ludowej oraz lokalnego folkloru ludowego, - pobudzenie aktywności społecznej poprzez zaangażowanie lokalnej społeczności w poszukiwanie i gromadzenie pamiątek historycznych oraz relacji ustnych, - nawiązanie współpracy międzypokoleniowej, a szczególnie między seniorami i młodzieżą, - promocja zasobów Miniskansenu poza terenem Gminy Opole Lubelskie.
5.	1.3. Zwiększenie atrakcyjności obiektów kultury i ochrona dziedzictwa kulturowego	Utworzenie Muzeum Regionalnego (lub Izby Regionalnej)	Gmina Opole Lubelskie	<p><u>W ramach projektu:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - będzie utworzone Muzeum Regionalne (lub Izba Regionalna) - miejsce, gdzie będą eksponowane i chronione zabytki dziedzictwa materialnego i niematerialnego miasta Opole Lubelskie, związane z dawnym życiem mieszkańców oraz bogatą opolską tradycją rzemieślniczą i kupiecką, jak również jego historią. - będzie wydana publikacja traktująca o przeszłości i dawnym życiu mieszkańców Opola z wykorzystaniem wspomnień mieszkańców i dawnych fotografii w formie folderu, albumu lub plików multimedialnych udostępnionych na stronie internetowej muzeum, - młodzież nagrana dźwiękowe wspomnienia – relacje historyczne oraz nakręci amatorskie filmy z uczestnictwem seniorów, którzy podzielą się swoimi wspomnieniami o dawnym życiu w mieście, - zostanie utworzone regionalne archiwum fotograficzne gromadzące zbiory związane z miastem Opole Lubelskie, - będą organizowane tu warsztaty, pokazy multimedialne, wystawy, wykłady i inne wydarzenia dotyczące dawnego miasta oraz życia jego mieszkańców, - będą organizowane spotkania i imprezy kulturalne o tematyce regionalnej, w które zaangażowana będzie społeczność lokalna. <p><u>Projekt skierowany jest do:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - różnych grup wiekowych, od dzieci przedszkolnych, szkolnych, młodzieży po osoby dorosłe i seniorów. <p><u>Efekty:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - prezentacja i ochrona dziedzictwa materialnego i niematerialnego miasta Opole Lubelskie, poprzez zebranie w jednym miejscu najciekawszych pamiątek, - pobudzenie aktywności społecznej poprzez zaangażowanie lokalnej społeczności w poszukiwania i gromadzenie pamiątek historycznych oraz relacji ustnych, - zapoznanie z tym dziedzictwem mieszkańców Opola Lubelskiego, a szczególnie młodego pokolenia, - aktywizacja społeczności lokalnej, a szczególnie seniorów i młodzieży - nawiązanie współpracy międzypokoleniowej, - promocja opolskiego dziedzictwa poza terenem miasta i Gminy Opole Lubelskie.

6.	1.3. Zwiększenie atrakcyjności obiektów kultury i ochrona dziedzictwa kulturowego	Ochrona i remont zabytków na terenie miasta Opole Lubelskie – Program Remontu Kamienic	Gmina Opole Lubelskie	Zakres projektu obejmował będzie remont oraz prace konserwatorskie obiektów zabytkowych znajdujących się w centrum miasta Opole Lubelskie, w tym kamienic zlokalizowanych w centrum Opola Lubelskiego
7.	1.4. Wzrost bezpieczeństwa publicznego	Bezpieczna Gmina	Gmina Opole Lubelskie	Zakres zadania obejmował będzie organizację szkoleń z zakresu pierwszej pomocy dla mieszkańców Gminy Opole Lubelskie oraz obsługi urzędzeń służących do ratowania życia osoby poszkodowanej
8.	1.4. Wzrost bezpieczeństwa publicznego	Budowa systemu monitoringu wizyjnego	Gmina Opole Lubelskie	Zakres zadania obejmuje m.in. zamontowaniu monitoringu wizyjnego na terenie miasta Opole Lubelskie, co przyczyni się do zwiększenia poczucia bezpieczeństwa mieszkańców, zmniejszenia przestępczości, przeciwdziałać będzie aktom wandalizmu i niszczeniu mienia.
9.	1.5. Doskonalenie jakości edukacji oraz rozwój kompetencji	Poprawa jakości edukacji dzieci i młodzieży	Gmina Opole Lubelskie	W ramach przedsięwzięcia utworzone zostaną pracownie do nauki języków obcych w formie indywidualnych stanowisk dla uczniów w Szkołach Podstawowych na terenie Gminy Opole Lubelskie oraz zakupione zostanie niezbędne wyposażenie.
10.	1.5. Doskonalenie jakości edukacji oraz rozwój kompetencji	Aktywizacja i rozwój umiejętności mieszkańców gminy	Gmina Opole Lubelskie	Zakres projektu obejmuje utworzenie kursu nauki języka obcego dla mieszkańców Gminy Opole Lubelskie
11.	1.5. Doskonalenie jakości edukacji oraz rozwój kompetencji	Fabryka kompetencji kluczowych	Gmina Opole Lubelskie	<ul style="list-style-type: none"> - wdrożenie kompleksowych programów indywidualizacji pracy z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, - objęcie uczniów klas VII-VIII szkół podstawowych ofertą doradztwa edukacyjno-zawodowego, - szkolenia zawodowe dla nauczycieli z zakresu stosowania indywidualizacji nauczania, rozwijania ich kompetencji cyfrowych sprzyjających nauczaniu przedmiotowemu z wykorzystaniem narzędzi TIK lub rozwijania kompetencji cyfrowych uczniów, - wsparcie systemu dydaktycznego szkół w celu wzmocnienia ich dostępności oraz rozwoju umiejętności uczniów - wzbogacenie oferty edukacyjnej o zajęcia z robotyki i programowania. - rozwijanie umiejętności uczniów o wiedzę z zakresu algorytmiki, robotyki i programowania. - wzmocnianie motywacji wśród uczniów poprzez rozwijanie umiejętności z zakresu STEAM, czyli 5 bloków tematycznych łączonych: naukę, inżynierię, technologię, sztukę i matematykę.
12.	1.5. Doskonalenie jakości edukacji oraz rozwój kompetencji	Podniesienie jakości edukacji, wyrównywanie szans edukacyjnych, aktywizacja dzieci i młodzieży	Gmina Opole Lubelskie	Zakres projektu obejmuje dostosowanie korytarzy szkolnych do osób ze specjalnymi potrzebami, w tym z niepełnosprawnościami oraz ich aranżację poprzez zakup wielofunkcyjnych mebli, odpowiednich dekoracji oraz gier edukacyjnych.
13.	1.5. Doskonalenie jakości edukacji	Bajkowy świat przedszkolaka. Modernizacja budynku	Gmina Opole Lubelskie	Zakres projektu obejmował będzie dostosowanie obiektu do potrzeb osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym z niepełnosprawnościami, wymianę pieca, wyposażenie oraz remont pomieszczeń a także remont pochylni znajdującej się przed wejściem do budynku.

	oraz rozwój kompetencji	Przedszkola Miejskiego w Opolu Lubelskim.		
14.	1.5. Doskonalenie jakości edukacji oraz rozwój kompetencji	Aktywizacja osób nieaktywnych zawodowo	Gmina Opole Lubelskie	Zakres projektu obejmował będzie organizację szkoleń, doradztwa zawodowego oraz staży dla osób bezrobotnych, kobiet, osób o niskich kwalifikacjach zawodowych.
15.	1.6. Wsparcie dla funkcjonowania organizacji pozarządowych	Utworzenie Centrum Wsparcia dla organizacji pozarządowych	Gmina Opole Lubelskie	Zakres zadania obejmuje stworzenie miejsca, w którym organizacje pozarządowe będą mogły skorzystać z pomocy prawnej, pomocy w obsłudze finansowo – księgowej, pomocy w opracowywaniu i rozliczaniu projektów a także będą brały udział w organizowanych szkoleniach.
16.	2.1. Zrównoważona gospodarka wodno - ściekowa	Modernizacja oczyszczalni ścieków	Opolskie Przedsiębiorstwo Komunalne	Modernizacja składa się z 2. zasadniczych etapów: 1. Modernizacja istniejącej infrastruktury do poziomu techniczno-technologicznego zgodnego z obecnymi wymaganiami 2. Budowa bębnowej kompostowni osadów ustabilizowanych z wykorzystaniem całej biomasy zbieranej na terenie Gminy Opole Lubelskie – działanie w kierunku gospodarki zeroemisyjnej 3. Zakup nowoczesnego sprzętu: - beczka asenizacyjna - samochód WUKO
17.	2.1. Zrównoważona gospodarka wodno - ściekowa	Zdalny odczyt poboru wody i zrzutu ścieków	Opolskie Przedsiębiorstwo Komunalne	Zadanie polegające na zamontowaniu nakładek na istniejące wodomierze (4700 szt.) umożliwiające kontrolę zużycia wody i ilość zrzucanych ścieków z pozycji urzędu w biurze Spółki. Pobierane wyniki umożliwią: 1. Tworzenie faktur dla odbiorców 2. Sygnalizowanie wycieków na sieci wewnętrznej Klienta i zewnętrznej Spółki 3. Likwidację „ręcznego” odczytu i problemów z tym związanych 4. Cyfryzację usługi / zdalny odczyt – elektroniczna faktura – wysyłka drogą elektroniczną – zapłata poprzez aplikację Klienta 5. Ograniczenie kradzieży wody Racjonalizację zużycia wody dzięki aplikacji na smartfon Klienta
18.	2.1. Zrównoważona gospodarka wodno - ściekowa	Budowa i modernizacja sieci wod-kan	Opolskie Przedsiębiorstwo Komunalne	Zadanie polegające na modernizacji i budowie nowych sieci wod -kan: - 5 km sieci wodociągowych - 3 km sieci kanalizacyjnych To zadanie powinno poprzedzać przebudowy i budowy nowych dróg tam, gdzie instalacje biegną pod drogami
19.	2.1. Zrównoważona gospodarka wodno - ściekowa	Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków na terenie Gminy Opole Lubelskie	Gmina Opole Lubelskie	Zakres projektu obejmuje budowę przydomowych oczyszczalni ścieków dla gospodarstw domowych dla których nie ma technicznych możliwości budowy sieci kanalizacji sanitarnej.
20.	2.2. Poprawa dostępności zielonych	Budowa parków kieszonkowych	Gmina Opole Lubelskie	Zakres projektu obejmował będzie utworzenie parków kieszonkowych na terenie miasta Opole Lubelskie

	przeźreni publicznych			
21.	2.2. Poprawa dostępności zielonych przestrzeni publicznych	Utworzenie ogrodów sensorycznych	Gmina Opole Lubelskie	Zakres projektu obejmował będzie utworzenie ogrodów sensorycznych na terenie miasta Opole Lubelskie
22.	2.2. Poprawa dostępności zielonych przestrzeni publicznych	Zielone przystanki na terenie miasta	Gmina Opole Lubelskie	Zakres projektu obejmuje wymianę istniejących wiat przystankowych na terenie miasta Opole Lubelskie na ekologiczne przystanki oraz obejmuje wykonanie nasadzeń.
23.	2.2. Poprawa dostępności zielonych przestrzeni publicznych	Ochrona bioróżnorodności, siedlisk zwierząt i gatunków roślin na terenie Parku Miejskiego w Opolu Lubelskim	Gmina Opole Lubelskie	Ochrona siedlisk i gatunków chronionych poprzez skanalizowanie ruchu turystycznego: - utworzenie centrum edukacyjnego ochrony bioróżnorodności „Parkowa” - utworzenie miejsc lęgowych dla gatunków ptaków podlegających ochronie poprzez remont amfiteatru - zagospodarowanie wyspy na dużym stawie (drewniane leżaki, alejka z nawierzchni mineralnej i oświetlenie niskimi słupkami) oraz budowa kładki na wyspę - remont placu zabaw (wymiana urządzeń do zabaw – wykonane z drewna naturalnego, ekologiczne)
24.	2.3. Wspieranie efektywności energetycznej i odnawialnych źródeł energii	Solarnie słupy informacyjno-ogłoszeniowe na terenie miasta Opole Lubelskie	Gmina Opole Lubelskie	Zakres projektu obejmuje zakup i montaż słupów ogłoszeniowych zasilanych panelami słonecznymi
25.	2.3. Wspieranie efektywności energetycznej i odnawialnych źródeł energii	Budowa instalacji odnawialnych źródeł energii na budynkach użyteczności publicznej	Gmina Opole Lubelskie	Zakres projektu obejmuje budowę instalacji fotowoltaicznych na budynkach szkół, świetlic wiejskich i budynkach administracji publicznej, instalację kolektorów słonecznych oraz pomp ciepła
26.	2.3. Wspieranie efektywności energetycznej i odnawialnych źródeł energii	Budowa instalacji odnawialnych źródeł energii na budynkach prywatnych	Gmina Opole Lubelskie	Zakres projektu obejmuje budowę instalacji fotowoltaicznych na budynkach prywatnych mieszkańców Gminy Opole Lubelskie
27.	2.3. Wspieranie efektywności energetycznej i	Wymiana źródeł ciepła w budynkach jednorodzinnych na terenie Gminy Opole Lubelskie	Gmina Opole Lubelskie	Projekt obejmuje wymianę indywidualnych systemów węglowych na efektywne jednostki grzewcze, w tym pompy ciepła w celu ograniczenia emisji zanieczyszczeń powstających ze spalania paliw na potrzeby ogrzewania obiektów mieszkalnych na terenie Gminy Opole Lubelskie.

	odnawialnych źródeł energii			
28.	2.3. Wspieranie efektywności energetycznej i odnawialnych źródeł energii	Termomodernizacja budynku przy ul. Ogrodowej 9	Centrum Usług Społecznych	Termomodernizacja oraz remont budynku Siedziny Centrum Usług Społecznych przy ul. Ogrodowej 9 wraz z wykorzystaniem OZE
29.	2.3. Wspieranie efektywności energetycznej i odnawialnych źródeł energii	Termomodernizacja szkół na terenie Gminy Opole Lubelskie	Gmina Opole Lubelskie	Zakres projektu obejmował będzie termomodernizację budynków, wymianę źródeł ciepła oraz miał na celu poprawę efektywności energetycznej szkół.
30.	2.4. Poprawa jakości i dostępności infrastruktury rekreacyjnej i sportowej	Budowa krytej pływalni na terenie Gminy Opole Lubelskie	Gmina Opole Lubelskie	Realizacja projektu zakłada budowę basenu miejskiego na terenie miasta Opole Lubelskie wraz z infrastrukturą towarzyszącą.
31.	2.5. Wspieranie gospodarki o obiegu zamkniętym	Modernizacja Punktu Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych	Gmina Opole Lubelskie	Zakres zadania obejmował będzie modernizację Punktu Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych (PSZOK) w miejscowości Ożarów II wraz z wymianą wyposażenia: - zakup niezbędnego wyposażenia do prawidłowego funkcjonowania PSZOK tj: kontenery KP 7, pojemniki na odpady; (1100 l., 240 l., pojemniki PET, pojemniki na odpady niebezpieczne, leki, baterie); - remont drogi dojazdowej do PSZOK (zmiana nawierzchni) ok. 200 m; - wymiana ogrodzenia obiektu ok. 1100 m; - modernizacja istniejącego oświetlenia (wymiana lamp); - remont budynku socjalnego; - wyposażenie w tablice informacyjne; - zakup narzędzi służących do pielęgnacji obiektu PSZOK (kosa spalinowa, kosiarka spalinowa); - zakup sprzętu komputerowego niezbędnego do prowadzenia ewidencji odpadów przyjętych w PSZOK (komputer, drukarka, monitor, akcesoria komputerowe)
32.	3.1. Rozwój infrastruktury i usług turystycznych	Budowa infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	Gmina Opole Lubelskie	W ramach przedsięwzięcia stworzone zostaną odcinki dróg rowerowych na terenie Gminy Opole Lubelskie wraz z wypożyczalnią rowerów.
33.	3.1. Rozwój infrastruktury i usług turystycznych	Organizacja ruchu turystycznego i ochrona bioróżnorodności na obszarze cennym przyrodniczo Gminy Opole Lubelskie	Gmina Opole Lubelskie	Zakres zadania obejmuje utworzenie edukacyjnego placu wodnego dla dzieci jako wielofunkcyjnej przestrzeni publicznej na terenie Kąpieliska Miejskiego w Opolu Lubelskim.

34.	3.2. Rozwój marki terytorialnej oraz promocja atrakcyjności inwestycyjnej	Przygotowanie i promocja ofert inwestycyjnych gminy w ramach Centrum Obsługi Inwestora	Centrum Obsługi Inwestora	Zakres projektu obejmuje przygotowywanie ofert inwestycyjnych, ich promocja na rynku regionalnym oraz ogólnokrajowym w sposób zachęcający potencjalnych inwestorów do rozpoczęcia działalności na terenie Gminy Opole Lubelskie.
35.	3.2. Rozwój marki terytorialnej oraz promocja atrakcyjności inwestycyjnej	Modernizacja strony internetowej Gminy Opole Lubelskie	Gmina Opole Lubelskie	Projekt obejmował będzie modernizację strony internetowej Gminy Opole Lubelskie oraz jej udoskonalenie.
36.	3.2. Rozwój marki terytorialnej oraz promocja atrakcyjności inwestycyjnej	„Gmina Opole Lubelskie – budowa, rozwój i promocja marki terytorialnej oraz sieciowych produktów turystycznych”.	Gmina Opole Lubelskie	<p><u>Projekt obejmuje:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Utworzenie portalu internetowego o charakterze turystycznym i kulturalnym obejmującego obszar Gminy Opole Lubelskie wraz ze zintegrowaną mobilną aplikacją promującą: <ul style="list-style-type: none"> - atrakcje przyrodnicze, historyczne i urbanistyczne, - szlaki i ścieżki turystyczne, - produkty lokalne, - bazę turystyczną (noclegi i gastronomia), - działalność Kół Gospodyń Wiejskich (potrawy, rękodzieło) oraz zespołów śpiewaczych i obrzędowych, - imprezy kulturalne i sportowe, - działalność stowarzyszeń, organizacji i klubów zrzeszających seniorów, młodzież i dzieci. 2. Przygotowanie folderów, informatorów, map turystycznych oraz aplikacji mobilnej dla obszaru Gminy Opole Lubelskie. Opracowanie materiałów turystycznych analogowych i cyfrowych. 3. Działania promocyjne w zakresie stworzenia i rozwoju marki Gminy Opole Lubelskie: <ul style="list-style-type: none"> - organizacja wspólnych, cyklicznych imprez sportowo-rekreacyjnych, rajdów poznawczych: rowerowych i pieszych, Nordic Walking, maratonów, itp. połączonych z akcjami charytatywnymi: zbiórka krwi, rejestracja na dawcę szpiku kostnego, pomoc dla schronisk itp., mających na celu popularyzację terenu gminy oraz wydłużenie sezonu turystycznego, - badanie natężenia ruchu turystycznego na tym obszarze, - wspólne wydawanie materiałów promocyjnych w formie papierowej i elektronicznej, - promocja aktywnego wypoczynku przy pomocy dostępnych metod i form elektronicznych (aplikacje, czujniki), w tym tworzenie i udostępnianie gier terenowych, - stworzenie jednolitego oznakowania turystycznego w terenie w postaci: tablic, map, drogowych wskazówek itp., - organizacja plenerów malarskich, rzeźbiarskich z rozmieszczeniem ich wytworów na terenie gminy, - utworzenie szlaków tematycznych w tym kulinarnego, - budowanie marki „Opolskie smaki” poprzez: szkolenia, warsztaty, organizowanie dużych imprez kulinarnych, oznakowania tras tematycznych itp.: miejsc i produktów związanych z turystyką kulinarną, wydanie publikacji kulinarnej, - organizacja imprez kulturalnych wg kalendarza imprez tworzących sieć wydarzeń, - nakręcenie wspólnego filmu promującego obszar Gminy Opole Lubelskie, - organizacja konkursów na krótkie amatorskie filmy oraz fotograficzne o tematyce turystycznej, - stworzenie systemu identyfikacji wizualnej i używanie go na różnego rodzaju materiałach promocyjnych i w mediach, - uczestnictwo przedstawicieli gminy w krajowych i międzynarodowych targach turystycznych, - zorganizowanie pobytów na terenie Gminy Opole Lubelskie dla: dziennikarzy, przewodników oraz przedstawicieli różnych instytucji i podmiotów wspierających rozwój ruchu turystycznego,

				<ul style="list-style-type: none"> - zamawianie artykułów sponsorowanych w ogólnokrajowych czasopismach oraz audycji radiowych i telewizyjnych promujących Gminę Opole Lubelskie, - organizowanie konferencji o tematyce poświęconej turystyce: przyrodniczej, zdrowotnej, ekologicznej, religijnej, kulturalnej, historycznej oraz związanej z szeroko rozumianym zachowaniem dziedzictwa (miejsca, budowle, obyczaje), - organizowanie corocznych spotkań przedstawicieli różnych sektorów, w celu podsumowywania sezonu oraz opracowywania wspólnego harmonogramu działań na kolejny rok i strategii na dalsze lata, - produkcja pamiątek, tworzenie gier terenowych, questingów, orienteringu, gier komputerowych osadzonych na obszarze gminy, puzzli, maskotek, zabawek dla dzieci, - organizacja cyklu przeglądów filmowych – prezentacja filmów z fabułą powiązaną z Gminą Opole Lubelskie oraz konkursów z nagrodami na krótkie formy amatorskie. <p>4. Wytyczenie oraz budowa ujednoliconego oznakowania zabytków na terenie gminy Opole Lubelskie wraz z jego promocją.</p> <p>5. Wytyczenie oraz budowa ujednoliconego oznakowania „Szlaków turystycznych oraz ścieżek rowerowych i spacerowych” na terenie obszaru Gminy Opole Lubelskie wraz z jego promocją.</p>
37.	3.3. Wsparcie dla rozwoju przedsiębiorczości i lokalnej gospodarki	Przygotowanie terenów inwestycyjnych na terenie Gminy Opole Lubelskie	Gmina Opole Lubelskie	Zakres projektu obejmuje przygotowanie terenów inwestycyjnych znajdujących się przy obwodnicy miasta (DW 747) pod inwestycję, w tym uzbrojenie terenu, dokumentacja architektoniczna wraz z kosztorysem inwestorskim oraz wykonanie wewnętrznego układu komunikacyjnego
38.	3.3. Wsparcie dla rozwoju przedsiębiorczości i lokalnej gospodarki	Miejsce przyjazne przedsiębiorcom	Centrum Obsługi inwestora	Zakres projektu obejmuje stworzenie miejsca, w którym przedsiębiorcy z terenu Gminy Opole Lubelskie będą mogli skorzystać z porady prawnika oraz doradcy podatkowego, wyposażenie go w urządzenia biurowe dostępne dla przedsiębiorców oraz organizację spotkań biznesowych z udziałem ekspertów
39.	3.4. Poprawa dostępności komunikacyjnej	Kolej w Opolu Lubelskim – likwidacja regionalnego wykluczenia kolejowego	Gmina Opole Lubelskie	Zakres projektu obejmował będzie budowę nowej linii kolejowej na trasie Opole Lubelskie – Putawy
40.	3.4. Poprawa dostępności komunikacyjnej	Budowa/ modernizacja dróg na terenie Gminy Opole Lubelskie wraz z infrastrukturą towarzyszącą	Gmina Opole Lubelskie	Zakres zadania obejmuje wykonanie nawierzchni asfaltowej dróg znajdujących się w Gminie Opole Lubelskie wraz z infrastrukturą towarzyszącą
41.	3.4. Poprawa dostępności komunikacyjnej	Poprawa dostępności komunikacyjnej na terenie miasta	Gmina Opole Lubelskie	Zakres projektu obejmował będzie budowę stacji do szybkiego ładowania pojazdów elektrycznych na terenie miasta Opole Lubelskie.
42.	3.5. Rozwój elektronicznych usług publicznych i technologii cyfrowych	Cyfryzacja i usługi publiczne	Centrum Usług Społecznych	Rozwój e-usług związanych z funkcjonowaniem CUS, rozwój infrastruktury informatycznej oraz zwiększenie cyberbezpieczeństwa

43.	3.5. Rozwój elektronicznych usług publicznych i technologii cyfrowych	Rozwój e-usług, informatyzacja Opola Lubelskiego oraz gminy partnerskich drogą do transformacji cyfrowej	Gmina Opole Lubelskie	<p><u>Zakres projektu obejmuje:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - zakup licencji oprogramowania portalu podatkowego - zakup usług wdrożenia oprogramowania portalu podatkowego - zakup usług modernizacji oprogramowania dziedzicznego - zakup usług wdrożenia oprogramowania systemu dziedzicznego - zakup usług migracji danych oprogramowania dziedzicznego - zakup usług opracowania i wdrożenia e-usług finansowanych - zakup usług doradztwa technicznego - udział w zakupie licencji oprogramowania partnerskiej platformy do prowadzenia procedur planistycznych - zakup usług wdrożenia oprogramowania partnerskiej platformy do prowadzenia procedur planistycznych - zakup usług doradztwa technicznego - wyposażenie stanowiska kancelaryjnego – zakup drukarek kodów kreskowych - wyposażenie serwerowni: zakup serwera z systemem operacyjnym, zakup macierzy dyskowej, zakup urządzenia NAS, zakup licencji oprogramowania backup, zakup UPS - wyposażenie stanowiska do digitalizacji – zakup plotera ze skanerem - zakup usług doradztwa technicznego - zakup usług przeprowadzenia autoryzowanych szkoleń w zakresie administracji środowiskiem informatycznym
-----	---	--	-----------------------	--

ZAŁĄCZNIK 2 - SPRAWOZDANIE Z PRZEBIEGU I WYNIKÓW PROCESU PARTYCYPACJI I KONSULTACJI SPOŁECZNYCH

Do uzupełnienia po zakończeniu konsultacji społecznych projektu Strategii Rozwoju Gminy Opole Lubelskie na lata 2025 - 2030.

ZAŁĄCZNIK 3 - PROCEDURA STRATEGICZNEJ OCENY ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO DLA PROJEKTU STRATEGII

Do uzupełnienia po zakończeniu procedury uzgadniania konieczności przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla projektu Strategii z Regionalną Dyрекcją Ochrony Środowiska oraz ewentualnym przeprowadzeniu procedury SOOŚ.

ZAŁĄCZNIK 4 - EWALUACJA TRAFNOŚCI, PRZEWIDYWANEJ SKUTECZNOŚCI I EFEKTYWNOŚCI REALIZACJI STRATEGII ROZWOJU GMINY OPOLE LUBELSKIE NA LATA 2025 - 2030

Zgodnie z art. 10a ust. 2 ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz.U. 2024 poz. 324 t.j.).

Do uzupełnienia po zakończeniu konsultacji społecznych projektu Strategii Rozwoju Gminy Opole Lubelskie na lata 2025 – 2030 oraz po zakończeniu prac nad Strategią, przed jej przyjęciem przez Radę Gminy Opole Lubelskie.

SPIS RYCIN

SPIS TABEL

Tabela 1. Zabytki wpisane do rejestru zabytków nieruchomych i rejestru zabytków archeologicznych na terenie Gminy Opole Lubelskie	18
Tabela 2. Zmiana liczby ludności w Gminie Opole Lubelskie oraz jednostkach porównawczych w latach 2014-2023.	22
Tabela 3. Wybrane wskaźniki dotyczące ruchu naturalnego i migracji w 2023 r. w Gminie Opole Lubelskie oraz jednostkach porównawczych.	25
Tabela 4. Wybrane wskaźniki obciążenia demograficznego w 2023 r. w Gminie Opole Lubelskie oraz jednostkach porównawczych.	27
Tabela 5. Frekwencja wyborcza w wyborach powszechnych w Gminie Opole Lubelskie oraz jednostkach porównawczych.	31
Tabela 6. Liczba organizacji pozarządowych w 2023 r. w Gminie Opole Lubelskie oraz jednostkach porównawczych.	32
Tabela 7. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą w 2023 r. w Gminie Opole Lubelskie oraz jednostkach porównawczych.	33
Tabela 8. Pracujący w Gminie Opole Lubelskie oraz jednostkach porównawczych.	38
Tabela 9. Bezrobotni w Gminie Opole Lubelskie oraz jednostkach porównawczych.	40
Tabela 10. Struktura bezrobocia w Gminie Opole Lubelskie oraz jednostkach porównawczych.	41
Tabela 11. Liczba podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON oraz wskaźniki przedsiębiorczości w Gminie Opole Lubelskie oraz jednostkach porównawczych.	48
Tabela 12. Gospodarka wodna w Gminie Opole Lubelskie oraz jednostkach porównawczych.	63
Tabela 13. Gospodarka ściekowa w Gminie Opole Lubelskie oraz jednostkach porównawczych.	64
Tabela 14. Energia elektryczna w gospodarstwach domowych w Gminie Opole Lubelskie oraz jednostkach porównawczych.	65
Tabela 15. Gaz ziemny w gospodarstwach domowych w Gminie Opole Lubelskie oraz jednostkach porównawczych.	66
Tabela 16. Gospodarka odpadami komunalnymi w Gminie Opole Lubelskie oraz jednostkach porównawczych.	70
Tabela 17. Oferta edukacyjna szkół ponadpodstawowych i policealnych prowadzących działalność na terenie Gminy Opole Lubelskie.	80
Tabela 18. Wyniki egzaminu ósmoklasisty w szkołach podstawowych na terenie Gminy Opole Lubelskie w 2024 r.	82
Tabela 19. Wyniki egzaminu maturalnego w szkołach ponadpodstawowych na terenie Gminy Opole Lubelskie w 2024 r.	83
Tabela 20. Ochrona zdrowia w Gminie Opole Lubelskie oraz jednostkach porównawczych.	84
Tabela 21. Pomoc społeczna w Gminie Opole Lubelskie oraz jednostkach porównawczych.	89
Tabela 22. Działalność kulturalna w Gminie Opole Lubelskie oraz jednostkach porównawczych.	92

Tabela 23. Projekty realizowane w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego oraz programów krajowych na lata 2014-2020 przez Gminę Opole Lubelskie.....101

Tabela 24. Projekty realizowane w ramach rządowych programów krajowych przez Gminę Opole Lubelskie102

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Liczba ludności na terenie Gminy Opole Lubelskie w latach 2014-2023 (osoby)	21
Wykres 2. Zmiana liczby ludności w stosunku do 2014 r. na terenie Gminy Opole Lubelskie, powiatu opolskiego i województwa lubelskiego (%).....	22
Wykres 3. Saldo przyrostu naturalnego w latach 2014-2023 na terenie Gminy Opole Lubelskie (osoby).....	23
Wykres 4. Współczynnik przyrostu naturalnego na terenie Gminy Opole Lubelskie, powiatu opolskiego i województwa lubelskiego w 2023 r. (‰).....	23
Wykres 5. Saldo migracji w latach 2014-2023 na terenie Gminy Opole Lubelskie (osoby).....	24
Wykres 6. Współczynnik salda migracji na terenie Gminy Opole Lubelskie, powiatu opolskiego i województwa lubelskiego w 2023 r. (‰).....	24
Wykres 7. Udział ludności według ekonomicznych grup wieku w ludności ogółem w latach 2014-2023 na terenie Gminy Opole Lubelskie (%).....	26
Wykres 8. Udział ludności według ekonomicznych grup wieku w ludności ogółem w 2023 r. na terenie Gminy Opole Lubelskie, powiatu opolskiego oraz województwa lubelskiego (%)	26
Wykres 9. Piramida wieku i płci ludności Gminy Opole Lubelskie w 2023 r. (osoby).....	28
Wykres 10. Poziom wykształcenia ludności Gminy Opole Lubelskie, powiatu opolskiego i województwa lubelskiego w 2021 r. (%).....	29
Wykres 11. Wyniki egzaminu ósmoklasisty w szkołach na terenie Gminy Opole Lubelskie, powiatu opolskiego i województwa lubelskiego w 2024 r. (%).....	29
Wykres 12. Wyniki egzaminu maturalnego w szkołach na terenie Gminy Opole Lubelskie, powiatu opolskiego i województwa lubelskiego w 2024 r. (%).....	30
Wykres 13. Frekwencja wyborcza w wyborach powszechnych na terenie Gminy Opole Lubelskie, powiatu opolskiego i województwa lubelskiego (%).....	31
Wykres 14. Liczba organizacji pozarządowych na 1 000 mieszkańców w 2023 r. na terenie Gminy Opole Lubelskie, powiatu opolskiego i województwa lubelskiego (%).....	32
Wykres 15. Osoby prowadzące działalność gospodarczą na 1 000 mieszkańców oraz 100 osób w wieku produkcyjnym w 2023 r. na terenie Gminy Opole Lubelskie, powiatu opolskiego i województwa lubelskiego (osoby).....	33
Wykres 16. Liczba pracujących na 1 000 mieszkańców oraz liczba pracujących na 1 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2023 r. na terenie Gminy Opole Lubelskie, powiatu opolskiego i województwa lubelskiego (osoby).....	37
Wykres 17. Liczba bezrobotnych na terenie Gminy Opole Lubelskie w latach 2014-2023 (osoby).....	39
Wykres 18. Liczba bezrobotnych na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2023 r. na terenie Gminy Opole Lubelskie, powiatu opolskiego i województwa lubelskiego (osoby)	39
Wykres 19. Struktura bezrobocia w 2023 r. na terenie Gminy Opole Lubelskie, powiatu opolskiego i województwa lubelskiego (osoby).....	40

Wykres 20. Wskaźniki dotyczące struktury bezrobocia w latach 2014-2023 na terenie Gminy Opole Lubelskie (%)	41
Wykres 21. Gospodarstwa rolne w Gminie Opole Lubelskie według źródeł dochodów (liczba)	44
Wykres 22. Gospodarstwa rolne w Gminie Opole Lubelskie według grup obszarowych użytków rolnych (liczba)	45
Wykres 23. Liczba podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON na terenie Gminy Opole Lubelskie w latach 2014-2023 (podmioty)	46
Wykres 24. Liczba podmiotów nowo zarejestrowanych i wyrejestrowanych w latach 2014-2023 na terenie Gminy Opole Lubelskie (podmioty)	47
Wykres 25. Wskaźnik przedsiębiorczości (liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 1 000 ludności w wieku produkcyjnym) w 2023 r. na terenie Gminy Opole Lubelskie, powiatu opolskiego i województwa lubelskiego (podmioty)	47
Wykres 26. Podmioty gospodarki narodowej na terenie Gminy Opole Lubelskie według sekcji PKD (%)	49
Wykres 27. Liczba turystów, którym udzielono noclegów na terenie powiatu opolskiego w latach 2014-2023 (osoby)	53
Wykres 28. Odsetek mieszkańców korzystających z sieci wodociągowej na terenie Gminy Opole Lubelskie, powiatu opolskiego i województwa lubelskiego w 2022 r. (%)	62
Wykres 29. Odsetek mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej na terenie Gminy Opole Lubelskie, powiatu opolskiego i województwa lubelskiego w 2022 r. (%)	63
Wykres 30. Zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca na terenie Miasta Opole Lubelskie, powiatu opolskiego i województwa lubelskiego w 2022 r. (kWh)	65
Wykres 31. Odsetek mieszkańców korzystających z sieci gazowej na terenie Gminy Opole Lubelskie, powiatu opolskiego i województwa lubelskiego w 2022 r. (%)	66
Wykres 32. Masa wytworzonych odpadów komunalnych na jednego mieszkańca na terenie Gminy Opole Lubelskie, powiatu opolskiego i województwa lubelskiego w 2023 r. (kg)	68
Wykres 33. Odpady zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów na terenie Gminy Opole Lubelskie, powiatu opolskiego i województwa lubelskiego w 2023 r. (%)	69
Wykres 34. Liczba dzieci w wieku 3-6 lat objętych wychowaniem przedszkolnym na terenie Gminy Opole Lubelskie w latach 2013-2022 (osoby)	77
Wykres 35. Wskaźnik upowszechnienia edukacji przedszkolnej wśród dzieci w wieku 3-6 lat na terenie Gminy Opole Lubelskie, powiatu opolskiego i województwa lubelskiego w 2022 r. (%)	78
Wykres 36. Liczba uczniów szkół podstawowych na terenie Gminy Opole Lubelskie w latach 2013-2022 (osoby)	79
Wykres 37. Współczynnik skolaryzacji brutto dla szkół podstawowych na terenie Gminy Opole Lubelskie w latach 2013-2022 (%)	79
Wykres 38. Liczba uczniów szkół ponadpodstawowych na terenie Gminy Opole Lubelskie w latach 2013-2022 (osoby)	81
Wykres 39. Wskaźnik zsumowanego wyniku egzaminu ósmoklasisty dla Gminy Opole Lubelskie, powiatu opolskiego oraz województwa lubelskiego w latach 2019-2024 (%)	82
Wykres 40. Liczba porad udzielonych w ambulatoryjnej opiece zdrowotnej na terenie Gminy Opole Lubelskie w latach 2014-2023 (szt.)	84

Wykres 41. Liczba beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej na terenie Gminy Opole Lubelskie w latach 2013-2022 (osoby)	88
Wykres 42. Liczba rodzin oraz liczba dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny na terenie Gminy Opole Lubelskie w latach 2013-2022 (osoby)	88
Wykres 43. Liczba imprez organizowanych przez ośrodek kultury oraz osób w nich uczestniczących na terenie Gminy Opole Lubelskie w latach 2014-2023 (szt., osoby)	91
Wykres 44. Liczba czytelników bibliotek na terenie Gminy Opole Lubelskie w latach 2014-2023 (osoby).....	92
Wykres 45. Wykonanie budżetu Gminy Opole Lubelskie w latach 2014-2023 (mln zł).....	98
Wykres 46. Struktura dochodów Gminy Opole Lubelskie w latach 2014 - 2023 (%).....	99
Wykres 47. Średni dochód na 1 mieszkańca Gminy Opole Lubelskie w latach 2014 - 2023 (zł)	100
Wykres 48. Struktura wydatków Gminy Opole Lubelskie w latach 2014 - 2023 (%).....	100

SPIS MAP

Ryc. 1. Położenie Gminy Opole Lubelskie w województwie lubelskim	10
Ryc. 2. Sieć osadnicza Gminy Opole Lubelskie	11
Ryc. 3. Regionalizacja fizycznogeograficzna Gminy Opole Lubelskie	12
Ryc. 4. Wody powierzchniowe na terenie Gminy Opole lubelskie	13
Ryc. 5. Obszary chronione na terenie Gminy Opole Lubelskie	15
Ryc. 6. Kierunki wykorzystania powierzchni Gminy Opole Lubelskie	43
Ryc. 7. Model struktury funkcjonalno – przestrzennej Gminy Opole Lubelskie.....	126
Ryc. 8. Zasoby i potencjały przyrodniczo-kulturowe gminy.....	135